

Hevosen ja ihmisen yhteinen matka

Ravihevonen ihmisen maailmassa

Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Historian ja etnologian laitos
Etnologiatieteet/Etnologia
Kevät 2007
Laura Itkonen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Laura Itkonen	
Työn nimi – Title Hevosen ja ihmisen yhteinen matka. Ravihevonen ihmisen maailmassa.	
Oppiaine – Subject Etnologia	Työn laji – Level Pro gradu- työ
Aika – Month and year Kevät 2007	Sivumäärä – Number of pages 131 + 7
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkielma käsittelee ravihevosta ihmisen maailmassa. Perinteisesti tiede on nähnyt eläimet ihmisen toiminnan objekteina, mutta uudempi humanistinen eläintutkimus on nostanut ne tutkimuksen itsenäisiksi subjekteiksi. Ihmisen eläimelle antamat roolit ja asemat kertovat paljon ihmisen kulttuurista ja siinä kulloinkin vallitsevista arvoista. Tutkielma selvittelee niitä erilaisia rooleja, joihin ravihevonen joutuu toimiessaan ihmisen kulttuurissa.</p> <p>Hevosen rooli on muuttunut suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten mukana. Vankasta työhevosesta on tullut kevyempi urheilu- ja harrastehevonen. Ravihevonen ei ole kuitenkaan puhtaasti harrastehevonen, vaan siitä halutaan hyötyä myös rahallisesti. Hevosen ja ihmisen suhde on vastavuoroinen. Ihmisen odotetaan huolehtivan hevosen tarpeista mahdollisimman hyvin, ja hevonen kiittää hyvästä huolenpidosta menestymällä raviradalla.</p> <p>Raviradalla ollessaan hevonen on julkinen eläin. Sen odotetaan käyttäytyvän tiettyjen sääntöjen mukaan ja sen suorituksia arvioidaan hyvin tarkasti. Lähdön voittaja on se hevonen, joka onnistuu parhaiten ravihevosen roolista. Samalla hevonen on myös hyvin yksityinen. Sen ja siitä huolehtivan ihmisen välille muodostuu hyvin vahva side, joka pohjautuu keskinäiseen luottamukseen ja kunnioitukseen. Tämä suhde ei ole kuitenkaan tasaveroinen, koska ihminen haluaa hallita hevosta ja sen elämää esimerkiksi erilaisten päiväohjelmien kautta. Hevonen voi kapinoida ihmisen hallintaa vastaan esimerkiksi karkaamalla. Ihminen haluaa ymmärtää hevosta kaikissa tilanteissa, ja suhtautuu siihen kuin hyvään ystävään. Kun hevonen kyseenalaistaa ihmisen vallan, tulee esiin sen eläimellinen toiseus. Hevosen ja ihmisen välinen suhde on yksilöllinen ja hyvin tärkeä ihmiselle. Hevosesta on erottamaton osa ihmisen kulttuuria.</p>	
Asiasanat – Keywords Hevonen, raviurheilu, humanistinen eläintutkimus, eläimen ja ihmisen välinen suhde	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1. JOHDANTO	3
Eläin tutkimuskohteena	4
Hevonen ja raviurheilu tutkimuskohteena	7
Tutkimuskysymykset	10
2. AINEISTO JA INFORMANTIT	13
Aineiston keräys ja rajausperusteet	13
Sukupuolen merkitys raviurheilussa	15
Raviurheilu ammattina ja harrastuksena	17
Kymmenen erilaista hevosihmistä	18
Hevonen aina läsnä elämässä	19
Tietoinen hakeutuminen hevosten pariin	21
Haastattelut ja tutkijan rooli	22
Tutkimuksen eettisiä ongelmia ja niiden ratkaisuja	23
3. HEVOSEN JA RAVIURHEILUN LYHYT HISTORIA	25
Hevonen suomalaisessa talonpoikaiskulttuurissa	25
Vertailussa kaksi oman aikansa kilparatojen tähteä:	
Kirppu ja B. Helmiina	27
Suomenhevonen hallitsee raviratoja työnsä lomassa	29
Suomenhevosen ja lämminverisen yhteinen matka alkaa	31
B. Helmiinan ajan raviurheilu	34
Monikansallinen lämminverinen	38
Ammattilaisuuden kaksi puolta	42
4. HYVÄ RAVIHEVONEN	47
Hevoselämäkerta: Musti	47
Ravihevonen verrattuna muihin hevosiin ja eläimiin	48
Hyvän ravihevosen tuntomerkit	52
Hevosen sukupuoli: oriit, tammät ja ruunat	56
Suomenhevonen ja lämminverinen	58
Varsan rooli raviurheilussa	62

5. JULKINEN HEVONEN	65
Hevoselämäkerta: Kapteeni	65
Koelähtö hevosen pääsylippuna ravuriksi	67
Hevonen raviradalla	68
Pisteytetty hevonen: ravurit paremmuusjärjestyksessä	73
Ihminen raviradalla	75
Hevoselämäkerta: Tähti	76
Huippuhevosen erilainen elämä	78
Huippuhevonen julkisuudessa	82
6. HYVINVOIVA HEVONEN	85
Hevoselämäkerta: Liisa	85
Hevosmiestaidot	88
Hevosmies	92
Ihmisen toiminta hevosen kanssa	98
7. YKSITYINEN HEVONEN	103
Hevoselämäkerta: Jallu	103
Hevosen merkitys ihmiselle	105
Hevosen toiseus	108
Ihmisen ja hevosen ystävyys	111
Unelmahevonen	114
Hevosen menettäminen	116
8. POHDINTAA	121
LÄHTEET	127
LIITE 1. Tutkimuspyyntö	
LIITE 2. Haastattelujen kysymysrunko	
LIITE 2. Ravisanasto	

1. JOHDANTO

Hevonen on kulkenut vuosituhansia ihmisen vierellä, ja sinä aikana se on omaksunut monia erilaisia rooleja ihmisen kulttuurissa. Jokaisella ihmisellä on oma mielikuvansa hevosesta. Se saattaa laukata luoksemme satukirjan sivulta valkeana ratsuna uljas ritari selässään, tai näemme sen taivaalla lentävän mystisen pegasoksen muodossa. Voimme myös seurata sen uljasta laukkaa valkokankaalla, kun se osallistuu cowboyn ja intiaanien väliseen taisteluun preerian herruudesta. Toisaalta hevonen on elävä, inhimillinen olento, joka on läsnä arkipäivässämme. Se oli uskollinen sotaratsu, joka seurasi isäntäänsä kyselemättä tiukkoihinkin paikkoihin, tai se muistetaan vankkana, luotettavana työkaverina, jonka avulla saatiin leipä pirtin pöytään ja suomalainen yhteiskunta kukoistukseen. Tänä päivänä hevonen tavataan useimmiten ratsastuskouluilla tuntihevosenä, joka tarjoaa ratsastajalleen elämyksen ohella oppimiskokemuksen, tai se on raviradalla elantonsa tienaaava uljas juoksija.

En ole koskaan tehnyt eroja eri hevosten välillä, mutta jostakin syystä hevonen on aina näyttäytynyt minulle nimenomaan juoksijana. Ehkä suurin syy kiinnostukseni suuntautumiseen juuri ravihevoseen on oma taustani. Olen pesunkestävä kaupunkilaistyttö. Naapurissani ei ole ollut hevostallia, mutta lähistöltä löytyi ravirata, jonne tieni vei yhä useammin hevoscäpäsän puraistua 10-vuotiaana. Olin luonteeltani myös hyvin ujo, ja hevonen herätti minussa pelonsekaista kunnioitusta. Niinpä minulle luonnollinen harrastusmuoto oli jäädä raviradan aidan taa turvalliselle etäisyydelle noista uljaista eläimistä. Suhteeni ravihevosiin on säilynyt kaukoihailuna siitä lähtien. Nykyään ravit ja hevoset ovat päivittäinen harrastukseni. Seuraan raveja television, internetin ja alan lehtien kautta. Käyn kotiratani jokaisissa raveissa ja mahdollisuuksien mukaan myös muualla Suomessa, lähinnä suurkilpailuissa. Kotimaan raviturismini on ulottunut aina Helsingistä Rovaniemelle.

Ravit keräävät yhteen hyvin erilaisia ihmisiä, jotka eivät välttämättä kohtaa muulloin. Raviradalla he kuitenkin viihtyvät toistensa seurassa, silloin he kaikki ovat kiinnostuneita samasta asiasta. Raviradalle tullaan yleensä hevosten, pelin tai seuran takia niin, että elementit sekoittuvat toisiinsa. Minulle ravit ovat ennen kaikkea tilaisuus nähdä hevosia. Varsinkin suurkilpailuissa kokemukseen liittyy urheilullinen mielenkiinto: mikä toinen toistaan upeammista huippuhevosista onnistuu voittamaan sillä kertaa? Oikeastaan lähdön riittää tekemään mielenkiintoiseksi jo se, että siinä juoksee jokin lähemmin seuraamani tai tuntemani hevonen. Esimerkiksi äitini kotipaikkakunnan hevoset saavat erityishuomioni. Ravit ovat myös minun ja isäni yhteinen harrastus. Vaihdamme

kuulumisia lähtöjen lomassa ja suunnittelemme tulevia ravimatkoja. Vuosien kuluessa olemme oppineet tuntemaan muita ravien vakioikävijöitä, joiden kanssa jutellessa aika kuluu rattoisasti. Peli eli toto ei minulle ole niin tärkeää. Se kulkee rinnalla jännittäessäni tuttujen hevosten menestymistä. En tuijottele niinkään kertoimiin ja yritä saada mahdollisimman isoa voittoa, vaan pelaaminen on minulle tavallaan kannatuksenosoitus tietyille hevoselle. Asettamalla panoksen jollekin lähdön hevosista pelaaja saa kokea kuuluvansa hevosen lähipiiriin, ja hän ikään kuin omistaa hevosen lähdön ajan (Cassidy 2002, 85). Minulle ravit ovat siis kokonaisvaltainen elämys, johon sekoittuu monia eri elementtejä.

Koska ravihevosella on aina ollut suuri rooli elämässäni, tuntui luontevalta valita se myös tutkimuskohteeksi. Olen aina nauttinut saadessani kuunnella ihmisten kertomuksia hevosistaan, ja minua houkutti ajatus, että saisin tehdä sitä myös tieteellisen tutkimuksen tarkoituksiin. Aiheen läheisyys kuitenkin arvelutti minua, ja halusin valita tutkimukseeni aiheen, joka on itselleni ainakin jossain mielessä vieras. Tällainen näkökulma löytyi ihmisen ja hevosen välisestä suhteesta. Vaikka olenkin kiinnostunut hevosista, en ole koskaan tehnyt fyysistä työtä niiden parissa, eikä minulle koskaan ole näin ollen muodostunut läheistä suhdetta johonkin tiettyyn hevoseen. Hevonen on minulle siis suuri mysteeri, ja toivon tämän työn kautta pääseväni edes hieman lähemmäs tuota salaperäistä eläintä. Se ei itse voi kertoa mielipiteitään ja näkemyksiään asioista, joten minun täytyy luottaa tässä tilanteessa sen parhaimpaan tulkitsijaan, siitä huolehtivaan ihmiseen.

Eläin tutkimuskohteena

Eläimet ovat aina olleet osa ihmisen kulttuuria ja siten mukana siihen kohdistuneessa tutkimuksessa. Eläimillä on ollut hyvin merkittävä rooli paitsi kotieläiminä myös totemieläiminä. Sarmelan (1991, 209) mukaan nimenomaan karhulla on ollut tärkeä rooli pohjoisten kansojen mytologiassa. Se on nähty jumalan poikana, ja sen palvonta on tulkittu ihmisen ensimmäiseksi uskonnoksi. Hevonen ei ole tiettävästi ollut muinaisen uskonnon kohde, mutta sitä on muuten hyödynnetty mystisiin tarkoituksiin. Kansanparantajat ovat käyttäneet hevosen lantaa pistosten, palohaavojen, paleltumien, reumatismin, korvakivun ja päänsäryn hoitoon. Hevosen maidon taas uskottiin auttavan käärmeen ja sisiliskon puremiin sekä hinkuuskään. (Ylinen 1996, 47.)

Kansatieteellisessä tutkimuksessa eläimet on perinteisesti yhdistetty maaseutuun ja talonpoikaiseen elämäntapaan. Yleensä eläin on nähty vain tutkimuksen sivujuonteeksi, jota on tarkasteltu yhteydessä tähän katoavaan kansankulttuuriin. Sitä ei ole siis kovinkaan usein käsitelty kulttuurin

subjektiksi, joka ansaitsisi aivan oman tutkimuksen. Esimerkiksi Asko Vilkun teoksen *Suomalaisen karjasuojan vaiheita* (1960) voi luokitella kansatieteellisen rakennustutkimuksen piiriin, mutta samalla se kertoo myös asenteista, jotka vallitsivat suomalaisessa maalaisyhteiskunnassa kotieläimiä kohtaan.

Vanhojen maalaisyhteisöjen murtuessa ja ihmisten siirtyessä kaupunkeihin, kansatieteeltä katosi kulttuuri, jota sen harjoittajat olivat tottuneet tutkimaan. Tutkimuksen piti siis siirtyä ihmisten perässä kaupunkeihin, ja se toi tullessaan aivan uudenlaisen kysymyksenasettelun. Enää ei yritetty nähdä kansaa kokonaisuutena, vaan painotettiin enemmänkin yksilön näkökulmaa. Tutkija ei yrittänyt hahmottaa suomalaisen kulttuurin kokonaisuutta, vaan tyytyi keskittymään johonkin sen osaan, ryhmään tai ilmiöön. (Lehtonen 2005, 19–20.) Esineellisen ja aineellisen kulttuurin tutkimuksesta siirryttiin vähitellen tavallisen ihmisen arjen tutkimukseen (Räsänen 1997, 23).

Kotieläimet jäivät kuitenkin maalle, ja niitä ryhdyttiin kutsumaan tuotantoeläimiksi, jotka eivät enää asuneet karjasuojissa vaan tuotantolaitoksissa. Niiden tilalle ihmisen arkipäivään tulivat kaupungeissa viihtyvät lemmikkieläimet. Lotta Kaukuan etnologian pro gradu -työ *Lemmikkieläimen elämä ja kuolema kulttuuri-ilmiönä* (2006) tutkii ihmisen ja lemmikkieläimen suhdetta. Kaukuan kysymyksenasettelu on oikeastaan hyvin samanlainen kuin omani. Hänkin haki tutkimukseensa ihmisiä, joilla on tai on ollut elämässään jokin merkittävä lemmikki. Kaukuan informantit ovat hyvin usein menettäneet lemmikin josta kertoivat, joten Kaukuan työssä lemmikistä luopuminen ja sen kuoleman kokeminen saavat paljon huomiota. Omassakin aineistossani löytyy kipeitä menetyksen kokemuksia, mutta ne eivät ole niin suuressa roolissa. Ehkä tämä johtuu siitä, etten suoranaisesti kysynyt informanteiltani asiasta, vaan kertomukset jo kuolleista hevosista tulivat ikään kuin muun haastattelun ohessa. Eräs esimerkki aineistooni sisältyvistä hevosen menetyksen kokemuksesta löytyy neljännen luvun avaavan Mustin hevoselämäkerrasta.

Myös sosiologian parissa on tutkittu eläintä. Tutkimuksen teemoja ovat olleet eläinsuhteiden muutokset ja eläinten ristiriitainen asema sekä ihmisen hyväksikäytön kohteina että läheisinä kumppaneina (Kupsala & Tuomivaara 2004, 311). Jyväskylän yliopistossa Leena Kaukio on kirjoittanut sosiologian pro gradu -työn aiheesta *Koirat lemmikkieläiminä. Kaupunkikoiran ja koiranomistajan välisen suhteen tarkastelua vuosituhannen vaihteessa* (2002).

Ihmisen elämä ja kulttuuri on aina ollut sidottuna eläimeen. Ihminen on hyödyntänyt sitä esimerkiksi ruoan ja vaatamateriaalien lähteenä. Näin eläin on mahdollistanut ihmisen olemassaolon ja kulttuurin kehittymisen. Se myös elää ihmisen ehdoilla. Ihminen on esimerkiksi jalostanut kotieläimiä omien tarpeidensa mukaisesti ja vaikuttanut samalla niiden elinolosuhteisiin. Ihminen on halunnut määrittää eläimen tilan ja paikan kulttuurissaan, ja eläimen ja ihmisen suhde on aina ollut ihmisen ja hänen tarpeidensa dominoima. (Philo & Wilbert 2000, 3–4.)

Ihmisen ja eläimen suhde on ollut ja on altis variaatiolle kulttuurisesti ja historiallisesti. Sitä on kuitenkin tarkasteltu harvoin tietoisesti, koska eläintä ei pidetä ihmisen kanssa tasaveroisena subjektina, vaan lähtökohtana on aina ollut ihmisen mieli tai hyöty. (Ilomäki & Lauhakangas 2002, 16–18.) Mirja Tervo on *Lehmä*-kirjallaan (2004) avannut uusia uria etnologiseen eläintutkimukseen. Hän ei näe lehmää vain tutkittavan kulttuurin yhtenä objektina, vaan nostaa sen tutkimuksen keskiöön, kulttuurin itsenäiseksi subjektiksi. *Lehmä*-kirja hahmottaakin lehmän koko kulttuurihistorian noin 150 sivun mitassa. Samalla lehmä irrottautuu maaseudun kontekstista koko kulttuurin piiriin. Kirjan luettuaan lehmää ei enää näe pelkkänä tuotantoeläimenä, vaan inhimillisenä olentona.

Tervon tutkimus on hyvin poikkitieteellinen, ja hän käyttää siinä paljon erilaisia aineistoja ja lähteitä. Poikkitieteellisen tutkimuksen kasvattaessa suosiotaan eläin on otettu sen piiriin merkittäväksi tutkimuskohteeksi. Viime vuosina on ilmestynyt monia artikkelikokoelmia, jotka keskittyvät purkamaan ihmisen ja eläimen suhdetta sekä etsimään tutkimukseen uusia tuoreita näkökulmia. Esimerkiksi Nigel Rothfelsin toimittama *Representing Animals* (2002) tutkii teoksen nimen mukaisesti sitä tapaa, jolla esitämme eläimet ja millaisia rooleja annamme niille kulttuurissamme. Suomalaisen poikkitieteellisen eläintutkimuksen perusteos on Henni Ilomäen ja Outi Lauhakankaan toimittama *Eläin ihmisen mielenmaisemassa* (2002), jossa puheenvuoron saavat mm. uskontotieteilijä, filosofi, kirjailija ja ympäristöetikko. Teosten kirjoittajat lähtevät siitä ajatuksesta, että tapa, jolla käsittelemme ja kuvailemme eläimiä, kertoo jotain myös meistä ihmisistä ja kulttuurista, jossa elämme. Näin eläintutkimukselle pyritään muodostamaan oma tilansa myös humanistisen tutkimuksen piirissä sen yhtenä relevanttina haarautumana.

Media tuottaa ja vahvistaa tietynlaista eläinkuvaa. Samoin tiede luo ja vahvistaa tietynlaisia eläinkäsityksiä esimerkiksi jakamalla eläimet lajiryhmiin ja antamalla jokaiselle ryhmälle omat stereotyyppiset ominaisuutensa. Eläimet ovat kuitenkin todella olemassa, ja myös näyttäytyvät ihmisille tämän omien tulkintojen kautta. Eläinkuvia ei pitäisikään hyväksyä annettuina, vaan

niiden sisältöön ja syihin olisi puututtava, jotta kuvasta tulisi mahdollisimman oikeudenmukainen. (Aaltola 2004, 17–18.)

Aiemmin yleistä hyväksyntää nauttineet käsitykset eläinten kesyttämisestä onkin jo kyseenalaistettu. Eläinten tarinat nähdään nyt kertomuksiksi siitä, miten ihmiskunta on noussut luonnon yläpuolelle ja pyrkinyt hallitsemaan sitä. (Ingold 1994, 1.) Eläinten historian uudelleenkirjoittaminen on yhdistetty eläinten oikeuksien ja hyvinvoinnin ympärillä käytävään keskusteluun. Eläimiin kohdistuva tutkimus on uusien näkökulmienkin myötä kuitenkin ongelmallista, koska se on täysin ihmisen tulkinnan varassa, varsinaiset tutkimuskohteet kun eivät voi suusanallisesti kertoa ajatuksiaan. (Fudge 2002, 4–5.)

Hevonen ja raviurheilu tutkimuskohteena

Hevosiin kohdistuvalla tutkimuksella on Suomessa pitkät perinteet eläinlääketieteen ja eläinten fysiologian aloilla. Humanistisempi tutkimusote on jäänyt vähemmistöön. Akateemikko Kustaa Vilkunan mittavasta tuotannosta löytyy artikkeli *Suomalaisen hevosen historiaa*, joka on julkaistu *Suomen museo* -aikakauskirjassa vuonna 1958. Kielitieteellinen nimistötutkimus on ottanut kohteekseen myös hevosten nimet. Marja Kalskeen väitöskirja on nimeltään *Suomessa syntyneiden hevosten nimistö* (2005). Hevosista on tietenkin julkaistu monenlaisia tietokirjoja ja hoito-oppaita, jotka kuitenkin sivuuttavat sen laajemman roolin ihmisen kulttuurissa ja yhteiskunnassa miltei täysin. Ensimmäinen suomalainen poikkitieteellinen hevosen kulttuurihistoria on Ritva Haavikon *Hevonen taiteessa, runoudessa ja historiassa* (2003). Myös ravihevonen on saanut kirjassa oman lukunsa.

Raviurheilua mainostetaan Suomen toiseksi katsotuimpana urheilumuotona heti jääkiekon jälkeen, mutta jääkiekkoon verrattuna sen yleinen tunnettavuus on lapsen kengissä. Raviurheiluun liittyy paljon ennakkoluuloja, ja sitä on pitkään vaivannut varsin negatiivinen julkinen kuva. Suurin epäily kohdistuu hevosten asianmukaiseen kohteluun. Jyväskylässä Killerin ravirata on halunnut omalta osaltaan hälventää näitä ennakkoluuloja järjestämällä katsojille ohjattuja tallikierroksia, joiden aikana tutustutaan tallialueeseen, siellä toimiviin henkilöihin ja hevosiin.

Toinen suurta yleisöä etäännyttävä tekijä on raviurheilun ammattikieli, joka ei ulkopuoliselle avaudu kovinkaan helposti. Jopa muilla hevosihmisillä voi olla vaikeuksia ymmärtää ravislangia, aivan kuten ravi-ihmiset eivät välttämättä ymmärrä kouluratsastuksen liiketermejä tai erota

esteratsastuksen eri estetyyppejä. Englantilaista laukkakilpailumaailmaa tutkinut Rebecca L. Cassidy (2002, 20–21) puhuikin yleisestä hevoskielestä (”talk horse”), jonka kaikki hevosihmiset hallitsevat, ja siitä eriytyvästä laukkakilpailukielestä (”talk racing”). Ammattikielen tarkoitus on toisaalta sulkea alaa ymmärtämätön keskustelun ulkopuolelle, ja toisaalta huijata tätä uskomaan, että keskustelijat tietävät hevosista jotain mystistä. Todellisuudessa hevosista ei voi koskaan tietää mitään varmaa, niistä voi vain esittää valistuneita arvauksia aikaisemman kokemuksen pohjalta.

Itse hallitsen ravikielen melko hyvin, ja minun oli helppoa puhua hevosista informanttieni kanssa. Tästä johtuu, että he pystyivät puhumaan haastatteluissa suoraan, joten käyttämissäni sitaateissa voi olla lukijalle vieraita sanoja. Itsekin käytän kirjoittaessa automaattisesti raviurheilun termejä, jotka eivät ulkopuoliselle varmaankaan sano mitään. Siksi olen koonnut työn loppuun erityisen ravisanaston, jotta raviurheilun ulkopuolinenkin voi lukea työtäni vaivatta. (Ks. liite 3.) Olen alleviivannut sanastosta löytyvät termit ja nimet, kun ne esiintyvät tekstissä ensimmäisen kerran. Kun se on tuntunut luontevalta, olen avannut joitain käsitteitä jo itse tekstissä.

Suomalaisen raviurheilun sisäpiirimäisyys kuvastuu jopa sitä käsittelevästä vähäisestä humanistisesta tutkimuksesta. Nykyinen Hevosurheilu-lehden päätoimittaja Jorma Kemiläinen on kirjoittanut Suomen historian pro gradu -työnsä aiheesta *Ravikilpailutoiminta Suomessa vuosina 1919–1939* (1984). Pekka Hyvärinen on jatkanut tutkimuksellaan *Ravikilpailutoiminta Suomessa 1939–1959* (1995) siitä, mihin Kemiläinen jäi. Kuopion yliopiston Hevostietokeskus tuottaa laadukasta tutkimusta hevostalouden eri osista. Laitoksen julkaisemia tutkimuksia käytetään poliitikoille suunnatun informaation lähdeaineistona (Mahlamäki 2003, 343). Laitoksen tuotteista ehkä lähinnä humanistista tutkimusperinnettä on Mikko Kumpulaisen kirjoittama *Kuolainta purren – tapaustutkimus raviurheilusta tämän päivän Suomessa* (2002). Kumpulainen on tutkimuksessaan haastatellut kymmentä raviurheilun eri sektoreilla toimivaa henkilöä, ja kirja onkin hyvä kuvaus siitä, mitä raviurheilun harjoittaminen Suomessa tänä päivänä on.

Edellä esitellyn akateemisen tutkimuksen lisäksi innokkaat raviharrastajat ovat kirjoittaneet enemmän tai vähemmän laadukkaita tietokirjoja alastaan. Näistä ehkä kattavin esitys on Antero Raevuoren toimittama *Suuri suomalainen ravikirja* (1982). Matti Mahlamäki on kirjoittanut Suomen Hippoksen historiikin *Pelloilta paanalle ja pussihousumiehistä patiinipoikiin. Hevostaloudesta talouden hevoseen. Hevosen ja pelaamisen tarina Hippos-Suomessa* (2003). Mahlamäki on ottanut teokseensa täysin uuden näkökulman tarkastella raviurheilua, hän on

käyttänyt hyväkseen esimerkiksi kriittisen kulttuurintutkimuksen teorioita. Historiikki tarjoaakin aivan uuden tavan käsittää raviurheilu osana suomalaisen yhteiskunnan historiaa ja kehitystä. Hevostalouden keskusjärjestön yleisen historiikin lisäksi hevosmiehet ovat kustantaneet omien paikkakuntiansa hevosystäväinseurojen juhlakirjoja, mutta suomenhevosen 100-vuotisjuhlavuosi 2007 on tuottanut myös ensimmäisen suomenhevosen juhlakirjan.

Ruotsissa raviurheilun akateeminen tutkimus on jo paljon pitemmällä. Historioitsija Mats Greiff on julkaissut yksin sekä yhdessä taloushistorioitsija Susanna Hedenborgin kanssa ruotsalaisen raviurheilun kehitystä käsitteleviä artikkeleja Idrottsforum.org-sivustolla. Heiltä on myös valmistumassa artikkelikokoelma *I sulky och sadel*. Ruotsalainen etnologi Sara Berglund väitteli tammikuussa 2007 aiheesta *Vägen till vinnercirkeln. Travhästen och dess människor mellan sport och spel*. Hän näkee raviurheilun suljettuna systeeminä, jonka sisällä hallitsevat sille ominaiset normit, odotukset ja tarpeet. Berglund tutkii sitä ideaalia ja käytäntöä, jonka mukaan ravihevonen muodostetaan. Miten ymmärrys ravihevosesta muodostuu raviurheilun tarpeista ja odotuksista käsin, ja miten myös näkökulma eläimeen muuttuu sosiaalisten ja taloudellisten olosuhteiden muutoksessa? Millainen suhde on hevosen ja ihmisen välillä, entä raviurheilun erilaisten toimijoiden välillä, miten raviurheilun toiminta, pätevyys ja ammatti kehittyvät? (Berglund 2006, 16) Väitöskirjan ohella Berglundilta on viime vuosina ilmestynyt monia väitöskirjan aiheita käsitteleviä artikkeleita. Hänen tutkimusotteensa poikkeaa perinteisestä lääketieteellisestä ja fysiologisesta hevostutkimuksesta siinä, ettei hän yritä neuvoa ihmisiä tai ratkaista jotain tiettyä ongelmaa, vaan sen sijaan hän yrittää tulkita ja ymmärtää tutkimuskohdettaan (Berglund 2006, 24–25). Oma tutkimukseni jatkaa Berglundin viitoittamalla tiellä.

Myös englantilaisen antropologi Rebecca L. Cassidy'n sikäläistä laukkausurheilua käsittelevä tutkimus *Sport of Kings* (2002) tarjoaa kiinnostavaa vertailupohjaa suomalaiseen raviurheiluun. Tutkimuksessaan hän keskittyy ”luonnon” käsitteeseen täysiverisen laukkahevosen kasvatuksessa sekä siinä vallitseviin monimutkaisiin luokkarakenteisiin. Cassidy'n tutkimuksesta saa englantilaisesta laukkausurheilusta kuvan hyvin ammattilaisena ja kaupallisena toimintana, jota ohjaavat tiukat luokkarakenteet. Sekä Berglund että Cassidy ovat haastatelleet tutkimuksiinsa vain hevosurheilun ammattilaisia. Myös Mikko Kumpulaisen tutkimus käsittelee raviurheilua pääosin ammattimaisena toimintana ja pyrkii kartoittamaan sen edellytyksiä ja mahdollisuuksia. Oma näkökulmani on erilainen; aineistoni koostuu lähes kokonaan amatöörien ja harrastajien haastatteluista, vain yksi informantti harjoittaa hevostaloutta ammattinaan. Näin voisi tulkita, että tutkimukseni nostaa valokeilaan henkilöitä, jotka eivät sinne useinkaan pääse: hevosihmisiä, jotka

käsittävät hevoset ja raviurheilun vain rakkaaksi harrastukseksi. Tosin monet informanteistani toimivat jollakin tavalla paikallisissa hevosystäväinseuroissa, ja ovat näin vaikuttamassa ravipolitiikkaan, onpa eräs heistä istunut Suomen Hippoksen valtuuskunnassakin.

Tutkimuskysymykset

Olen aina ihailnut ihmisiä, jotka tekevät työtä hevosten parissa. He pääsevät todella lähelle hevostaan, tuntevat sen ja osaavat tulkita sen antamia merkkejä. Hevosen ja siitä huolehtivan ihmisen välille syntyy aivan erityinen suhde. Tämä ihmisen ja hevosen välinen suhde on aina kiehtonut minua, ja haluankin tutkimukseni kautta valaista sitä, miten tuo suhde syntyy ja kehittyy, miten se ilmenee ja mitä se merkitsee ihmiselle.

Minulle raviurheilun maailma on aina näyttäytynyt kaksijakoisena. Toisaalta on huippukuntoon trimmattu ravihevonen, jonka yleisö näkee juoksevan radalla. Hevosen lihakset värähtelevät kiiltävän karvan alla ja sen ravi on symmetristä ja silmiä hivelevän kaunista sen kiertäessä ravirataa. Toisaalta kotiololoissa hevonen saa olla myös vähemmän edustava. Se piehtaroi tarhassa ja sen harjaan tarttuu heinänkorsia. Sen jalat kipeytyvät ja se ontuu; se on kaukana täydellisestä ravihevosesta ja on vain oma epätäydellinen itsensä. Epätäydellisenäkin hevonen kuitenkin on tärkeä siitä huolehtivalle ihmiselle. Tutkimukseni jakautuu kolmeen kysymyskenttään:

1. Miten suomalainen ravihevonen ja raviurheilu ovat kehittyneet? Millainen on hyvä ravihevonen ja mitä siltä edellytetään? Millaisia erilaisia ravihevosia Suomessa on, ja miten niiden väliset erot ilmenevät?
2. Miten hevonen muuttuu sen siirtyessä yksityisestä tallista julkiselle raviradalle? Mitä yleisö katsoo hevosessa, miten se nähdään raviradalla? Mitä rooleja sille annetaan, ja miten se voi näitä rikkoa? Onko huippuhevosen elämä jotenkin erilaista, suodaanko sille enemmän vapauksia astua pois hevosen perinteisestä roolista osaksi ihmiselle varattua maailmaa?
3. Miten ihmiset haluavat kohdella yksityistä hevosta, mitä ovat hevosmiestaidot sekä mistä tunnistaa oikean hevosmiehen? Miten ihmisen ja hevosen välinen suhde muodostuu ja miten se ilmenee?

Kaiken tämän kautta pyrin selvittämään millainen ravihevosen ja ihmisen yhteinen matka on ollut tähän saakka ja miten se voi tästä kehittyä. Luvussa kaksi kuvailen aineistoani ja sen keruuprosessia. Kerron millaisia hevosihmisiä informantit ovat, ja käyn läpi heitä yhdistäviä ja erottavia tekijöitä. Koen myös tärkeäksi hahmotella hieman suomalaisen hevosen ja raviurheilun historiaa, koska kuten edellä on todettu, raviurheilu käsitetään varsin sisäpiiriläisten jutuksi, jota ulkopuolisen voi olla vaikea ymmärtää ilman taustatietoa. Käyn suppeasti läpi suomalaisen hevosen raviurheilun historiaa, eli piirrän hevosen tien pelloilta raviradoille. Suomalainen raviurheilu on kehittynyt paljon viimeisinä vuosikymmeninä, ja annan informanttien kuvailla tätä kehitystä omasta näkökulmastaan tuoden heidän taustatuekseen Matti Mahlamäen esittämiä huomioita.

Neljäs luku avaa varsinaisen tutkimuksen ihmisen ja hevosen suhteesta. Tästä eteenpäin lukujen avauksena on myös hevoselämäkerta, joka tavalla tai toisella liittyy luvun käsittelemään aiheeseen. Toki elämäkertoissa on runsaasti asiaa muihinkin lukuihin, mutta olen yrittänyt löytää aineistosta sopivimmat hevoset aina kunkin luvun alkuun. Raviurheilu on hyvin monimuotoinen aihe, jossa monet asiat limittyvät toisiinsa. Tämä näkyy myös lukujen sisällössä. Palaan usein asioihin, joita olen käsitellyt jo aiemmissa luvuissa, tai mainitsen asioita, joita tulen käsittelemään seuraavissa luvuissa. Pyrin siihen, että jokainen työn luku tuo esiin jotain uutta ravihevosen roolista, ja että luvut muodostavat yhdessä eheän kuvan siitä, millainen ravihevonen on, mitä se merkitsee siitä huolehtivalle ihmiselle ja mitä sen kautta voimme oppia omasta kulttuuristamme ja yhteiskunnastamme.

Luvussa ”Hyvä ravihevonen” yritän vastata ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni eli pohdiskelen sitä, millainen on hyvä ravihevonen. Käyn läpi erilaisia hevosten jakoperusteita kuten rotu ja sukupuoli, sekä yritän piirtää hyvän ravihevosen muotokuvan käyttämällä informanttien mielipiteitä siitä, mistä tunnistaa hyvän hevosen ja millaisen hevosen he itse haluaisivat.

Tämän jälkeen siirryn luvussa viisi hevosen mukana raviradalle ja toiseen tutkimuskysymykseeni julkisesta ravihevosesta. Tutkin sitä, miten hevonen ravirata-alueella näkyy, ja minkälaisia merkityksiä ihmiset antavat sille tapahtuman eri vaiheissa. Jaan myös itse raviradan erilaisiin alueisiin. Tallialue edustaa eräänlaista siirtymätilaa, jossa yksityisestä hevosesta tehdään valjastuksen kautta julkinen ravihevonen. Rata on hevosen julkinen tila, jossa sen odotetaan käyttäytyvän ja toimivan ravihevoselta edellytettävällä tavalla. Tässä tilassa esimerkiksi hevosen kolmas luonnollinen askellaji laukka on ankarasti kielletty.

Jotkut hevoset omaksuvat ravihevosen roolin niin hyvin, että niistä tulee tavallista parempia, huippuhevosia. Olen jakanut viidennen luvun kahtia, ensimmäisessä osassa käsittelen hevosta yleisesti julkisuudessa eli raviradalla. Toisessa osassa keskityn huippuhevosiin, joiden ympärille luodaan myyttisyyden ilmapiiri. Kukaan ei osaa tehdä huippuhevosta, sellaiseksi synnyttään. Samoin sellaisen löytäminen on usein onnen kauppaa. Huippuhevosen osuminen kohdalle käsitetään hevospireissä onnekkaaksi sattumaksi, ja kyseistä hevosta halutaankin varjella kaikin keinoin. Hevosen ei tarvitse välttämättä edes todistaa hyvyyttään ravikilpailuissa, usein ihmiselle riittää jo pelkkä tunne siitä, että hevosessa on jotain erityistä. Aineistooni mahtuu pari esimerkkiä, joissa lupaava nuori hevonen on menetetty erilaisten onnettomuuksien ja sairauksien kautta. Hevosen menetys on jäänyt vaivaamaan informantteja tavallista enemmän, sillä hevosmaailman vanha sanonta julistaa, että ihmisen elämään mahtuu vain yksi todellinen huippuhevonen.

Kuudennessa ja seitsemännessä luvussa siirryn viimein hevosen ja ihmisen yksityiseen suhteeseen, eli kolmanteen tutkimuskysymykseen. Ensin keskityn informanttien periaatteisiin siitä, miten hevosta tulisi hoitaa ja kohdella. Yritän myös vastata kysymykseen, mitä on mystinen hevostaito. Kysyn, mistä tunnistaa todellisen hevosmiehen, voiko sellaiseksi opiskella vai onko kyseessä synnyinlahja? Lopulta seitsemännessä luvussa ”yksityinen hevonen” pureudun ihmisen ja hevosen väliseen suhteeseen, sen syntymiseen ja kehittymiseen sekä siihen, millainen rooli hevosella on yksityisen ihmisen elämässä.

Käytän työssäni sitaatteja tekemistäni kymmenestä haastattelusta, annan siis informanttieni oman äänen kuulua mahdollisimman paljon. Jokaisella informantilla on oma koodinsa, joka kertoo hänen sukupuolensa ja synnyinvuotensa. Esimerkiksi N76 on nainen, joka on syntynyt vuonna 1976. M25 on puolestaan vuonna 1925 syntynyt mies. Kaksi miesinformanttia on syntynyt vuonna 1943. Olen erottanut heidät toisistaan merkitsemällä ensin haastatellun ykköseksi (M43, 1) ja myöhemmin haastatellun informantin kakkoseksi (M43, 2). Seuraavaksi kerron enemmän työni aineistosta ja informanteista.

2. AINEISTON KERÄYS JA INFORMANTIT

Aineiston keräys ja rajausperusteet

Aineistoni koostuu kymmenestä haastattelusta sekä kenttäpäiväkirjasta, jota olen pitänyt syksystä 2005 kevääseen 2007 saakka. Päiväkirja koostuu muistiinpanoista, joita olen kirjoittanut erilaisissa ravitapahtumissa sekä katsoessani Urheilukanavan jokaviikkoista erikoislähetystä Vermon V5-raveista. Lähetykseen on kutsuttu ravimaailmaan liittyvä vieras, jonka kanssa keskustellaan lähtöjen välisenä aikana ajankohtaisista aiheista. Tutkimuksen ongelmana olen kokenut raviaiheisen lähdekirjallisuuden puutteen. Raviurheilussa liikkuu paljon ns. hiljaista tietoa, jonka asiasta kiinnostunut vain omaksuu matkan varrella. Tätä hiljaista tietoa ei ole kirjoitettu minnekään ylös eikä se kaipaa sanallista selitystä, vaan se on ikään kuin yleisesti hyväksytty totuus, jonka kaikki tietävät (Polanyi 1983, 4–5). Olen kenttäpäiväkirjaan pyrkinyt kirjaamaan ylös näitä raviurheilun säännönmukaisuuksia ja purkamaan niitä, koska olen itsekin tottunut pitämään niitä itsestäänselvyksinä.

Suojanen (1997, 155) huomauttaa, että nykykulttuurin ilmiöiden tutkija kamppailee ilmiöiden läheisyyden mukanaan tuoman perspektiiviongelman kanssa. Kenttä on täynnä itsestäänselvyksiä, ajattelutapoja, sääntöjä ja normeja, joita tutkija ei osaa kyseenalaistaa. Hän ei pysty näkemään niiden taan ilmiön taustoihin ja syy-yhteyksiin. Päiväkirjaan olen pyrkinyt kirjaamaan sellaisia hetkiä, jolloin raviurheilun julkisivu on raottunut hetkeksi, ja olen mielestäni nähnyt niitä rakenteita, joille suomalainen raviurheilu perustuu. Käytän päiväkirjan huomioita erityisesti luvussa viisi pohtiessani hevosen julkista roolia raviradalla.

Aineistoni toisen osan käsittävät kymmenen haastattelua, jotka tein kevään ja kesän 2006 aikana. Aloittaessani aineiston keräämisen en halunnut rajata kenttää mitenkään erityisesti, vaan lähdin kokeilemaan minkälaisiin ihmisiin tutkimusaiheeni vetoaisi. Hain haastateltavia ilmoituksella, joka julkaistiin kolmessa Jyväskylän Killerin raviradan käsiohjelmassa keväällä 2006. (Ks. liite 1) Se on pieni vihkonen, joka ilmestyy paria päivää ennen kyseisiä raveja. Ravitapahtuman aikana juostaan keskimäärin kymmenen lähtöä, ja käsiohjelma koostuu näissä lähdöissä juoksevien hevosten ja niiden ohjastajien tiedoista. Ohjelmassa on omistettu yksi aukeama kullekin lähdölle ja sivujen alalaitaan voidaan varata tilaa pienille ilmoituksille. Ennen raveja ja niiden aikana käsiohjelma on kovassa käytössä. Siihen merkitään esimerkiksi vihjeitä ja etukäteen mietittyjä pelikohteita. Ravien aikana siihen kirjataan lähdön tuloksia ja kertoimia. Ohjelman luonne on varsin kertakäyttöinen.

Ravitapahtuman jälkeen sitä ei enää tarvita. Yleensä se heitetään roskiin mahdollisesti jo raviradalla tai viimeistään kotona. Tosin on myös ihmisiä, jotka säilyttävät itselleen tärkeiden ravien käsiohjelmia tai jopa keräilevät niitä.

Ilmoituksessa hain ihmisiä, joiden elämään on kuulunut tai kuuluu jokin erityinen hevonen. En siis rajannut hakua sen tarkemmin. Ilmoitukseeni vastasi kuusi henkilöä, jotka haastattelin kevään ja kesän 2006 aikana. Onnistuneista haastatteluista huolimatta aineistoni ei kuitenkaan ollut vielä riittävä. Kesän 2006 vietin äitini kotiseudulla Pohjois-Savossa, ja yritin löytää sieltä sopivia informantteja tuttavaverkostoni kautta. Nämä neljä informanttia poikkesivat ilmoituksen kautta saaduista siinä, että lähestyin heitä itse. Heillä ei ollut yhtä selvästi jotain tiettyä hevosta, josta he erityisesti olisivat halunneet minulle kertoa, vaan haastatteluista tuli eräänlaisia elämäkerta-haastatteluja, joissa kävimme läpi heidän elämänsä kuuluneita hevosia. En kuitenkaan koe, että tämä lähestymistapojen ero näkyy kovinkaan voimakkaana itse aineistossa. Oikeastaan jokaisessa haastattelussa käsiteltiin useampaa kuin yhtä hevosta. On varsin luonnollista, että hevosihmisen elämässä on useampia merkittäviä hevosia jopa samanaikaisesti, joten tässä mielessä alkuperäinen ajatukseni vain yhdestä merkittävästä hevosesta tuntuu näin jälkikäteen ajateltuna varsin absurdilta, joskin romanttiselta.

Suomalaisessa ravimaailmassa on yleisesti hyväksytty kahtiajako suomenhevos- ja lämminveri-ihmisiin. Käsittelen tämän jaon historiaa ja nykytilannetta lähemmin kolmannessa ja neljännessä luvussa. Vaikka lämminverinen onkin vallannut raviradoilla alaa suomenhevosen roolin pienentyessä lähdin siitä, että aineistoni käsittelee tasaisesti kumpaakin puolta, ja tämä tavoite toteutuikin. Sain kaikki viisi lämminveri-informanttia Jyväskylän lähiympäristöstä ilmoitukseni perusteella, mutta se tavoitti vain yhden suomenhevosihmisen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että Jyväskylän alueella olisi voittopuolisesti vain lämminveri-ihmisiä. Päinvastoin Keski-Suomi tunnetaan hyvin suomenhevosriikkaana alueena. Esimerkiksi Killerin ravirata Jyväskylässä järjesti lounasravien ensimmäiset suomenhevoslähdöt. Samoin Keski-Suomesta on tullut monia suomenhevoshuippuja, kirkkaimpana alueen tähtenä tuikkii viisinkertainen ravikuningas Viesker. Loput neljä suomenhevosinformanttia löysin Pohjois-Savon alueelta. Tämä ei puolestaan tarkoita sitä, että Pohjois-Savo olisi mitenkään leimallisesti suomenhevosaluetta, vaan epäsuhta johtuu pelkästään omasta rajauksestani. Aineistoni vinouman tiedostaen tavoittelin alueelta vain suomenhevosihmisiä.

Alusta asti minulle oli selvää, että tutkimukseen tulee saada sekä mies- että naisnäkökulmaa. Viidestä lämminveri-informantista kolme on naisia kun taas suomenhevosiinformanteista vastaava määrä on kaksi. Informanttien ikäjakaumaa en juurikaan aineiston keruuvaiheessa miettinyt, ja tämä näkyikin lopputuloksessa. Informantit ovat syntyneet vuosien 1925 ja 1984 välisenä aikana. Naisten syntymävuodet jakautuvat vuosien 1951 ja 1984 väliin, miesten puolestaan vuosien 1925 ja 1943. Lämminveri-informanttien synnyinvuodet mahtuvat vuosien 1938 ja 1984 väliin, suomenhevosiinformanttien vuosien 1925 ja 1963. Yleistäen voisi siis todeta, että aineistoni kaipaisi vielä nuoremman suomenhevosi miehen näkökulmaa. En kuitenkaan usko, että iällä on tässä aineistossa niinkään paljon väliä, enemmänkin haluan keskittää huomion informanttien sukupuoleen ja siihen, millaisella pohjalla heidän toimintansa hevosten kanssa on.

Sukupuolen merkitys raviurheilussa

Julkisuudessa raviurheilusta annetaan hyvin miehinen kuva. Ammattivalmentajista ja ohjastajista ylivoimaisesti suurin osa on miehiä, ammatikseen hevosia valmentava nainen on vähemmistön edustaja. Vielä huonompi tilanne naisilla on raviohjastajina. Suhtautuminen heihin kilpailijoina on vieläkin varsin varauksellista. Ruotsalaisessa laukkaurheilussa kehitys on kulkenut samankaltaisesti. Naiset on hyväksytty nopeammin ammattivalmentajiksi kuin kilparatsastajiksi. (Greiff & Hedenborg 2005 [online].)

Naiset ovat voittamassa uutta tilaa raviradalla raviratsastuksen eli monten kautta, joka on Suomessa leimautunut naisten harrastukseksi. Monteohjastaja Jenni Nevalainen kertoi Urheilukanavan V5-lähetyksessä sen olevan perinteikäs ja arvostettu kilpailumuoto lajin mahtimaassa Ranskassa, jossa se on hyvin miehinen laji. Suomessa miehet ovat suosiolla jättäneet uuden ravikilpailumuodon kevyempirakenteisille naisille. Täällä monte on vasta saavuttamassa jalansijaa vakavasti otettavana kilpailulajina. Aiemmin se on käsitetty vanhojen, parhaimman kilpailuteränsä kadottaneiden ravureiden kilpailuiksi, mutta viime aikoina hevosenomistajat ja valmentajat ovat lähteneet kilpailemaan montessa myös tavallisissa kärrylähdöissä menestyvien ravureiden kanssa, ja lähtöjen urheilullinen taso on tätä kautta noussut. Keväällä 2007 järjestettiin ensimmäinen suuripalkintoinen monte-lähtö. (Kenttäpäiväkirja 21.11.2006)

Vaikka naiset ovat siis saavuttamassa parempaa jalansijaa raviradoilla ja sitä kautta julkisuudessa, perinteinen naisen rooli raviurheilussa on kuitenkin ollut toimiminen hevostenhoitajana. Eräs informantti, joka on pikkutyöstä hoitanut hevosia, kuvailee omaa rooliaan:

Sanotaan näin että mä en oo ammattilainen, ammattilaisena en pysty-, ehkä mä pystyn treenaamaan hevosta ja muuta, mutta mä oon enemmän jääny semmoselle taka-alalle hoitaja puoleks. (N76)

Hevostenhoitajan työ on hiljaista työtä, joka ei yleensä näy julkisuudessa. Hoitaja pääsee kyllä voittajakehään hoitohevosensa menestyksen myötä, mutta siellä suurimman huomion saavat hevosen valmentaja ja ohjastaja. Hoitaja jää yleensä taustalle huolehtimaan kilpailusuorituksen jälkeen hikisestä hevosesta, eikä hänellä näin ollen olisi aikaakaan vastata toimittajien kysymyksiin. Toisaalta jos hevonen sattuu olemaan maailmantähti, myös sen hoitaja huomioidaan. Esimerkiksi aikansa parhaan hevosen Varennen hoitaja Iina Rastas sai osakseen paljon julkisuutta, johon vaikutti sekin, että hän oli vaaleana, edustavannäköisenä naisena piristävä poikkeus tummien italialaisten joukossa. Samoin tämän hetken suomalaisen ykkösravurin Passionate Kempin hoitaja Sari Vesterinen pääsi vieraaksi Urheilukanavan V5-lähettykseen (26.4.2006), ja hänen ammatinvaihdoksensa myöhemmin syksyllä uutisoitiin alan lehdistössä näkyvästi.

Miksi sitten naiset jäävät raviurheilussa suosiolla taustalle? Berglund tekee huomion, että mieshevostenhoitajat suhtautuvat ammattiinsa totisemmin kuin naishoitajat. Naiset suhtautuvat hoitohevosiin tunteikkaimmin, he kiintyvät niihin helposti sekä hellivät ja paijaavat niitä. Hevostenhoitajan ammatti on heille eräänlainen välivaihe joka päättyy yleensä siinä vaiheessa, kun perheenperustaminen tulee ajankohtaiseksi. Miehillä kiinnostus hevosiin on taas paljon kunnianhimoisempaa. He haluavat siitä ammatin ja kehittyä työssään aina ammattivalmentajiksi asti. Tämä johtaa Berglundin mukaan siihen, että miehet suhtautuvat hevosiin paljon herkemmin työkaluina, jotka yritetään saada kehittymään mahdollisimman pitkälle, ja sitä kautta saavuttamaan ammatillista arvostusta. (Berglund 2006, 106–107.)

Naisten jääminen taustalle selittyy paitsi raviurheilun miehishällä hegemonialla, myös heidän minäkuvallaan. Naisten on helpompi nähdä itsensä hoivaajina kuin tiukassa kilpailutilanteessa ammattilaisvalmentajina. (Greiff & Hedenborg 2005 [online].) Samanlaisen huomion on tehnyt suomalaista tallityttökulttuuria tutkinut Karoliina Ojanen (2005, 212). Hänen kysyessään mikseivät pojat käy tallilla, tytöt arvelivat näiden olevan kiinnostuneempia raviurheilusta siihen liittyvän vauhdin ja rahan takia. Näin tytöt tuottivat mielikuvaa raviurheilusta miehisenä harrastuksena, ja samalla rakensivat stereotyyppistä ja traditionaalista kuvaa tyttöydestä ja poikuudesta. Sukupuolesta riippumattakin vain murto-osa alasta kiinnostuneista päätyy ammattilaiseksi. Useimmille hevonen jää lopulta vain mukavaksi harrastukseksi.

Raviurheilu ammattina ja harrastuksena

Nykyään koulutusmahdollisuudet hevosalalle ovat parantuneet ja koulutuksen arvostus alan piirissä noussut. Alan viehätystä syövät kuitenkin sen fyysinen rasittavuus, pitkät päivät ja huono palkka. Nuorimmilla naisinformanteillani hevostenhoitajan koulutus on ollut yksi vaihtoehto, mutta vain yksi on lopulta lähtenyt hevosalan koulun penkille. Suurin mielenkiinto alaa kohtaan yleensä murenee elämän realiteettien edessä. Usein helpompi ammattivaihtoehto vie voiton hevosten jäädessä mukavaksi harrastukseksi:

Mä olin pääsemässä Kaustisille (hevosenhoitajalinja) mut onneks en lähteny vaan lähin mejerikouluun. Et mä koen et harrastuksena tää on maailman paras, mutta siitä lähtee se suuri into siihen, että jos sitä teet huonolla palkalla älyttömästi. Mutta hyviä nää koulut on kyllä sillä tavalla, ja nykyäänhän ne on melkein osalle pakollisia, että jos meinaa tosissaan alalla olla. Että tämmösille jotka tosissaan siitä on kiinnostuneita nii se on tosi hyvä. (N76)

En mä sitä kyllä ammatiksi ajattele, että mulla on yks tuttu nainen, niin mä oon sitä pari vuotta seurannu ku se on treenannu niin se on niin raskasta touhua sillä ku se yksin on. Sillä on kymmenenki hevosta ja se yksin tekee sen, niin se on semmosta että harjaus, kampeet päälle, ajoa, sitten seuraava, sitten seuraava, nii se ei sovi mulle ollenkaan ku mä haluan olla niitten hevosten kanssa, touhuta ja puuhata niitten kaa, harrastuksena voi olla. (N84)

Eräs informantti haluaisi tehdä hevosista ammatin itselleen, mutta alan riskialttius arveluttaa. On ehkä kuitenkin parempi pitää rinnalla turvallinen päivätyö:

Tällä hetkellä melkein voi sanoa et työ taikka ammatti, mut tietysti mä tossa vielä käyn ku en uskalla tämän hevoshomman kaa, ku tää on kuitenkin aika tuulinen ala, hoitohevoset tulee ja menee ja omat juoksee tai yleensä aina ovat vaivasia, niin pitää olla tavallaan joku turva, että mistä nyt saa ne tietyt pennit että sais laskut hoiettua. Hirmu rankka alahan tämä on, et kyllä sen nyt on kun noita on noin paljon niin todennu, että eihän sitä tekis jos ei tätä tykkää. Kyllä se varsinkin naisihmiselle, niin onhan siinä, et kyllä se on kova ala ja vaatii aika paljon. (N63)

Ammattilaiseksi ryhtyminen vaatii rohkeutta ja uskallusta. Aineistoni ainoalla ammattilaisella koko perhe on toiminnassa mukana, ja ammattilaiseksi ryhtyminen olikin aikoinaan hevoskaupan ansiota. Uusi lupaava tammavarsa kannusti perhettä muuttamaan koko elämänsä ja asettamaan kaiken tuon yhden hevosen menestyksen varaan:

Me ensin oltiin alkuaikoina että Ruotsissa asuttiin, ja meillä oli kyllä tuo omakotitalo ja se oli sitten vuokralla ja sitten hevoset oli hoiossa talvella ja muutama hevonen kesät. Sitte se rupes menemään siihen et me talvet tehtiin töitä että saatiin keväällä ne hevoset hoiosta, ja sitte aateltiin että no eikö sitä täälläkin pärjää jo. Siitä se on sitten vaan aina kasvanu ja se on ollu aina sitten ku Purto sillon

saatiin. Sitä ostettiin niin me oltiin syksyllä menossa justiin Ruotsiin, että laivalle mennessä se ostettiin. Me täältä lähetettiin sitten iltalaivalle ajamaan niin (aviomies) sano että hän käy kokeilemassa yhen hevosen, ja se oli sitten kyllä perheriita ku se osti sen että taas ostit yhen hevosen hoitoon, mut kyllä se sit aina muistuttaakin siitä että oot hänen valintasa. Se kokeili sitä ja se mieltä siihen ja se osti sen ja se makso kymmentuhatta, mä muistan niin hyvin. Sen matkan Purto jäi sitte siihen hoitoon ja sitten otettiin pois se. Se oli kyllä sitten ihan lapsesta asti hyvä sekä, et sithän sille jänne meni ja sen takia sitten se siirrettiin nuorena siitokseen. -- Ja ei kai meidänkään olis tämä talous näin jos sillä vaan ois hoiettu sitä jalkaa, eikä ois siirretty siitokseen, niin ei ois lähteny sitten niin pursuamaan. (N51)

Ravihevosen valmentaminen on ammattina varsin riskialtis. Vaikka valmentajalla olisi tallissaan hyviä hevosia, toiminta on silti hyvin arvaamatonta, ja onnistumista voi seurata epäonnistuminen. Hevoset voivat yhtenä päivänä voittaa näyttävästi ja seuraavana loukata esimerkiksi jalkansa. Informantin hevosen lupaava ura katkesi jalan jänteen loukkaantumiseen. Tammana jalan paranemista ei jääty odottamaan, vaan se siirrettiin heti siitokseen jättämään omia lahjojaan jälkeläisilleen, jotka sitten täyttivätkin niihin kohdistuneet toiveet tuomalla tallille menestystä. Informantin ja hänen perheensä riskinotto siis kannatti. Raviurheilun ammattimainen harjoittaminen vaatii kuitenkin paljon kärsivällisyyttä ja uskoa omiin ja hevostensa kykyihin.

Palaan vielä tarkemmin raviurheilun ammattilaistumiseen sekä ammattimaisen ja harrastustoiminnan eroihin luvussa kolme. Nyt haluan kuitenkin esitellä informanttejani hieman tarkemmin.

Kymmenen erilaista hevosihmistä

Kaikki informanttini olivat luonnollisesti hevosihmisiä, eli hevosilla on tärkeä rooli heidän elämässään. Kaikilla heillä on ollut jossain vaiheessa oma hevonen. Lasken tällaisiksi myös erilaiset kimppehevokset, jotka omistetaan yhdessä toisten ihmisten kanssa. Vain kahdella informantilla ei haastatteluhetkellä ollut omaa hevosta. Informanttini ovat varsin erilaisia, toisilla on tai on ollut vain yksi hevonen kun taas toisilla on useampia hevosia. Heidät voi jakaa kahteen ryhmään sillä perusteella, miten kiinnostus hevosiin on syntynyt: se on joko peritty lapsuuskodista tai se on omaksuttu jossain matkan varrella.

Hevonen aina läsnä elämässä

Osa informanteista on maalaistalon kasvatteja. Hevonen on aina ollut läsnä heidän elämässään, eivätkä he osaa nimetä mitään tiettyä hetkeä, jolloin kiinnostus sitä kohtaan olisi syntynyt. Heille hevonen on ollut arkipäiväinen ystävä ja työkaveri lapsuudesta lähtien:

Kotipaikalla ol aina hevonen tai jopa kolme. Kun myö pojat päästiin vähän isommaks ja serkkupoikiin kanssa ei ollu muita leluja eikä leikkikaluja ku aina hevonen. Jopa neljäki ol aina hevosen selässä, että niillä sitä leikittiin ja ajeltiin. Sen ajan hevoset ol tasasia työhevosia että ne ei lapsia särkenneet. (M43, 2)

Hevonen on ollut läsnä informanttien elämässä aina. Sen kanssa on koettu jopa erilaiset vaikeat elämäntilanteet kuten Suomen sotien rintamaolosuhteet:

Pikkupojasta lähtien oon tallissa pyöriny ja vielä ku sottaankin jouuin, niin sielläki jouuin hevostmieheks. Siellä tuli vaan mainittua että minäkin ossaan hevosen valjastaa, niin vääpeli sano et ottaa tuon seittemän hevosen porukan vastuulleen, ja niinpä sitä tuli siellä pohjoisrintamalla huollettua rintamaoloissa niitä hevostia, pidettävä huolta niistä. Ku pääsin siviiliin niin totta kai minä hevosten kanssa puuhastelin sitten, ja mulla ol (hevosystävään) seuran siitosori seittemän vuotta hoiettavana. -- Minä omien hevosten kans sitten puuhastelin ja ajana välillä kilpaa ja työt tehtiin hevostella siihen aikaan. (M25)

Nämä informantit ovat omaksuneet hevosen elämänsä luonnolliseksi osaksi jo lapsuudesta. Eräälle informantille hevonen on myös nuoruusvuosilta tuttu työkaveri, mutta elämän kuljetettua hänet kaupunkiin, yhteys siihen katkesi. Se löytyi uudelleen lämminverisen ravihevosen kautta ja vei mennessään:

Käytettiin hevosta ihan yleisesti kulkuvälineenä ja tietysti savotta-ajoissa siihen aikaan, neljäviiskytluvuilla se hevonen oli ihan työkalu täysin sillä tavalla, traktoreita ei näkyny juuri kylillä. -- Siitä sitte parikymmentä vuotta meni sillä tavalla ettei paljon hevostia muuta kun joskus jääraveissa Huruslahen jäällä käytiin Varkaudessa kattomassa näitä ravikilpailuja. -- Vaajakoskelle työpaikan perässä kierreltiin, täällä tuli raveissa käytyä Jyväskylässä jonkun verran ja nää kaverit rupesivat houkuttaa, että lähteä minun mukaan, ja siihen sitte kolmen kimpassa lähettiin ja ostettiin kaksvuotiaana se hevonen. -- Me rakenneltiin tämmönen maapaikka ja tähän näitä vähitellen hevostia siunautu niin ku nyt yleensä on paha tapa, että niitä ruvetaan keräileen lisää, ja nyt ku tässä on toistakymmentä vuotta yksin hoidellu tätä hevosthommaa, niin niitä on ollu kaikkiaan näitä hevostia omistuksessa tai osaomistuksessa kakstoista kappaletta niin että siinä on monenlaista hevosta ollu. (M38)

Yksi informanteista edustaa romanikulttuuria, ja kertoo hevosen aivan erityisestä asemasta kulttuurissaan. Heille hevonen on ollut välttämätön kulkuväline ja hevoskaupalla on hankittu lisää elantoa. Hevosen tärkeää roolia kuvastaa sekin, että romanikulttuurissa on liikkunut paljon kansanperinnettä hevosten lääkinnästä. Ihmisen ja hevosen hyvinvoinnit olivat riippuvaisia toisistaan, ja hevosta haluttiin hoitaa mahdollisimman hyvin:

Se hevostalous, hevosasiat on tullu vähän verenperintönäki, että mustalaisille hevonen on ollu aina tärkeässä asemassa joka tavalla elämässä. Aikoinaan ennen Suomessaki kun mustalaiset vielä liikku paikasta toiseen elikkä kulkivat talosta taloon, että mitään pysyvää asutusta ei ollut. Se hevonen on ollu, ja kärryt ja reki on ollu koti. -- Se on ollu ihan elinehto, että sen kanssa on päässy liikkumaan ja kaikki omaisuus mitä on ollu, niin ne on ollu siinä kärryssä ja reessä. Sen hevosen kautta on myös saatu elantoa. Ennen kun ne oli maatalousyhteiskunnat ja hevonen oli myös metsätöissä, tai oli niin sanottuja metsäkämppejä ja siellä hevosia, ja sitten ihmiset jotka oli siellä metsätöissä ne ajo hevosesa, sehän oli raskasta hommaa, tavallaan loppuun. Monta kertaa mustalaiset meni sit sinne kämpälle ja ne vaihto kevyemmässä ajossa olevan hevosen semmoseen joka oli enempi joutunu työhön vetämään raskaampaa, niin tietysti saivat vähän väliä ja sitä elantoa itelleen, ja ne tukkimiehet saivat vähän levänneemmän hevosen, ja taas sitten ruokkivat hyvästi ja leppuuttivat, niin sit saivat vaihtaa seuraavalla kämpällä. Että se oli yks elantomuoto. Minun isä oli paljon, esimerkiks oriita ruunattiin niin teki semmosta, ja lääkihti hevosia, ennenhän eläinlääkäreitä ollu sillä lailla ku tänä päivänä, eikä niitä nyt ollu mahollista viiakään mihinkään eläinlääkäreille, että ne oli kansanmiehet jotka hoiti hevosia. (N51)

Useat informantit ovat harjoittaneet monia vuosikymmeniä kestänyttä kasvatustoimintaa. Aineiston ainoalla ammattilaisella koko elämän muuttanut ostovarsa on osoittautunut tallin hevossuvun kantatammaksi, jonka jälkeläiset ovat jo useammassa polvessa nousseet Suomen huipulle. Eräs informantti jatkoi jo isoisänsä 1900-luvun alussa aloittamaa sukulinjaa, joka säilyi talossa monia vuosikymmeniä. Perinteet elävät siis vahvoina suomalaisessa hevoskasvatuksessa. Oman kasvatustoiminnan ja hevosperheen luomisen voi aloittaa jo hyvin nuorena:

Välillä oli semmonen aika ettei meillä hevosta ollu ja sitte mun piti saa se oma hevonen, ja mitähän se ois ollu, varmaan joku seikkytyks tai seikkytluvun ihan alkua, kun semmonen vanha tamma ostettiin. Se oli ehkä joku neljän- viidentoista ikänen, ja sen kanssa mä touhusin muutaman vuoden ja sitten se astutettiin, ja siitä lähti tavallaan tää meidän hevossuku, eli siitä sen varsoista on lähtösin suurin osa minun hevosista nyten tällä hetkellä, eli neljännessä polvessa ovat nyt kotikasvatteja. Nyt on tavallaan viides polvi kantavana, eli tämä varsa jos onnistuu ja syntyy niin se on viidennessä polvessa jo mun ihan omaa jalostusta. (N63)

Tietoinen hakeutuminen hevosten pariin

Toisaalta hevoskiinnostus ei tarvitse sytykkeekseen sukutaustaa, se voi syntyä aivan itsestään. Teini-ikäisten tyttöjen heppahulluus on yleisesti tunnettu ilmiö. Joillekin lapsena omaksuttu harrastus venyy tärkeäksi osaksi elämää:

Lapsena asuttiin maalla niin sieltä se on varmaan lähteny, naapurien suomenhevosta käy vähän harjailemassa, ja sitten ku asuttiin siellä maalla niin sai oman ponin ja siitä se sitten lähti ja jatku. -- Perheestä tietenki on kiinnostuneita ku ostivat mulle sen ponin silloin aikoinaan, ja sisko nyt käy ratsastamassa, mut ei kellään muulla suvussa oo kyllä mitään hevosta. (N84)

Usein hevosharrastus alkaa ratsutalleilta. Siellä hevosen joutuu kuitenkin usein jakamaan muiden ratsastajien kanssa, eikä omaa hoitohevosta ole aina saatavilla. Raviurheilun parissa hevosen kanssa saa yleensä harrastaa paljon vapaammin ja monipuolisemmin:

Ala-asteikäsenä eksyin sitten ratsastustunneille ja nelisen vuotta sitten ratsastin, mutta sitten aattelin että mitä mä maksan siitä huvista koska mua ei ratsastus kentällä pyöriminen paljoa kiinnostanu, niin tykkäsin jo siinä vaiheessa ennemmin istua siellä kärryillä. Että sillein se sitten jäi sinne raviurheilun puolelle. (N76)

Harrastus kehittyy ja saa uusia muotoja vuosien mittaan. Hevonen on aina ihmisen ensimmäinen mielenkiinnon kohde, mutta iän karttuessa raviurheilun kenttä nähdään yhä monipuolisempana, ja sen kehittämisessä halutaan olla mukana. Tähän tarjoavat väylän erilaiset hevosalan järjestöt niin valtakunnallisella kuin paikallisellakin tasolla:

Mitä kymmenvuotiaana oli niin se oli semmosta että harjaili hevosia ja valjasti niitä vähäsen, ja se kiinnostus oli semmosessa pienessä ihan sen hoitohevosen ympärillä. Sit vähitellen se on kasvanu, et koko ravimaailmaa alkaa ymmärtää. Ja sitte toisaalta täällä on kuitenkin näitä ravipaikallisjärjestöjä aika paljon Suomessa, hevosystäväinseuraa ja hevosenomistajien ja Hipposta ja muuta, että niitten toiminnasta on sitte alkanu olla kiinnostunu tästä viime vuosina. (N83)

Informanteistani löytyy myös mies, joka edustaa uudempaa, urbaania hevosenomistajaa, joka on kiinnostunut raviurheilusta 1980-luvun ravibuumin (ks. seuraava luku) myötä. Hän innostui raviurheilusta vasta vanhemmalla iällä ystäviensä hevosharrastuksen kautta. Hevosen omistaminen

alkoi pikkuhiljaa kiinnostaa, mutta hänellä ei ollut omaa tallia eikä aikaakaan hevosen valmennukselle, joten hänelle oli luonnollista luovuttaa hevonen ammattivalmentajalle:

Se tapahtu kaverin välityksellä, että tämmöstä sukutaustaa ei hevosten kanssa oo koska meillä ei ole semmosta hevosenpito mahdollisuutta ollu kotona. Minun lapsuuden ystävä rupes hevosiä laittelemaan ja pitämään. Ja siinä hänen kanssa touhuillessa se kiinnostus mullakin heräs kun aina kysyvät että onks sulla hevosiä, ja kun mulla ei ollu hevosiä niin munhan täyty hommata hevonen, et se tuli ihan kaveripiirissä innostuin. Minun työ oli semmonen että mulla ei ollu hoito eikä pitomahollisuuksia, että mikään hevonen ei varmaan oota sitä että iltamyöhään tullaan kattomaan, vaan hevonen tarvii kokolaiilla säännölliset puitteet että se vois hyvin, niin mä oon joutunu pitäään aina hoitopaikassa maksua vastaan, että mahollisimman hyvällä hoidolla ollu hevonen. (M43,1)

Informantti on vasta viime vuosina alkanut todella opettelemaan hevosen hoitoa ja valmentamista. Näin hänen harrastuksensa on pikku hiljaa syventynyt ja vallannut yhä suuremman osan hänen elämäänsä. Hevosharrastuksen syttyminen ei siis vaadi verenperintöä tai ole iästä kiinni, vaan koukkuun voi jäädä milloin tahansa. Seuraavaksi kerron hieman tarkemmin tekemistäni haastatteluista ja niistä eettisistä kysymyksistä, joihin olen tutkimuksen aikana törmännyt.

Haastattelut ja tutkijan rooli

Haastatteluissa minulla oli käytössäni teemalista, johon olin koonnut niitä teemoja, joita halusin haastatteluissa käsitellä. (Ks. liite 2) En halunnut siis rajata informanttejani vain tietynlaisiin ammattilaisiin tai harrastelijoihin, vaan minulle riitti, että informantilla oli yksi tai useampi hevonen, josta hän halusi minulle kertoa. Haastattelua sopiessani tiedustelin yleensä alustavasti, millaisesta informantista ja hevosesta tai hevosista oli kyse. Näin osasin mukauttaa teemalistaani kuhunkin haastatteluun sopivaksi ja miettiä kuhunkin haastattelutilanteeseen sopivia kysymyksiä jo ennakkoon. Esimerkiksi mennessäni haastattelemaan 1920-luvulla syntyneitä maataloudesta elantonsa saaneita informanteja kysyin työ- ja ravihevosten eroista, kun taas 1980-luvulla syntyneiden kanssa saatoinkin keskustella ratsastus- ja raviurheilun eroista ja yhtäläisyyksistä. Haastattelutilanteet etenivät informantin oman kerronnan mukaan kuitenkin niin, että pidin huolen siitä, että jokaista teemaa ainakin sivuttiin.

Tein haastattelut yleensä informantin kotona, yhden haastattelun tapahtumapaikka oli Killerin raviradan istumakatsomo puoltatoista tuntia ennen iltaravien alkua, ja haastattelun aikana informantti mm. kommentoi radalla lämmintteleviä hevosiä. Mielestäni oli kiinnostavampaa haastatella ihmisiä heidän kotonaan. Hevosihmisten kodeissa hevonen näkyy usein monella tavalla.

Seinillä on hevosaiheisia tauluja ja valokuvia, kunniakirjoja sekä voittoloimia, samoin vitriineissä on raveista saatuja pokaaleja. Monesti haastatteluiden jälkeen informantit näyttivät kuvia hevosistaan ja pääsin jopa tarhaan taputtelemaan puheenaiheena ollutta informantin elämän hevosta. Haastattelujen pituudet vaihtelevat tunnista puoleentoista tuntiin.

Olen yleensä pystynyt pitäytymään haastattelutilanteissa tutkijan roolissani muistaen, etten ole paikalla rupattelemassa hevosista, vaan hankkimassa aineistoa tutkimustani varten. Yhdessä haastattelussa kuitenkin lipsahdin ihailijan rooliin. Informantti kertoi minulle omistamastaan huippuhevosesta, jonka juoksuja olen nähnyt ja jota tietenkin ihailen. Huomasin haastattelun aikana ajattelevani usein, että puhumme juuri tästä kyseisestä hevosesta, ja haltioituneessa mielentilassani en ehkä saanut kaikkein parasta haastattelua, vaikka hevosen mittava ura kerrattiinkin melko tarkkaan. Muut haastattelut ovat olleet ehkä helpompia, koska en ole tuntenut ennalta hevosia, joista minulle on kerrottu.

Samoin informanttini ovat yhtä lukuunottamatta minulle ennalta tuntemattomia. Ennen haastatteluja kerroin itsestäni hyvin vähän. Haastateltavat tiesivät luultavasti tutkimuksestani ja sen kysymyksenasettelusta enemmän kuin omasta taustastani. Kerroin suurin piirtein vain sen, että minulla on usean vuoden kokemus ravien seuraajana. He tiesivät siis puhuvansa ihmiselle, joka ymmärtää jotain siitä maailmasta, josta kyselee, mutta joutuivat kuitenkin selittämään omia näkemyksiään tarkemmin kuin ehkä olisivat tehneet, jos olisivat tienneet minusta enemmän. Tällä tavoin pystyin mielestäni säilyttämään paremmin tutkijan roolini, eivätkä haastattelut menneet keskusteluiksi esimerkiksi kimppahevosen omistamisen valo- ja varjopuolista. Haastattelujen jälkeen taas oli minun vuoroni kertoa itsestäni, silloin muutuini haastattelijasta haastateltavaksi.

Tutkimuksen eettisiä ongelmia ja niiden ratkaisuja

Hyvän tutkimusetiikan mukaisesti olen koodannut kaikki informanttini niin, että heidän anonymiteettinsä säilyisi mahdollisimman hyvin. Tuon heistä ilmi vain sukupuolen ja synnyinvuoden. Ongelmaksi nousevatkin tässä tapauksessa hevoset. Suomen Hippoksen internetsivuilla on hevostietokanta, josta hevosen nimen tietämällä voi saada tietoonsa sen taustatiedot, myös omistajan nimen. Mitä hyötyä siis informanttien koodaamisesta olisi, jos sitaateissa esiintyvät hevoset paljastaisivat, tai ainakin antaisivat viitteitä heidän henkilöllisyydestään? Osa informanteista käytti aivan luontevasti hevosten lempinimiä, enkä siis tullut tietämään koskaan hevosten oikeita nimiä. Tällaisia hevosia ovat esimerkiksi lukujen neljä ja

kuusi hevoselämäkerroissa esiintyvät Musti ja Liisa. Osa informanteista taas puhui hevosista niiden virallisilla rekisteröidyillä nimillä, jotka siis löytyvät hevostietokannasta. Niinpä päädyin keksimään näille hevosille peitenimet. Kukaan aineistoni ihmisistä tai hevosista ei siis esiinny tutkimuksessani oikeilla nimillään.

Aineistooni sisältyy kaksi todellista huippuhevosta, joiden kohdalla jouduin pohtimaan todella paljon hevosten ja heidän informanttiansa anonymiteetin säilymisen mahdollisuuksia. Suomalaisen ravimaailman piirit ovat verrattain pienet, ja huippuhevosten taustat ja elämäntarinat tunnetaan varsin hyvin. Nämä hevoset esiintyvät tutkimuksessani peitenimillä, mutta jokainen raviurheilua seuraava tulee tunnistamaan ne informanttien kertomusten perusteella. Kumpikin informanteista kertoi esimerkiksi hyvin yksityiskohtaisia kilpailumuistoja, jotka ovat piirtyneet myös raviyleisön mieliin. Työni olisi kuitenkin menettänyt paljon, jos olisin jättänyt nämä tarinat pois. Lisäksi kyseiset informantit halusivat itse osallistua tutkimukseen kertomalla juuri kyseisistä hevosista, ja he tiedostavat varmasti itsekkin tunnistamisen mahdollisuuden. Toinen informanteista ei nähnyt mitään pahaa siinä, että hänen hevosensa olisi esiintynyt työssäni omalla nimellään, mutta halusin noudattaa yhtenäistä peitenimilinjaa kaikkien työssä esiintyvien hevosten kanssa.

Nämä kaksi huippuhevosten omistajaa kertoivat myös mieleen jääneistä kilpailuista ja hevosensa kilpakumppaneista. Tähän vedän rajan peitenimien keksimisessä, sillä mielestäni olisi hätävarjelun liioittelua lähteä muuntelemaan näiden koko ravimaailman tuntemien hevosten nimiä. Sitä paitsi raviurheilija minussa ei voi taipua keksimään peitenimeä esimerkiksi Suomen kaikkien aikojen parhaimmalle suomenhevoselle Vieskerille, joka siis mainitaan vain peitenimellä esiintyvän hevosen pahimpana kilpakumppanina. Palaan huippuhevosten erityiseen rooliin ravijulkisuudessa vielä tarkemmin luvussa viisi, mutta nyt haluan siirtyä kuvailemaan hevosen tietä pelloilta ja metsistä raviradalle.

3. HEVOSEN JA RAVIURHEILUN LYHYT HISTORIA

Hevonen suomalaisessa talonpoikauskulttuurissa

Hevosella on ollut monia rooleja sen eläessä yhdessä ihmisen kanssa ihmisen hallitsemassa yhteiskunnassa. Kesyttämisestään lähtien se on pysynyt ihmisen rinnalla, ja elänyt läpi historian suuret murroskaudet. Se on ollut omalla panoksellaan vaikuttamassa myös yhteiskunnalliseen kehitykseen. Hevosen omaksumat ja sille annetut roolit ja merkitykset ovat vaihdelleet kulttuurista, ajasta ja paikasta toiseen, mutta yhteistä näille kaikille on niiden merkittävyys, joko kollektiivisella, yhteiskunnallisella tasolla, tai yksityisellä tasolla, yksityiselle ihmiselle ja perheelle.

Ensimmäiset merkit kesyistä hevosista ovat löytyneet nykyisestä Ukrainasta 4500 vuotta sitten. Hevosen kesyttäminen avasi ihmisten elämänpiiriä. Hevosen kanto- ja vetovoima samoin kuin sen nopeus viitoittivat ihmiselle tien kanssakäymiseen muiden kulttuurien kanssa. (Lepiksaar 1986, 18.) Ritva Haavikko (2003, 26) kuvailee hevosta oman aikansa internetiksi, jonka mukana liikkuvat paitsi tavarat, myös ideat ja osaaminen.

Hevosella oli tärkeä rooli myös maatalouden kehityksessä. Sen puuttuminen oli maaseudun asukkaalle taloudellinen ja sosiaalinen vamma. Hevosen talo oli köyhyyteen ja pysähtyneisyyteen tuomittu. (Haavikko 2003, 136.) Hyvin hoidettu hevonen oli todiste miehen kyvystä huolehtia myös talostaan ja perheestään (Ylinen, 1996, 46). Hevonen nähtiin siis eräänlaisena statussymbolina, mutta myös perheenjäsenenä. Talonpojat halusivat valokuvata itsensä ja perheensä yhdessä talon hevosen kanssa. (Berglund 2006, 43.) Äitini koti oli maalaistalo jossa pidettiin työhevosia. Mummolani valokuva-albumit ovatkin täynnä kuvia, joissa enoni esittelevät talon kulloistakin hevosta. Nämä hevoset tosin saattoivat vaihtua nopeastikin. Äitini kertoman mukaan ukin lähtiessä markkinoille hevosellaan, ei koskaan tiennyt tulisiko hän samalla takaisin, vai löytyisikö markkinapaikalta parempi työkaveri.

Kotieläimen arvo määrittyi sen taloudellisen hyödyn mukaan. Tässä suhteessa hevonen oli etuasemassa muihin kotieläimiin nähden. Vetoeläimenä se ruokittiin ensin, ja muut eläimet saivat tyytyä siltä jääneisiin tähteisiin. (Szabó 1986, 37–38.) Talolle arvokkaan hevosen haluttiin myös voivan hyvin. Se pääsi esimerkiksi asumaan samaan tupaan ihmisten kanssa kovien pakkasten aikaan. Samoin tapana oli tuoda se työn jälkeen syömään ja lepäämään pirttiin. Tätä tarkoitusta varten pirtin seinässä oli erityinen rautarengas, johon hevonen kiinnitettiin. Hevosen sisäänpääsyn

pirttiin säännöllisesti ymmärtää hyvin, kun muistaa, että talli oli suomalaisessa talonpoikaiskulttuurissa monin paikoin harvinaisuus. Tallin sijaan hevonen joutui tavallisesti oleskelemaan kujassa, joka oli kylmä lattiaton tuulensuoja. (Heikinmäki 1989, 78–81.)

Hevosien kanssa työskentelivät ja sitä hoitivat miehet. Mummolani valokuva-albumissa vain ukkini ja enoni pitelevät hevosia. Ella Johanssonin (1994, 143 [viitattu Berglundin 2006, 46 mukaan]) mukaan myös ruotsalaisessa maaseutuyhteisössä hevonen oli miesten vastuulla. Hevosella ajamisen oli taito, jonka isä opetti pojalleen. Taidon omaksuminen toimi myös eräänlaisena siirtymäriittinä lapsuudesta aikuisuuteen, sen oppiminen oli miehisyden merkki. Hevonen yhdistetään siis hyvin pitkälti maaseudun kulttuuriin. Kuitenkin usein unohdetaan, että ennen auton keksimistä se oli myös kaupungeissa arkinen näky. Nykyään hevonen näkyy kaupungissa korkeintaan vossikkana. (Kantokorpi 2006, 31.)

1800-luvun Suomessa hevonen oli vankkarakenteinen työhevonen, jota käytettiin pelto- ja metsätöissä. Ihmiset kaipasivat kuitenkin huvituksia aika-ajoin, ja tällaisen tarjosivat kylän yhteiset maantieajot. Jokainen kynnelle kykenevä talonpoika lähti hevosellaan taistoon maantien kuninkuudesta. (Mahlamäki 2003, 16.) Kyläajojen lisäksi pidettiin isompia kilpailuja, jotka keräsivät osanottajia kauempaakin kunnan alueelta. Ensimmäiset kilpa-ajot, joista on jäänyt asiakirjoja, on pidetty Turussa Aurajoen jäällä vuonna 1817. Jyväskylässä pidettiin 1870-luvulla kilpailuja Jyväsjärven jäällä. Jyväskylän maistraatin arkistoon on säilynyt kuvauksia näistä tapahtumista.

Eräänä helmikuuisena päivänä vuonna 1872 myös ori Pikku osallistui Jyväsjärven jäällä pidettyihin kilpa-ajoihin omistajansa maanmittari J. Särkän Jämsästä ajamana. Pikku oli 4-vuotias ruskea ori, jolle pituutta oli kertynyt 9 kortteria ja 3 tuumaa. Se juoksi kahden virstan mittaisen jääradan aikaan 4 minuuttia ja 29 sekuntia, mutta ei päässyt palkinnoille. Kilpakumppaneinaan sillä oli 18 muuta hevosta, näiden joukossa myös talollinen Karl Koskisen Jämsästä omistama ruskea tamma. Hevosien nimeä ei ole säilynyt meidän aikaamme, mutta sen sijaan tiedämme sen olleen 9-vuotias sekä 9 korttelia ja 4 tuumaa pitkä. Koskinen osallistui tammalla myös aiemmin pidettyyn työkilpailuun. Kummassakaan tamma ei päässyt palkinnoille asti, vaikka juoksikin kaksi virstaa ajassa 4 minuuttia ja 45 sekuntia. (Jyväskylän maistraatin arkisto, hevoskilpailujen päiväkirjat 1872–1875.) Itse asiassa Jyväskylän maistraatin kilpailupäiväkirjoissa mainitaan harvoin nimiä hevosille. Pikku ja sen nimen omaavat kilpakumppanit ovat siis poikkeus. Suomalaisen hevosen nimeämistä tutkinut Marja Kalske (2005, 53) huomioi, että kotieläinten nimet olivat

talonpoikaisyhteiskunnassa pääasiassa suullisessa käytössä, eikä niitä kirjattu rekistereihin. Ne on mielletty yksityiseen elämänpiiriin kuuluviksi epävirallisiksi asioiksi. Hevosien nimeäminen ei siis ollut välttämättömyys, tai ainakaan se ei ole niin tärkeä, että sitä olisi mainittu kilpailupöytäkirjan tehneelle kirjurille.

Tarkempia tietoja Pikusta tai sen omistajasta ei ole säilynyt, mutta voisin olettaa, että siviiliammatiltaan se oli, kuten nimettömäksi jäänyt tammakin, työhevonen, jolla tehtiin talon työt. Kilvanajo oli huvitus sekä isännälle että hevoselle. Toki oli mukavaa pärjätä, todistihan se hevosen hyvyttä ja isännän hevossilmää, mutta tärkeintä oli, että Pikku oli hyvä ja luotettava työhevonen, joka jaksoi kuunnella isäntäänsä ja vetää raskaitakin kuormia. Kilpailu oli ennen kaikkea sosiaalinen tapahtuma. Jyväsjärven jäälle kokoontuivat hevosmiehet lähipitäjistä paitsi kilpailemaan, myös vaihtamaan kuulumisia. Saattoipa joku hieroa tuottoisia hevoskauppojakin.

Vertailussa kaksi oman aikansa kilparatojen tähteä: Kirppu ja B. Helmiina

Pikku oli siis oletettavasti työhevonen, joka isännän huvitukseksi juoksi kilpaa. Tuo kilpailu on tietävästi Pikun ainoa vierailu historiankirjoissa, sen jälkeen sen kavionjäljet häviävät ja sen taustasta ja kohtalosta saattaa esittää vain arvailuja. Tuohon aikaan oli muutamia hevosia, joilla todella panostettiin kilpailuihin ja ennätyksiin. Näillä harvoilla statushevosilla oli myös nimet, joiden kautta ne erottuivat massasta (Kalske 2005, 139). Nimi ja kilpailumenestys takaavat sen, että nämä harvat sen ajan huippuhevoset ovat saaneet nimensä suomalaisen raviurheilun historiankirjoihin, ja jääneet sitä kautta elämään. Suomessa oli varmasti muitakin lahjakkaita juoksijoita, mutta näillä yksilöillä oli onni päätyä sellaisten ihmisten hoiviin, joita raviurheilu ja sen kehittäminen kiinnosti.

Yksi merkittävimmistä hevosista 1800-luvun kilparadoilla oli ori Kirppu, joka nimensä mukaisesti oli pieni ja pippurinen, mutta juosta se osasi. Sen huomasi myös piirieläinlääkäri Ludvig Fabritius, joka oli innokas suomalaisen raviurheilun (tai ravisportin, kuten hän sitä kutsui) kannattaja ja kehittäjä. Kirppu oli hänen elämänsä hevonen, sitä kuvastaa hänen kirjoittamansa Kirpun elämäkerta *Juoksijaori Kirppu, sen elämäkerta, sen merkitys hevossiitoksessamme ja selostus sen kantakirjajälkeläisistä* (1927). Kirppu syntyi 1879 Rovaniemellä, josta kilpailumatkat olivat pitkiä silloisen hoitajan kanssa:

Kun ori lähti sotaretkelle aina Jyväskylään saakka, laputtaen omilla karvaisilla käpälillään maamatkaa yhteensä noin 700 kilometriä, niin ei ole kummeksuttavaa, jos sankarimme tunsivat itsensä jonkun verran jo väsähtäneeksi eikä pystynytkään radalla puoliaan pitämään. Saavuttihan se tosin helmik. 18 p. hyvän ennätyksen, suorittaen 3:n virstan matkan täsmälleen 6:ssa minuutissa, mutta kun kaikki rahapalkinnot jaettiin paremmasta nopeudesta, niin täytyi Kirpun tällä kertaa tyytyä vain kunniakirjaan. (Fabritius 1927, 10.)

Vaikka Kirppu siis oli lahjakas hevonen, sillä ei ollut mahdollisuuksia päästä kansan tietoisuuteen Rovaniemeltä käsin. Nytkin ainoa palkinto 700 kilometrin jaloin matkaamisesta oli kunniakirja. Fabritius itse tapasi Kirpun vuonna 1886 Hämeenlinnan valtionejoissa, ja ihastui heti. Päätäväisesti hän hankki sen itselleen ja esitteli sitä yleensä kilpa-ajoissa. Kilpailutoiminta oli tuohon aikaan hyvin rajoittunutta, eikä Kirpullakaan ollut mahdollisuuksia näyttää hyvyttään kovin usein:

Siihen aikaan ei vielä ollut ravirengasta eikä muitakaan urheiluseuroja, jotka olisivat huolehtineet yksityisistä ravikilpailuista, joihin olisi kannattanut ottaa osaa. Senvuoksi ei Kirpulle tarjoutunut tilaisuutta julkiseen esiintymiseen muuta kuin valtion ajoissa ja koska asetukset sääti, ettei hevosta samana vuonna palkittu kuin kahdesti ja Kirppu niin hyvin piti puolensa, että aina tuli palkituksi oli siitä seurauksena, ettei sitä tavallisesti nähty radalla muuta kuin pari kertaa vuodessa, nimittäin kotikaupungissa ja Hämeenlinnassa, paitsi yhden ainoan kerran pääkaupungissa. (Fabritius 1927, 27.)

Vaikka se starttasikin hyvin harvakseltaan, se oli aikansa ehdoton ravijulkkis:

Tähän aikaan (1891) oli Kirpun maine korkeimmillaan. Ei olisi edes tullut kysymykseenkään, että koululaiset kilpailupäivänä, jolloin Kirpun tuli juosta, olisivat malttaneet pysyä paikoillaan, sillä jokainen ken kynnelle kykeni, riensi luvalla tai luvatta radalle. Niinpä Linnanaukon jäällä kilpailuihin menijät muodostivat pitkän kiemurtelevan jonon, joka taas kiireimmiten poistui samaa tietä kohta kun Kirppu oli juossut. (Fabritius 1927, 34.)

Kirppu kilpaili kaikkiaan 26 kertaa saavuttaen 16 ensimmäistä ja 6 toista palkintoa. Rahaa se sai 11 508 silloista markkaa. Parhaaksi kilometriajaksi se juoksi 42,5. Kirppu jätti kilparadat vuonna 1895. Sen jälkeen se sai nauttia rauhallisista eläkepäivistä maalla, kunnes sen hampaat menivät niin huonoon kuntoon, että se katsottiin parhaimmaksi lopettaa 27-vuotiaana. Orihevosena se pystyi siirtämään perintöään myös jälkipolville, kuten Fabritius kuvailee:

Kirppu on nyt kätkeytynä maan poveen. Sen hautakumpua koristaneet kukat on halla jo parikymmentä vuotta sitten vienyt, mutta Kirpun maine säilyy vastaisille sukupolville sikäli kuin sen sukupuu kasvattaa uusia reheviä oksia, latvan versoessa yhä laajemmaksi ja tuuheammaksi ja samalla varjostaessaan yhä suuremman alan maatamme. (Fabritius 1927, 78.)

Tällä hetkellä Kirpun sukuun rehevin oksa on eittämättä vuonna 1998, miltei sata vuotta Kirpun kuoleman jälkeen, syntynyt vuoden 2006 ravikuningatar B. Helmiina. Se on todellinen suomalaisen raviurheilun aatelinen, kohtaavathan sen suvussa Kirpun lisäksi viisinkertaiset ravikuninkaat Vekseli ja Viesker. B. Helmiina tunnetaan vahvana ja peräänantamattomana jyränä, joka on juossut itsensä ravikansan sydämiin juuri taistelijan luonteensa ansiosta. Tämän hetken paras suomenhevostamma on juossut huhtikuuhun 2007 mennessä 62 starttia, joista voitokkaasti on päättynyt 34. Nopein kilometriaika sillä on 22,7, ja rahaa se on omistajalleen tienannut reilut 164 000 euroa. (Suomen Hippoksen hevostietokanta.) Verrattaessa näitä kahta hevosta toisiinsa on selvää, että suomalaisessa raviurheilussa on tapahtunut jotain. Miten kehitys on kulkenut? Mikä on muuttunut ja toisaalta onko jotain pysynyt samana? Seuraavassa yritän hahmottaa suomalaisen raviurheilun yleisiä kehityslinjoja. Lähteenäni käytän pääasiassa Matti Mahlamäen Suomen Hipposhistoriikkaa, ja toisaalta annan puheenvuoron myös informanteilleni.

Suomenhevonon hallitsee raviratoja työnsä lomassa

1900-luvun alussa yhteiskunta oli vielä maatalousvaltainen. Hevosen pääfunktioksi katsottiin toimia työhevosena. Myös hevosjalostuksen tavoitteena oli ensisijassa tuottaa maahan vankkoja, voimakkaita ja jaksavia työhevosia suomalaisen yhteisen hyödyn nimissä. Juoksijajalostajat olivat äänekäs vähemmistö, mutta valtiovalta ei kuunnellut heidän vaatimuksiaan kevyemmästä ja sitä kautta nopeammasta juoksijahevosesta. Syntyi vahva kahtiajako jalostajien ja ravimiesten välille. Jako rinnastuu myös yleisempään yhteiskunnan eliitin ja rahvaan vastakkainasetteluun. (Mahlamäki 2003, 15.)

Raviurheilu alkoi todenteolla kehittyä 1920-luvulla Suomen ravirenkään perustamisen myötä. Uusi järjestö yhtenäisti suomalaisen ravikulttuurin luomalla toiminnalle yhteiset säännöt, joiden varassa toiminta saattoi lähteä kehittymään. (Mahlamäki 2003, 20.) Totalisaattoripeli eli tutummin toto saapui Suomeen 1928. Se tarkoitti myös entistä tiukempia sääntöjä, koska pelaajien oikeusturva haluttiin mahdollisimman hyväksi. Uudesta sääntöviidakosta oli seurauksena se, että raviväki jakautui maalaisiin, joille raviurheilu oli ensisijaisesti kilpailua parhaimmasta hevosesta, ja kaupunkilaisiin, joita houkutti pääasiassa uusi vedonlyöntimuoto. Mahlamäki esittää myös kysymyksen, veikö toto osan ravien urheilullisuudesta? Ennen totalisaattorin tuloa Suomen Urheilulehti oli esitellyt ravihevosia suomalaisina urheilutähtinä, mutta sen jälkeen asenne muuttui torjuvaksi. (Mahlamäki 2003, 30–31.)

Toimintansa alkuvuosikymmeninä sekä Ravirengas että totalisaattori olivat vaikeuksissa. Sitä vastoin perinteisillä paikalliskilpailuilla meni hyvin. Niiden urheilullinen taso oli usein varsin moninainen ja sääntöjäkin noudatettiin vaihtelevasti, mutta osallistujilla oli hauskaa. (Mahlamäki 2003, 44.) Paikallisilla kilpailuilla oli vahvat perinteet paikallisten ihmisten keskuudessa, niillä oli suuri sosiaalinen ja yhteisöllinen merkitys; ne olivat koko pitäjän yhteinen tapahtuma.

Osa informanteistani kertoo näistä ajoista, kun töitä tehtiin hevosen kanssa metsissä ja pelloilla. Kilpailuissa oli alhaiset palkinnot, joten se käsitettiin enemmänkin yhteisölliseksi tapahtumaksi. Hevosia ei kannattanut niihin erityisemmin valmentaa, kilpailut olivat ensisijassa miesten ja hevosten yhteinen harrastus:

Sillähän minä ajoinkin muutamia palkintoja, mutta ku savotassa ol eihän sitä kannattana valmentoo savotan välistä. -- Jos muutamman boston-topan sai sillä siitä palkintoo, niin ei siihen kannata hevosta valmentoo. -- Se ol niin vähäarvoiset palkinnot. Ne isännät ajo vuan ihan huvikseen, ei siitä mitään ollu siitä palkinnosta. (M27)

Siinä maantiellä ajovat kilpaa niin on se siitä ainakin muuttunu aika paljon. Ja sitten oli se välivaihe, että muutamia raviratoja oli ja jääratioja, mutta enemmän se oli sillä tavalla silloin, että se oli nimenomaan harrastus ja se voitto. Hyvä hevonen oli tärkeempi kun se palkinto että nythän se on toisin, tietysti hyvä hevonen on tärkeä mutta se on vaan välineenä siihen että tulee menestystä. Silloin hevoset oli, että niillähän kilpailtiin vaan siinä työn ohella. -- ja se voi olla että ne ajatteli että no niin, nyt täs on mukavoo ei tarviikaan noita tukkia vejellä tuolta metästä. (M38)

Ammattimaisella toiminnalla ja valtion järjestämällä kilpailuilla ei ollut paikalliskilpailuiden pitkiä perinteitä tukenaan. Kaupunkilaiset eivät ottaneet niitä omikseen, vaan käsittivät ne maalaisväestön harrastukseksi. Ammattimainen, raviurheilua edistävä toiminta oli pitkään vaikeuksissa työhevosiä kannattavan jalostussuuntauksen kanssa. Suomalaista raviurheilua koko elämänsä ajan seurannut, Suomen ehkä arvostetuin hevospöytä Kaarlo Partanen kuvaa muistelmissaan 1930-luvun tilannetta raviradoilla näin:

Sellaista se ravitoiminta oli ennen vanhaan. Ei palkintoja, kunniakirjoja vaan, eikä uutisia lehdissä kun korkeintaan suuremmista ajoista ja sittenkin hyvin pienesti. Kova piti olla innostus ken siihen aikaan jaksoi olla raviurheilija. Pitkät, hankalat matkat ilman taloudellista kannattavuutta ja sitten vielä haukkumista määrättyiltä tahoilta ja suuren yleisön halveksuntaa. Kaupunkilaiset sanoivat raviurheilusta: ”Se on vaan sellainen maalaisten harrastus”. Se näkyi ja tuntui raviratojen katsomoissa. Sieltä puuttui ns. hienompi väki. Me aktiiviharrastajat siellä olimme keskenämme. (Ravikuninkaiden käskynhaltija. Kaarlo Partasen muistelmat 2002, 37.)

Suomenhevosen ja lämminverisen yhteinen matka alkaa

1950-luvun alussa suomenhevoscanta oli suurimmillaan, mutta se alkoi pikkuhiljaa pudota autojen lisääntymisen ja maaseudun koneellistumisen myötä. Suomen hevoscanta oli vuonna 1957 noin 28 % pienempi kuin ennen sotia. Kuitenkin vielä tuolloin uskottiin tilanteen korjaantuvan ajan mittaan. Kuitenkin 1960-luvun edetessä, tuli entistä selvemmin ilmi, että hevosen aika maatalouden tehtävissä oli kulumassa loppuun. (Timlin 2000, 37–39.) Hevonen sai lähteä monelta maatilalta:

Niin se loppu monelta, tallit rupes tyhjenemmään sitten. Ei sitä kannata leikkikaluna pittee semmosta ku hevonen, se on hoiettava jos sillä ei mittään ajeta. (M27)

Hevonen siirtyi raviradoille enenevässä määrin, ja juoksijajalostus alkoi muotoutua yleiskantakirjan (sanastossa ks. kantakirja) muuttuessa juoksijakantakirjaksi (sanastossa ks. kantakirja) 1960-luvun puolivälissä. (Timlin 2000, 39.) 1950-luvun sodan jälkeisessä paikallispatriotismin hengessä Suomen yli oli pyyhkinyt raviratarakentamisen buumi; lyhyessä ajassa ratojen lukumäärä nousi 50:een. (Mahlamäki 2003, 83–84.) Samoihin aikoihin alkoivat eriytyä myös raviurheilijoiden eri ryhmittymät; kasvattajat, omistajat ja ohjastajat. Suomalainen raviurheilu alkoi saada ne toimijat, jotka ovat tänäänkin sen kentässä. Raviurheilu siis alkoi institutionalisoitua 1950-luvulla. (Mahlamäki 2003, 102.) Hevosmäärän radoilla lisääntyessä valmiudet niiden käsittelyyn olivat olemassa.

Suomenhevonen ei saanut kauankaan itse hallita ravirataa. 1950-luvulla alkoi esiintyä vetoomuksia lämminveristen ravihevosten puolesta. Suomen kummassakin naapurissa ne olivat juoksijakäytössä: Ruotsissa ravasivat amerikkalaiset lämminveriravurit ja Neuvostoliitossa kisasivat orlov-rotuiset hevoset. Varsinkin Ruotsin raviurheilu oli jo tuohon aikaan hyvin pitkälle ammattilaistunut ja siinä liikkuvat huomattavasti suuremmat rahat. Lämminveristen tuonti- ja kilpailuoikeuden vaatijat ajoivat siis oikeastaan raviurheilun ammattilaistumista. Suomenhevonen liittyi ihmisten mielissä vieläkin maaseutuun. Lämminveristen myötä raviurheilusta kiinnostuisivat myös kaupunkilaiset, ja se saisi lisää yleisöä ja sitä kautta lisää rahaa, joka taas toisi mukanaan ihmiset, jotka tekisivät siitä ammatin itselleen. Lämminveristen uhka auttoi toisaalta suomenhevosten asiaa. Valtiovalta havahtui sen uhanalaiseksi käyneeseen asemaan, ja juoksijajalostus hyväksyttiin rodun pelastamisen keinona. Suomenhevonen siis irtautui työhevosen roolista urheilun tarkoituksiin lämminverisen avustuksella. (Mahlamäki 2003, 116–117.) Lämminveriset saivat kilpailuoikeuden vuonna 1959 vilkkaan keskustelun jälkeen. Suomen hevosihmiset jakautuivat suomenhevos- ja

lämminverisihmisiin. Lämminverinen tuli uuden ja kaupunkilaisen edustajaksi kun taas suomenhevonen edusti vanhaa perinnettä ja maaseutua. Juoksijahevonen irtautui maaseudusta niin täysin, etteivät ihmiset enää osaa yhdistää nykyistä urheilu- ja viihdehevosta entisaikojen työhevoseen. Joissakin tapauksissa kiinnostus hevoseen on hypännyt yhden sukupolven ylitse:

Isovanhemmilla on kotona ollu työhevoseä useempiakin. Vanhemmillakaan ei ollu se hevosinnostus ehkä sen takia, että ne kahto sitä työväliseen enemmän, ja niillä se ei ollu sillä tavalla tärkeä vanhemmille se hevonen. (N76)

Tietty maatilalla on ollu työhevoseä äidin lapsuudenkodissa, mutta ei se oo mikään, ne oli työhevoseä. (N83)

1960-luku oli suomalaisessa raviurheilussa rakentamisen aikaa. Uudet modernit raviradat lähtivät yleisön tarpeista, ja tänne nousikin lyhyessä ajassa uusia katettuja lasikatsomoita. Muita aikakaudelle tyypillisiä piirteitä olivat hevosystävällisemmät kaviourat ja tehokkaammat totalisaattorilaitteistot. Uudet raviradat olivat myös kauempana kaupungeista kuin edeltäjänsä. Esimerkiksi Jyväskylässä oli aiemmin kilpailtu aivan keskustan tuntumassa Hippoksella, uusi parempi rata nousi huomattavasti kauemmas Köhniön läheisyyteen. Vanhoilla raviradoilla hevoset, kilpailijat ja yleisö olivat liikkuneet sulassa sovussa, uusissa ravikeskuksissa heille muodostettiin omat alueensa. Syntyi erillinen talli- ja yleisöalue. (Mahlamäki 2003, 145–148.)

Suomenhevosten kanta laski raviurheilusta huolimatta. 1970-luvulla se laski ensimmäisen kerran alle 100 000 yksilön, ja määrä on koko ajan vain laskenut. (Timlin 2000, 40.) Raviurheilulla sitä vastoin meni hyvin. Yleisömäärät ja pelivaihdot kasvoivat. Mahlamäki hakee tälle selitystä ensinnäkin lämminveristen tulosta suomalaiseen raviurheiluun. Ne tarjosivat katsojille tuulahduksen jostain eksoottisesta ja kansainvälisestä, myös niiden nopeus kiehtoi. Toisaalta raviurheilun kautta kaupunkilaistuneet maaseudun kasvatit pääsivät lähemmäs juuriaan. Tuttuja kotiseudun hevosmiehiä saatettiin käydä tervehtimässä ja samalla heidän kauttaan palattiin hetkeksi menneeseen. 1970-luvulla vapaa-ajan teollisuus oli vasta alkutaipaleellaan, joten raveilla ei ollut paljon kilpailijoita ihmisten huomiosta. (Mahlamäki 2003, 147–151.)

Suomalainen raviurheilu ammattilaistui nopeasti 1970-luvulla. Sitä kuvastavat uusi ammattivalmentajien ammattikunta, ravikeskusten ratatallit, ammattimaisesti ja säännöllisesti järjestetyt kilpailut sekä kasvavat palkinnot. Raviurheilusta alkoi tulla työtä. Ruvettiin puhumaan hevoskasvatuksesta ja -urheilun yhteiskunnallisesta merkityksestä ja hevostalouden vaikutuksesta työllisyyteen. Kaiken tämän keskellä raviurheiluun tuli aivan uusi hevosenomistajakunta, jolla ei

ollut suoranaisia yhteyksiä maaseutuun vaan se koostui henkilöistä, jotka asuivat kaupungeissa. Osa heistä näki hevoset sijoituskohteina, joiden kautta tavoiteltiin käsiksi pääsyä raviurheilussa liikkuviin rahoihin. Uudelle hevosenomistajaluokalle oli luonnollista laittaa hevonen ammattivalmentajalle, joka hoiti kaiken työn kun taas omistajan rooli rajoittui usein hevosen taputteluun ja makupalojen syöttelyyn. Myös sosiaaliseen yhdessäoloon tähtäävät kimppatallit syntyivät jo tällöin. Ammattilaistuminen toi mukanaan ammattivalmentajat ja -ohjastajat. Nousuhuuman yksi lieveilmiö oli, että kilpailevista hevosista syntyi ylitarjontaa, eli jokainen halukas ei enää päässytäkään kilpailemaan haluamassaan lähdössä. Syntyivät pistejärjestelmät ja hevosten karsiminen pisteiden mukaan. Pelin kehittymisen myötä raha tuli hallitsevaksi elementiksi koko suomalaisessa raviurheilussa. (Mahlamäki 2003, 181–183.)

1980-luvulle tultaessa raviurheilusta oli tullut jo itseisarvo, ja hevoskulttuuri nähtiin tärkeänä yhteiskunnan osana. Vuosikymmen oli ennätysten vuosikymmen, silloin syntyivät ennätysmäärä varsoja sekä yleisö-, pelivaihto- ja palkintoennätykset. Raviurheilu oli siis suosionsa huipulla juuri ennen kuin lama iski siihen raskaasti. (Mahlamäki 2003, 302.) Laman aikana varsojen määrä laski yhdessä yleisölukujen kanssa. Samoin kävi pelivaihdolle ja palkintorahoille. Raviurheilu nousi vasta 2000-luvulla valtion mittavan tukipaketin avulla.

Suomen liittyminen EU:hun toi myös hevosen maataloustukien piiriin. Eihän hevonen ollut koko aikana kadonnut maaseudulta mihinkään, mutta sen pidosta tuli tukien myötä taas kannattavaa ja virallisesti hyväksyttyä toimintaa. Lämminveristen tulo oli 1960-luvulla tuonut ravihevoset kaupunkiin, mutta nyt ne alkoivat vetäytyä uudelleen maaseudun rauhaan. (Mahlamäki 2003, 328–329.) Raviurheilun ammattilainen kuvaa kehitystä näin:

Ajattelee sitä yrittäjän kannalta, niin sanotaan että kaheksankytöluuku oli hyvää, että palkintotaso verrattuna oli hyvää, ja yheksänkymmentäluuku oli tosi huono, että nythän se on sitte lähteny tällä vuosituhannella nousuun, ja varmaan nämä veikkaushommat jotka on sen nostanu, nythän on palkintotaso noussu ihan. Varmaan nyt kun maaseudulla on muun karjan pito vähentyny, nii niitä on paljon tullu uusia hevosalanyrittäjiä ja kasvattajia ja harrastajia nimenomaan. Tuntuko se sitten taas hyvälle kun kaheksankytöluuvulla meilläkin oli hyvät hevoset et ne juoksi, mutta kyllä se palkintotaso oli verrattuna että sehän tippu sitten hirveesti yheksänkytöluuvulla. Kyllä kai sitä nyt vaan siinä uskossa ois elettävä ja toivossa, että meilläkin rakennetaan uutta isompaa tallia niin siinä on vaan toivottava. (N51)

1990-luku toi mukanaan etäpelin. Pelaajan ei enää tarvitse mennä raviradalle voidakseen pelata, vaan hän saattaa poiketa läheiseen etäpelipisteeseen, joka on yleensä baari tai kahvio, ja jättää pelinsä sinne. Pisteessä hän voi seurustella muiden asiakkaiden kanssa ja seurata raveja

televisioruudusta. Suomeen syntyi myös useita ns. kuvattomia pelipisteitä, joissa näytetään vain kertoimia. Niissä hevonen näkyy vain numerona, eli se on etäännytetty pisteen asiakkaista täysin. (Mahlamäki 2003, 345.) Mahlamäki näkee etäpelin suomalaisen raviurheilun ehkäpä suurimpana murroksena. Mitkä ovat etäpelin lisäksi tämän päivän raviurheilua määrittävät ominaisuudet? Millaisissa olosuhteissa B. Helmiina kilpailee, ja miten hevoseen asetetut odotukset ja toiveet ovat muuttuneet sen esi-isän ajoista?

B. Helmiinan ajan raviurheilu

B. Helmiinan syntyessä vuonna 1998 raviurheilun pahin lama oli jo voitettu, mutta valtion tukipaketti oli vasta hevosihmisten toiveissa. Lämminverinen oli vallannut suomenhevosen tilaa raviradalla. Nykyään ravien kymmenestä lähdöstä keskimäärin kuusi on lämminverilähtöä. Verrattuna siis isoisä Kirpun aikaan Helmiina joutuu yhdessä muiden suomenhevosten kanssa taistelemaan paikastaan. Toisaalta suomalaisen ravihevosen kilpailuolosuhteet ovat parantuneet huomattavasti. Kaviourasta pidetään todella hyvä huoli; ravien aikana sitä lanataan ja tarvittaessa kastellaan, kaarteet ovat kallistettuja, jotta ne olisivat hevoselle helpompia juosta. Enää hevosten ei tarvitse Kirpun tapaan kulkea 700 kilometriä jalan kilpailupaikalle, vaan ne pääsevät erityisesti niille suunnitellun hevoskuljetusauton kyytiin. Itse ravipaikalla varikkoalueen valvonta on tarkkaa. Sitä tekevät paitsi kilpailujen eläinlääkäri apulaisineen, myös erityiset varikkotarkkailijat. Tavoitteena on valvoa paitsi sitä, että kilpailevat hevoset ovat kilpailukuntoisia, myös niiden asianmukaista käsittelyä ja sääntöjen mukaisia varusteita. Näin yritetään kitkeä raviurheiluun yhdistyviä negatiivisia asenteita, jotka tuomitsevat sen eläinrääkkäyksenä:

Saahaan karsittua pois nämä kielletyt jutut ja siinäki on mukana myös tämmönen esteettisyys, että vähän näytetään sitä parempaa kuvaa myös ulkopuolelle sieltä raviurheilusta. Raviurheilun puolella sais vähän mainostaa enemmän että minkälaisia ihmisiä on mukana myös siinä valvontahommissa että loppujen lopuks tämmöset ulkopuoliset ihmiset ei tiiä mitenkä tärke rooli eläinlääkärillä raveissa on ja just näillä jotka seuraa sitä että niillä ei käytetä näitä kiellettyjä kipua tuottavia varusteita ja tämmösiä. Vieläki on paljon ihmisiä, jotka kokee raviurheilun pelkkänä eläinrääkkäyksenä että sitä mun pitäis jollain tavalla ruveta korjaamaan. Mää tiiän paljon ihmisiä jotka minulleki on ruvennu motkottamaan, että mitä sä nyt raveista, että siinähän vaan kiusataan hevosia, rääkätään niitä ja tämmöstä -- Että sitä pitäis mun mielestä kehittää, että paljon kehitetään totopelisysteemejä ja tämmösiä mutta pitäis julkiseen kuvaan panostaa vielä enemmän. (N76)

Hevosen ravin sulavuuteen kiinnitetään paljon huomiota. Ontuvat hevoset kutsutaan välittömästi rataeläinlääkärin tarkastukseen, jolla on oikeus poistaa hevonen lähdöstä. Hevonen voi myös saada

merkinnän epäpuhtaasta ravista. Huonon ravin katsotaan kertovan mahdollisista jalkavaivoista tai -ongelmista:

Nykyjään ei muuten ajeta vaivasilla hevosilla kilipoo. Hyvin harvoin näkkee että hevonen juoksoo epäpuhasta, että on se siivoutuna siinä mielessä tuo, että rataelläinlääkär tietysti valvoo sitä että minkä hevosen laskoo radalle, mut ennenhän ajettiin paljon semmosilla jotka men huonoo ravია, epäpuhasta sanotaan että nyt on ravi puhistuna ihan kertakaikkisen. (M25)

Koulutus ja sääntöjen parantunut valvonta nähdään raviurheilussa positiivisena kehityksenä. Raviurheileva maailma on yrittänyt rakentaa yhteisen säännöstön niin, että kilpailukulttuurit yhtenäistyisivät, ja ihmisten ja hevosten olisi näin helpompi liikkua eri maiden välillä. Myös tekniikan kehityksen tarjoamat mahdollisuudet otetaan raviradoilla nopeasti käyttöön:

Nyt on otettu vähän tiukempi ote tähän sääntöjen valvontaan, ennen se ol vähän hällä väliä tyyliin, mut nykyjään koulutetaan tuomarit ja valvojat, nyt ajetaan sääntöjen puitteissa. Että siinä mielessä on reiluja tapahtunu ja ehkä siihen paljon on Ruotsin puolelta tullu oppia kanssa, ja paljonhan näillä on säännössä yhteistä Suomen ja Ruotsin välillä. Ja sitten tekniikka, valvontavälineet niin kun maalikamerat ja nää, ohan ne videot jolla seurataan koko ajon aika, niin ne on lahjomattomat. (M25)

Nykyään kiinnitetään paljon huomiota valjakon ulkonäköön. Sekä hevosen että ohjastajan täytyy olla oikein ”puettuja”. Ohjastajalta vaaditaan oma ajopuku, jonka perusteella hänet tunnistaa radalla. Samoin kypärä on pakollinen varuste. Usein ohjastajien ajopuvut ja kypärät on koristettu ajajan henkilökohtaisen sponsorin mainoksin. Kaukana ovat tämän informantin kuvaamat ajat:

Sitä ku oltiin vähän köyhiä ja ei ollu sitä rahhoo käytee, nii mul ol moottorpyöräkypärä piässä ku minä ajoin ilman lippoo, ja toisilla ol lippakypärät. Kerrannii minun kaver kerto ku ol minun mukana, että kukahan tuo moottorpyöräilijä tuossa ajeloo tuolla hevosella, nii sitte ne ol ollu ihmeissään ne kaks, se moottorpyörämies voitti. Siihen aikaan ei ollu ku kaheksansattoo markkoo ne palakinnot, mutta isä aina sano että pannaanhan tuonne tyynyn alle, et jos tiukka tulee niin otetaan sieltä. Se ruskee kirjekuor tul sillon jo ravipaikalla se palakinto, että se ei mennä tuonne pankkiin niin ku nyt tänä päivänä. Jänneehän se ol ku ukko aina otti sieltä tyynyn alta sen kirjekuoren ja näytti että tiällähän sitä on. (M43, 2)

Tänä päivänä voitettut palkinnot maksetaan suoraan omistajan pankkitilille, niitä ei siis voi enää pistää jemmaan sukanvarteen tai tyynyn alle. Toisaalta entistä harvempi hevonen pääsee palkinnoille raviurheilun tason noustua hyvin nopeassa tahdissa. Hevosten taso on noussut ja ennätykset parantuneet viimeisinä vuosikymmeninä huimasti. Siinä missä Kirppu juoksi omana aikanaan ajan 42,5, sen jälkeläinen B. Helmiina pääsee noin 20 sekunttia kovempaa. Itse asiassa Kirpun ennätyksellä pääsisi tänä päivänä vain ravien matalimpiin lähtöihin, ja sielläkin menestys

olisi heikkoa. Kuitenkin verrattaessa lämminverisiin B. Helmiinankin vauhti kalpenee. Alasarjoissa sen ennätysvauhti vielä ehkä riittäisi, mutta huipulla mennään jo helposti yli 10 sekuntia nopeampia aikoja. Raviurheilulle on ominaista nopeuden ihannointi:

Nyhän on lainausmerkeissä kieroutunu tää, se on tullu kun halutaan nopeita. -- Se pitää olla kauhea vauhti, että hevoshommassaki se meni nyt että ei enää kylmäverisiä sillä tavalla kiinnostaku niillä on kymmenen sekunttia hitaammat nopeudet. Nehän on omassa sarjassaan, ajetaan poneillakin kilpaa, ne menee vielä hitaammin. -- Tässä hevoshommassa on menty sen vauhin perässä niin kun lämminveristen. (M38)

Tason noustessa hevonen joutuu juoksemaan entistä kovemmin entistä varhaimmin. Kovassa valmennuksessa myös loukkaantumisen riskit kasvavat. Jalostuksen eteenpäin menemisestä huolimatta nykyhevosia pidetään paljon vaivaisimpina kuin ennen. Vauhtien kasvaessa hevosten välinen kuilu on tullut entistä selvemmin näkyviin. Huipulla mennään todella kovaa, mutta toisaalta on ns. tavallisia hevosia, jotka menevät sen minkä pääsevät, mutta eivät silti ole tarpeeksi hyviä:

Kun sää joudut niin paljon valmiimmaks ne hevoset laittamaan, sit ku ne on valmiiks vaivasia tulee niitä vammoja ja vaivoja. Ne vie heti siinä uran alkuvaiheessa ihan johtuen siitä, että niitä pitää niin kovasti nykyään treenata ja hiitata, että ennen se oli et ku niit ei tarvinnu. Sanottiin jos ne meni neljäkymmentä, niin ne pärjäs siis ihan varmasti sanotaan kymmenen viistoista vuotta sitten. Alle neljäkymmentä oli ihan hyvä hevonen, mutta nytten neljälläkymmenellä ihan turha lähteekään sit. Ne vaivat tulee siinä tavallaan vanhempana. Tietysti jos on joku semmonen huippulahjakas yksilö, mutta kyllä jos kolkkytviis suomenhevonenki menee heti siinä alituksessa, niin sen pitää oikeesti olla huippulahjakas et se mennee niitä vauhteja pienellä laitolla, riippuu tietenkin, minusta aika harva. (N63)

Esimerkiks eilen oli meillä yks suomenhevos viisvuotias tamma paranti ennätystään ja meni kolmekymmentä pilkku kuusi, jäi kaheksanneks aika matalassa sarjassa, että hirveen kova taso on nyt. Ennen oli hyvä kun oli viisvuotias tähti, nyt on hirveen paljon. Kyllä jalostus on mennyt eteenpäin että siinä kai se on, ja ammattitaito. (N51)

Tähtijuoksijaksi kutsutaan suomenhevosta, jonka kilometriaika on alle minuutin ja 30 sekunnin. Aiemmin se käsitettiin hyvän hevosen merkiksi, mutta kuten informantti toteaa, tähtijuoksijoiden määrä on viime vuosikymmeninä kasvanut voimakkaasti. Tähtirajan alitus ei enää tänä päivänä tarkoita automaattisesti sitä, että hevonen menestyisi poikkeuksellisen hyvin, vaan se joutuu kilpailemaan palkinnoista yhä useamman samantasoisien hevosen kanssa. Kilpailu kovenee koko ajan tason laajentuessa.

Koventunut kilpailu on johtanut yhdessä kehittyneiden hevosvarustemarkkinoiden kanssa siihen, että yhä useammin yritetään mennä siitä, missä aita on matalin. Hevosten vaivojen syitä ei aina jakseta selvittää perusteellisesti, vaan ne yritetään korjata lisävarustein:

Mut kyllä mä ootan sitä päivää vielä että siellä ei ois niitä jotka näkee, et ne hevoset voi huonosti ja sitte niitä väkipakolla yritetään justiin, et pistetään muutama päätanko tuohon ja sitte pistetään vähän semmosta ja semmosta suojaa ja tollasta. En sano etteikö se ois jollekin tarpeellinen, mut jos se näkee jo siitä et se hevonen ei näytä ees hyvältä, sitte se juoksee vielä huonoa ravia, niin eihän se millään päätangolla siitä lähe juoksee paremmin. Näkee liikaa tommosia hevosia. (N84)

Hevosjalostus tähtää yhä varhaisempaan nopeuteen. Raviurheilun suurin raha liikkuu ns. ikäluokkalähdöissä, joita järjestetään 2-4-vuotiaille lämminverisille ja 3-5-vuotiaille suomenhevosille. Näissä lähdöissä ne pääsevät juoksemaan ikätovereitaan vastaan. Yhä useammin hevoset ”juoksevat tilinsä täyteen” jo varsoina, eivätkä enää vanhemmiten pysty säilyttämään tasoaan loukkaantumisten tai henkisen loppuun palamisen (ravipiireissä puhutaan kilpailupään menemisestä) takia. Ravihevosen käyttöikä on siis laskenut. Suomenhevosella voi kilpailla 16-vuotiaaksi ja lämminverisellä 14-vuotiaaksi. Luvun viisi avaava Kapteeni kilpaili aina 14-vuotiaaksi ja jäi täydessä kilpailukunnossa eläkkeelle, mutta nykyään yhä harvemmallalla ravurilla käytetään kaikki kilpailuvuodet hyväksi, vaan niiden ura katkeaa jo paljon aiemmin loukkaantumisiin tai muihin ongelmiin. Ravureita koulutetaankin yhä enemmän ratsuiksi kilpailu-uran loputtua tai sitten ne laitetaan teuraaksi. Ravurin uudelleen kouluttaminen harrastehevoseksi ei kuitenkaan ole aina aivan ongelmatonta:

Onhan ne tietysti sillä tavalla, että hevosten elinikä on lyhentynyt, ei sitä ajeta kymmenvuotiaaks saakka, muutaman vuoden päästä ees yritetään ainakin kun se menee tonne ammattimaisemmaks entistä enemmän, niin ne ei siellä rupee niitä erikseen hoiteleen, ja se on semmosta aika paljon teollista toimintaa hevosenkin suhteen. -- Nuorena ajetaan rahat pois ja sitten pannaan hevonen muihin hommiin mikäli niitä on sitten enää. -- Teuraakshan ne menee, jonkun verranhan niitä myydään noille hevosharrastajille, mutta minusta ei vanha kilpahevonen useimmitenkaan oo mikään paras kaveri. Harrastehevonen ois minusta paras tehdä alusta lähtien tai semmonen sanotaan lasten ja perheen ratsastuskäyttöön, jos ei kilpailla eikä mitään muuta kun se vaan että se on, niin sehän ois paras tehdä alun perin niin, siinä ei sitä kilpailuvaihetta tarvita. (M38)

Raviurheilun kehittyminen on tuonut tullessaan yllä kuvattuja epäkohtia. Palaan vielä luvussa viisi tarkemmin siihen, miten hevosten tason nousu ja koventunut kilpailu näkyy raviradoilla. Jos vertaa Kirpun ja B. Helmiinan ajan raviurheilua toisiinsa, on selvää että kehitystä on tapahtunut. Ennen etäpeliä raviurheilussa koettiin kaksi muutakin merkittävää murrosta. Ensimmäinen oli lämminveristen tulo raviradoille. Ne toivat mukanaan kansainvälisen aspektin suomalaiseen

raviurheiluun. Niillä saattoi lähteä ulkomaille kilpailemaan, ja toisaalta lisääntyneet kansainväliset kontaktit toivat mukanaan myös rohkeuden hevosihmisille lähteä kokeilemaan siipiään ulkomailla. Lämminverisillä oli myös suuri merkitys raviurheilun ammattilaistumiseen. Uudet hevosenomistajat asuivat kaupungeissa eikä heillä ollut mahdollisuutta pitää itse hevosia. Niinpä tarvittiin henkilöitä huolehtimaan ja valmentamaan hevosia heidän puolestaan: syntyivät ammattivalmentajan ja hevostenhoitajan ammatit. Seuraavassa hieman enemmän näistä kahdesta murroksesta ennen etäpelin tuloa.

Monikansallinen lämminverinen

Lämminverisen ja suomenhevosen välillä on yksi merkittävä ero. Siinä missä suomenhevonen on puhtaasti suomalainen, lämminverinen saattaa polveutua mistä tahansa raviurheilua harjoittavasta maasta. Lämminveristen kansainvälisyyttä on lisännyt myös keinosiemennyksen kehittyminen, joka on irrottanut hevosjalostuksen ajan ja paikan rajoitteista. Alun perin keinosiemennys nähtiin mahdollisuutena laajentaa lämminverisen ravihevosen jalostuksen sukulinjoja ja tuoda sitä heterogeenisemmäksi. Toisin on kuitenkin käynyt; kun tarjolla on yhä helpommin hyviksi todistettuja siitosoreja, ns. tavallisemmat oriit uhkaavat jäävän huomioitta. Heterogeenisoitumisen sijaan lämminverijalostus tuntuu homogenisoituvan entisestään. (Berglund 2003, 28–29.)

Ravipäättäjät ovat halunneet tehdä asiat yksinkertaisesti, ja monikansallisen lämminverisen kotimaa on maa, jossa se on syntynyt. Haastattelujen tekoaikana oli puheenaiheena huippulämminverinen Classico Merett. Se on monikansallisuuden malliesimerkki. Sen isä on ranskalainen Coctail Jet, emä puolestaan italialainen Salima Om. Itse se on syntynyt Italiassa, joten se on italialaisessa rekisterissä. Sen omistaja on belgialainen, joka asuu Ranskassa. Varsasta lähtien se on ollut suomalaisen Pekka Korven valmennuksessa, ja se asuu Vihdissä. Vuonna 2005 sen belgialainen omistaja valittiin vuotuisessa ravigaalassa Suomen vuoden hevosenomistajaksi. Valinta aiheutti keskustelua ravipiireissä, ja johti pohdiskeluihin siitä, miten voidaan määrittellä hevosen kotimaa. Eräs informantti viittasi tähän keskusteluun:

Et mun mielestä se menee sillä tavalla et missä se elää ja asuu, nii se on se maa. Paljon on negatiivista puolta kuullu tästä justiin että esimerkiks vuoden omistajaks valittiin Classico Merettin omistajat, mutta ei se mun mielestä oo väärin, et kyllähän se saa, ja hyvähän se on että kansainvälistyy jo tämäki puoli sillä tavalla. (N76)

Toisenlaisiakin mielipiteitä ilmeni. Toinen pinnalla oleva aihe tuolloin oli Suomen Hippoksen päätös kieltää ruotsalaisten lämminveriruunien tuonti Suomeen. Ulkomaantuontiruunat ovat varsin halpoja sekä yleensä valmiita ja helppoja kilpahevosiä Suomen raviradoille. Ongelmana on vain se, että kilpauran jälkeen ne eivät voi hyödyttää kotimaista kasvatusta mitenkään. Niiden tuonnin kieltämisellä pyritään nostamaan kiinnostusta kotimaiseen kasvatukseen. Hevosenomistajien toivotaan satsaavan ruotsintuontiruunien sijasta suomalaisiin varsoihin. Eräs informantti ottaa ensin kantaa hevosen kotimaakysymykseen ja puhuu myös tuonnin rajoituksista:

Sen maalainen missä se on syntynyt. Sen mukaan ne lasketaan ne hevoset aina, että vaikka se siirtyi rekisteriin tai sen omistajat ois Japanista, niin se hevonen on silti sen maan missä se on syntynyt, eli sen emän mukaan. Ehkä semmonen yleinen asenne vähän tuntuu mikä on, että on tervetullutta, et suomalaiset hevoset kilpailee muualla ja pärjää muualla ja se on tosi huippujuttu. Toisaalta on tosi hyvä, että jos Suomeen saahaan vaikka hyviä siitosoreja ulkomailta, mut sit taas nythän on rajotettu tätä, että Ruotsista ei sais näitä ruunia tuoda sillain niin ku ennen. Et se kansainvälisyyski on vähän semmonen kaksjakonen juttu, että sitte yritetään tavallaan puolustaa Suomen omaa jalostustoimintaa ja muuta, mut ohan se hienoo kuulla, että omat hevoset tai siis Suomen hevoset, suomalaiset tavallaan, et suomalaisten valmentamat tai ohjastamat hevoset pärjää ulkomailla. Ja onhan se aina semmonen kaukainen haave, että jos joskus lähtis ees Ruotsiin asti. Ei sitä ihan huonolla hevosella viiti sinne järjestää kilpailumatkaa, mut kuitenkin se on semmonen jonkunlainen esikuva ne kansainväliset kilpailut niin ku Elitloppet ja muut. -- Josta sitte osotuksia on nää hevoset, jotka on voittanu, että kyllä mun mielestä kansainvälisyys on tervetullutta, ja et se on tavoitteiden mukasesti, että kasvatustoimintaa toisaalta halutaan Suomessa tukea, että ammattilaisilla säilyy täälläkin edellytykset toimia. Mut sit taas harrastelijoille, niin mikä siinä ruotsintuontiruuna, onhan se nyt ihan kiva, että jos se on rutinoitu eikä sitä tarvii enää, sitten voi vähän ajeskella sen kanssa kilpaa juuri. Että se on vähän semmonen tavotekysymys. (N83)

Informantti kiinnittää huomiota siihen, miten suomalainen raviurheilu toisaalta ihannoit kansainvälisiä tähtiään, mutta toisaalta yrittää rajoittaa ulkomaalaisten hevosten pääsyä kilparadoilleen. Samanaikaisesti Classico Merettin nostattaman keskustelun kanssa suomalainen ravimaailma kohisi uudesta varsatähdestä Simb Chaplinista. Hevonen on syntynyt Ruotsissa ja on Ruotsin rekisterissä. Sen omistaa kimpapatalli, jonka jäsenet asuvat sekä Suomessa että Ruotsissa, ja se on suomalaisessa valmennuksessa. Suomalaiset olivat tuhtuneita ruotsalaiselle ravilehdelle, joka jätti vuoden kiistattomasti parhaan 2-vuotiaan hevosen vuosirankinginsa ulkopuolelle vedoten siihen, että se oli suomalaisessa omistuksessa ja valmennuksessa. Suomessa hevosta ei voitu palkita, koska se oli Ruotsin rekisterissä ja kilpaillut suurimman osan kilpailuistaan siellä. Täällä se siis käsitettiin ruotsalaiseksi hevoseksi, kun taas Ruotsissa se nähtiin suomalaisena hevosenä.

Aineistostani toinen huippuhevonen, Tessu, on ostettu ulkomailta Suomeen. Sen tarina on poikkeuksellinen, mutta hyvä esimerkki siitä, miten ongelmallista on määritellä hevosen kotimaa.

Varsa pitää rekisteröidä synnyinvuotta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä sen maan hevosrekisteriin, jossa se sillä hetkellä on. Tessu syntyi Ruotsissa, josta sen osti varsana tanskalainen mies, joka halusi rekisteröidä sen Saksaan. Rekisteröintiä ei kuitenkaan suoritettu määräaikaan mennessä, ja hevonen oli paperiton, sillä ei ollut kansallista identiteettiä. Kilpailuoikeuden saadakseen hevosen tulee olla jonkin maan rekisterissä, joten hevonen ei olisi kelvannut ravihevoseksi, jos Hippos ei olisi antanut sille papereita.

Väärennettyjen huutokauppapapereiden mukaan tämä hevonen oli Tessu. Sitten se selkiinty kun myö ruvettiin hevoselle kahteleen papereita, että hevosen piti olla Amerikassa syntynyt mutta ei löytynyt synnyinmaata, ja hevonen oli väärennetyillä papereilla tuotu Suomeen ja sillä ei ollut kilpailuoikeutta, ja se katottiin että sillä ei oo muuta käyttöä kun se jouutaan pistään teuraaks. Mutta sitten myö soiteltiin ympäri Eurooppaa ja joka paikkaan hevosmiehille missä oli tietoo ja taitoo, että onko mahollista rekisteröidä Tessu jonnekin ja kaikkialla vastattiin että ei oo mahollista, että hevonen ois pitänyt rekisteröidä jo vuoden vaihteeseen mennessä ku jo melkein tuli toinen vuodenvaihe vastaan ja rekisteröinti oli jätetty suorittamatta. Hippokseen soiteltiin ja oltiin hädissämme myö, että hevonen jouutaan viemään teuraaks. Hippos teki laupeuden, anto armon käydä oikeuden edestä ja rupes selvittämään Tessun sukutaulua, mistä hevonen on, mikä on hevosen suku ja missä se on syntynyt ja selvitti nämä kaikki. Hippoksesta totes että se on Ruotsissa syntynyt hevonen ja itävaltalainen kaveri, joka osti tämän tamman ja sen puolivuotta vanhan varsan, ja oli tarkoitus että vie Saksaan ja rekisteröi Saksaan, mutta hevonen oli hirveen huonossa kuljetuskunnossa, mutta tämä kaveri aatteli, että hän vie vuoden vaihteeseen sen Saksaan ja rekisteröi, mutta hänelle oli tullu jotakin epäselvyyksiä liikeasioissa ja hänelle tuli oikeudellisia hommia, että se unohtu hevoset rekisteröinti, että hevonen jäi rekisteröimät sen takia. Hippos selvitti asiat että mikä on Tessu ja anto Tessulle että Suomessa syntynyt ulkomaalainen. (M43, 1)

Tessu oli hyväskuinen lämminverinen ja sen hankintahinta oli huomattava, joten omistajien odotukset sen menestymisen suhteen olivat korkealla. Kaikki suunnitelmat ja unelmat sen tulevaisuudesta uhkasivat kuitenkin murentua siihen, ettei sitä oltu rekisteröity mihinkään raviurheilua harjoittavaan maahan määräaikaan mennessä. Hevosen koko elämä uhkasi katketa tähän yhteen ihmisen tekemään virheeseen. Lopulta hevonen kuitenkin sai oman virallisen identiteettinsä Suomessa syntyneenä ulkomaalaisena. Ravimaailman kiertolainen löysi siis kotimaan.

Lämminveriset toivat kansainvälisyyden suomalaisen ravihevosen maailmaan. Samalla myös ihmisillä tuli polte lähteä koettamaan ammattia ulkomaille, siellähän kaikki oli pitemmälle kehittyneempää kuin Suomessa. Luonnollinen kohdemaahan oli Ruotsi, mutta sieltä suomalaisen ravi-ihmisen matka on kulkenut muuallekin, esimerkiksi Italiaan, Saksaan, Ranskaan ja Amerikkaan. Suomalainen hevosmiestaito on suomalaisen käsityksen mukaan maailmalla arvostettua. Eräs informantti pohtii arvostuksen syitä:

Suomalaiset jotka lähtee hevosten pariin niin ne omistautuu sille eri tavalla. Ehkä suomalaisella on halu oppia uutta koko ajan lisää ja lisää, halu tehdä, ja tää sisukkuus justiin, että kaikki pitää yrittää tehdä viimesen päälle hyvin, nii se osaltaan vaikuttaa myös tonne ravipuolelle justiin. Ehkä se on justiin sillä huomattu ulkomailla että kun ne tekee just kaikki, yrittää tehdä viimesen päälle hyvin et sen takia sitä osataan arvostaa, ja ne on ihan eri tavalla motivoituneita suomalaiset siihen hommaan ku monet. Ja kyllähän se on että suomalainen hevosenhoitajaki ulkomailla, nii sehän on hirveen kysyttyä että se on ihan yleisesti tiedossa. Se että ulkomaalaiset valmentajatki on huomannu sen että suomalaiset osaa tehdä töitä. Että ehkä se siitä tulee, että niillä on halu oppia koko ajan tai enemmän uutta ja ne tekee kunnolla ne työt ja kykyjensä mukaan, että ehkä se on siinä, suomalainen sisukkuus kai siinä. (N76)

Suomalaista hevosihmistä maailmalla tuntuvat luonnehtivan samat piirteet kuin ketätähansa suomalaista osaajaa ulkomailla: hän on ahkera, sisukas ja ammattitaitoinen. Raviurheilu on tänä päivänä hyvin kansainvälistä, sekä hevoset että ihmiset matkustavat raviurheilevan maailman sisällä varsin vapaasti. Ravikulttuuri on oikeastaan hyvin samanlaista, menipä minne tahansa: valmennusmenetelmät, varusteet ja raviradat eivät poikkea toisistaan paljonkaan. Raviurheilun kansainvälinen kattojärjestö on yhdenmukaistanut raviurheilun sääntöjä. Tämä kaikki helpottaa ihmisten siirtymistä maasta toiseen. Berglund (2003, 25–26) käyttää tässä yhteydessä globalisaation termiä, mutta huomioi sitten, ettei raviurheilu ulotu kaikkialle maailmaan. Sitä vastoin raviurheilu ja kaikki sen suuret kehityslinjat ovat peräisin suuren meren takaa. Ehkä raviurheilun amerikkalaistuminen on oikeampi termi. Raviurheilu poikkeaa kuitenkin hyvin suuresti eurooppalaisesta sukulaisestaan. Eräs informantti on vierailut amerikkalaisella raviradalla ja kertoo kokemuksestaan näin:

Sehän on semmosta sarjatuotantoo ja siellä ajetaan nuorena ennätykset ja sitten myyään, se on helppo myyä markkinoija sitten kun on kova tulos varsalla. Kaks ja puol tuhatta hevosta ol siinäkin ravikeskuksessa, niin kyllä siinä joka päivä ol niitä harjotusajoja, ja siellähän ol yleisöä katsomossa ihan niin kun tiällä normaaliraveissa. Ne ajo niitä varsoja hiittasivat siellä ja opettivat ne volttilähtöjä (ks. luku 5). Siellähän on paljon sitä peitsiä, korkeintaan kaks ravilähtöä voi olla joka kilpailussa, muut on kaikki peitsaria, ja ne peitsarin valjaat on ihan erilaiset, niin kun mäkiwyöt työhevosilla. (M25)

Vaikka Amerikka on antanut paljon vaikutteita eurooppalaiseen raviurheiluun, kaikkea ei silti ole omaksuttu. Amerikassa suosittu peitsari-kulttuuri on täällä täysin tuntematonta. Vaikka peitsarit ovat nopeampia kuin ravurit, niitä on vaikea mieltää ravureiden kaltaisiksi kilpahevosiksi. Informanttikin vertasi peitsareiden valjaita työhevosten vastaaviin. Joissakin asioissa suomalaisen ja ruotsalaisen raviurheilunkin ero näyttäytyy varsin suurena. Suomessa on aina ihannoitu ja kadehdittu ruotsalaista raviurheilua, koska sillä näyttää olevan todella hyvä jalansija ruotsalaisessa

yhteiskunnassa ja se on ammattilaistunut pidemmälle kuin meillä. Kehitys on kuitenkin tuonut muassaan myös varjopuolia. Berglundin väitöskirjan alaotsikko *Travhästen och dess människor mellan sport och spel* kuvaa ruotsalaisen raviurheilun nykytilaa, jossa pelin katsotaan nousseen urheilua tärkeämmäksi. Lähtöjä analysoidaan paljon tarkemmin ja ravilehdet täyttyvät vihjeistä ja kertoimista. Berglundin (2006, 87) sanoin pelin halutaan olevan raviurheilun apuväline, mutta osat ovat vaihtumassa niin, että raviurheilusta uhkaa tulla pelin avustaja. Suomen katsotaan olevan ainakin toistaiseksi terveemmällä pohjalla. Tosin täälläkin on internetpelin avauduttua pelätty raviratojen yleisömäärien laskua. Samoin vihjelehti ja -puhelinteollisuus ovat kasvaneet ja ammattimaistuneet, joten pelko pelin aseman kohentumisesta urheilullisten arvojen kustannuksella on perusteltua.

Ammattilaisuuden kaksi puolta

Raviurheilu on siis kulkenut pitkän matkan kyläteillä ajetuista kilpailuista aina kansainvälisille kilpailuareenoille. Matkan varrella raviurheilu on erikoistunut, ja sen piiriin on noussut uusia ammatteja. Aiemmin hevonen saattoi viettää koko elämänsä samassa tallissa, johon se oli syntynyt. Se teki työtä saman miehen kanssa, joka myös ajoi sillä kilpaa ja hoiti sitä päivittäin. Nytkin hevonen yleensä ostetaan hevosjalostukseen erikoistuneelta kasvattajalta. Yhä useammin hevosnomistaja on kimpptalli, joka koostuu kahdesta tai useammasta hevosista kiinnostuneesta henkilöstä, jotka saattavat asua eri puolilla Suomea. Heitä yhdistää toisiinsa kyseinen hevonen, joka laitetaan valmennukseen siihen erikoistuneelle ammattilaiselle. Tällä valmennuksen ammattilaisella saattaa olla tallissaan useampi kymmen hevosta, joten hänen aikansa ei mitenkään riitä kaikkien näiden yksilölliseen hoitoon. Niinpä hän on palkannut erityisen hevosenhoitajan, jonka tehtävänä on vastata hänelle uskottujen hevosten hyvinvoinnista ja käytännön valmennuksesta. Valmentaja siis vetää itse suuntaviivat, joita hoitaja sitten toteuttaa. Tallilla saattaa vieraila säännöllisesti eläinlääkäri, hevoshieroja, osteopaatti tai kengittäjä, joista jokainen tuo oman panoksensa hevosen hyvinvointiin. Kilpailuissa sen rattaille istuu yhä useammin kilpa-ajamisen erikoismies, lainaohjastaja, joka maksua vastaan ajaa hevosen startin. Raviurheilu on matkan varrella pirstoutunut moneen pieneen osaseen. Mitä tämä ammattilaisuuden ja ammattien lisääntyminen sitten tuo tullessaan, mitä voisivat olla sen edut ja haitat?

Ammattilaisuuden lisääntyminen koetaan positiivisena asiana koko raviurheilun kannalta. Sen katsotaan lisäävän raviurheilun uskottavuutta suuren yleisön silmissä. Raviurheilun ammattilaistumisen myötä urheilun taso on noussut, ja se käsitetään huippu-urheiluksi. Hevonenkin

mielletään yhä paremmin huippu-urheilijaksi. Sen ei enää odoteta tekevän kahta työtä rinnakkain, vaan se voi keskittyä rauhassa uraansa ravihevosenä. Jokaisella kolikolla on kuitenkin kaksi puolta. Ammattilaisuuteenkin liittyy omia huonoja puolia:

Hirveen paljon niin ku levinny tää ammattimaisuus ja tämmönen, että sitä ei enää katota tämmösenä, niin ku ehkä jo silloin ku minä olin, niin sitä saatettiin lähtee kotityöhevoseella vaikka vielä ajamaan kilipaa. Kyl silloin kaks kyt vuotta sitten nii siellä paikassaki missä mä alotin, nii ne oli työhevosina ne hevoset, mut niillä ajettiin kilipaaki. Että se on sillä tavalla muuttunu, että nykyään ravihevoseet kasvatetaan juoksijoiks. -- Tosiaan se on menny vielä noin ammattimaiseks että hevosmäärät kasvaa talleissa ja muuta. -- Mutta ehkä negatiivisella puolella just se että sitte ku niitä pitää olla paljon, nii tuleeko niitä sitte kuitenkaa huolehittuu niin hyvin ku niitä tarvis. Että mä esimerkiks ite haluan, että mulla on vaan se yks hevonen johon mä keskityn, jota mä piän mahdollisimman hyvänä, että en mä halua semmosta isoa hommaa, koska mä tiän, et mulla ei oo yksinkertaisesti mahdollisuutta pitää isoo määrää hevosia niin että ne olis niin hyvä vointisia ku mä haluaisin. Että kyllähä se on, että liian monellehan ne on kuitenkin koneita, että vaikka ite on ravi-ihminen mut silti ajattelen joittenkin kohalla näin. (N76)

Harrastelijan ja ammattilaisen välinen kuilu on viimeisinä vuosikymmeninä levinnyt entisestään. Siinä missä harrastelija keskittyy muutamaan hevoseen kerrallaan, ammattilaisella saattaa olla valmennuksessaan kymmeniä hevosia. Oma aineistoni koostuu pääosin harrastajista, joilla on tiettyjä ennakkoluuloja ammattilaisten toimintaan kohtaan. Kuten edellä viitattu informanttikin toteaa, uhkakuva on, että isolla valmennustallilla hevonen jää vain osaksi massaa, ja se nähdään eräänlaisena työkaluna:

Urheiluhevonen on ku mennään tuonne ammattilaistasolle tai semmosille joilla on paljon hevosia yleensäki, niin sehän on vähän niin kun semmonen työkalu se hevonen, semmonen vähän samanlainen kun kuorma-autoilija ottas auton tai tällä tavalla, että rupeis sillä ajamaan rahaa. Sehän on aikamoista teollisuutta nykyään. (M38)

Ammattimaista toimintaa kuitenkin myös ymmärretään ja kunnioitetaan. Ammattilaisilla on leipä kiinni hevosten menestyksessä. Tällöin on ymmärrettävää, että he haluavat talliinsa mahdollisimman hyvän ”kaluston” toimeentulonsa turvaamiseksi. Ainakin menestyneimmillä valmentajilla on myös varaa valita talliinsa tulevat hevoset. Yhä useammin huippuhevoset päätyvät ensinnäkin varakkaille hevosenomistajille ja toisekseen ammattimaiseen valmennukseen:

Ainahan niitä tulee tähenteltoja, lämpösten puolella niin paljon tuontihevosia että sitä saa jotenkin erilaista, joku harrastelijakin pääsee eikä ainoastaan suuromistajat, mutta kyllä se melkein huiput on suuromistajilla, rahamiesten hevosista. -- Ne ostaa mutta eihän sitäkään rahalla saa, että se täytyy olla silmää, mutta ainahan on mahdollisuus yrittää enempi tietysti. Jos kaikki satsaat yhteen ja siitä tulee pettymys, niin sit ei oo enää varaa yrittää toista. -- Se riski on olemassa, eipähän sitä

varmaan niin riskialtista ammattia oo montakaan ku on hevosala, että ku ei sitä tiää juokseeko se, jos juoksee niin juokseeko enää huomenna. (N51)

Kyllä se on ihan ammattilaistunu, huippureenareitten hommaa tänä päivänä jos meinaa että huipulle pääsee. (M43, 1)

Vaikka huippuraviurheilu on ammattilaistunut ja hyvistä hevosista maksetaan yhä kovempia hintoja, sen arvaamattomuus avaa ovia myös ihmisille, joilla ei ole mahdollisuuksia satsata harrastukseen kovinkaan paljon. Suomalaisen raviurheilun seuraava kansainvälinen tähti saattaa kenties löytyä harrastelijan pienestä maaseututallista, ei suuresta ammattilaistallista. Yleensä valinta ammattilaisuuden ja harrastuksen välillä nähdään lähinnä tavoite- ja asennekysymyksenä. Jokaisen hevosihmisen tulee ratkaista kysymys siitä, kuinka ison roolin hevosille haluaa elämässään antaa, ja toisaalta kuinka tosissaan ja missä muodossa sitä haluaa harjoittaa:

Niillä ammattilaisillahan se on se työ, niin siitä on saatava leipä, mut aina harrastelijoille onhan se kiva, että hevonen juoksis joskus ees vähän niitä kulujasa, mut et toisaalta, vähän niin ku peleissäki, ei sitä lasketa mikä menee vaan mikä tulee. -- Se on puolensa ja puolensa, ammattilaisilla on enemmän massaa, niillä on mistä ne valitsee hevoset ja niillä on puitteet ja taloudelliset resurssit tehdä tavallaan parempaa tulosta, ja myös ne tavoitteet, että ku on saatava leipä. Niissä tilastoissa ei näy ne, jotka on käyny kaks viikkoo ja sitte pois sieltä, että se on semmonen tavoitekysymys, mitä hevosellaan haluaa tehdä, että valmentako sitä ite vai viekö ammattilaiselle, ja miten paljon sen hevosen kanssa haluaa ite suoraan tehdä. (N83)

Informantti viittaa kahdella viikolla niihin hevosiin, jotka ovat ammattivalmennuksessa vähän aikaa, mutta palaavat sitten takaisin kotiin joko omistajan pyynnöstä tai valmentajan lähettämänä. Valinnassa koti- ja ammattivalmennuksen välillä on lopulta kyse omistajan omista tavoitteista. Ammattivalmennuksessa hevonen ehkä on paremmassa kunnossa ja sitä kilpailutetaan ammattitaitoisemmin, mutta hevonen on kaukana omistajan omasta näkö- ja vaikutuspiiristä. Kotivalmennuksessa hevosen kilpailukuntoon tuleminen voi kestää kauemmin, mutta omistaja säilyttää koko ajan kosketuksen hevoseensa. Harrastajavalmentaja ei aina ota hevosen valmentamista ja kilpailuttamista ehkä niin vakavasti kuin ammattilainen, jonka oma toimeentulo riippuu hevosen menestymisestä:

Mä voin sanoo sen kun mä ite teen sitä harrastukseks ja mun pitäis tehdä sitä oikeesti tosissaan, niin en mä panosta sata prosenttisesti tuohon hommaan, että jos nyt joskus jää vähän hiitti välistä ja vähän silleen. Mun pitäis ottaa tosissaan se, ja sitten taas semmoset jotka ottaa oikeesti työkseen sen, niin ne tietää et se raha tulee sieltä, niin niitten pitää tehdä se kunnolla, et kyllä varmasti eroaa tosi paljon. (N84)

Harrastajalla ei ole samanlaisia menestyspaineita kuin ammattilaisella, vaan hän voi ottaa hevosen kanssa kilpailemisen mukavana harrastuksena. Hän saa valita myös vapaasti ne olosuhteet, joissa haluaa hevosineen kilpailla:

Yks on monte-hevosena ollu, siis se on tosi hyvä hevonen monteen, mutta sekin (omistaja) ei ota NIIN tosissaan sitä, et se sano heti että talvella ei kilpailla ollenkaan sen takia ettei se ite halua palella raveissa talvella. Ja sitten toisaalta syksyllä on niin kurasta, että hän ei halua ja sitte keväällä sama, niin se kilpailee vaan kesällä. Että se ois juossu varmaan tosi hyvin, mut se sano et ei se talvella halua kilpailla yhtään. (N84)

Toisaalta harrastukseen voi panostaa myös enemmän. Hieman kalliimman ”sukuvarsan” voi hankkia yhdessä ystäviensä kanssa. Silloin vastuu ja velvollisuudet kuten myös ilo ja hauskuus jakautuvat useimmille hartioille. Hyväsukuisten kimppehevosten kanssa tavoitteet ovat usein hyvinkin korkealla, ja niille halutaan antaa täysi mahdollisuus näyttää omat kykynsä (ja tienata merkittävä hankintahintansa takaisin). Aineistoni ”urbaanihevosenomistaja”, jonka huippuhevonen kilpaili koko mittavan uransa ammattivalmennuksessa, kuvailee omaa ratkaisuaan näin:

Treenari, jolla oli sillon ihan Suomen parhaita hevosia, ja tiettiin että mies on hyvä reenaamaan hevosia ja haluttiin että hän ottas sen valmennukseen. Käytiin kahtomassa maisemat että minnekä hevonen vietiin, että siellä oli todella hyvät harjotusmahollisuudet ja asiallinen hoito, ja sinne vietiin Tessu kaks vuotiaana reeniin. -- Ammattilaiselle koska hevosen hankintahinta oli kuitenkin semmonen, että jos aatellaan että se ois kotitallilla vaan pietty pullahevosena, niin se vietiin oikeeseen paikkaan ja oikeeseen aikaan. -- Käytiin aina sillon tällön kahtomassa hevosta ja koitettiin kaikella tavalla olla mukana, ja sitten joskus mentiin kattomaan kun ajo hiittiä sillä, niin käytiin kahtomassa ja sitten tietysti koelähöt ja kaikki tartit, niin nehän piti elää täysillä mukana. (M43,1)

Omistajat maksoivat ammattilaisille hevosen hoidosta ja valmennuksesta, ja osallistuivat itse sen elämän kohokohtiin, kuten kilpailuihin. Tosin he tapasivat hevosta myös sen kotioloissa, eli he tunsivat myös hevosen yksityisen identiteetin.

Viimeisinä vuosina Suomen Hippos on halunnut ammattimaistaa myös harrastustoimintaa. Kaikkien valmentajien, joilla ei ole lisenssiä ja jotka haluavat toimia ravihevosten virallisina valmentajina, on pitänyt käydä vastuvalmentajakoulutus. Tällä tavalla halutaan varmistaa, että hevoset ovat varmasti osaavissa ja asiantuntevissa käsissä ja vaikuttaa positiivisen julkisuuskuvan syntyyn. Doping on myös raviurheilun ongelma, ja pakollinen koulutus esimerkiksi lääkkeiden varajoista on varmasti paikallaan. Koulutusvaatimus sai kuitenkin alussa varsin ristiriitaisen vastaanoton. Osa hevosihmisistä on perinyt hevosmiestaidot jo useammassa sukupolvessa, ja he

kokevat uuden järjestelmän kyseenalaistavan oman taustansa ja heille tärkeän perinteen. Heidän identiteettinsä hevosihmisinä on koulutusvaatimuksen kautta kyseenalaistettu. Lisäksi koulutus ei sisällä käytännön harjoittelua hevosten parissa, joka ehkä kirjallista kuulustelua selvemmin karsisi hevostaidottomat ihmiset joukosta. Eräs informantti oli juuri ennen haastattelua osallistunut kyseiseen koulutukseen ja kuvailee sitä näin:

Se oli kahen ja puolen tunnin luento ja sit oli tentti päälle. -- Toisaalta toi on hyväkin, että on niitä kaikkia Roope Ankoja, et jos tulee joku doping-tapaus vaikka, niin sitten tietää kuka se periaatteessa pitäis. Tuolla eilisessä luennossaki se oli hyvä, ja sit jos tulee jotakin niin valmentaja on syyllinen, ja valmentaja syyllinen et se on aina se valmentaja syyllinen joka asiaan, mutta silleen kyllä hyvä on. -- Mun mielestä se on justiin tyhmää, et mä sanoinkin siellä heti et mä olisin voinu tulla heti valjastus mielummin, ku mä oon paljon parempi valjastusjutuissa ja tommosissa hevosen kanssa ku jossakin paperijutuissa. -- Mä oon kuullu että vanhemmat ihmiset sanoo et hän ei mee, että hän on kolkytä vuotta hevosta valmentanu ja hän ei mee, että kyllä mie tiän semmoset. Oli tuolla kaks vanhempaa miestä, että kyllä mä siinä mietin et vaikka ne on kauan valmentanu, niin kyllä niillä varmaan siinä tentissä pikkusen miettimistä oli. Siinä kysyttiin doping-juttuja ja kaikkia noita sijasteemeitä ja tommosia, niin kyllä vaikka ois kolkytä vuotta valmentanu, kyllä siinä varmaan mietitään vähän aikaa. (N84)

Ravihevonen syntyi siis todenteolla yhteiskunnallisen rakennemurroksen kautta. Hevonen ja raviurheilu ovat eläneet läpi suomalaista yhteiskuntaa ravistelleiden kriisien kuten 1990-luvun alun laman läpi, ja muuttuneet sen mukana. Ehkä se on onnistunut hieman kohottamaan imagoaan ja yleistä näkyvyyttäänkin matkan varrella. Tähän se on käyttänyt muualta yhteiskunnasta tuttuja muotikeinoja:

Ja onhan se alan ammattimaistuminen, ku on kauttaaltaan ehkä jonkun verran, että profiloituminen, että mediassa mun mielestä näkyy paljon enemmän jopa nykyisin ku ehkä joskus kymmenen vuotta sitte. Raviurheilu, ja mikä taas ehkä suhteessa koko yhteiskunnan kehitykseen, et pitää tuotteistaa ja markkinoia kaikkee ja niin edelleen. (N83)

Miten tämä kehitys heijastuu sitten hevoseen? Millainen nykypäivän ravihevosen tulee olla ja mitä siltä vaaditaan, että se pärjäisi raviurheilun maailmassa? Käsittelen sitä seuraavassa luvussa.

4. HYVÄ RAVIHEVONEN

Hevoselämäkerta: Musti

Mä menin vaan käymään siellä tallilla ja sitten se tallin omistaja sano, et käytkö hakemassa sen sisälle. Joku siinä oli semmonen, se oli niin ihana ja jotenkin meillä synkkas. Se tallin omistajakin automaattisesti rupes ajattelemaan, että toi on nyt sen passi, niin se meni siihen että minähän sitä joka päivä ajoin ja minä laitoin kaikki sille valmiiks ja raveissa olin mukana, ja kaikki mitä hevostenhoitajat passeilleen tekee. Musti oli semmonen että ei sitä kotona tarvinnu enää talutella. Tosissaan se perässä hiihti ja pikkasen piti kankaasta hampailla kiinni että se mukana muka pysy, ja karsinan ovenki ku vaan aukas ja meni ite vaikka pesupaikalle, niin se tuli perässä.

Mun isä kuoli just sillon kun se oli mun passina, niin se oli niin ihana ku se tajus, että nyt on paha mieli. Se heti tuli puukkimaan ja tönimään ja kisko hihasta, se heti rupes piristämään.

Ku se myytiin niin mä kävin sitä kahtomassa aina joka paikassa. Viiminen paikka missä se oli niin se omistaja kysy monta kertaa että ny osta itelles se. Mutta sillon oli jo sillä tavalla vähän etäänny siitä, että mä aattelin etten mä ehkä tommosta jolla ei kuitenkaan, hyvä ravuri se ei ollu. Sillon oli jo vähän järkee että ei sitä kannata ostaa. Nyt kuulin että se on menny teuraaks. Kyllä se harmitti hirveesti, mutta oli se sillon aina kiva kun saatto olla puol vuotta, vuoski ennen ku näki sen, niin kyllä aina hirvee hörinä päällä ku meni sinne, että se tunti heti. Sillon omistajat sano että se on myyty, niin tuli semmonen teinityttömäinen fiilis ja hirvee itku, että nyt siitä joutuu eroomaaan, ku olihan se kuitenkin paras kaveri tavallaan. Mutta ehkä nyt on näin parempi ku se että se ois jatkuvasti kiertäny, että mää inhoon sitä kiertoan laittamista ihan yli kaiken. Mää haluan hevosten kohalla ajatella myös sitä, että mikä psyykkisesti niille on hyvä, ja ei semmonen oo hyvä että jatkuvasti vaihtuu paikka.

Musti oli semmonen, hirveen isot kaviot ja jumalattoman pitkät korvat. Sanottiin että se ku pistää radalla menemään niin jumalaton määrä hiekkaa lentää ku niillä lapioilla kauhoo menemään. -- Joku siinä hevosesa oli semmosta, et me tultiin ihan sata prosenttisen hyvin toimeen. Että ruma ku mikä mutta tosi mahtava, se korosti vielä ku sillä oli niin jumalattomat aasin korvat. -- Tämä musta rumilus on ollu kaikkein paras, ei tosiaankaan mikään juoksija eikä mikään kaunis, mutta persoonana ihan ykkönen.

Vaikka mää olin siihen asti ollu jo vuosia hevosten kans mut se opetti kaikkein eniten, ja se opetti oikeestaan justiin sen toisen puolen, ei pelkästään se urheilupuolen, vaan se opetti myös justiin tämän henkisen puolen niin sanotusti, että mikä voi olla tosissaan ihmisen ja hevosen suhde. Sen jälkeen mä oon vielä enemmän, oon mä aina ajatellu hevosia kavereina, mut vielä enemmän sen jälkeen. Jotkut on sanonu et oot sinä kyllä pelle ku sä tolleen ajattelet, mut se vaan on. Sillä tavalla mää ymmärrän tämän raviurheilun meiningin että se on nykyään pakko, koska sillä ei loppujen lopuks hirveen hyvin tienaa, mutta se on pakko jotain tehdä sen rahan etteen, ja jos hevonen ei juokse niin sillon se on pistettävä pois. Se tuntuu ikävältä mut mä ymmärrän myös sen kannan ihan täysin, mut on niitä ihmisiä jotka ei sitte malta siltikään luopua niistä hevosistaan. Mutta Suomessa nykyään varsinkin se on pakko yrittää pitää mahdollisimman hyvä kalusto jos meinaa niillä jotain ees tienata. (N76)

Ravihevonen verrattuna muihin hevosiin ja eläimiin

Eläimet luokitellaan tavallisesti käyttötarkoituksensa perusteella. Lotta Kaukua (2006, 16) käyttää etnologian pro gradu -työssään luokittelua tuotanto-, koe-, turkis- lemmikki-, työ-, harraste-, luonnonvaraisiin ja kulttuurieläimiin. Hevosen kohdalla tämä jako on ongelmallinen, ja määrittely riippuu paljolti yksittäisen hevosen käyttötarkoituksesta.

Jos ajatellaan ravihevosiä yleistäen, niille näistä sopivin määre on työeläin. Yksinkertaistaen ravihevosen tehtävä on tuottaa ihmiselle rahaa. Sen oletetaan juoksevan hyvin raviradalla ja maksavan sillä ylläpitonsa. Vastineeksi se saa hyvää hoitoa ja valmennusta, jonka pitäisi auttaa se hyviin suorituksiin. Hyvin menestyvien hevosten kohdalla kuulee puhuttavan, kuinka ne elättävät itsensä. Kuitenkin tämä on todellisuutta vain hyvin harvojen hevosten kohdalla. Yleensä hevosenomistajalla on enemmän menoja kuin tuloja, eli ravihevosen pitäminen on useimmiten tappiollista toimintaa. Hevonen hankitaan siis jostain muusta syystä kuin välittömän voiton tavoitteluun. Tässä mielessä voi puhua työeläimen ohessa myös harraste-eläimestä. Berglund (2006, 28) sijoittaaakin ravihevosen työ- ja harraste-eläimen välimaastoon.

Ilmoituksessani hain informanteille merkityksellisiä hevosiä, ja aineiston perusteella hevosen ei tarvitse menestyä raviradoilla kovinkaan erityisesti ollakseen merkittävä ihmiselle. Luvun aloittanut Mustin elämäkerta kertoo juuri tällaisesta hevosesta, joka ei ollut mikään hyvä ravihevonen ja jonka kohdalla menot olivat varmasti suuremmat kuin tulot. Kuitenkin se olemuksellaan onnistui hurmaamaan informantin, ja heidän välilleen muodostui aivan erityinen suhde. Musti on hyvä esimerkki ns. tavallisesta hevosesta, joita Suomen raviradat ovat täynnä. Niillä ei koskaan päästä Hevosurheilun etusivuille tai voiteta suuria palkintoja, vaan ne tarjoavat ihmisilleen muita, ehkä mainetta ja mammonaa tärkeämpiäkin elämyksiä. Tällaiset hevoset saattavat olla hyvin rakastettavia ja rakastettuja, aivan kuten Musti.

Joissain tapauksissa hevonen voidaan nähdä lemmikkinä. Thomas (1983, 112–115) antaa lemmikkieläimelle kolme kriteeriä: se pääsee ihmisen kotiin, sille annetaan yksilöllinen nimi ja sitä ei syödä. Ennen aikaan hevosen ollessa maanviljelijän apuna, se asui samassa tuvassa isäntänsä ja tämän perheen kanssa. Kuitenkin maatalouden kehityksen myötä hevonen siirtyi asuttamaan erillistä tallirakennusta. Nykyisin hevosen tuominen sisään ihmisen kotiin on mahdoton ajatus. Se, että hevonen on joskus asunut saman katon alla ihmisen kanssa, ei kuitenkaan tee sitä lemmikkieläimeksi. Suomalaisessa agraarikulttuurissa hevonen on nähty yhdeksi perheenjäseneksi

ja työkaveriksi. Sen ympäriltä on puuttunut lemmikkieläimeen liittyvä hemmottelu, tosin osin varmasti ankarien olosuhteiden takia.

Toinen Thomasin kriteeri yksilöllisistä nimistä täyttyy kaikkien aineistossa esiintyvien hevosten kohdalla. Tämä johtuu Suomen Hippoksen säännöstä, jonka mukaan jokaisella hevosella tulee olla uniikki nimi, mutta informanttini puhuivat hyvin usein hevosista niiden lempinimillä. Esimerkiksi en tullut koskaan tietämään elämäkerran hevosen oikeaa nimeä, vaan informantti puhui siitä koko ajan Mustina. Lempinimi lähentää hevosta ihmiseen ja kuvastaa sen tärkeyttä lempinimen antajalle (Kalske 2005, 456–457).

Thomasin (1983, 115) mukaan lemmikin erottaa tavallisesta eläimestä se, ettei sitä syödä. Tämä on merkki sen läheisestä suhteesta ihmiseen. Hevosen kohdalla tämä oli suomalaisessa kulttuurissa aiemmin itsestään selvyyttä: hevosen lihaa itsessään ei syöty. Tässä se eroaa esimerkiksi lehmästä. Tietenkin hevosesta tehdään makkaraa ja sitä näin välillisesti syödään. Mahlamäen (2003, 288) mukaan lihahevosten kasvattaminen on koettu hevosväen keskuudessa epäeettiseksi ja aiheen julkinen pohtiminen on ollut vähäistä. Hevosmies ei koe olevansa ”aito” maataloustuottaja eikä ole nähnyt lihantuotantoa harjoittamansa hevostalouden funktioksi. Nytemmin hevosesta on tullut ongelmajätettä: sen liha ei enää kelpaa useimmille teurastamoille ja siitä ei makseta kovinkaan hyvin. Parhailtaan hevospireissä mietitäänkin miten hevosen liha saataisiin houkuttelevammaksi vaihtoehdoksi ja istutetuksi suomalaisiin ruokapöytiin. Närkästyneinä on pantu merkille, kuinka ulkomailta tuotu hevosen liha käy kauppiaille, mutta ei kunnan kotimainen hevonen. Suurin este hevosenlihan tehokkaalle markkinoinnille ovat varmasti ihmisten syvälle juurtuneet asenteet siitä, ettei hevosta saa syödä. Eräs informanttikin ottaa kantaa ajankohtaiseen keskusteluun:

Hevosiahan ei nykyään juuri syödä ainakaan julkisesti. Minä en oo nähny enkä tiedä, mutta puhutaan että ulkomailta tuodaan hevosen lihaa Suomeen. -- Minusta hevonen ruokitaan sen verran puhtaasti kun ikinä, että siinä on kovat alkoholit ja muut, että luulisin että se ois paremmata ravintoa se hevosen liha kun joku semmonen väkisin kasvatettu sika tai joku nautaeläin, ettei se ainakaan kehnempi. Tuossahan ois yks haara hevostalouden pystyssä pysymiselle ja tälle ettei hevosista tehtäis raatoja niin helposti, että sen jälkeen kun se todetaan, esimerkiks että tulee joku vamma niin ettei pysty kilpailemaan tai ei oo kerta kaikkiaan niin kyvykäs, niin se kasvatettas aikuiseks ja sitten lihaks. Tuntuu että hevonen eihän sitä nyt voi tappaa eikä syödä, mutta syöäänhän näitä eläimiä koko ajan, että ei se hevonenkaan sen kummempi ole. Kun se ei kenenkään ois, pidettäis vaan semmosena karjana tai hevoslaumana tuolla ja sitten teurastettais. Sehän on karmeeta tietysti ruveta kaveria. -- Ei niitä ennen vanhaan kyllä syöty että ne haudattiin. (M38)

Informantin väläyttämä mahdollisuus erillisistä lihahevosista tekisi hevosesta myös tuotantoeläimen. Hevonen voisi olla siis joko työ-, harraste- tai tuotantoeläin. Tässä yhteydessä tulee muistaa, että raviurheilu on vain yksi hevosen käyttömuoto. Toinen merkittävä hevosen ”työllistäjä” ovat erilaiset ratsutallit. Hevosihmisten perinteinen jako on kulkenut ratsu- ja ravi- ihmisten välillä, ja aika ajoin osapuolet väittelevät, kumpi on hevosystävällisempi ”työnantaja”. Kumpikin osapuoli on yrittänyt muodostaa omaa identiteettiään toisen kautta tuomalla esiin toisen epäkohtia ja korostamalla omia hyviä puoliaan. Neljällä naisinformantilla on kokemusta kummastakin puolesta. Heidän kommenteissaan ratsu- ja ravimaailman ero ei näyttäytyä niin suurena, kummassakin on negatiivisia ja positiivisia piirteitä. Pikemminkin kyse on ihmisen omista odotuksista ja siitä, mitä hän haluaa hevosellaan tehdä. Ehkä raviurheilun leimaavin piirre on kilpailuhenkisyys; hevonen nähdään ravipiireissä kilpailuvälineenä:

Se hevonen aatellaan ihan eristä kulmasta. Raviurheilussa se on hevonen kyllä joo, mut se juoksee sen rahan hinnalla millä hyvänsä tyliin. Ratsupuolella se on sitä, et voi kun mun pieni kultamussukka on tuollailailla, että ei se mitään tuu vaan mun päälle, että ei se haittaa. Miten niitä hevosia kohdellaan, niin se näkyy siinä hevosen käytöksessä. Se on ehkä vähän raadollisempaa ravipuolella, mut toisaalta ei se oo hyvä että ne pumpulissakaan kasvatetaan. Mä oon ite pyrkiny olemaan sitä kultaista keskittietä. Joskus kysyny multa, et oonko mä ravi- vai ratsuihminen, mä sanon et mä en oo kumpikaan. Oon ottanu kummaltaki puolelta niitä taitoja ja ajatuksia. (N84)

Ravitoiminta tähtää suoraan siihen kilpaurheiluun. Ratsupuolella ohan sielläki kilpailuja, mut ei se oo läheskään yhtä tärkeä harrastajapuolella kilpatoiminta, että se on vaan lisä. Mutta ravurit tähtää siihen kilpauraan. Se suhde siihen hevoseen on vähän kaksjakonen, et toisaalta se on oltava hyvä, mutta toisaalta se on perheen lemmikki. Ratsu taas on helpommin vain ja ainoastaan perheen lemmikki, eikä sitä pistetä teuraaks sitten ku se ei oo juossu kymppitonnia vuodessa. (N83)

Jälkimmäinen informantti toteaa, että ravuri voi olla perheen lemmikki, mutta samalla sen on oltava myös hyvä. Tämä hyvyys liittyy suurelta osin hevosen menestykseen raviradoilla. Elämäkerrassa esiintynyt Musti oli kyllä informantin lemmikki, mutta hyvä ravihevonen se ei ollut.

Hevosen kaksijakoinen luonne ja raviurheilun raadollisuus tulee selvemmin ilmi juuri tällaisten ns. tavallisten hevosten kohdalla. Raviurheilu on kallis harrastus ja ammatti, jossa taloudelliset realiteetit tulee ottaa huomioon, eli kannattamatonta hevosta ei kannata pitää. Termi ”tavallinen hevonen” on saanut nykyisen merkityksensä vasta aivan viime vuosina ravihevosten tason ja palkintojen noustessa. Musti on juuri tällainen tavallinen hevonen ja sen elämäkerta on tyypillinen tavallisen hevosen tarina. Taloudellisesti kannattamattoman tavallisen hevosen kohdalla sen myyntikynnys on alhainen, ja varsin usein se joutuu kiertämään useilla omistajilla. Kuten informantti itsekin toteaa, vaikka hevonen olisi kuinka rakas tahansa, rajalliset taloudelliset resurssit

ja järki painavat ravihevosten kohdalla usein enemmän kuin pelkät tunteet. Lopulta tavallisen ravihevosen tie vie hyvin usein teuraaksi. Tämä nähdään hevosen kannalta parempana ja armeliaampana vaihtoehtona kuin sen myyminen eteenpäin.

Berglund on jakanut ruotsalaiset ravihevokset kolmeen osaan noudatellen yhteiskunnan raja-aitoja. Ylimpänä ravihevosten hierarkiassa ovat huippuhevoset eli yläluokka. Nämä ovat pieni vähemmistö, jäävuoren huippu, jotka tuovat omistajalleen mainetta ja kunniaa. Ravihevosten keskiluokan muodostavat mukavasti pärjäävät hevoset, jotka tienaaavat aiheuttamansa kustannukset ja voittavatkin silloin tällöin. Näiden alapuolella ovat hevoselämäkerran Mustin tapaiset tavalliset hevoset, jotka eivät menesty kovinkaan hyvin ammatissaan. Berglund kuvailee huippu- ja tavallisten hevosten yhteiseksi piirteeksi paimentolaisille ominaisen vaelluksen paikasta toiseen. Huippuhevosten kohdalla nämä matkat ovat kilpailuihin eri puolille raviurheilevaa maailmaa. Hevosten määrä absoluuttisella huipulla on varsin rajallinen, joka tarkoittaa sitä että suunnilleen samat hevoset kohtaavat toisensa menivät minne päin tahansa. Toisaalta myös tavalliset hevoset matkustavat – valmentajalta ja omistajalta toiselle. Ihmiset yrittävät vuorollaan kaivaa esiin hevosessa mahdollisesti piilevän potentiaalin, ja kun yhden keinot on käytetty, hevonen siirtyy taas eteenpäin. Keskiluokan hevosen olotila puolestaan on varsin muuttumaton. Toki se käy kilpailumatkoilla yleensä kotitallinsa lähiseudulla ja se saattaa jossain vaiheessa vaihtaa omistajaa tai valmentajaa, mutta sen asema on varsin turvattu. Tosin keskiluokasta on huomattavasti helpompi lähteä ravihevosityhteiskunnan portaita alaspäin kuin kavuta niitä viimeisiä askeleita huipulle. Berglund vetääkin tästä johtopäätöksen, jonka mukaan ravihevosen elämässä ei ole niinkään kyse matkojen määristä ja pituuksista, vaan hevosen asema riippuu matkojen määränpäästä. (Berglund, 2003, 26–27.)

Suomessa menestymättömällä ravihevosella on paimentolaisen elämän ohella myös toinen vaihtoehto: ravurin uran vaihtaminen ratsuhevosen elämään. Ammatinvaihdos ei kuitenkaan ole aina oikotie onneen, vaan ravurin uudelleen koulutus ratsuksi voi olla vaikeaa, ja hevosesta harvoin tulee sen parempaa ratsua kuin ravuriakaan. Huomionarvoista on, että suomenhevosen asema on tässä selkeästi parempi kuin lämminverisen. Suomenhevosen monikäyttöisyys ja soveltuvuus sekä ajoin että ratsastukseen mahdollistaa sen tulevaisuuden myös harrastehevosena paremmin kuin lämminverisen kohdalla. Kaksinkertainen ravikuningas Pette on esimerkki tästä suomenhevosen monipuolisuudesta: kilpailtuaan monia vuosia suomenhevosten huipulla raviradalla se siirtyi ratsuksi, ja on nyttemmin viety sekä juoksija- että ratsukantakirjaan. Näin yksittäinen hevonen voi

murtaa ravi- ja ratsastusmaailman raja-aidat ja kyseenalaistaa niiden olemassaolon omalla esimerkillään.

Hyvän ravihevosen tuntomerkit

Millainen sitten on hyvä ravihevonen ja mistä sen tuntee? Hevosen tärkeää asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa kuvastaa laaja suullinen perinne liittyen juuri siihen, mitkä ovat hyvän hevosen tuntomerkit. Omille nauhoilleniikin tallentui tätä perinnettä. Informantit korostavat mielellään, että kyse on etupäässä vanhojen hevosten uskomuksista, ja niiden todenperäisyys osin kyseenalaistetaan, mutta toisaalta niitä halutaan myös mahdollisuuksien mukaan noudattaa. Usein tuntomerkit menevät myös ristiin. Varsinkin hevosen jouhilla tuntuu olevan tärkeä rooli näissä uskomuksissa. Merkitystä tuntuu olevan jopa sillä, kumpaan suuntaan hevosen harja kääntyy:

Ne taiat ja uskomukset on joku yksilö aina muokannu, niin ku kummalleko puolelle harja kääntyy, oliko se jos se oikeelle puolelle kääntyy niin se ois parempi ku vasemmalle puolelle kääntyvä harja. Jos on rinnakas hevonen, niin se ois hyvä, mutta toiset tykkää toisinpäin, mutta se on näitä uskomuksia. Ehkä päällimmäisenä on tää harja homma, mihin mä en usko ollenkaan, mutta se on tämmönen myytti. Sitten on näitä silmäjuttuja, päänmuotoja, ku on tietyn muotone pää, niin silloin se on hyvä juoksija, mutta jos silmät on semmoset pöllöt niin se on sit ihan sekopää muutenkin, en mää semmosiin oikein usko. Jos meet niskasänkee leikkaamaan kilpailupäivänä, niin se tuottaa huonoo onnee. Mä en sitä kyllä teekään kilpailupäivänä hevoselle, jos ihan rehellisiä ollaan, että mä sen edellisenä päivänä leikkaan. Häntää ei saa leikata ravihevoselta, et silloin se ei juokse, mut yks treenari on semmonen, että harja pitää leikata kokonaan, että se tuottaa hyvää onnee. (N76)

Eräälle informantille harjan oikealle puolelle kääntyminen on niin tärkeä asia, että hän varsansa kohdalla varmisti asian oma käteisesti:

Oikeelle puolenhan minä taivutin sen kun se synti. -- Kyllä minä sen tempun tein sille silloin kun se syntymämärkänä, kun se silloin kuulemma taipuu. (M27)

Myös jouhien tuuheus on nähty yhtenä hyvän hevosen mittarina:

Jouheva hevonen on hyvä hevonen, se on rehti ja rehellinen. Ennen isävainoo kun hevosia osti, niin sano tuhat markkoo kannattaa maksaa lissee jouhista, sillä jouheva hevonen on aina toimiva hevonen, tasatukka on äksy ja potkii. (M43, 2)

Hevosen yleinen olemus ja ilme kertovat paljon siitä, millaisesta hevosesta on kyse. Tietenkin paljon riippuu ihmisen omasta persoonasta; millaista hevosta hän arvostaa ja millaisen hän itselleen lopulta haluaa:

Hevosen silmähän on hirmu tärkeä asia, niistähän sä paljon näät. Ilkee silmähän, en mä osaa sitä kuvailla mut se on semmonen ilkeä, kyllä sen näkee, semmonen lempee silmä tai vilkas. Mä katon aika paljon sitä hevosen päätäkin, että se pitää olla tietyn mallinen, semmonen tavallaan kaunis, että oli se nyt iso tai pieni, mutta sen pittää olla tavallaan muodokas, ja vähän semmoset ilmeikkäät korvat. Mulla on jääny noista vanhoista hevostiesjutuista mieleen, et jos on lyhyt alaleuka niin sillon se on kova suinen. Kyllä siinä oikeesti on vinha perä, et jos se on hirmu lyhyt se suu ja alaleuka semmonen tietyn muotoinen, niin se todennäköisesti on kovempi suinen hevonen. Sitä ilmettä mä siinä hevosessa katon. Se korva on semmonen, et jos on ihan töppökorvanen hevonen se on yleensä vähän tyhmä. Kyllähän hevosessakin on tyhmiä, vähemmän tyhmiä ja sitten taas älykkäämpiä, et jotkut on hirmu hitaita ja toiset on taas hirmu skarppeja. (N63)

Nyttemmin huomio on hyvän hevosen etsinnässä entistä enemmän kiinnittynyt hevosen rakenteeseen, erityisesti jalkoihin, sekä luonteeseen. Yksi hyvän hevosen tärkeimmistä ominaisuuksista nykypäivän raviurheilussa on kestävyys, eli se että sen rakenne ja aivan erityisesti jalat kestävät valmennuksen ja tasaisen kilpailuttamisen. Hevosen kestävyttä auttaa sulava askel ja juoksutyöli. Mitä vähemmän jalkasuojia hevonen tarvitsee juostessaan, sitä parempi hevonen se on. Myös hevosen luonne ja kilpailupää punnitaan hyvin tarkkaan:

Jalka-asennot on ilman muuta, että nehän nyt on kaikista tärkeimmät mitä ravihevosesta katotaan, ne täytyy olla kohallaan. -- Pää on tietysti se toinen, mut siitä ei välttämättä nää ulospäin. (N51)

Kaikki pitäis olla kohallaan ja hevosen luonne, se maksaa paljon, siihen pittää kiinnittää huomio, ja hevosen liikkeet että ei tarteis paljon suojia pittee jaloissa. Jos se on ahasliikkeinen ja kerrii paljon etujaloillaan et pittää kainalosuojat olla, niin ne on kaikki liikaa. (M25)

Jos ei oo luonnetta niin ei siitä oo kilpailijaksi, että kyllä sillä määrätty luonne täytyy olla. Meiän hevoset on vireitä. Jotenkin periytyvä meiän hevosilla, että niitä ei oo koskaan tarvinnu opettaa juoksemaan, että ne on tavallaan juoksijoita jo. Monia muita vieraita varsoja täytyy monta kertaa ihan opettaa sitä juoksua, mut nämä kun laittaa valjaisiin niin ne on heti juoksijoita, et niillä on selvä ravi ja oikeat liikkeet. (N51)

Hyvässä hevosessa yhdistyvät informanttien mukaan hyvä rakenne ja juoksutyöli sekä kilpailupää ja voitontahto. Ravihevosen ei haluta olevan aivan rauhallinen, vaan tietty luontainen vireys koetaan hyväksi piirteeksi. Ihmiselle muodostuu ajan mittaan aivan oma näkemyksensä hyvästä ravihevosesta. Se saattaa olla hyvinkin yksityiskohtainen, joten täydellistä hevosta on sen perusteella vaikea löytää. Samoin hyvän ravihevosen rakenne ja luonne eivät useinkaan mahdu samaan pakettiin. Tällöin luonne osoittautuu rakennetta merkittävämmäksi tekijäksi:

Kiinnittää huomiota koko sen hevosen olemukseen, että onks se hirveen raskas vai onks se semmonen kevytrakenteinen, että se ei oo mikään sadan metrin juoksija. Kiinnittää lautasiin

huomiota, onks ne hirveen jyrkät vai loivat, että loivalla juoksee helpommin kun jyrkkä. Hevosen pitäis olla jonkun verran pitempi ku se on säkäkorkee, mutta oon nähny poikkeuksia. Isommat hevoset, vaikka niillä on isommat liikkeet, ne myös saattaa hajota helpommin. Ja kintereen pitäis olla mahdollisimman suora, se ei rasitu niin helposti. Toisaalta Fiina oli sellanen tamma, että ei se mitenkään täydellinen ollu rakenteeltaan, mutta vaikka minkälaiset läpyskät sille laitto alle niin se ravas aina. Et toisaalta se rakennekin on semmonen että jos hevonen on hyvä, Zakaki sillä on ollu vaikka mitä etujalkaongelmia, niin silti se takoo rahaa ja pärjää kohtuullisesti ku sillä on päätä mennä. Täydellistä hevosta tuskin saa että sillä olis aina pää kohillaan JA rakenne sillain optimaalinen. (N83)

Ravipiireissä kulkeva sanonta kertoo, että hevonen on yhtä hyvä kuin sen heikoin kohta. Kaikesta huolimatta hevosihmiset etsivät sitä täydellistä ravihevosta, ja jokaisella ovat omat kriteerinsä ja ihanteensa. Vanhan sananlaskunhan mukaan kauneus on katsojan silmässä:

On ihmisiä jolla on tosi jyrkkiä mielipiteitä, ja ne voi olla hyvin erilaisia, ja jokainen sanoo että tää on mun näkemys. Semmonen ajattelu on korostunu, että jokaisella on omat teoriansa, ja ne voi olla ihan yhtä hyviä tai toimivia tai ei. (N83)

Hevosjalostuksen mennessä eteenpäin ja kilpahevosten tason noustessa myös hevosen sukutaulusta on tullut entistä merkittävämpi. Informantteihin kuuluu monta tammanomistajaa, jotka ovat joutuneet pohtimaan isäorivalintojaan. Yhdeksi hyvän hevosen reseptiksi nähdään jo oman ja sukunsa hyvyden todistaneiden yksilöiden käyttäminen hevosjalostukseen:

Jos aatellaan taloudellisessa mielessä niin kyllä hyvä sukuisia, ravivarmoja hevosia pitäis vaan käyttää siitokseen ja niillä tehdä sitä työtä. Tänä päivänä on niin kovaa raviurheilu, että niitä ei kannata ihan epävarmoja sukuja kasvattaa. Se on parasta mahdollista vaan koitettava hakee, että sieltä voi oottaa sitä tulosta. (M25)

Yleensä jalostusprosessi etenee niin, että tammalle yritetään löytää mahdollisimman sopiva ori, mutta joskus ori voi olla jo valmiina ”alitajunnassa” ja sille löydetään sopiva tamma. Valinnat ovat henkilökohtaisia, kuka katsoo enemmän hevosen sukua ja kuka rakennetta. Yleensä katsotaan hyväksi, jos ori ja tamma täydentävät toistensa heikkoja ominaisuuksia:

Mä isäoriin valitsin sillä tavalla, että mä vuos sitten löysin sen. Sillon mä jostain syystä luin sitä hevosta tarkkaan, että on fiksun olonen ja joku siinä natsas. Mulla oli alitajunnassa koko ajan, että mä haluaisin joskus sillä orilla yhen varsan. Ku tuo tamma oli, niin mä rupesin kattoon että se ois aika passeli sille tammalle. Fiksu, sympaattinen ori semmoselle vinkuiitalle, niin hyvin täydentää toistensa epäkohtia. Toinen on iso, toinen on suht pieni elikkä sais semmosen keskivertokokosen, ja toinen on korkea säkänen, toinen takakorkee, ja sitten se ori on semmonen jämäkkä. Mä tykkään hevosella et se näyttää heti semmoselta jämäkältä ja semmoselta ei ruikulalta. Tammathan on monesti hieman enemmän ruikulan näkösiä, mutta tää varsinkin, niin ne vaan täydentää aika hyvin toisiaan, sopivat toisilleen. (N76)

Joskus myös hevosten värit voivat vaikuttaa orivalintaan. Eräällä informantilla on tamma, jonka kaikki varsat ovat perineet isänsä värin. Kasvattaja halusi talliinsa ruunikon suomenhevosvarsan, joten värillä oli paljon painoarvoa sen kertaisessa orivalinnassa. Tällöin muista jalostusperiaatteista voi hetkellisesti luopua:

Se vaan jotenkin tuli täällä mun korvien välissä, mä haluan hoviarilaisen. Mä halusin kattoo minkä värinen siitä tulee. Tietysti on todella tyhmää, että väreihin ei pitäis ikinä. Mää tykkään itse joko ihan semmosista vaaleista läsipäästä tai sitten semmosesta tummasta kautta ruunikosta. Vanda on kaikki varsat tehny presiis isän värisiä. Rupes kiinnostuu että minkähänlaisen se tekee siitä Hovi-Arista, kun se on ruunikko. Meillä on nyt ruunikkotammavarsa. -- Meillä teki vieras tamma Hovi-Arista tammavarsan, niin se teki ihan vaalean tammavarsan, siis todella vaaleen. Kun ne on tuolla vierekkäin niin niistä ei uskos et ne voi molemmat samasta isästä olla, kun ne on ihan erirakenteisia. Meiän varsa on vähän semmonen juntsikka malli, että Idan varsa on taas hirveen köykäsen, semmonen siro. (N63)

Ori voi siis periyttää varsin erilaisia jälkeläisiä. Toinen varsa voi olla kevyt ja siro kun taas toinen iso ja lihaksikas. Erilaisesta rakenteesta huolimatta ne kumpikin ovat rotunsa edustajia, joita voidaan arvioida erilaisin perustein. Kantakirjajärjestelmä on eräänlainen virallinen hyvä rakenteisen ravihevosen määrittäjä. Suomenhevosten kantakirja avattiin 1907 ja lämminveristen 1959 näiden saadessa kilpailuoikeuden. (Mahlamäki 2003, 124.) Kun hevonen merkitään kantakirjaan, sen rakenne ja luonne arvioidaan pistein. Näiden pisteiden perusteella se merkitään yhteen kolmesta palkintoluokasta. Hevonen voi myöhemmin nousta luokasta toiseen esimerkiksi kilpailumenestyksensä tai jälkeläistensä perusteella. Kantakirja on avoin vain oriille ja tammoille, ruunia sinne ei huolilta. Kyse on siis hevosjalostuksen työvälineestä. Kantakirjajärjestelmä on menettänyt nytemmin merkitystään, mutta esimerkiksi kuninkuusraveihin osallistuvan suomenhevostamman tai -oriin täytyy olla kantakirjassa. Myös osa informanteista kokee kantakirjauksen hyvänä asiana:

Mä itse asiassa oon aika innokas ja kyl mulla on semmonen vanha jäännö ehkä tai semmonen perinne, et mä käytän näyttelyssä ja kantakirjaan. Mä oon kaikki kantakirjannu mun omat hevoset mitkä nyt sinne asti on päässeet, eli nyt on Vamban kantakirjat tänä keväänä. Mä yleensä kantakirjaan ne mahollisimman nuorena, jos ne ennätykset on semmoset että ne voi. Kolmannenhan ne yleensä saa ja sittenhän niitä korjataan sen palkintoasetuksen mukaan, et kyllä ne tamminkin kaikki on kantakirjassa, ja hyvin on pärjätty näyttelyissä. -- En mä nyt tiää onko se kunnia-asia, ehkä se enemmän on semmonen tapa, että mä oon aina tottunu aikasemmin käyttämään ne, ja se nyt sinäänsä ihan sama että mitkä arvostelut ne sitten saa, että eihän se siihen hevoseen vaikuta eikä sen suorituksiin. Onhan se tietysti ihan kiva että saa hyvät pisteet ja jos nyt saa sen ensimmäisen palkinnonkin toivonmukaan. Ennenhän se oli hienoo jos oli ensimmäisen palkinnon tamma tallissa, mut ei kai sitä nykyisin kukaan ees sellasta. Ehkä tälläset vanhat hevostmiehet, niin nehän sitä enemmän arvostaa ja muistelee. (N63)

Se on hevoselle kunnia-asia. Kyllä minä tietennii sen oon laittana siihen kuntoon että se ilki näyttelyyn, kyllä kaikki varsat on käytetty varsanäyttelyssä ennen myöntiä. Kyllä (informantin setä) sano aina, isä ku ol oikein innokas että viiään varsanäyttelyyn, se aina sano, kuule Kalle jos ne miäree siihen näyttelyyn sen tapettavaks, nii eihän sitä oo pakko tappa. (M43,2)

Kantakirjaus on virallinen keino määrittää, millaisia rotujensa edustajien pitäisi rakenteeltaan olla. Hevonen saa objektiivisen arvion siitä, kuinka hyvin se edustaa rotunsa ihannetta. Suotuisa arvio ei kuitenkaan tarkoita automaattisesti sitä, että rakenteeltaan täydellinen hevonen olisi myös hyvä ravuri. Kuten ylläolevassa sitaatissakin mainitaan, vaikka yksi arvio olisi tuomitseva, se ei tarkoita sitä, että hevonen olisi sen jälkeen yhtään sen huonompi kuin sitä ennen.

Hevosen sukupuoli: oriit, tammät ja ruunat

Hevosmaailma on sukupuolisesti jakautunut. Siinä vallitsee eräänlainen patriarkaalinen järjestys, sillä oriita pidetään kaikkein parhaina hevosina, jotka tosin ovat hieman arvaamattomia ja vaikeita pitää, niitä kun ei esimerkiksi voi laittaa samaan tarhaan tammojen kanssa. Tammät puolestaan vertautuvat ihmisvastineisiinsa: ne ovat heikompia kuin oriit ja kaiken lisäksi vielä oikukkaita. Miehuutensa menettäneet ruunat taas ovat ”nyhveröitä”, mutta toisaalta myös helppoja ja hyviä kilpahevosiä. Usein hankalaksi koettu ori halutaan ruunata, koska sen jälkeen siitä tulee helpompi käsitellä. (Ks. myös Tähtien elämäkerta luvussa 5.) Energinen ori on myös alttiimpi loukkaantumisille kuin luonteeltaan tasaisempi ruuna:

Se siihen oriina hörhoilyyn hajotti vähän ihteensä. Vähän harmitti että lahjakas hevonen, mutta sitten huomaa, että se vaan hajottaa ihteensä enemmän jos sitä ei ruunaa. (N76)

Kun vein leikattavaks ne talon pihassa sano että noin hyvärakenteisia hevosia ei saa salvata. -- En minä silloin ollu niin orihevosesta kiinnostunu, ja samalla laitumella sai pittee, sekin tekköö aina tommissa pienissä korvissa. (M27)

Oriin odotetaan olevan vahva persoona, jolla on omia, vain omalle sukupuolelleen ominaisia käyttäytymistapoja. Ruunauksen yhteydessä sen katsotaan menettävän osan persoonallisuuttaan:

Ruuna on semmonen ruunan repsukka, ne on vähän nössyköitä. Mulla ei oria oo ollu, mutta onhan nekin ihan kivoja, niillä on vaan ne omat tapansa mitkä pitää ymmärtää. (N84)

Eräs informantti kertoo havaitsemistaan persoonallisuus- ja käytöseroista hevossukupuolien välillä. Ne konkretisoituvat käytännön työssä erilaisten hevosten kanssa:

Varsinki tammahevoset on niin herkkiä että niitten kanssa pitää osata ihan kieli keskellä suuta koko ajan, mut oriit ja ruunat ehkä ne on vähän enemmän junturoida. -- Tammat on vähän ehkä haasteellisempia. Ruunathan on helpompia hevosia, niillä ei oo mitään turhia huikauksia, et ne voit laittaa kenen kanssa, kulettaa ja pistää vaikka miten päin, ne ei vingu eikä vongu eikä röhise eikä tee mitään. Ori on tietysti siinä et sen kans pitää olla niin selvät ne säännöt ja ne hommat miten sä teet, että vähän oriissa on omat hankaluutensa. On mulla oriitaki ollu mutta vähän nyt suunnittelen tuonkin mikä mulla tuo kaks vuotinen ori, et kyllä mä ehkä ruunaan sen. Saa sitten viettää sitä hevosen elämää paljon vapaammin, et saa olla toisten kanssa ja ei tarvi kuletuksessa ja kaikissa sitä niin nyöriä kiinni. Kyllä niitä siitosoriitta on niin paljon ja ruuna on se paras kilpahevonen. (N63)

Rebecca L. Cassidy (2002, 125–126) tekee huomion jonka mukaan hevosen ja ihmisen käytökset vastaavat toisiaan. Hevoselta vaaditaan samanlaista käytöstä kuin ihmiseltä kun taas ihmisen odotetaan käyttäytyvän yhtä hyvin kuin hevosen. Sallitut ja hyväksytyt käytösmallit riippuvat hevosen sukupuolesta. Oriille on positiivista olla vireä, kun taas tammamäntä täytyy olla äidillinen. Nämä oletukset vastaavat ihmisten käytökselle osoitettuja suosituksia.

Sukupuolierot ulottuvat käytännön ravikilpailutoimintaan. Ravikilpailutoiminnan aloittaessa 1900-luvun alussa, vastakkain iskivät ”jalostajat”, jotka näkivät kilpailutoiminnan hevosjalostuksen välineenä, ja ”ravimiehet”, jotka näkivät jalostuksen kilpailutoiminnan välineenä. ”Jalostajat” halusivat muun muassa sulkea ruunat kokonaan virallisten ravikilpailujen ulkopuolelle. Mahlamäki (2003, 82) nimittää tätä vaihetta ”ruunien vapaustaisteluksi”. Suomenhevosen merkittävin kilpailu kuninkuusravit on tänä päivänäkin rajattu vain oriille ja tammoille. Se käsitetään eräänlaiseksi historialliseksi jäänteeksi ”jalostajien” ajattelutavasta. Tasaisin väliajoin raviradoille tulee huippuruunia, joiden innoittamina vaatimukset avata kilpailu myös ruunille nousevat.

Erityisesti tammoilla on vaikeuksia nykyajan raviurheilussa. Niitä pidetään yleisesti heikompana kuin oriita. Kulunut sanonta kuuluu että ori menee aina tammasta ohi. Tammojen asemaa raviradoilla pyritään nostamaan erityisillä tammasarjoilla, joissa ne voivat kisata toistensa kanssa. Samoin ikäluokkalähtöjä on rajattu erikseen tammoille. Esimerkiksi kaikilla perinteisillä ikäluokkakilpailuilla on omat tammalähtönsä – tosin pienemmällä palkinnoilla, koska tammat voivat halutessaan osallistua myös varsinaiseen kilpailuun yhdessä oriiden ja ruunien kanssa. Informantit toisaalta hyväksyvät asianlaidan, mutta muutokselle on selkeä tilaus:

Maksetaan varsat ikäluokkakilpailuihin. Nyt on ollu pari viimestä vuotta jotkut tammatt jättäny maksamata mutta kyllä oriit. -- Kyllähän niitä on tammattki voittanu ja onhan niitä pärjänneitäkin tammoja, mutta kyllä ne on oriita aina voimakkaampia. Sama kun miehet ja naiset juoksis samalta viivalta, niin kyllä ne huipulla on aina vahvempia. Riippuu aina minkälainen ikäluokka sattuu olemaan. -- Täytyy olla kapasiteetti huomattavasti kovempi jos meinaa oriita vastaan juosta. (N51)

Sillain sukupuolijakautunu, et on niin hirveen tärkeätä onks se tamma, ori, ruuna hevosistakin. Orihan se pitää olla kilpahevosen, niitä sanontoja kuulee edelleenkin ja muuta huulenheitto, vaikeeta tammoja ne on helpompi ku emäntä kuitenkin. Se on hirveen sukupuolinormittunu ja jakautunu, et joskus huvittaa. Ikäluokkalähöt on monissakin jaettu orille, tammoille ja jotkut kilpailut on jopa että ruunat ei saa osallistua niihin. Ihmisurheiluun verrattuna tammatt ja oriit kilpailee yhdessä ja samassa joka päiväsissä sarjoissa toisin ku ihmisillä se on normi, ei oo yhteislajeja. Ylipäänsä se ärsyttää kilpaurheilussa, että se normittuu silleen että niitä ei ikinä, tai ei ehkä ikinä mut niitä ei näkyvästi mediassa eikä kyseenalaisteta sen alan keskuudessa. Se muutosvauhti on aika hidat. (N83)

Huomioitavaa on, että suomalaisen raviurheilun kaksi merkittävämpää kansainvälistä tähteä, Charme Asserdal 1970-luvulla ja Passionate Kemp 2000-luvulla ovat kumpikin tammoja. Tammattkin voivat siis menestyä yksinkertaisesti olemalla parempia kuin oriit. Hevossukupuolet siis poikkeavat toisistaan, mutta ravihevokset ovat jakautuneet myös rodullisesti kahtia.

Suomenhevonen ja lämminverinen

Suomen raviradoilla kilpailevat suomenhevokset ja lämminveriset. Ne tulevat aivan erilaisista taustoista. Suomenhevonen on Suomen alkuperäisrotu, jota vasta kilpailutoiminnan alettua ruvettiin jalostamaan työhevosesta juoksijaksi. Lämminverinen on puolestaan jalostettu alun alkaenkin juoksijaksi. Lisäksi se on verrattain uusi tulokas suomenhevoseen nähden, koska se sai kilpailuoikeuden Suomen raviradoilla vasta vuonna 1959 pitkällisen taistelun jälkeen. Lämminverikysymys jakoi hevosihmiset kahtia. Mahlamäki (2003, 116) on tehnyt taulukon havainnollistamaan taistelun rajalinjoja. Suomenhevonen on puolustusasemassa maaseudun, perinteisen maanviljelijä-harrastajan sekä hevosen ihailijan puolella. Lämminverinen puolestaan edustaa kaupunkia, uutta liikemies-hevosnomistajaa, raviurheilun ammattilaista sekä toto-pelaajaa. Lämminveristen vastustajien argumenttina oli muun muassa se, että lämminveristen tulo kaventaisi suomenhevosten kilpailumahdollisuuksia. Jälkiviisaasti voi sanoa näin käyneenkin. Ravi-illan aikana juostaan keskimäärin kymmenen lähtöä, jotka jakautuvat tänä päivänä keskimäärin 6-4 lämminverisen hyväksi. Suomenhevosten määrä on koko ajan vähentynyt samalla kun lämminverisiä tulee koko ajan lisää.

Yhtenä ratkaisumallina suomenhevosen uhanalaiseen asemaan on nähty sen yhdistäminen ruotsalaiseen ja norjalaiseen kylmäveriseen. Kylmäveriraviurheilu on leimallisesti kolmen pohjoismaan erityispiirre, ja rotujen yhdistymisen katsotaan parantavan kylmäverisen ravihevosen asemaa ja luovan sille lisää kilpailumahdollisuuksia. Yhdistymisestä huolimatta myös alkuperäiset kolme rotua säilyisivät. Enemminkin kyse olisi siitä, että perustettaisiin kolmen maan yhteinen kantakirja, ja kasvattajille tarjoutuisi mahdollisuus valita tammalleen isäori mistä tahansa maasta. Ruotsin ja Norjan välillä yhteistyö on jo tiivistä, mutta Suomen kantakirja on pysynyt suljettuna. Asiasta on käyty jo vuosia kiivaita keskusteluja, mutta suomenhevosen juhluvuoden kynnyksellä se tuntuu ainakin hetkeksi vaienneen. Tosin Suomen raviradat ovat avautuneet myös ruotsalaisille ja norjalaisille kylmäverisille, mutta suomalaiset hevosenomistajat ja valmentajat ovat hankkineet niitä toistaiseksi varsin vähän.

Suomalaiselle raviurheilulle on ollut ominaista paitsi suomenhevosen aseman suojeleminen, sen vastakkainasettelu lämminverisen kanssa. Koska kaksi Suomen raviradoilla kilpailevaa rotua ovat keskenään hyvin erilaiset, ihmiset yleensä mieltäytyvät erityisesti toiseen enemmän kuin toiseen. Varsinkin suomenhevosihmiset tuovat mielipiteensä selkeästi esiin, vaikeivätkin pitää lämminveristä suomenhevosta huonompana. Suomenhevosen pitkä perinne suomalaisessa kulttuurissa ja suuri rooli Suomen historian käännekohtissa ovat taanneet sille aivan erityisen paikan hevosihmisten sydämissä ja sen säilyminen koetaan tärkeäksi. Yhtenä todisteena sen paremmuudesta käytetäänkin sen monikäyttöisyyttä:

Ei oo sen parempoo palvelijoo. Se on tehny tiensä, on ajanu niistä usseemman kerran on tullu tie. Jos on mitä tarvinnu hakkee kaupalta tai metästä tai ihmistä kirkkokyytiä tai savottoo, ihan kaikkia. (M27)

Sillä pystyy jottain muuttaan tekemään kun vetämään kärryssä. Onhan se niin perinteikäs ja komia peli, ja sillähän on tultu ajettua pienestä pittääin, että se on joku viehätys. (M43,2)

Valinta rotujen välillä on hyvin henkilökohtainen ja syitä siihen on vaikea määrittää. Kaikki lähtee tässäkin ihmisestä; millainen hän itse on, mitä hän hevosesä arvostaa ja millaisen hän haluaa sen olevan. Toisen rodun kanssa tulee vain paremmin toimeen. Tosin aivan järkisyitäkin löytyy. Suomenhevosen ja lämminverisen valmennustyyli eroavat hieman toisistaan:

Ne on vähän enemmän symppiksiä tavallaan, mut ne on tietysti työläämpiä laittaa ja ne on semmosia vähän enemmän juntteja tavallaan lämpösiin verrattuna, mutta ne on vaan enemmän persoonia ja hirveen sympaattisia. Suomenhevoesta ehkä saa vielä paremman kaverin kun

lämpäristä. Minä oon suomenhevosten kans päässy enemmän samalle aalto pituudelle, siihen täydelliseen ymmärrykseen ku lämpärrien kanssa. Mulla on niin paljon enemmän ollu noita suomenhevosia, ja meillä valmennuspaikat sopii paremmin suomenhevosille. Ihan käytännön juttukin, et lämminverisiä pitää käyttää niin paljon hiitillä ja se vaatii kovempaa ajoo enemmän, niin niitä pitäs olla aina roudaamassa johonkin radalle. Omat paikat (on) siinä kunnossa et pystyy suomenhevoseet ajaan pääsääntöisesti ihan kotona, et radalla ei tarvii käyä kun ihan silloin tällön. -- Suomenhevonen voi kyllästyä siihen rataan helpommin, et se on sen hevosen päällekin ehkä parempi ajella tuolla metässä, siellähän se intoutuu enemmän. Kyllähän suurin osa menee nykysin innokkaasti radallakin että jalostettu juoksijoiks, että niillä on se meneminen verissä. (N63)

Lämminveri-ihmiset eivät koe rajaa ehdottomana. Valinta lämminverisen hyväksi on saattanut tapahtua aivan vahingossa, eikä lämminveriseen totuttua ole tullut mieleen kokeilla vielä suomenhevosta. He kuitenkin arvostavat suomenhevosta juuri sen historian ja monikäyttöisyyden ansiosta. Suomenhevosen pelastaminen tuntuu olevan ravi-ihmisten yhteinen projekti. Se halutaan säilyttää, onhan se suomalaisen raviurheilun erikoisuus ja kaikkien suomalaisten yhteinen hevonen:

Se oli sattuma että ensimmäinen hevonen sattu olemaan tämä Kapteeni ja nyt ei oo tullu sitten ajateltuakaan sitä. -- Meillä on ollu tässä hoidettavana muutamia suomenhevosia ja opetettiin kaks varsaa. Minusta Suomen varsa jossakin mielessä on helpompi opettaa ku lämminverinen. Paljon on pirteämpi tuo lämminverinen, ja ne on suomenhevonen jotenkin, onko se nyt juurtunu tähän maaperään paremmin, että se on paljon taipusampi käsitellä, vaikka se hitaammin kasvaa ja kehittyy. (M38)

Vanhempien mieshenkilöitten jotka on kotona työhevosena käyttäny, niin ne on jääny suomenhevospuolelle enemmän. Mä ite henkilökohtasesti olen lämminveri-ihminen, et kyl mä tykkään suomenhevosista, mut ne on välillä vähän jääräpäitä. Suomenhevosta ei oo tehty juoksijaks sillä tavalla, että nehän on työ-, kaiken kestävä monitoimihevonen. Ihan kiva kun sitä nyt on ruvettu jalostaa juoksijankin, ja on tavallaan Suomessa se oma juttu. Mä toisaalta haluan sitäkin jatkettas eteenpäin, ja se on kuitenkin alkuperäisrotu. (N76)

Mitään estettä suomenhevosen hankkimiselle tulevaisuudessa ei myöskään nähdä. Erään informantin mukaan sen kanssa voisi menestyä raviradoilla jopa paremmin kuin lämminverisen:

Radalla kun kahtoo noita suomenhevoslähtöjä, ku niitä ajataan niin hirveesti vajailla hevosilla. Aina aatellu, että ku sais semmosen ravivarman hevosen niin sehän juoksis vaikka se ei ois mikään tykki, et kyllä se pärjäis niissä lähöissä. Sillain kiehtoo se ajatus suomenhevosista, ja kuitenkin se on Suomen oma rotu siinä mielessä, että se ei pakkasta kavaha. Ne on tavallaan niin varmajalkasia ja soveltuu moniin myös raviuran jälkeen. Kiinnostas ehkä jonain päivänä muutakin kun kattoo sivusta ystävien suomenhevosia. (N83)

Toinen informantti on tutustunut kumpaankin rotuun. Suomenhevonen on aina ollut se ykkönen, mutta hän osallistui myös lämminveribuumiin joka pyyhkäisi Suomen yli 1960-luvun lopulla. Silloin oli muotia hankkia uusi ihmeellinen lämminverinen. Tuolloin hevoset tuotiin vielä

Neuvostoliitosta. Orlov-rotuiset lämminveriset eivät olleet yhtä juoksija-jalostettuja kuin Ruotsin Amerikasta tuodut lämminverihevokset, ja informantti pettyikin tallinsa uusiin tulokkaisiin:

Ne vaan ei ymmärtäny minun rahan puutteesta mitään, ne löi loppusuoralla aina hanskat tiskiinkin, sen verran venäläistä sukua että ne anto periksi sitten lopussa. -- Lämminverihommakin siihen tul ihastuttua vuan, että pääasia kuhan se on lämminverinen, ei tullu ajateltua sen sukua, että mitä sillä on siellä taustassa. -- Nykyjään lämpönen on niin hyvin jalostettu, että kyllä sen kanssa hyvin toimeen tulee, mut alkuunhan ne ol semmosia pellejä että niille piti olla kaks miestä suupielessä pitelemässä, että ne hyppi pystyyn ja tulivat ympäri että aisat ol kappaleina. Kyllä lämpösissä on hyvin miellyttäviä luonteita ihan ja rauhallisia, kyllä niihin kanssa tulloo jo juttuun, ja niille on enempi sarjoja tänä päivänä. (M25)

Kahden rodun erilaisuus on yleisesti hyväksytty tosiasia hevosihmisten keskuudessa. Suomenhevonen kehittyy hitaammin ja sen katsotaan vaativan enemmän valmennusta. Sen valmennus on muutenkin hieman vaikeampaa, sillä yleinen käsitys on, ettei se kestä raviradalla tapahtuvaa hiittivalmennusta, joka taas on lämminveristen yleinen valmennusmuoto. Lämminveristä pidetään kaikin puolin helpompana hevosena.

Varmaan on roduillakin eroa ainakin valmennusmäärässä. suomenhevonen varmaan vaatii enempi valmennusta kun lämminverihevonen. Kyllähän niitä paljon valmennetaan, mut en usko että ne ihan täysin ratavalmennuksesta tykkää suomenhevonen. (N51)

Ravitoiminnassa jos aattelee, niin onhan se vuos lisää keskimäärin jo siitä että sen saa radalle, ja ne kehittyy hitaammin. Toisaalta niitten kanssa on oltava varovaisempia, tosin nykyisin ne alkaa olla niin kevytrakenteisia, että ne menee alta kahtakymmentä parhaiten, lujempaa ku joku lämpönen ikinä elämässään saa sen. (N83)

Mutta onko kaikki näin yksinkertaista? Onko kyseessä sittenkin vain hevosihmisten tapa järjestää ja luokitella maailmansa yleisesti hyväksytyksi kokonaisuudeksi? Yritetäänkö pohjimmiltaan emotionaalista, ei-järjellistä valintaa perustella järjellisiltä kuulostavilla rotujen eroilla? Voisi kysyä, mitä mieltä olisivat tästä jaottelusta sen kohteet, suomenhevonen ja lämminverinen?

Ehkä se eroo enemmän ihmisten korvien välissä, että eihän hevokset ajattele, ei ne luokittele ihmisiäkään, että olen sinun kaveri tai en ole koska on vaalee tukka ja toisella on taas tumma tukka. Toisaalta se on semmosta ihmisten luokittelua, kuitenkin se ero on siinä hevosen persoonassa ja sen luonteessa eikä missään rodussa. (N83)

Ihminen luokittelee erilaiset ravihevokset rodun ja sukupuolen perusteella. Ravi-ihmisten mieliin on piirtynyt tiettyjä stereotypioita siitä, millaisia esimerkiksi tyypillinen suomenhevostamma tai

lämminveriruuna on. Eräs informatti korosti juuri hevosen luonteen ja persoonan merkitystä omissa hevosvalinnoissaan:

Ku kahtoo hevosia, ja mulleki on tarjottu muutamaa valmennettavaks täällä, mulla on se ensimmäisenä, jos mä käyn ratsastamassa tai ajamassa sitä, niin se et jos ei sillä hevosella omaa juoksupäätä niin mä en meinaiskaan koskea semmoseen hevoseen valmennusmielessä kerta kyllä sillä hevosella täytyy olla semmonen oma halu juosta mun mielestä. Ku on nähny niin paljon semmosiaki jotka on vähän haluttomia, niin ei se ny oo hääviä semmosta et treenatas, hevosta itekään ku ei kiinnosta se juokseminen. Ja mä tykkään pienistä ja pippurisista tammoista. Semmoset justiin joilla on tempperamenttia. -- Mää en tykkää semmosista isoista rauhallisista lölyköistä, että ohan tietenki niissä omat hyvät puolensa, mut mää katon just sitä että semmonen tempperamenttinen, mutta ei toisaalta hullukaan. Sen pitää olla ihmiselle kiltti kumminkin, kerta jos se on ihmiselle paha se hevonen, niin kyllähän siellä joku on tehny väärin, sitä kouluttanu joskus aikoinaan, siinä on joku tehny pahan virheen jossakin vaiheessa. (N84)

Erilaisten luonne- ja persoonastereotyyppien ohella on erilaisia rakenne- ja sukuihanteita, joiden kautta muodostetaan kuvaa ihannehevosesta. Ulkonäkö- ja sukuasioissa kyse saattaa olla nopeastikin vaihtuvista trendeistä. Kun jokin uusi hevonen nousee huipulle, sen rakenne ja varsinkin suku pääsevät tarkan tutkimuksen alle. Esimerkiksi jos hevosen sukutaulusta löytyy aiemmin tuntematon siitosori, se herättää heti kiinnostusta tammanomistajien keskuudessa. Tosin jos oriin menestys jää vain yhteen jälkeläiseen, se myös unohdetaan yhtä nopeasti. Raviurheilussa liikkuvien ihanteiden ja omien havaintojen pohjalta ihminen yrittää hahmottaa kuvaa ihannehevosestaan. Etenkin varsoihin kohdistetaan erityistä huomiota, koska ne ovat uusia, tuoreita raviurheilun toivoja, joiden todellisia lahjoja ei tiedä vielä kukaan. Varsan ostaessaan tuleva omistaja saa valita yksilön omien ihanteidensa mukaan ja kaupanpäällisinä hän saa toivon siitä, että juuri kyseisestä varsasta tulisi kansainvälinen huippuhevonen.

Varsan rooli raviurheilussa

Berglund kertoo artikkelissaan *En släktsaga i hästvåg: Hur blodsband tolkas och organiseras inom travsporten* (2005 [online]), miten ravihevosten ja varsinkin varsojen kohdalla huomio kiinnittyy niiden sukutauluihin. Nuori hevonen yritetään sijoittaa ravimaailmaan sen vanhempien menestyksen perusteella. Tässäkin isän ja emän puoleisen suvun käyttö eroaa tilanteen mukaan; emän sukua käytetään yleensä yksilön sukujuuria selvitettyä. Kun taas halutaan kertoa hevosista laajemmassa yleisessä perspektiivissä, isän puoleinen suku nousee valokeilaan. Ero johtuu myös siitä, että siitosoriita on suhteessa vähemmän kuin siitostammoja. Tästä seuraa, että oriit tunnetaan jo valmiiksi suhteellisen hyvin, joten on luonnollista, että yksilön ollessa kyseessä huomio halutaan

keskittää vähemmän tunnettuun, yksityiseen kehään kuuluvaan tammaan. Samoin emänpuoleisiin puolisisaruksiin kiinnitetään suurin huomio, isänpuoleisiin ei juuri lainkaan johtuen juuri siitä, että siitosoriiden jälkeläiset lasketaan sadoissa kun taas tamma tuottaa jälkeläisiä korkeintaan noin 20.

Hevosen asema ja arvo raviurheilun kentässä riippuu aina sen omista saavutuksista. Varsan kohdalla tilanne on erilainen. Ennen kuin se on päässyt kilparadoille, kuvataan sitä sen suvun perusteella. Itse asiassa hetki ennen hevosen kilpailu-uran aloitusta on Berglundin (2005 [online]) mukaan monen hevosen suuruuden hetki. Silloin se ei vielä ole näyttänyt omia kykyjään, vaan sitä arvioidaan sen vanhempien saavutusten perusteella. Varsan luonteenpiirteitä ja rakennetta yritetään myös selittää vanhempien vastaavilla piirteillä. Siitä halutaan siis tietoisesti etsiä samankaltaisuuksia vanhempien kanssa. Etsitäänkö tätä kautta viitteitä tulevasta huippuhevosesta? Vasta myöhemmin kilpahevosen oma identiteetti alkaa muotoutua, ja objektista tulee subjekti, jota käsitellään yksilönä. Sillä on omat hyvät puolensa ja ongelmansa. Samalla sen taloudellinen arvo määrittyy sen itsensä perusteella. Berglundin (2005 [online]) mukaan ravihevosen elämä on taistelua yksilöllisyyden ja jalostuspalapelin osan välillä.

Cassidyn (2002, 91) mukaan englantilaiset laukkahevoset ovat 1-vuotiaina kulttuurisen elämäkertansa liminaali vaiheessa. Ne ovat kilpauransa ja aikuisuuden kynnyksellä jätettyään emänsä ja varsa-aikansa siittolaan. Varsoilta riisutaan identiteetti kun ne erotetaan emästään, joka on siihen asti määritellyt ne. Ne laitetaan talven ajaksi samaa sukupuolta olevien ikätovereidensa seuraan ”kovettumaan”. Tänä aikana ne ovat mahdollisimman vähän kosketuksissa ihmiseen. Huutokaupan lähestyessä ne tuodaan talliin, jossa niiden ulkonäköä voidaan tarkkailla ja parannella ja niille voidaan opettaa huutokaupan vaatimat taidot. Huutokaupassa huomio kiinnitetään myös isän puoleiseen sukuun ja sen saavutuksiin. Tässä vaiheessa varsoilla ei ole nimiä, vaan niihin viitataan isänsä kautta, joka on juuri sillä hetkellä niiden ja niiden tulevaisuuden tärkein määrittäjä. Varsan tie siis kulkee emän kautta isän nimen alaisuuteen, kunnes huutokaupasta ne ostanut omistaja antaa niille pysyvän nimen ja kilpahevosen identiteetin.

Suomessa vuodesta 1971 kaikki hevoset on pitänyt rekisteröidä heti syntymän jälkeen, jolloin niille on annettu myös uniikki nimi (Kalske 2005, 161). Suomalaisen varsan siis luulisi saavan oman identiteetin heti syntymän jälkeen, mutta minäkin olen törmännyt samoihin ilmiöihin kuin Berglund ja Cassidy. Esimerkiksi kun hevosihmiset kertovat uusista varsoistaan, he mainitsevat ensimmäisenä sen isän sekä joissain tapauksissa emän, jos tämä on ”yleisesti tunnettu” menestyvä periyttäjä tai menestynyt kilpahevonen. Olen monta kertaa joutunut kysymään kyseessä olevan

varsan omaa nimeä, sen identiteetti kun tuntuu rakentuvan täälläkin hyvin vahvasti sen vanhempien varaan ennen kuin se on näyttänyt kyntensä kilparadoilla. Kun ihminen on tutustunut nuoreen hevoseen ja on muodostanut siihen suhteen, on ehkä helpompi antaa sille henkilökohtainen lempinimi virallisen nimen sijaan, ja alkaa kohdella sitä sukutaulunsa edustajan sijaan omana yksilönään. Raviradalla hevonen kuitenkin tunnetaan rekisterinimellään.

5. JULKINEN HEVONEN

Hevoselämäkerta: Kapteeni

Kyllä meillä oli se korvan takana heti kun se ostettiin, että siitä kilpahevosta ruvetaan tekeen. Eihän meillä odotukset niin vahvat ollu. -- Kapteeni ensimmäisenä talvena kun sitä ajettiin, niin se oli niin laiska. Se oikein hirvitti kun siellä tuli joku vastaan, kun se jo pysähty hyvissä ajoin että nyt ruvetaan keskustelemaan. Kun joskus juteltiin jonkun kanssa niin se olis seisonu vaikka päivän siinä ja kuunnellu kun puhuttiin. Epäilin että ei kai se varmaan juokse, mutta se erotti sen juoksemisen ja kävelyn. -- Kapteeni oli semmonen pikkusen pilke silmäkulmassa, teki kiusaa ja taluttaessa sitä piti pikkusen varoa. Se tallas helposti takaa samaan kumisaappaaseen jalkansa iloisuuttaan. Valjastus kun tehtiin, sen jälkeen siltä jäi kaikki konstit poies.

Vermossa siinä portin pielessä oli meillä valjastuskatos. Siinä oli hevosia jo aika paljon katoksessa ja autoja ja koppeja, aika ahdasta oli ja ängettiin siihen väliin ja otettiin tää orhi ulos, niin se oli kahella jalalla hyppi ja huusi vähän aikaa. Sanovat että tommosta hullua, sehän pitäs ruunata tommonen hölmö, että onneks se on meidän hevonen niin sitä ei tarvihe ruunata. Kun valjasti sen niin se oli kun Lootin vaimo, jökötti siinä kyllä se kuopi joskus siinä seistessään, mutta ei se mitään pahaa tehny eikä kiukutellu, ei kellekään ollu vihanen. -- Starttipäivien jälkeen piti jälkiverryttelyä tehdä, niin tytöt teki sitä mielellään. Mä sanoin käykää tuolla riihellä kääntymässä, sinne on kolmisen kilometriä matkaa, niin sanovat että taas menee reilu tunti kun kävelytti sitä, se kävelee laidasta laitaan ja katteli maisemia.

Silmälappuja joskus pidettiin huvin vuoksi, kieli on niin lyhyt ettei voinu panna kiinni. Yhen kerran sano joku kuski että laittakaa se kiinni ja myö laitettiin, niin se vähän matkaa juos niin kieli oli musta niin myö päätettiin että ei. Minimi varusteet, joskus tais olla pallot korvissa, mut se ei ollu mikään semmonen että se ois väkisin menny mihinkään, sillä sai ajaa siinä missä halus. -- Kapteenihan on huippuhelppo hevonen silleen. Sillähän on muutamia startteja ajanu semmoset oudot miehet, niin kaikki on sanonu että se on ihan sama kuka siellä istuu, et se juoksee sen minkä pystyy. Eikä ollu koskaan kengitysvaikeuksia, joku sano, että se on sama vaikka pistää kengät nurinpäin.

Se on hirvee piiskankunnioittaja. Joskus talvella kävelin siinä kärryjen perässä ja rupesin heittelemään kuusenoksia tiensivuun, että siinä ois parempi ajaa ettei ne hevosen jalkoihin sotkeudu. Mä muutaman oksan sain kunnialla, sit se jossain vaiheessa huomasi, mä nostin vähän turhan ylös sen oksan että se näki. Se luuli että nyt meillä tulee kiirettä että tässä ruvetaan piiskaa käyttämään, niin se läks. Minä juoksin muutaman askelleen kun pystyin ja sitten mä heittäydyin mahalleen siihen kärryihin ja pidin siitä istuinlaudasta kiinni ja ei se päässy karkuun. Kun mä pääsin ohjiin ja se näki ettei sitä risua ole niin se rupes käveleen. Jostakin syystä sillä on niin kauhee kunnioitus vaikka ei sitä oo lyöty mitenkään.

Se kerta kaikkiaan näytti että se ei ois tykänny elämästään. Me vuoden verran sitä tuossa ajettiin vähän ja ratsasteli sillä joku, niin sitten ajettiin vielä sillä kilipaa, kun sitten rupes syksyllä tulemaan täyteen se ikä, että sillä ei saanu enää ajaa. Ei se vielääkään ois valittanu, mutta kun seniorikilpailuja ei ole.

Riittävästi luonnetta ja terveyttä, se fysiikka pitää olla kunnossa ja siitä kaivaa esiin se nopeus. Tää nykyinen ravirytmihän on niin kovaa sillä tavalla, että niillä ei ajeta niin kun me Kapteenilla jonaki vuotena ajettiin neljäkymmentäseitsemän kertaa kilipaa. Ei monikaan hevonen enää nykyaikana sitä kestä. Tätä ei rassattu sillä tavalla että se ois kuoleman kielissä ollu, se meni ihan omasta halustaan, ja se pysy pienellä valmennuksella vireessä ku sitä sopivasti kilpailutetaan jos se on se hevonen semmonen että pää kestää. -- Kapteenin venäläisyys korostuu siinä mielessä että se on niin kestävä, terve. Onhan se hyvärakenteinen ja pieni. Meillä oli semmonen täysamerikkalainen niin kyllä se jalkoja sairasti koko ajan, tämä ei kun juoksi Kapteeni. Ei tarvinnu kun heiniä ja kaurvoja ja kilvanajoa.

Yks kaveri yritti korttikurssia käydä Kapteenilla eikä hevosessa ollu mitään vikaa, mutta se ite lannistu. Se niin pitkälle meni että se oli hevosen kanssa volttausharjoitukseen. Vaikka se oli ihan nurin niskoin se hevonen, toiseen suuntaan meni, mutta kun kuulu aja niin Kapteeni lähti heti juoksemaan sinne päin mihin piti mennä, että se kyllä on ihan ilmiömäinen. Se otti vakavasti sen kilpailun.

Naapurit tekivät selluhankintakaupan tuosta mäestä. Minä sanoin kun lämminverihevonen on eläkkeellä, niin voisin kokeilla että miten se onnistuu. Mä tiesin, jonkun verran heiniä olin sillä hakenu naapurin kasoista, että se osaa vetää. Sehän onnistu ihan täydellisesti, minä toistasataa kuutioo sellua tuolta kivien koloista ajeltiin pois. Ei nyt mitään huippukuormia mutta kuitenkin sieltä ne tuli. Ja on monikin kyllä ihmetelly että tuollanen lämminverinen, niin se on harvinainen joka rupee sellasella vetämään.

Kapteenista on meillä varsa, ja tästä odotetaan uutta Kapteenia. Puoltoistavuotias, saman näkönen ja yhtä pirteä, oikein varovasti käsiteltävä hevonen, että sillä on konnuuksia mielessä, hyväntahtosia puremista ja potkimista, että oikein mielenkiintonen tapaus. Ja on samanlainen rakenteeltaan pienehkö. Kapiirista tehään uus Kapteeni. (M38)

Kapteeni sijoittuu Berglundin hevoslajitelmassa tukevasti keskiluokkaan, joka ei ole kovinkaan kaukana huipusta. Se on siis lähes täydellinen ravihevonen. Jos sitä pitäisi luonnehtia ihmisenä, se olisi luotettava duunari, joka tuo leivän pöytään. Se on tehnyt nuoresta lähtien samaa työtä, ja työnantaja arvosti sen panosta niin paljon, että tarjosi sille mahdollisuuden jäädä varhaiseläkkeelle. Kapteeni kokeili sitä vuoden päivät, mutta ei pitänyt elämästään, joten se palasi pian takaisin työmaailmaan. Se nautti työstään kunnes virallinen eläkeikä tuli vastaan, eikä ollut koskaan sairaslomalla. Eläkepäivillään se on pirteä vanhus, joka rakastaa pieniä jekkuja ja nauttii nuorempien seurasta.

Raviurheilussa kaiken a ja o on hevosen terveys. Erityisesti jalat, hevosen työväline, ovat tärkeässä asemassa. Kapteenin etu oli sen venäläinen suku, sieltä tulivat informantin mukaan hevosen terveys ja kestävyys. Kun amerikkalainen tallikaveri oli säännöllisin väliajoin vaivainen, Kapteenilla ei ollut minkäänlaisia vaivoja. Se ei tarvinnut lisävarusteita tai erityiskenkiä jalkaansa. Ravihevosella

laitetaan yleensä kieli kiinni kilpailusuorituksen ajaksi. Toimenpiteellä ehkäistään vaara, että se juostessaan vahingossa nielaisisi kielensä ja tukehtuisi. Kapteenilla kielikin oli liian lyhyt.

Toinen tärkeä ravihevosen ominaisuus on hyvä kilpailupää. Kapteeni oli aina valmis kilpailuun. Kotioloissa se oli leppoinen ja leikkisä eikä ottanut valmennusta niin tosissaan. Treenilenkillä se odotti kärsivällisesti, kun isäntä pysähtyi juttelemaan tuttujen kanssa. Raviradalla se kuitenkin muuttui, kuten informantti toteaa, se erotti juoksemisen ja kävelyn. Vaikka se olisi ollut volttringissä väärinpäin, aja-komennon kajahtaessa se lähti oikeaan suuntaan. Se tiesi tehtävänsä ja teki parhaansa vastatakseen siihen kohdistuviin odotuksiin. Mitä sitten ovat nämä odotukset ja kuka niitä asettaa?

Koelähtö hevosen pääsylippuna ravuriksi

Ravirata on esiintymisareena, jossa hevosen odotetaan käyttäytyvän ravihevosen tavoin. Ennen kuin hevonen pääsee esiintymään ravihevosena, sen täytyy läpäistä koelähtö, jossa sen kyvyt testataan. Koelähtöä ennen nuoret varsat saattavat juosta myös erityisen opetuslähdön, jossa niiden tulee juosta tiettyjen aikarajojen sisään. Opetuslähdön tarkoitus on valmistaa hevosta koelähtöön ja tulevaan ravurin uraan. Se toimii myös valmennuksen apuvälineenä, valmentaja tietää sen kautta missä varsan kanssa ollaan menossa. Opetuslähdön tarkoituksena on siis toimia eräänlaisena pehmeänä laskuna huolettomista varsapäivistä kilpahevosen arkeen.

Koelähtö puolestaan on eräänlainen näyttökoe, jossa hevosen täytyy juosta tietyn aikarajan alle. Nämä aikarajat riippuvat hevosen iästä niin, että ne kovenevat iän kertymisen myötä. Säännöt siis kannattavat hevosen aikaista radalletuloa. Koelähdön kautta se todistaa olevansa valmis aloittamaan ravurin uran, se on eräänlainen siirtymäriitti tavallisesta hevosesta ravuriksi. Kun hevonen juoksee hyväksytyyn opetuslähdön ja koelähdön tietyn aikarajan sisällä, sen omistaja saa rahapalkinnon. Suomen Hippos haluaa palkita omistajaa ja valmentajaa hyvin tehdystä työstä; he ovat onnistuneet muuttamaan taas yhden uuden varsan ravuriksi, joka on näin valmis kilpailemaan Suomen raviradoilla. Suomalaisen raviurheilun taso on viime vuosina noussut rajusti, ja tämä näkyy myös siinä, että koelähdöstä on tullut joillekin hevosille todellinen testi, jossa saatetaan helpostikin reuttaa:

Vauhitkin on lisääntyny kyllä hirveesti ja taso on noussu kyllä ihan. Tietenkin kaikki kulkee siinä käsi kädessä sitten, että nyt on se alotuskynnys hevosilla jo niin hirveen korkee, että kaikki ei ees pääse siitä koelähdestä läpi. Meiänkin tallissa on tuossa yks vieras hevonen, mutta sillä tuntuu

yksinkertaisesti olevan se koelähtökynnys jo liian korkea. Eihän se oo suomenhevosilla ku nelkytviis, mutta ku ei kaikilla hevosilla vaan välttämättä oo sitten sitä vaadittuu. Tuo ehkä neljääkymmentä pystyy menemään, mutta neljälläkymmenellä ei kerkee ku jäämään varsinkaan kesäaikaan. Se on taso noussu ihan hirveesti, et mä muistan silloin joskus kaheksankytluvulla, kun Jatta voitti Jyväskylässä ja nollasarjassa, niin varmaan jotain viiskyt viiskytkuus tai jotain, ja se voitti siis ihan ylivoimaisesti. Nyt jos mennee viiskytkuus niin nauretaan suunnilleen toisella puolen, kierroksen päässä. Tavallaan et aatellaan kaksytkuutta niin et pitää nyt mennä kolkytkuus ja silläkään et välttämättä pärjää, et kaksytkusekunttia vaaditaan lissää. (N63)

Hyväksytyt koelähtö on voimassa kahdeksan kuukautta. Jos hevonen ei juokse sinä aikana yhtään hyväksytyä juoksua esimerkiksi loukkaantumisen takia, se joutuu uudelleen todistamaan olevansa kilpailukunnossa koelähdön kautta. Koelähtö palvelee myös eläinsuojelullisia näkökohtia. Se on eräänlainen seula, jonka läpi päässeet hevoset ovat kilpailukuntoisia.

Hevonen raviradalla

Kotiooloissaan hevonen viettää pääosin leppoisaa elämää. Sitä valmennetaan ja hoidetaan toki säännöllisesti, mutta muut ajat se saa oleilla varsin rauhassa omassa karsinassaan ja tarhassa yksin tai muiden hevosten kanssa. Kilpailutilanne on täysin poikkeava tähän rauhaan ja yksinäisyyteen verrattuna. Hevonen huomioidaan raviradalla koko ajan. Huippuhevosille on palkattu jopa henkivartijoita, joiden tehtävä on suojella hevosta uteliailta ihmisiltä, mutta jotka toisaalta itse ovat koko ajan läsnä.

Hevonen kokee jonkinlaisen muodonmuutoksen kun se otetaan ulos kuljetuskopista raviradan tallialueella. Tavallisesta hevosesta tulee ravihevonen kun se valjastetaan kilpakärriksen eteen ja se lähtee tallialueen portista radalle. Joskus tämä muutos näkyy hevosen käytöksessä, kuten Kapteeninkin kohdalla. Hevonen tajuaa, että nyt on sen hetki päästä parrasvaloihin ja se haluaa ottaa siitä kaiken irti:

Kotona se oli aivan ihana että tosissaan ihan tälle löysällä narulla sai vaan kuletella ja kiskoo perässä että ala tulla nyt eikä se siellä tammoille mitään sanonu, mutta raveissa, no se on raveissa tuli sillä se kilpailuvietti siinä et, hei nyt ollaan, että nyt jännittämään iteki, ja sitten se rupes hörisemään kaikelle mahdolliselle. (N76)

Aina kun tuolla kilpailupaikalle kun minä menin ja läksin ajamaan kilpakärriksillä lämmittämään sitä, niin se hirnu niin että tuntivat että nyt on Pihla paikalla. (M25)

Yleisö ei näe radalla hevosta kaikkine vikoineen ja vaivoineen. Se ei tiedä millainen se on kotioloissa, millainen luonne ja persoonallisuus sillä on, tai millaisia hauskoja tai vähemmän hauskoja tapoja sillä on kotitallissa. Yleisö näkee edessään ravihevosen. Se arvioi sitä toisia kilpailijoita vastaan ja vertailee hevosten esityksiä. Hevosia yritetään rankata paremmuusjärjestykseen sen mukaan, miten ne ovat aiemmin esiintyneet, mitä niiden kilpailupäästä tiedetään ja miten ne juuri sillä hetkellä esiintyvät ravihevosina. Pelaajat hakevat tukea havainnoilleen erilaisista vihjelehdistä ja -puhelimista, jotka ovat haastatelleet hevosten valmentajia ja ohjastajia, ja pyrkivät näin tuomaan sisäpiiritietoa julkisuuteen. Viime vuosina hevosten lämmittelyyn on vihjepuhelinten toimesta kiinnitetty entistä enemmän huomiota. Raviyleisö voi tilata itselleen erityisen lämmittelyhavainnoijan kirjoittamat tekstiviestit, joissa tämä antaa lämmitelleille hevosille plussia ja miinuksia niiden esiintymisten perusteella. Totalisaattoritaululta voi lukea yleisön mielipiteen siitä, minkä hevosen se arvioi parhaimmaksi juuri sillä hetkellä. Alimman kertoimen omaava hevonen on onnistunut vakuuttamaan yleisön sekä aikaisemmilla, että sen hetkiselällä esiintymisellään.

Tallialue, missä hevoset valmistellaan kilpailusuoritusta varten, on jotenkin salaperäinen ja mystifioitu paikka. Nytemmin on yleistynyt tapa lähettää raviradan puolesta erityinen reportteri sinne hakemaan valmentajien ja ohjastajien viime hetken kommentteja. Häntä tituleerataan esimerkiksi sanoilla ”miehemme tallialueella”. Tämä rohkea (yleensä) mies palloilee tallialueella ja pyrkii raportoimaan kaiken näkemänsä ja kuulemansa eteenpäin asioista tietämättömälle yleisölle, joka ei itse näe tallialueelle. Tosin yleisökin pääsee tallialueelle vapaasti käymään. Tähän innostutaan yleensä, jos siellä tiedetään olevan joku tuttu hevonen tai ihminen. Esimerkiksi hevosenomistajat, joiden ammattivalmentajalla oleva hevonen on startissa, hakevat tallialueelta viimeisiä kuulumisia ja tunnelmia ennen starttia. Tämä kuuluu osana omistajan itsensä valmistautumiseen.

Startti on tärkeä kaikille asianosaisille. Sitä edeltävät kuitenkin tarkkaan mietityt ja ajoitetut valmistelut. Nämä valmistelut ovat hevoskohtaisia, mutta jonkinlaisia yleisiä malleja voidaan kehittää. Kaikki alkaa siis tallialueelle saapumisesta. Hevonen valjastetaan kilpailuvalmiuteen ja se saa kupeelleen numerolaatan ja suitsiin sen pään päälle kiinnitetään päänumero. Näin se on helposti identifioitavissa. Lähdön aikana se on yhtä kuin kyseinen numero käsiohjelmassa ja kerrointaululla. Samalla siitä tulee myös kilpailuun valmistautuva ravuri. Jokaiselle hevoselle on mietitty tarkan yksilöllinen varustus. Läheskään kaikki eivät ole hevoselämäkerran Kapteenin kaltaisia luonnollisia ravureita, jotka eivät tarvitse minkäänlaisia lisävarusteita. Tällaisia voivat olla erilaiset silmälaput ja

jalkoihin laitettavat suojat. Niiden tarkoitus on auttaa hevosta muuntumaan ravuriksi. Eräs informantti kertoo arvostavansa hevosesta vastaavaa ihmistä sitä enemmän mitä vähemmän lisävarusteita hevosella on:

Raviradalla kahtoo semmosia hevosia jotka pärjää, siis ei tarvii voittaa joka kerta mut jos ollaan kolmensakissaki. Ku ne on hyvin hoidetun näkösiä ja semmosia niin sanotusti onnellisen näkösiä, niin kyllä semmosia kahtoo mielellään, et ku tietää et ne varmasti saa hyvää hoitoa ja ne ite tykkää juosta. Sitte taas semmosia, ne on käveleviä varustekauppoja ne hevoset ja niitä yritetään piiskoa ja sillä ajaa eteenpäin, niin ei semmosia ainakaan, en mä arvosta semmosta juttuu ollenkaan. (N84)

Vaikka hevosen avuksi kehitellään jatkuvasti uusia ja parempia varusteita, kengityksessä mennään toiseen suuntaan. Viime aikoina kengittä ajaminen on tullut muoti-ilmiöksi. Hevoselta riisutaan joko kaikki kengät pois tai vain toinen pari. Tämän katsotaan tekevän hevosen askelista tasapainoisempia niin, että hevonen juoksee vapaantuneemmin kengättömänä. Tältä osin ravihevonen on siis lähentymässä uudelleen luonnollisen hevosen olotilaa. Tosin tässäkin tapauksessa ihminen päättää siitä, milloin hevonen saa toteuttaa tätä paljaskavioista olotilaansa.

Noin tuntia ennen starttia hevonen käydään lämmittämässä radalla. Tässä vaiheessa katsomossa oleva yleisö näkee ravurin ensimmäistä kertaa. Hevosen ensimmäinen näyttäytyminen on tärkeä varsinkin pelaajille. Vihjepuhelimet seuraavat juuri tätä vaihetta silmä kovana, ja pelaamisesta kiinnostunut yleisönosa yrittää nähdä hevosessa jonkinlaisia merkkejä sen päivän vireestä. Yleensä seurataan hevosen ravin sulavuutta ja sen yleisilmettä, meneekö se ”helposti” vai ”puristamalla”. Tietenkin ravurin odotetaan ravaavan koko ajan, kun se on radalla yleisön haukankatseen alla. Pienikin haparointi tai ravin kadottaminen huomioidaan heti negatiivisena asiana.

Lämmittelyn jälkeen hevonen katoaa tallialueelle ja ilmestyy radalle uudelleen lähdön tullessa esittelyyn. Esittely on nimensä mukaisesti kilpailuun osallistuvien hevosten esittelytilanne. Ne ravaavat numerojärjestyksessä raviradan etusuoralla niin, että kukin yleisöstä voi helposti poimia joukosta oman suosikkinsa ja seurata sen edesottamuksia erityisen kilpailuvauhtisen verryttelyn aikana. Kilpailuvauhtinen verryttely tarkoittaa nimensä mukaisesti sitä, että hevosella ajetaan esittelyn jälkeen kovempi (eli kilpailuvauhtinen) veto kilpailusuuntaan etusuoralla. Tämä on hevosen viimeinen mahdollisuus ennen starttia vakuuttaa yleisö omasta hyvydestään.

Lähtöjä on kahdentyyppisiä, voltti- ja autolähtöjä. Volttilähdössä hevoset volttaavat lähtölaskennan tahdissa. Jokaisella on lähtönumeron mukainen oma paikkansa, ja matkaan lähdetään yhtä aikaa.

Maksimiosallistujamäärä on 16 valjakkoa. Autolähdössä valjakoita on 12 ja hevoset kiihdyttävät matkaan erityisen lähtöauton siivekkeiden takaa. Kahdeksan ensimmäistä numeroa lähtevät siivekkeiden takaa (eli eturivistä) ja muut neljä lähtevät toisesta rivistä. Voltti- ja autolähtöjen perimmäinen ero on siinä, että autolähdöissä auton takana ovat suunnilleen samantasoiset hevoset. Hevosten taso määräytyy joko niiden ennätyksen tai voittosumman mukaan. Lähdöstä pyritään saamaan aikaan mahdollisimman tasainen ja sitä kautta mielenkiintoinen. Volttilähdössä taas voidaan pelata erilaisilla tasoituksilla, jotka voivat määrittää hevosen ennätyksen tai voittosumman mukaan. Volttilähdön toinen nimi onkin tasoitusajo, eli lähdössä voi olla hyvinkin eritasoisia hevosia, joiden yhtäläiset menestysmahdollisuudet pyritään turvaamaan tasoitusten avulla. Lähdön parhaat hevoset joutuvat lähtemään esimerkiksi 20 metriä muiden takaa. Varsinkin hevosten aloitellessa uraansa tällaiset tasoituslähdöt ovat tavallisia. Kun hevosen voittosumma ja rutiini karttuu, se siirtyy yhä enemmän kilpailemaan autolähtöihin samantasoisia hevosia vastaan. Miltei kaikki ns. suurkilpailut ovatkin autolähtöjä. Joskus huippuhevoset saattavat kilpailla vuosiakin pelkkiä autolähtöjä. Joillekin hevosille volttaamisesta voi muodostua todellinen ongelma, kun ne vuosien tauon jälkeen osallistuvat tasoitusajoon. Koelähtö juostaan volttilähtönä, usein myös uran ensimmäiset startit, mutta sen jälkeen pärjäävällä hevosella voi keskittyä halutessaan pelkkiin autolähtöihin. Jotkut hevoset ovat selvästi parempia jommallakummalla lähtötavalla, ja tässä tilanteessa onkin luontevaa keskittyä hevosen vahvempiin puoliin.

Itse startti tai juoksu kestää vain pari kolme minuuttia rodusta riippuen. Sen aikana ravihevosen odotetaan kilpailevan lajitovereitaan vastaan. Tämän jälkeen hevoset katoavat jälleen tallialueelle, paitsi lähdön voittaja, joka palaa kunniakierrokselle oltuaan lähdön hevosista paras ravihevonen. Suurimmissa raveissa voittajat kukitetaan ja hevonen saa ylleen lähdön sponsorin loimen. Voittajasta otetaan myös kuvia ja ohjastajaa haastatellaan. Seremonioiden jälkeen hevonen tekee vielä kierroksen etusuoralla yleisön edessä ja siirtyy sitten tallialueelle. Jotkut hevoset eivät hyväksy loimea selkäänsä. Tämä on tietenkin vahinko lähdön sponsoreita ajatellen, menettäväthän he rahalla ostamansa näkyvyyden, kun loimi laskostetaan ohjastajan kainaloon eikä se levitykään peittämään hevosen hikistä selkää. Asiaa on pohdittu erityisesti viime aikoina, kun jo aiemmin tavatulla B. Helmiinalla ei enää haluta osallistua voittajan loimitukseen varsana tapahtuneen vaaratilanteen johdosta.

Edellä kuvattu on siis standardi, jonka mukaan hevosten odotetaan käyttäytyvän raviradalla, mutta joskus ne rikkovat niille asetettuja rajoja. Kaikkein harmittomin ravurin rikos on tietenkin laukka. Sitä osataan pelätä, joten se ei ole kovin paha yllätys. Yleensä hevosten laukkaaminen ei aiheuta

yleisön joukossa sen suurempaa reaktiota, kaikki ovat tottuneet siihen, että hevoset voivat joskus laukata. Yhteinen kohahdus syntyy vasta, jos kyseessä on lähdön ennakkosuosikki. Mitä suurempi suosikki ja mitä isommat palkinnot lähdössä ovat, sen äänekkäämpiä ovat myös yleisön tunteenpurkaukset.

Laukka on siis suhteellisen harmiton ja vaaraton ravihevosen kapinan osoitus. Se herättää ihmisessä korkeintaan harmistusta ja pettymystä siitä, ettei hevonen suorittanut tehtäväänsä ravihevosena odotusten mukaisesti. Paljon vakavampi tilanne syntyy jos hevonen jostain syystä pääsee irti radalla tai tallialueella. Vaaratilanne on ilmeinen, kun suurikokoinen hevonen laukkaa valtoimenaan pitkin rataa täysin ihmisen hallinnan ulottumattomissa. Tällaisen tilanteen sattuessa radan portit talli- ja yleisöalueelle suljetaan. Irtipäässyt hevonen siis eristetään radalle, jossa muut valjakot rauhoittavat tilannetta siirtymällä pois sen tieltä. Yleensä hevonen saadaan otettua kiinni sen vauhdin hiljalleen laantuessa. Vähän aikaa sitten olin todistamassa tilannetta, jossa kaksi valjakkoa kolaroi. Toinen ohjastajista putosi kärryiltä, mutta piti ohjokset käsissään. Vauhko hevonen siis jäi ohjastajan nopean reaktion ansiosta paikoilleen. Ensimmäinen reaktioni oli, että onneksi hevonen ei päässyt karkuun.

Hevosen odotetaan olevan ravirata-alueella koko ajan ihmisen hallinnassa. Hevonen otetaan kuljetusautosta heti valjastuskatokseen, jossa se kiinnitetään seinään odottamaan omaa vuoroaan siirtyä radalle. Hoitaja tai valmentaja saattaa verrytellä sitä ensin itse ennen kuin luovuttaa ohjat hevosen ohjastajalle. Tämä käy hevosen kanssa radalla ensin lämmityksen ja sen jälkeen startin, jonka jälkeen hän luovuttaa hevosen takaisin siitä vastaavalle henkilölle. Hevonen on siis koko ajan ihmisen valvovan silmän alla. Kun se pääsee syystä tai toisesta irti, ihminen tuntee häpeää. Neljännessä luvussa tavattu Musti järjesti hoitajalleen tällaisen unohtumattoman elämyksen:

Se karkas, mut ei onneks kovin pitkälle. Mut sillon minä olin tulipunanen kyllä, onneks oli koelähtö ei ollu ravilähtö, että se ei saanu hirveetä vahinkoo aikaseks sillon, että itse asiassa ei saanu vahinkoo ollenkaan ja ei mitään muutakaan, mutta kyllä se vähän hävetti. -- Varikolla justiin että siellä se karkas mutta ei onneks tosissaan kovin pitkälle. Se oli sellanen tapaus että se ei pysähtyny, siis se piti koko ajan vaan kävellä et se ei oppinu pysähtymään muuta ku vasta vuosien päästä. Piti olla tosi nopee että kerkes sen kyytiin aina. Siinä kävi silleen että mä olin hyppäämässä kärryille mutta se ku meni niin lujjaa etteenpäin niin mä en kerenny siihen kärryille ja sitten lensin nenälleni ja se sitte lähti. En mää sitte pysyny sen, että ohjatki irtos siinä sitten. Mutta onneks ei hirveen kauas juossu ja siellä oli sitte kilttiä mustalaisia jotka sai sen kiinni. (N76)

Informantin huojennus siitä, että tapaus sattui koelähdön jälkeen, liittyy siihen, että ne juostaan ennen varsinaisten ravien alkua, jolloin ravipaikalla ei ole vielä niin paljon autoja, hevosia ja

ihmisiä. Näin ollen tilanne on paremmin ihmisen hallittavissa. Irtipäässyt hevonen radalla tarjoaa jännitystä ja sydämentykytystä, ehkä sitä on jopa hauska muistella tilanteen lauettua. Täysin toisenlainen tunnelma valtaa radan, jos hevonen jostain syystä kaatuu radalle. Tämä saattaa tapahtua esimerkiksi kolarin, vamman tai sydämenpettämisen seurauksena. Jos hevosen jalka katkeaa, paranemistoiveita ei ole, vaan se on välittömästi lopetettava. Samoin jos hevosen sydän pettää, usein mitään ei ole enää tehtävissä. Nämä ovat hyvin traagisia tapauksia. Aikaisemmin hevosen tuskat saatettiin lopettaa ampumalla heti radalla, nyttemmin katsotaan, että on yleisöystävällisempää kuljettaa hevonen tallialueelle, ja tehdä sen lopettaminen siellä ”huomaamattomasti”. Kehityksessä on yhtäläisyyksiä myös ihmisen kuoleman käsittelyyn. Kuoleva ihminen suljetaan sairaalaan pois näkyvistä, ja kuoleman jälkeen ruumista huolehtivat siihen koulutetut ammattilaiset. Ehkä kaikkien aikojen nimekkäin radalle kuollut hevonen oli Eino-Vakaa vuonna 1912. Se oli aikansa kiistaton ykkösravuri, ja sen yllättävä kuolema järkytti ravipiirejä syvästi. (Ks. esim. Raevuori 1982, 35.)

Oma oletukseni on, että hevonen nähdään eri tavalla raviradalla ja kotioiloissa. Raviradalla hevosen tulee käyttäytyä ja näyttää tietynlaiselta saadakseen yleisön hyväksynnän. Kotioiloissa sen oma persoonallisuus tulee paremmin esiin ja siltä suvaitaan paljon enemmän kuin kilpailuolosuhteissa. Cassidy (2002, 125) mukaan kilpailuhevosilla on kaksoisidentiteetti. Englantilaisessa laukkausheilussa hevosen ja ihmisen välistä suhdetta rakennetaan käsittämällä tallihevosen ja sen hoitajan yhteiseksi kodiksi. Kilpailussa hevonen puolestaan hahmotetaan sen ennätyksen, sukutaulun ja rakenteen kautta. Kuitenkaan nämä identiteetit eivät ole toisilleen vastakkaisia. Esimerkiksi hevosen kuollessa radalle, tapahtuma on hyvin traaginen sen hoitajalle. Samoin kotitallilla hevosta voidaan kohdella objektina, kun sitä henkilötasolla tuntematon eläinlääkäri tutkii sitä. Myös kilpailujärjestäjät kohtelevat hevosia objektiivisesti laittaessaan niitä paremmuusjärjestykseen.

Pisteytetty hevonen: ravurit paremmuusjärjestyksessä

Ravikilpailusäännöt edellyttävät, että hevosella ajetaan aina voitosta. Kuitenkin tavallisen harrastajan toiveiden täyttymys saattaa olla jo pelkkä starttiin pääseminen. Se ei nimittäin aina ole niin yksinkertaista raviurheilun tason noustessa. Hevoset saavat juoksemistaan starteista pisteitä menestyksen mukaan. Kun hevonen ilmoitetaan starttiin, hevoset järjestetään paremmuusjärjestykseen näiden pisteiden perusteella. Lähetystavasta riippuen starttiin pääsevät lähdön 12 tai 16 parhaiten pisteitä kerännyttä hevosta, muut ilmoitetut karsitaan lähdöstä. Myös rotujen välillä on tässäkin suhteessa eroja. Lähtöjä järjestetään nykyään enemmän lämminverisille

kuin suomenhevosille. Jos hevosen starttiväli uhkaa venyä liian pitkäksi, sillä voi ajaa erityisiä rutiinilähtöjä koelähtöjen yhteydessä ilman rahapalkintoa:

Suomenhevosissa on lainausmerkeissä pulaa tuolla raviradoilla ja sarjoja järjestetään paljon vähemmän ja ajetaan vajaista lähtöjä, perutaan sarjoja kun ei tule riittävästi hevosia. Lämminverisiä on tungokseen saakka ja jos ei hevosella ole pisteet kohillaan niin hyvin vaikee on saada starttiin. Siinä on pitkä odotus taas, että jos se hevonen ei onnistu siinä ensimmäisessä startissa karsinnan pisteiden jälkeen niin taas on uus tinkkaaminen, et se katkee. Ja tää hevosten kilpailukunnossa se on oma vaikeus se, ja välttämätää jos hevonen on oikeessa vireessä, niin se ei parane siinä että sitä pidetään. Sehän tuntus aika hölmöltä että lähetään kilpailuvauhtista hiittä ajamaan tonne vaan sen takia, et se pysyy, mutta sitäkin on pakko joskus tehdä. (M38)

Jos hevosen kohdalle osuu hieman epäonniskempi jakso, jolloin se esimerkiksi laukkailee starteissa tai juoksun tapahtumat eivät ole sen kannalta erityisen suosiolliset, se menettää pisteensä. Siinä tilanteessa sille on entistä vaikeampi löytää sopivia lähtöjä, joihin se pääsisi mukaan alhaisilla pisteillään. Vaikka raviurheilu on palkintojen nousun johdosta entistä kannattavampaa, radoilla on hevosten tason noustessa yhä vaikeampi pärjätä:

Raviurheilu on niin paljon noussu, että yllättävän paljon on karsittuja tuossa leheessä, aina kun on ne sarjat niin sitten karsittujen lista on pitkä, että ei läheskään kaikki pääse halukkaat mukkaan.-- Ennen aikaan pääs. Se nyt on muutenkin raviurheilu ja palkintotasohan nous nyt viidessä vuodessa, niin sehän nous tuplaten. Että nyt on palkintotaso ihan että harrastajia lissäntyy sitä kautta totta kai kun rahaa on tarjolla, että kun vaan saap semmosen hevosen että on ottaja. (M25)

Kyllähän kilpaurheiluna vaan kilpailu tiivistyy, ku niitä haamumailihevosia on entistä enemmän ja rahaa vaikeesti jaossa. Totoline-ravitkin niin niissä on vaan entistä vaikeempi pärjätä tavallaan semmosella keskivertohevosella. (N83)

Hevosten tason noustua radoilla on siis aiempaa vaikeampi menestyä. Törmäämme jälleen edellisessä luvussa käsiteltyyn termiin ”tavallinen hevonen”. Jos tällaista tavallista hevosta ajattelisi ihmismaailman kautta, se olisi työtön, joka aina silloin tällöin saa jonkun pätkätyön. Se ei oikein pysty parantamaan asemaansa nykyisessä ammatissaan, koska se ei ole tarpeeksi lahjakas tai motivoitunut. Mutta mitä tapahtuu silloin harvoin, kun kohdalle sattuu tavallisen duunari-hevosen sijasta vähän parempi, myönteisen urakehityksen omaava hevonen? Entä mitä jos kyseisestä yksilöstä kehittyy menestyvä yritysjohtaja, todellinen huippuhevonen? Sitä ennen hiukan pohdintaa siitä, miten puolestaan ihminen näkyy ravitapahtumassa, ja mitä hän siltä odottaa.

Ihminen raviradalla

Ravitapahtuman ongelmaksi koetaan sen pitkäveteisyys. Alan lehdistössä esiintyy säännöllisesti vaatimuksia tapahtuman nopeuttamisesta. Talvella 2007 Lahden raviradalla kokeiltiin nopeutettua aikataulua, jossa nipistettiin lämmittely- ja peliajoista. Kokeilu sai positiivisen vastaanoton. Ruotsissa mentiin askel pitemmälle vuonna 2002. Siellä poistettiin esittelyt ja lämmittelyajat. Berglund (2002, 22–23) kertoo kokeilun saamasta negatiivisesta palautteesta. Lämmittelyt paljastuivat yleisölle jopa mielenkiintoisemmaksi kuin itse lähtö. Samoin esittelyn pitkien perinteiden tärkeys ymmärrettiin vasta kun niitä ei enää ollut. Kokeilu lopetettiin hyvin nopeasti, ja paluu vanhaan järjestykseen oli helpotus kaikille. Kokeilu paljasti hyvin selkeästi ravitapahtuman sosiaalisen merkityksen, johon myös sen identiteetti osaltaan perustuu. Siinä missä meillä kampanjoidaan ravitapahtuman nopeuttamisen puolesta, sen pitkälle kestolle löytyy myös puolestapuhujia, jotka perustavat kantansa juuri siihen, että pitempien väliaikojen aikana yleisö pystyy kommunikoimaan keskenään: tutut voivat vaihtaa kuulumisia ja mielipiteet eri hevosten heikkouksista ja vahvuuksista lennellä vapaasti. Kysytään, onko reilu kolmituntinen ravitapahtuma liian pitkä aika nykyajan kiireiselle ihmiselle. Ravirata nähdään rentoutumistilana ihmisen muuten kiireisen elämän keskellä. Näillä perusteilla ravien kesto siis puolustaa paikkaansa.

Raviurheilua mainostetaan Suomen seuratuimmaksi urheilumuodoksi heti jääkiekon jälkeen. Kuitenkin jos jääkiekkoa ja raviurheilua vertaa keskenään, huomaa että lajien saamaa julkisuutta ei voi edes verrata toisiinsa. Siinä missä jokakeväiset jääkiekon MM-kisat keräävät kaikki suomalaiset television ääreen jännittämään, raviurheilu saa liikkeelle vain murto-osan kansasta, joka tosin suhtautuu siihen sitäkin innokkaammin. Raviurheilu saa suuret katsojaluvut aikaan juuri tämän uskollisen yleisön ansiosta. Toisekseen Suomalaiset NHL-jääkiekkoilijat koristavat iltapäivä- ja aikakauslehtien kansia säännöllisesti, kun taas raviurheilun ammattilaista ei juuri tunneta raviradan ulkopuolella. Englantilaista laukkurheilua tutkineen Rebecca L. Cassidyn (2002, 54) mukaan myöskään laukkahevosten valmentajia ei tunneta laukkurheilun ulkopuolella. Laukkarata onkin heille eräänlainen näyttäytymistila, jossa he voivat olla tähtiä faniensa keskellä. Sama pätee raviurheiluun, raviurheilun harrastajat tuntevat omansa.

Joskus raviurheilun ammattilaiset jalkautuvat tavallisten ihmisten pariin esimerkiksi kauppakeskuksiin jakamaan vihjeitä tuleviin raveihin. Muistan tällaisen tapauksen monia vuosia sitten. Olin hoitamassa asioita eräässä kauppakeskuksessa, kun huomioni kiinnittyi mieheen, joka

istui eräässä nurkassa ihmisiä ympärillään. Käsitin tuntevani miehen, mutta en tajunnut kuka hän oli. Vasta hetken tuijotettuani ymmärsin siinä olevan erään Suomen parhaista ohjastajista jakamassa vihjeitä ja keskustelemassa raviurheilusta. Minua hämäsi toisaalta se, että hän oli siviilivaatteissa ajopuvun ja kypärän sijaan, mutta vielä suurempi hämmennys minulle aiheutui siitä, että näin hänet ympäristössä, johon en osannut häntä sijoittaa, raviradan ulkopuolella. Raviurheilun huippuammattilaiset voi siis käsittää alan sisäisen julkisuuden henkilöiksi. Samoin on myös hevosten laita.

Hevoselämäkerta: Tähti

Se tuli silleen hupasasti kauppataktiikan teossa. Oli yks alotteleva hevospies ja se tuli kahtomaan sitä ostaakseen, ja se hevonen oli meillä. Se hevosen ostaja ja sen hevosen omistaja joivat kahvia siinä pöydässä, ja (aviomies) kauppa ylyttääkseen sano että hänkin on luvannut siitä määrätyn summan, niin se sano se (aviomiehen) veli, että se on nyt sit sinun. Se vähän tuli vahingossa, mutta se vahinko oli kyllä ihan hyväks, että se oli tosi hyvä hevonen. Se myytiinkin kaks kertaa välillä ja se tuli aina takasin, että se oli ongelmahevonen nuoruudessa. Sitä ei voinu panna reen eteen ollenkaan että se potki, et se ei suvainnu sitä et ne aisat otti tänne jalkoihin. Se tuli meille takasin, ja (aviomies) sano et nyt se ei enää lähe, että se on nyt meillä. Se on yheksäntoista, nyt sillä on tehtävänä paimentaa orivarsoja laitumella, että se kyllä paimentaa niitä ja se on kauhee syömään, että se on lihava. (Aviomies) on sanonu, et se vettää hänet hautaan taikka hän laittaa sen.

Se oli ihan kiltti muuten, mutta temperamenttinen tietenkkin. Ainahan ravihevosen täytyy olla vähän semmonen luonnikas. Tähti oli kaiken puolin muuten kiltti ja siivo hevonen, että sen kanssa ei ollu ongelmia.

Se ei ollu edes pieni summa jonka siitä ostaja anto, ja se kysy että onko se rehellinen ajaa, niin (aviomies) sano että kyllä se on kärryillä, mutta se ei passaa reen eteen. Se rupes sitä jankkaamaan, että miksei se käy, voisko sitä kokeilla vielä. Poika sano että mennään tallille ja kokeillaan. Ne sitten laitto sitä aisoi, ja se siinä potkas heti että se isäntä lenti, ja se laitto lakin päähäsä ja lähti, sano että ei oo hänen hevonen. Se soitti seuraavana päivänä, että eikö sitä saa halvemmalla ku se ei käyny reen eteen. Mä sanoin että ei sitä myy yhtään halvemmalla, että ei sillä oo tarkoitus ajjaa ku kilpakärryillä. Sit se vaan haki sen, mutta se ei pärjänny sen kanssa, ja se ruunas sen ja sitten se oli vaihtanu sen johonkin toiseen hevoseen. Se ei ollu monta kuukautta ku se oli meiltä pois, niin (aviomies) tuli yhen kerran raveista ja sanoo että hän vaihto hevosia. -- Se oli tosi huonossa kunnossa, se oli ruunattu, se oli laihtunu, se oli ihan surkeassa kunnossa meni muutamassa kuukaudessa. (Aviomies) koko kesän sitä ei aisottanu ollenkaan, et se vaan uittamalla laitto valmennukseen ja se oli haassa, ja sittenhän se rupes jo syksyllä juoksemaan, et se on kyllä semmonen oikea tuhkimotarina. -- Monesti ne parhaat hevoset tulee sillä lailla.

Kolmentoista vuotiaasta meiän nuorin poika on kulkenu Tähän kanssa raveissa. Siitä ihan muodostu semmonen, kun se oli kolmetoista ja laillisesti saat siellä kävelyttää hevosta kun oot kuustoista, niin oikein järjestysmiehet otti sen elämäntehtäväkseen, että se ei saanu taluttaa. Kyllä se sen hallihti, eihän sekään tietysti ihan oikein ollu, mut olihan siellä aina joku tuttu lähetyvillä.

Se ite halus valjastaa ja laittaa ja kävelyttää, mutta niissä paikoissa se ei sitte onnistunu, aina piti olla joku muu. Kyllä se varmaan on ihan paljon antanu ne reissut ja opettanu.

Sehän oli luonteenomasta sille hevoselle, että kyllähän se nyt Vieskeri oli hyvä hevonen, mutta se oli monessa kilpailussa aina ykkönen ja Tähti kakkonen, mutta mä uskon että Täheltä uupu se, että se ois voinu olla se kakkonen vaikka Vieskeriä ei ollukaan. Se ei välttämätä aina halunnu ees voittaa, mutta sehän kyllä riittää hyvällä hevosella kun on kakkonen. Kun oltiin toisen kerran siellä Solvallassa, ja silloin oli Vieskerillä, se laukkas tosi pahasti. Tähti oli siellä etusuoralla menossa, ja se norjalainen hevonen oli siinä lähellä, ja Tähti oli jo eellä. Meiän pojatkin lähti juoksemaan jo esittelyyn, et ne oli niin varmoja et se voittaa. Solvallassa oli edellisestä vuodesta muutettu hevosten sisäänajo ettei ollu samassa paikassa, ja kun Kaarlo (Vieskerin ohjastaja) ajo siitä ohite, niin ihan selvästi kahto sitä poisajoa siitä ratalta, että jos se olis ollu siinä samassa kohassa niin Kalle varmaan ois ajanu pois. (Vieskerin omistaja) sano mulle että keskeyttäs, niin minä sanoin et se vielä voittaa. Ja Kalle lähti siitä ajamaan ja niin se voiti. Loppusuoralla Tähti ois antanu sen norjalaisen voittaa, mut sit tuli Viesker, se otti uuen kirin et se tuli sen kanssa toiseks.

Kylläpähän se monta elämystä hyvä hevonen varmasti antaa. Se nostaa hevosmiehen mainetta. Luullaan että kaikilla pärjätään, mut sieltä tulee alaskin kyllä, että ei se niin oo välttämätä.

Ne kaikki parhaat elämykset ja muistot on tullu hevosten kautta mitä perhepiirin ulkopuolelta tulee. Kilpailumatkat on kaikkiaan, ja tullu hyviä ystäviä ympäri Suomea, että ihan Suomen ravimaailmassa tunnistetaan, että tietää mistä on ku kuulee että meiän hevonen. Se on positiivisessa mielessä ihan hyvä asia. Tultiin Torniossa syntymäpäivillä, niin kyllä siellä oikeestaan hävetti kun ei sitten muistanukkaan kaikkia hevosihmisiä joitten kanssa on ollu juttusilla. (N51)

Tähti on todellinen huippuhevonen. Sen mittava ura ei rajoittunut vain Suomen radoille, vaan sillä kierrettiin kaikki merkittävät pohjoismaiset kylmäverilähdöt. Se ja sen taustavoimat tunnettiin ravipiireissä halki Suomen. Tähti ei ollut missään mielessä virheetön ravuri. Sen voitontahdossa oli ajoittain sanomista, mutta silti se sai nimensä suomalaisen raviurheilun historiaan. Tähti aloitti uransa melko tavallisena hevosena ja kierti omistajalta toiselle. Ihmiset eivät tulleet sen kanssa toimeen, ja sitä pidettiin vaikeana hevosena, joten se ruunattiin. Tähdän kiertolaiselämä päättyi, kun se löysi sille sopivat ihmiset, joiden hoidossa se saattoi puhjeta kukkaan. Se on siis yksi niistä hevosista, jotka onnistuvat kipuamaan pohjalta aina absoluuttiselle huipulle asti.

Useiden huippuhevosten tarinoissa on jotain kohtalonomaista, ne ovat kuin satu rumasta ankanpoikasesta. Charme Asserdal ostettiin aikoinaan ruotsalaisesta huutokaupasta pilkkahintaan, kun ketkään muut kuin suomalaiset eivät olleet siitä kiinnostuneita. Isla J Bravesta käytiin pitkään kauppaa, mutta sopua ei syntynyt ennen kuin ostaja voitti toisella hevosellaan videot. Kasvattaja suostui ostajan ehdottamaan hintaan sillä ehdolla, että sai videot kaupan päälle. Tarinoita riittää ja huippuhevosiin tuntuukin liittyvän jotain mystistä. Ehkä tämä mystiikka syntyy siitä, että niitä on niin todella vaikea saada eikä vedenpitävää keinoa ole vielä keksitty. Niitä voi kyllä tavoitella

suurellakin rahalla, mutta se ei vielä takaa mitään. Mukaan tarvitaan rutkasti onnea, kuten aineistoni toisen huippuhevosen omistaja kertoo:

Kyllä se on kuitenkin se hevonen, niitähän voi suurella rahalla rahamiehet ostaa ajettuja tommosia joilla on ajettu ennätykset, mutta sitten tämmöset kaverit joilla on hyvin vähän asiantuntemusta ja menee ja ostaa tommosen ajamattoman varsan ja siitä tulee tommonen yks Suomen paraista hevosista niin radalla kun siitoksessakin niin kyllä se on semmonen hieno asia. (M43, 1)

Huippuhevosen erilainen elämä

Huippuhevosen määrittely on vaikeaa, koska jokaisella ravi-ihmisellä on omat standardinsa. Ehkä olisi viisaampaa puhua tavallista paremmasta hevosesta. Tällaisten hevosten bongaus alkaa heti koelähtövaiheessa, kun varsat tulevat ensi kertaa radalle. Ennen kilpailutuntuman ottamista hevosen kanssa voi ajatella erityisiä varsojen suurkilpailuja, eli ikäluokkalähtöjä, joissa ne voivat kilpailla toisiaan vastaan. Nämä kilpailut ovat ennakkomaksullisia eli kasvattaja maksaa varsat kilpailuun heti niiden syntymävuonna, kun itse kilpailu tapahtuu siinä vaiheessa, kun varsa on kolme- tai neljävuotias. Yksivuotiaasta varsasta on todella vaikea sanoa vielä mitään varmaa. Oikeastaan vasta koelähtö ja ensimmäiset startit näyttävät hevosen luokan. Aineistoni toinen huippuhevonen, Tessu toimikoon esimerkkinä:

Siinä vaiheessa kun hevonen meni koetartin itestään juoksi, niin se näyttää niin kun se on tosiaan pikajuna kun tulee höyry molemmista sieraimista, se näkyy siinä että siellä on moottori, ja ensimmäinen debyyttiaika oli siihen aikaan nopein Suomessa, niin silloin rupes tulemaan jonkunlaisia toiveita että meillä todella on juoksijahevonen. (M43, 1)

Ikäluokkakilpailuissa menestymistä voi pitää yhtenä edellytyksenä huippuhevosen kehittymiselle. Jokaisen hevosihmisen salainen toive on päästä johonkin varsojen suurkilpailuun ja ehkä jopa voittaa se. Eräs informantti on hoitanut tällaista ikäluokkakilpailuissa juossutta hevosta:

Sitä etukäteen ehkä kuvittelee et se voi olla, että vähän hienoo, mut ei se sitte, ei se oo sen kummempaa. Ehkä se on tarkempaa just kaikki nämä nämä, että meilläki se oli hirveen tarkkaa sillä tavalla, että me hevosta ei missään vaiheessa jätetty yksin, kuitenkin oli kyse vähän niin ku ennakkosuosikista -- Sitten vesiastiaki katottii että meillä oli omat vedet mukana sille just et raveissa ei juotettu ku ommaa vettä. Et sillä tavalla se eros mut ei se muuten kyllä eroo yhtään sen kummemmin. No ehkä silläki tavalla että mentiin paljon aikasemmin, että kuitenkin oli tuolta Savosta matkaa Helsinkiin niin sitte sai hevonen rentoutua kunnolla siinä matkustuksen jälkeen. Ja finaali ku oli nii lähettiin edellisenä päivänä, et sitte oli lähitallissa Nurmijärvellä yötä se hevonen. (N76)

Tallin arki ei siis muutu suurestikaan, vaikka yhdessä sen karsinassa olisi minkäläinen tähti tahansa. Samat rutiinit pyörivät päivästä toiseen ja suurkilpailuun valmistautuminen pyritään tekemään mahdollisimman normaalisti. Hevosen varsa-aika kestää kilparadoilla neli- tai viisivuotiaaksi rodusta riippuen. Sen jälkeen hevosen odotetaan olevan samalla viivalla muiden hevosten kanssa, sen on kasvettava aikuisten kenkiin. Tämä on kriittinen vaihe monen ns. varsatähden uralla. Valitettavan useat eivät pysty kehittymään erinäisten ongelmien takia enää eteenpäin ja nousemaan todelliseksi huippuhevoseksi. Tessu on malliesimerkki siitä, kuinka varsatähti voi nousta aikuisena kansainväliselle huipulle:

Kiitos treenarille siitä että hevoselta ei pyyetty varsatähtenä sillälaila, että sillä ajettiin hyvin maltillisesti ja sitä piettiin kun kukkaa kämmenellä. Että tälleen jälkeinpäin kun ajattelee, enhän mä silloin siitä tajunnu yhtään mitään, mut oisko se ollu kymmenen tarttia silloin kolmevuotiaana, että sillä ei tartattu liika, vaikka menestymistä tuntu tulevan niin siinä ei reenaarilla sillälaila ahneus ylittäny sitä hevosen suoritusrajoja vaan se juoksetti hevosta maltillisesti. -- Ei sitä silloin tajunnu eikä tienny menestyksestä, koska sehän saattaa loppua ihan muutamaan tarttiin hevosen menestys, mutta näin jälkikäteen kun on aatellu, niin kyllä täytyy sanoo että meillä on ollu aina enemmän onnea kun ymmärrystä näissä hevosasioissa. (M43, 1)

Tessu osallistui urallaan moniin kansainvälisiin kilpailuihin eri puolilla Eurooppaa. Se siis eli Berglundin (2003, 26) kuvaamaa paimentolaiselämää yhdessä muiden tähtihevosten kanssa. Nämä hevoset ovat todellista eliittijoukkoa. 1990-luvulla kilpailut kysyivät paljon myös omistajan kukkarolta:

Kyllähän siellä varmasti toisenlaiset rahat liikku silloin, jos sanotaan että meillä Killerin Eliitin ykkönen oli joku kolkyttuhatta markkaa, niin siellä makso osallistumismaksu viistoistatuhatta semmoseen kilpailuun. -- Ja neljä hevosta vaan sai rahaa, kun aattelee että kakstoista hevosta tuli niihin kun pitää viistoistatuhatta markkaa maksaa, niin jos on tämmönen vähärahanen mies, jos hevonen ei kovin hyvin menesty niin siellä loppuu äkkiä rahat. (M43, 1)

Kilpailuihin osallistuminen vaati siis luottamusta hevosen kykyihin ja mahdollisuuksiin menestyä. Omistaja halusi seurata hevosta mahdollisuuksien mukaan ulkomaillekin. Ulkomaiset kisajärjestäjät panostivat myös hevosen omistajiin ja nämä tunsivat olevansa erityisessä asemassa. Aivan kuten heidän hevosensakin omistajat olivat kisapäivän ajan ravimaailman eliittiä:

Ulkomailla Tanskassa euroopanmestaruusosakilpailussa ku oltiin, ja siellä oli illanvietot ja hyvät syömiset ja kaikki täysylöspito hotellimajotukset ja lentoliput hevosenomistajille. Ja sitten menttiin ravia seuraamaan sinne, ja kateltiin että missä on omistajien aitio kun kuultiin että siellä on semmonen minnekä saa hevosenomistajat mennä seuraamaan, ja sitten siinä puutteelliset kielitaidot että ei sanaakaan savon ohite juuri, niin siinä sitten kateltiin että missähän täällä mahollisesti meidän paikka olis. Ja siinä sitten yks pöytä jossa oli kaks sinivalkosta kukka-asetelmaa ja niistä oli

pystyyn laitettu Suomen liput, niin silloin mentiin lähemmäs tutkimaan ja Suomen lipun varressa oli tarra jossa luki Tessu, niin silloin kyllä tuli tippa silmään että ei auta mikään. Sitten hevonen vielä Euroopan parhaiden kans siinä ensimmäisessä tartissa ulkomailla, niin viimeisessä kurvissa tulee ulkona viimeisenä ja kun lähtee, niin meidän hevonen tulee kun raketti ja on toisena maalissa, niin kyllä meinattiin mennä suoraan ikkunasta lävitte, ettei huomattu että tuommosta on tuossa olemassa ollenkaan, kyllä se oli hieno hetki. (M43, 1)

Hevoset kiertävät suurkilpailusirkuksen mukana ympäri Eurooppaa. Maantieliiikenteessä piilevät omat vaaransa. 1990-luvulla tapahtui vakava onnettomuus, kun hevoskuljetusauto syttyi tuntemattomasta syystä tuleen, ja surmasi sen kyydissä olleet huippuhevoset. Myös Tessu olisi voinut olla joukossa:

Meillä o ollu siinä hirvittävästi tuuria ja onnea jos ajatellaan nämä Bolognan tapahtumat ja kaikki mitä siinä on ollu, että se on ollu vaan niin pienestä kiinni tuon hevosen ura. Se ois päässy Roomasta Bolognaan siihen kuljetusautoon, niin (huippuhevosen) omistaja sano että hänen tamma käy rauhattomaks, ettei voi ottaa Tessu, että Tessu haetaan eri kyydillä ja ne neljä hevosta palo siellä, ja Tessu säily hengissä sen takia että tämä ruotsalaishevosen omistaja sano että ei voi ottaa Tessua kyytiin, että kyllä pienestä on asia kiinni. (M43,1)

Huippuhevosen ura ja elämä voivat olla siis hyvin ohuen langan varassa. Hyvistä hetkistä täytyy osata nauttia silloin, kun niiden aika on. Nykyään onkin tullut valmentajien ja omistajien keskuudessa suosituksi vaatia maailmantähdilleen lentokuljetusta. Kisajärjestäjä maksaa kalliin matkan ja hyötyy itse tähtihevosten nostattamasta kiinnostuksesta. Todellisilla tähtihevosilla on vientiä, jokainen haluaa juuri ne omaan kilpailuunsa. Helmikuussa 2006 raviurheileva maailma kohisi ranskalaisesta Jag de Bellouetista, joka voitti Euroopan arvostetuimman kilpailun Prix d'Amérique ylivoimaisesti. Hevosen hohto kuitenkin katosi paria viikkoa myöhemmin, kun hevosen doping-testi osoittautui positiiviseksi. Syy käryyn löydettiin hevosen rehuista, ja rehufirma joutui maksamaan suuret korvaukset omasta virheestään. Se myös maksoi toukokuussa hevosen kilpailumatkan Euroopan toiseen suureen kilpailuun, Elitloppettiin. Se voitti senkin helposti, ja suomalaiset innostuivat kuullessaan hevosen tulevan kesäkuussa kotimaiseen suurkilpailuumme Kymi GP: hen. Hevonen lunasti siihen kohdistuneet odotukset ja maailmanennätysjuoksu ei jättänyt ketään kylmäksi. Kohistiin siitä, että hevonen tulisi Suomeen uudelleen Mikkeliin heinäkuussa järjestettävään St. Michel-kilpailuun. Huuma kesti siihen asti, kun hevosen Elitloppetin doping-testi valmistui. Tällä kertaa käryn syynä oli lääke, jossa Ruotsissa on pidemmät varoajat kuin Ranskassa. Yhdessä yössä kaikkien kisajärjestäjien tavoittelemasta maailmanykkösestä tuli kuitenkin ravimaailman hylkiö, josta kukaan ei halunnut kuulla mitään. Mielipiteet jakautuivat voimakkaasti kahtia, ja Mikkelin ravirata joutuikin pohtimaan omia moraalisia arvojaan. Lopulta rata perui aiemmin esittämänsä kutsun. Myöhemmin esitettiin arvioita siitä, että jos Mikkelin kilpailu olisi

järjestetty pari viikkoa myöhemmin, kohu hevosen ympärillä olisi laantunut ja se olisi voinut osallistua kilpailuun, Kymi GP:n doping-näyte oli puhdas.

Berglund kertoo Gopiadin, ruotsalaisen huippuhevosen tarinan. Suvultaan se ei ollut erityinen, joten odotukset eivät sen kilpailu-uran alussa olleet kovin suuret. Kehnoista ennakoasetelmista huolimatta siitä tuli yksi niistä harvoista hevosista, jotka ovat pystyneet voittamaan Ruotsissa järjestettävän Elittloppetin kahdesti peräkkäin vuosina 1994–1995. Se juoksi itsensä ruotsalaisten sydämiin, ja sitä pidettiin kansallissankarina. Kun sen kilpaura oli ohi, sen oli orihevosena aika siirtyä siitokseen antamaan eteenpäin varsoilleen niitä samoja lahjoja mitä sillä itsellään oli. Suvultaan keho Gopiad kuitenkin epäonnistui uudessa tehtävässään. Juhlitusta kansallissankarista tuli varsojen sukutaulujen kirosana. Kukaan ei halunnut sen keskinkertaisia jälkeläisiä. Parin epäonnistuneen jalostussesongin jälkeen se myytiin Unkariin, joka Berglundin sanoin on raviurheilun periferia. Näin juhlittu kansallissankari putosi hevosityhteisön huipulta pohjalle. (Berglund 2006, 153–156.)

Huippuhevosten odotetaan olevan johtaja paitsi kilparadalla myös kotitallissa. Niiden ympärillä nähdään olevan hallitsijan aura. Huippuhevosille annetaan anteeksi sellaisia luonteenpiirteitä, jotka muilla hevosilla koetaan haitoiksi, niillä esimerkiksi kova luonne nähdään hyväksi puoleksi:

Se on orimainen, semmonen että ei ihan anna kaikkien käsitellä itteensä mutta on haluaa näyttää että hän on kuningas täällä kartanolla. Mutta muuten viisas ja toimiva hevonen, että mä tuossa viikottain käyn antamassa porkkanoita ja vähän omenoita ja makupaloja. Se ei sillä lailla mikään hullu oo, mutta se kuitenkin haluaa joskus kokeilla että ollaanko hereillä. Nähtävästi tommosilla oriilla pitää olla semmosta pikkusen orimaisuutta, et se ei ihan lapanen saa olla että se pystyy tommosiin suorituksiin. (M43, 1)

Sen odotetaan olevan paitsi kovapäinen, myös voitontahtoinen. Hevosen myös oletetaan tietävän, että sen tehtävä on olla ensimmäisenä maalissa. Useat tarinat kertovat, kuinka huippuhevoset tappion koettuaan ovat masentuneita tai osoittavat pettymystään muilla tavoin, kuten Tessukin:

Mack Lobelille kun hävis Mikkelissä, jäi kolmanneksi niin se meni aina aitatolpan kohalle ja potkas päreeks aitatolpan, niin ne sano, että se suuttu kun se hävis Mack Lobelille. -- Kyllä se varmaan hevosella on semmonen kilpailu, onhan ne johtajat johtajia tuolla vapauessakin. (M43, 1)

Tessu siirtyi siitokseen kilpailu-uransa jälkeen, ja se on todistanut myös periyttäjänlahjansa toisin kuin Gopiad. Se ei ole menettänyt hohdokkuuttaan omistajansa silmissä vanhempanakaan:

On Tessu hyvässä kunnossa. Viime vuonna kun se tuotiin siihen, niin Jouni jo innostu niin kovasti, että hän taitaa ilmottaa tarttiin. Että jos ois tämmönen hevonen hänellä minkä vois ilmottaa tarttiin, mutta kun hevosella oli jo pikkusen ikää. Mutta hevonen tuntuu todella että se on todella säilyny, hän on kaksikymmentä vuotta vanhentunu tänä aikana. (M43,1)

Huippuhevonen julkisuudessa

Yksi huippuhevonen nostaa koko sen lähipiirin ravimaailman tietoisuuteen pitkäksi aikaa. Myös alan media kiinnostuu henkilöistä menestyvän hevosen takana ja osallistuu omalta osaltaan näiden jalustalle nostamiseen. Ajatusmalli kulkee niin, että kun he ovat voineet keksiä reseptin, miten hyviä hevosia löydetään, kaikki haluavat yrittää kopioida tämän mallin. Esimerkiksi Passionate Kempin isää ei tunnettu Suomessa kovinkaan hyvin, mutta tyttärensä menestyksen myötä sen astutusmäärät ovat nousseet, ja siitä on tullut eräänlainen muotiori. Eräs informantti kertoo naapurissaan asuneesta miehestä, joka oli onnistunut kasvattamaan ravikuninkaan. Yhden onnistumisen ansiosta miehen varsoja tultiin ostamaan pitkienkin matkojen päästä, vaikka informantin mukaan kasvattajan menestys lepäsi pitkälti tämän yhden hevosen varassa:

Se kasvattaja asuu siinä meiän vieressä ja sillä oli jännä, et vaikka tosi kauan siitäkin et se voitti sen, niin sillä oli sen varsoja siinä. Sillä oli kaks tammaa yleensä ja niillä varsat alla, niin ne oli menny ne varsat ennen ku se sai myytyäkään niitä. Et vaikka vuosikymmeniä ei ollu hevoset juossu mihinkään, se oli kyllä ihan hauska. -- Mut sitä me ihmeteltiin tosiaan sillä naapurilla, ettei silläkään mikään hevonen juossu, et ne oli semmosia et ne ei mennykään starttiin ne hevoset jotka oli varsonu, niin ne vaan meni kaupaks. (N84)

Huippuhevonen saattaa nostaa myös paikallista kiinnostusta, ja sen ympärille voi muodostua täysin spontaania fanitoimintaa:

Kyllähän se aina isot otsikot Hevosurheilu-lehessä oli sillon, että tietysti se huomioitiin ja sitten meiän hevosystäväinseuran alueella paikallislehti, niin kyllähän se aina mainihti. Se oli aika paljon ihmisiä jotka tykästy Tessuun ja on vähän niin kun Tessun omistajia, mukana sillälailla hengessä että ne eli ja ties missä on tartissa, niin kyllä sitä seurattiin tekstitelevisiossa että millonka sieltä tulis viestiä että mitenkä on menestyty jos ei mukana ollu. -- Ei sillä lailla huomioitu sen suuremmin, että talli makso kirkollisveron, niin oli puhe että joskus käytettäs ies kirkon lähellä Tessua kun se on veronmaksaja, mutta ei myö sitten kuitenkaan kirkkoon viety. -- Se on kuitenkin hevosurheilija niin se tahtoo olla että se ei ihan niin, mutta kyllä siellä kaikenlaista huomiota saatiin osaksemme, että jos ei nyt ihan Tessun tietä niin jotakin kuitenkin. (M43,1)

Hevonen on eläin, mutta sen radoilla voittamat rahat tulevat omistajan käyttöön, joka joutuu luonnollisesti maksamaan veroa niistä. Siitä syntyy edellisessä sitaatissa kuvattuja hauskoja tilanteita. Esimerkiksi Isla J Bravea tituleerattiin asuinkuntansa suurimmaksi veronmaksajaksi. Samoin hevonen voi nousta pienen kuntansa julkikikseksi tai ainakin tunnetuimmaksi asiaksi.

Joskus se koetaan niin tärkeäksi, että sen mukaan nimetään esimerkiksi teitä. Paikallislehtikin voi kiinnostua hevosesta, vaikka kyseessä olisi vain nuori varsa, kuten eräälle informantille kävi hänen ostettuaan sukuvarsan:

Tuossa on tämä nykyinen (hevonen), poika istuu siinä kyyissä ja minä pitelen sitä siinä. Ku oli puolväkisin tuo paikallislehen toimittaja, et teillä on kuulemma nyt niin kova sukunen (hevonen). (M25)

Eräs informantti kertoo ravikuninkuuden vuosina 1952–1953 voittaneesta Amorista, jonka menestys noteerattiin paikkakunnalla niin korkealle, että sen kotitalli päätettiin museoida. Aika on kuitenkin valitettavasti ajanut rakennuksen ja siihen liittyvien muistojen ohi:

Amorin mukaan on nimetty siellä joku tallikin, semmonen joku vanha talli niin sen tien nimi on se, ja se se on joku turisti tai joku museonähtävyys se talli. Mut nyt ilmeisesti meinataan et se puretaan, et se on jotenki niin lahonnu se katto, ja siitä on hirvee haloo ollu siellä et puretaanko se vai eikö. Siellä kaikki varusteet ja kaikki sisällä vielä ja onhan ne nyt siellä tämmösen homeen ja pölykerroksessa. -- Mun mielestä se pitäis säilyttää, se on kivan näkönen se vanhanaikainen talli, semmonen pyöree pikkunen mut onhan se totta, et se on kyllä tosi huonossa kunnossa se katto, niin sehän menee maantasalle koko talo. (N84)

Todelliset, koko Suomen ravi-ihmisten tunnustamat huippuhevoset saavat aivan erityisen huomionosoituksen: ne voidaan nimetä Tähtien talliin. Huippuhevoset voivat myös rikkoa ihmisen niille määrittelmien tilojen rajoja. Tällainen tapaus oli esimerkiksi Charme Asserdalin lennättäminen Amerikkaan Finnairin erikoiskoneella. Se oli ensimmäinen suomalainen hevonen, joka lennätettiin ulkomaille varta vasten kilpailemaan, sen jälkeen lentokuljetukset ovat arkipäiväistyneet ainakin huippuhevosten osalta. Tapauksen erityisyyttä aikanaan kuvastaa se, että sen on ikuistanut piirroksiksi Helsingin Sanomien Kari Suomalainen. (Ks. Aaltonen & Korkala 1982, 134.) Toinen tällainen hevoselle asetettujen rajojen rikkoutuminen tapahtui vuonna 2001, kun Isla J Brave vieraili ravintolasalissa:

Isla J Brave oli yks täällä, ja silloin itkettiin Kuopiossa kruunajaisgaalassa ku se tuotiin sinne ravintolaan, niin se oli kyllä sellanen kokemus että ku se tuotiin. Se tosiaan oli se kruunajaisgaala ja Tähtien talliin valittiin Isla J Brave, nii porukka rupes seisaaltaan ja taputti ja kaikilla pyyhki silmiään, ja hevonen vaan kahto ku pumpulit korvissa oli, hevonen kahto siellä lavalla mikä tää juttu on. Ja porukka suosiota osottaa et se oli kyllä niin semmonen, että silloin oli tunteet pinnassa oikeesti. Kyllä se kuopiolaiseen ravintolaan tulee hevonen nii ei se, se oli siellä vaan seisoskeli ja se oli ihan niin ku ei mitään, että se oli kyllä mahtava kokemus. Ja se just että ihmiset nätisti istuvat pöydissä, mutta kyllä kaikki rupes seisomaan ja kyllä näki sen kunnioituksen sitä hevosta kohtaan että mahtavaa huippuhevosta. (N76)

Jotkut hevoset ovat jääneet niin lähtemättömästi ihmisten mieliin, että ne saavat omat elämäkertansa, kuten Ludvig Fabritiuksen Kirppu. Muita elämäkerran saaneita hevosia ovat Vonkaus, josta Raimo Naumanen on kirjoittanut teoksen *Voiton vei Vonkaus* (1978), sekä Vieteri, jonka elämäkerran nimi on paljon puhuvasti *Valtias Vieteri* (1979). Uudempaa tekniikkaa edustaisivat hevosten elämäkertavideot. Tällainen suunnitelma oli viritteillä Charme Asserdalista. Tarkoitus olisi ollut tehdä sen elämästä kaupallinen video, mutta omistaja kielti hankkeen. Hän haluaa rakkaan hevosensa hienoa tarinaa käytettävän kaupallisen hyödyn sijaan raviurheilun yleisen edun nimissä mahdollisesti tehtävään televisiodokumenttiin. Omistaja katsoo siis omistavansa oikeuden määrittää, miten nyt jo edesmennyttä hevosta voi julkisuudessa käyttää. Timo Vuortama esittääkin kysymyksen, onko hevosella yksityiselämän suoja? (Vuortama 2002 [online].) Kevään 2007 ykköspuheenaihe suomalaisessa raviurheilussa on ollut uuden raviprinsessamme Passionate Kempin loukkaantuminen. Hevosen taustajoukkoja on syytetty vamman salailusta ja asian tiimoilta on liikkunut huhuja alkaen siitä, että vamma olisi kerrottua vakavampi, aina salaisiin leikkauksiin asti. Taustajoukkojen järjestämässä lehdistötilaisuudessa toimittajat saivat lopulta itse tutkia kyseistä jalkaa, ja raportoida omat mielipiteensä suurelle raviyleisölle. Toisaalta Ruotsissa liikutaan toiseen ääripäähän. Tämän hetken ykköshevonon länsinaapurissa on 4-vuotias Going Kronos, jonka nostattama hurmio on kasvanut jo siihen pisteeseen, että hevosen karsinaan asennettiin oma nettikamera, jonka kautta innokkaat fanit pääsevät mukaan suosikkinsa elämän jokaiseen hetkeen. Missä siis menee julkisuudessa esiintyvän huippuhevosen yksityisyyden raja, vai onko sitä olemassakaan? On aika siirtää huomio yksityiseen hevoseen sekä yksityisen ihmisen siihen muodostamaan suhteeseen.

6. HYVINVOIVA HEVONEN

Hevoselämäkerta: Liisa

Ruotsista se on tullu ja se on kierrelly tosi monessa paikassa. Se on vähän ollu ongelmahevonon, että se on hirveen kuuma niin ei miehet oo pärjänny sen kaa, niin se on menny vaan huonompaan suuntaan. -- Se oli ollu kaks kuukautta treenissä ja se ei ollu oikein onnistunu, että omistaja oli käyny kahtoon sitä, ja se oli päättäny et se viiiään teuraaks kerta se oli niin huonossa kunnossa. Se oli vieny sen jo sinne paikalle, sitten se oli ajatellu, että ei hän nyt haluakaan teuraaks, että se saa kesän olla laitumella että se parantuu siitä iteksensä. Se tuli sinne ja siinä kävi eläinlääkäri kahtoon sitä, sehän sai heti kasan kaikkia lääkkeitä. Mä aattelin että voin mä sitä vähän hoiella, ku ei sillä voinu mitään tehäkään. -- Lähinnä mua säälitte. Mä katoin heti että mikä kauhee kaakki, ku kylkiluut vaan paisto ja sillä oli hirveen pitkät kaviot ja semmonen lihakseton, niin kävi niin säälik.

Ku sitä alko liikuttaa, niin sehän oli ihan puolihullu, ei se kuullu yhtään mitään, se vaan meni ja paino tallista täysillä. Monihan on sitä mieltä, että sillon ku hevonen vaan menee kovaa niin se on hyvä, mutta mun mielestä pitää se pääkoppa saada rauhottuu, että eihän hevonen voi mennä hyvin jos se koko aika käy ylikierroksilla. Kyllä siihen melkein vuos meni, mä lasken sen niin että se alko luottaa muhun sillon ku se rauhottu. Ku se ymmärsi että ei tarvii lähtee kuus nolla tallinpihasta, että pystyy kuuntelemaan mua, ja se koko olemus tuli semmoseks rauhalliseks, että tallissa se saatto seistä. Se on luottamuksen merkki, et se voi luottaa siihen että ei tarvii pitää kiirettä, ja et se mun kans autoon tuli. Kyllä siinä monta takapakkia kerkis ottaa siinä välissä. Oli hyviä päiviä et se kuunteli mua ja oli rauhallinen, sitten tuli niitä huonoja et se ei kuunnellu mua ollenkaan, niin kertaakaan en hermostunu. Olin siellä selässä, kirosinkin vaikka itekseni siellä, mut en ikinä sille hermostunu, kerta sitten ois menty kakskytä askelta taaksepäin jos sille ois hermostunu. Se on niin herkkä, et se koko aika ottaa ihteensä kaikki jos sille jotain tekee.

Se on tosi persoonallinen luonteeltaan, et vaikka se on kokenut kovia, niin se on silti niin enkeli, että siitä huomaa että se on kiitollinen hyvästä hoidosta. Se on ihan kiva, ku ite on sen kanssa sillon ku se tuli huonona, niin nyt laitellu sitä ja ollu, niin näkee että se luottaa muhun hirveesti. Se mun perässä tulee ihan mihin autoon tahansa, mut jos sitä joku muu menee taluttaa niin ei se mee. Mä haluan että on hevosen kanssa sellanen suhde, että mulle on se hirveen tärke.

Mää käytän niitä luonnollisia hevostaitoja ja mä oon hirveesti sen hevosen kanssa, että vaikka en liikuttaiskaan sinä päivänä niin mä ihan haen sen vaan ja käyn vaikka taluttamassa tai syöttämässä tai harjailen vaan ja puhelen hirveesti. Se ehkä vois juosta vähän paremminkin jos mä vaan koko aika ajaisin sillä hirmu kovaa eteenpäin, mut se on niin kuuma, niin jos mä ajaisin sillä kuus kertaa viikossa niin se kuumenis niin hirveesti, et se ei kuuntelis mua yhtään. Hiitilläkin sen näkee et se saa sen vaihteen päälle, niin sitten se menee vaan. Jos ei niitten hiittien välissä olis rauhallista, niin se varmaan sekois koko hevonen. -- Nykki ku se oli tauolla niin se oli ihan eri hevonen. Sen näkee et kyllä se toisaalta tykkääki juosta, mut se oli mukavampi ennen hiittejä, ku se oli sillon ihan erilainen. Kaikki aina nauraa ku mä ratsastan ponilla ja se on siinä narussa perässä, et se on kyllä ihme valmennusmenetelmä.

Mä pyrin siihen et mitä vähemmällä se hevonen juoksee niin sitä paremmin se menee. Tuollakin missä alotettiin, niin sillä oli pullarinverkkoa ja kaikennäkösiä systeemeitä päässä just sen takia, ku

se on niin kuuma et se saatiin piettyä. Oon tyytyväinen et on saanu vähennettyä puolella sen päävarusteet.

Onhan se kivasti ku se pärjää, niin se on merkki jostakin. Mutta sillon ku sillä on tullu jotain pitkää laukkaa, niin mä oon lähinnä naureskellu siellä radan vieressä et oho, kävi näin. -- Hevonen tekee virheitä ja ihmiset tekee virheitä, niin ei oo heti silleen ku ois maansa myyny, siitä ottaa opikseen ja tekee toisin. Mua niin ärsyttää se hevosten kaa, et sit on näitä jotka siellä radanvarrella, et jos ei se voita niin mä vien teuraaks koko paskan tyylin, että ollaan heti tuomitsemassa. Mä oon ollu tosi tyytyväinen jos se on ollu kolmaski se hevonen, vaikka voittoa odotetaankin.

Valmentaminen vaatii sen että sä ihan sata prosenttisesti siihen sitoudut, ja mulla ei oo ollu siihen aikaa. Mä oon joutunu miettimään että jos mä luopusin siitä hevosesta, antasin sen muille valmennettavaks, mut en mä voi ku mulla on niin hirveen läheinen suhde siihen, et se on yhtä rakas ku kaikki muutkin. Mä en siitä luovu, että vaikka se omistajaki sano et sit ku se lopettaa juoksemisen niin hän ottaa sen pihattoon niille että saa olla ulkona koko aika. Mutta sitä ei viii pihattoon, et se on tottunu joka päiväseen harjaukseen ja hyvään hoitoon, niin sitä ei mihinkään pihattoon viii. En mä siitä luopua halua, et vaikka sen omistajan kanssa on joskus ollu vähän riitasilla. Se aattelee sen hevosen asiat omistajan kannalta ja mä ajattelen ne valmentajan kannalta. (N84)

Hevoselämäkerran Liisa edustaa Ruotsista tuotuja lämminveritammoja. Ruotsin raviurheilu on pitemmällä kuin suomalainen toiminta. Hevosaines on siellä korkealaatuisempaa, joka puolestaan johtaa siihen, että ns. tavallisen hevosen on siellä vaikeampi menestyä. Usein nämä hevoset myydään mielellään eteenpäin varsin halvalla. Suomessa vallitsee yleinen käsitys siitä, että ruotsalainen valmennussysteemi on paljon ”teollisempaa”. Suomeen tullessaan nämä ”tavalliset” hevoset saavat yksilöllisempää hoitoa ja valmennusta. Resepti on siis varsin yksinkertainen: ostetaan hevonen, joka on Ruotsissa jo juossut ”tilinsä täyteen”, hoidetaan ja valmennetaan se kuntoon ja ajetaan Suomen heikompi-tasoisissa lähdöissä hevosen alhainen ostohinta takaisin ja hyvässä lykyssä vähän ylimääräistäkin. Vuonna 2006 Suomen Hippos kielsi ruunien tuonnin Ruotsista. Tämä on yksi keino suojella suomalaista kasvatustoimintaa kannustamalla hevosenomistajia satsaamaan kotimaisiin varsoihin eikä vain osamaan naapurista valmiita kilpahevosiä halvalla. Ruunillahan ei ole jalostuksellista arvoa toisin kuin oriilla ja tammoilla. Ruotsista tuodaankin enimmäkseen juuri tammoja. Suomen ensimmäinen todellinen kansainvälinen huippuhevonen Charme Asserdal ostettiin 1970-luvun lopulla juuri ruotsalaisesta huutokaupasta, jossa sen huusivat pilkkahinnalla suomalaiset. Onko tässä asenteessa ruotsintuontitammoja kohtaan nähtävissä jonkinlaista ajatusta siitä, että salama voisi osua samaan paikkaan useamminkin? Kolkuttaako Ruotsiin hevosenostoon lähtevien takaraivossa ajatus uuden Charmen löytämisestä?

Kaikki ei aina kuitenkaan mene käsikirjoituksen mukaan, kuten Liisankin tapauksessa kävi. Hevonen ei tarvitse kuin yhden ihmisen, joka kohtelee sitä väärin, ja se muistaa sen lopun ikäänsä. Liisalla oli Ruotsista lähtiessään kuuman ja vaikean ongelmahevosen maine. Se ei ollut ilmeisesti soveltunut valmiisiin valmennuskaavoihin, vaan se olisi kaivannut yksilöllisempää otetta. Samoin se on hyvin vahvasti naisen hevonen, miehet eivät tule sen kanssa toimeen. Nykyiseen asuinpaikkaan päätyessään se oli kierrellyt monissa talleissa, ja oli todella huonossa kunnossa niin fyysisesti kuin henkisesti. Informantti kuvaa hevosen ja ihmisen välisen luottamuksen hidasta rakentumista ja sitä, miten heidän välilleen on ajan kuluessa muodostunut todella vahva side. Myös kolmannessa luvussa tapaamamme Kirppu oli vaikean hevosen maineessa tullessaan Ludvig Fabritiuksen omistukseen. Fabritiuksellakin oli omat keinonsa voittaa oriin luottamus heti ensimmäisellä tapaamisella:

Yritykseni sokerilla voittaa Kirpun ystävyys epäonnistui alussa, se kun silminnähtävästi ei ymmärtänyt etelämaisia herkkutapoja, vaan lopulta se kuitenkin avasi suunsa sekä näytti mielihyvällä nauttivan herkusta. -- Ihastuneena hevoseeni lähdin myöhään iltapäivällä Tammelaan, jossa seuraavana päivänä oli kilpa-ajot ja joihin minä jo aikaisemmin oli luvannut saapua. Kirppu oli nöyrä ja hauska matkahevonen, ainoastaan yhdessä paikassa se otti tuiman laukan, kun kylässä eräs koira säikäytti sen, vaan ihme kyllä, se rauhoittui tälläkin kertaa yksinomaan ystävällisellä puhuttelulla. Kun puolimatalla pysähdyin syöttämään, seisoin koko ajan hevosen vieressä, kädestäni syöttäen heinät ja leivän, välillä ystävällisesti pakisten suosikkini kanssa, ja kuiskaten sen korvaan kaikki lempisanat, mitkä muistui mieleeni. Huonosta metsätiestä ja pimeästä huolimatta suoriutui loppumatka hyvin, ja Kirppu näkyi kokonaan luottavan ajajaansa. -- Kirppu sai sitten seurata iltajunalla Turkuun, jolloin minä koko ajan olin sen kanssa kahden kesken ja koetin hyväillen ja kuiskuttaen lempeitä sanoja sen korvaan, poistaa siitä pelon ja epäilyksen sekä minua, että junaa kohtaan. Vakaumukseni on, että tämän matkan jälkeen ystävyys side Kirpun ja minun välillä ainiaaksi solmittiin. Vein Kirpun junasta suoraan omaan talliini, jossa sille oli varattu tilava karsina, missä se sai paneutua pitkäkseen lepäämään kaikista kärsimistään rasituksista.

Sattuikin niin somasti, että kevät oli nyt täydellä todella tehnyt tuloaan, eikä siitäkään syystä pitkänä kelirikkoaikana Kirppua pariin viikkoon yhtään kertaa valjastettu, vaan se sai vain olla vapaana joka päivä puutarha-aitauksessa. Kun vihdoin talvikeli oli mennyt ja maantie kuivunut, teki mieleni koettaa, mitenkä uusi hevoseni suhtautuisi kesäajoneuvoihin. Mutta näin kaupungin nurkissa oli oltava jonkun verran varuillaan, ettei mitään ikäviä yllätyksiä saattaisi tapahtua. Annoin sentähden varmuudeksi vetää rattaat kappaleen matkaa tullin ulkopuolelle ja talutin oriini sinne valjastettavaksi, menetellen mahdollisimman varovaisesti ja tyyneesti, jottei hevoseni heti ensikerrallaan saisi ikäviä kokemuksia. Varovasti nousin rattaisiin ja kokosin ohjat käteeni, ja silloin -- ei hevonen osoittanutkaan pienintäkään hermostumisen oireita, vaan lähti aivan rauhallisesti kävelemään niin kuin järkevän hevosen tuleekin. Kun sitten kiristin ohjia, havaitsin hevosen laskeutuvan aivan matalaksi, niin että aisan päät painuivat tuntuvasti alaspäin, ja voi sitä vauhtia jolla silloin mentiin! Mutta ainoastaan puhdasta ravia eikä rikkomisesta puhettakaan. Huomiota on omiansa herättämään se, että tämän jälkeen oli Kirppu kokonaan jättänyt itsepäisyytensä, eikä sittemmin milloinkaan, sanoo milloinkaan tehnyt laukkoja. Pienet yritykset, joita se silloin tällöin teki, oikaistiin heti alkuunsa pienellä ohjastuksella. Oli päivän selvää, että

Kirppu nyt, muistaen kovia päiviään, tunsi itsensä tyytyväiseksi ja vapaasta tahdosta piti isännän asiaa omanaan. (Fabritius 1927, 13–16.)

Sekä informantti että Fabritius käyttivät hyväkseen omaksumiaan hevosmiestaitoja. Yksinkertaistaen nämä taidot voisi kuvata niin, että ihminen osaa asettua hevosen asemaan. Hän ymmärtää, mitkä hevosen perustarpeet ovat ja pystyy ne myös täyttämään. Hänelle on muodostunut myös jonkinlainen käsitys siitä, mitä hevonen tietystä asioista ajattelee, esimerkiksi ihminen tajuaa, että haukkuva koira voi saada hevosen kavahtamaan. Hevosmiestaitoinen ihminen haluaa siis ymmärtää hevosta ja tehdä sen elämästä mahdollisimman onnellisen ja täysipainoisen. Miten ihminen sitten omaksuu nämä taidot? Ovatko ne myötäsyttyisiä vai voiko niitä oppia kuka vain koska vain?

Hevosmiestaidot

Hevosmiestaitoihin liittyy jotain myyttistä. Joillakin ihmisillä sen katsotaan olevan myötäsyttyistä, toiset taas joutuvat opettelemaan sitä eivätkä halustaan huolimatta pääse niin lähelle hevosta kuin ihmiset, joilla taito on luonnostaan. Hevosmaailmassa esiintyy uskomus, että hevosmiestaito siirtyy sukupolvelta toiselle. Esimerkiksi Ruotsissa menestynyt ravivalmentaja Petri Salmela kertoi Killerillä (10.12.2005) pitämänsä luennon aluksi, ettei voi kutsua itseään hevosmieheksi, koska hänellä ei ole hevosiin liittyvää sukuperinnettä. Sen sijaan hän määritteli itsensä kohtuulliseksi valmentajaksi ja yrittäjäksi, joka on omaksunut hevosmiestaitoja. Samaan ajatusmalliin on törmännyt myös Rebecca L. Cassidy tutkiessaan englantilaista laukkausheilua. Tallilla työskentelevät hoitajat käsittävät ratsastustaitonsa myötäsyttyisiksi. Kukaan ei voi sitä opettaa, vaan se täytyy saada joko suvun perintönä, tai sen tulee lähteä automaattisesti selkärangasta. Ihmisellä on siis sisällään valmius sulautua hevosen liikkeeseen, joka aktivoituu käytännön työn kautta. Cassidy tarjoaa myös vaihtoehdoisen selitysmallin siihen, miksi ratsastustaitoa kieltäydytään artikuloimasta. Tallille tulevat uudet hoitajat muodostavat uhkan vanhoille työntekijöille. Tästä johtuen heille ei haluta antaa mitään ilmaiseksi, vaan he joutuvat käymään läpi saman käytännön kokemuksen koulun kuin muutkin hoitajat. (Cassidy 2002, 116–118.)

Kaikesta salamyhkäisyydestä huolimatta jokainen halukas voi siis oppia käsittelemään hevosta. Informanttini eivät näe näitä taitoja niin synnynnäisinä kuin Salmela vaikuttaa niitä pitävän, vaan korostavat mielellään ihmisen perusluonteen ja -olemuksen merkitystä:

Kaikkiahan tietysti voi oppia jolla on synnynnäisiä taipumuksia ja tolleen noin, kyllähän niitä voi oppia ja opiskella, mutta kyllä siinä varmaan se jonkinlainen luonnekysymys on, että kenestä tulee ja kenestä ei tule. (M43, 1)

Niin just se, että kuinka paljon ne on tavallaan se ihmisen perusluonne ja semmonen suhtautuminen luontoon ja eläimiin ylipäänsä hevosiin, ja kuinka paljon sitä on valmis kehittämään. (N83)

Perhetausta auttaa tietenkin paljon. Nykyään hevonen ei ole joka talouden välttämätön asukki, vaan sen pitäminen on tietoinen valinta. Harrastus on varmasti helpompi aloittaa, jos hevonen löytyy omasta perhepiiristä, jopa omalta pihamaalta. Näin hevosen kanssa touhuamisesta muodostuu hyvin varhain luonnollinen osa arkipäivää:

Ihminen joka tulee tälle alalle, täytyy olla jonkunlainen kiinnekohta, tai ainahan uusia ihmisiä tulee alalle mutta sen täytyy olla eläinrakas, tykätä hevosista. Ei voi vaan sillä lailla mennä niin ku johonkin kaupan kassalle tai johonkin muuhun ammattiin et mä vaan tuun, et siihen täytyy olla se oma ja vielä jonkunlainen jo edeltävä side. Ainahan se jostakin voi alkaakin, mutta ihan näin leikkisästi sanottuna että jotain on veren perintönäkin. Se on kuitenkin semmonen ala jota ei voi, lääkäriks voi lukea vaikkei oo lääkärin lapsi, mutta hevosmieheks ei välttämättä tuu niin hyvästi jos ei oo jotain kokemusta jo lapsuudesta ja jonkunlaista asian omaksumista, sisäistämistä siihen. (N51)

Hevosmiestaidot ovat kaikesta mystiikastaan huolimatta varsin yksinkertaisia. Kaikki lähtee hevosen ja sen hoidon ymmärtämisestä. Nykyihminen ei kuitenkaan ole enää niin lähellä entisiä kotieläimiään. Ne edustavat vierasta toista, eikä niihin osata suhtautua enää yhtä mutkattomasti kuin ennen. (Ilomäki & Lauhakangas 2002, 16.) Hevosen toiseudesta huolimatta sen odotetaan käyttäytyvän yhtä järjellisesti kuin ihmisen, ja ymmärtävän ihmisen hienovaraisetkin viittaukset. Kun hevonen käyttäytyy tavalla, jota ihminen ei ole osannut odottaa, syytä lähdetään automaattisesti hakemaan hevosesta, ei niinkään sitä ohjanneesta ihmisestä. Ihmisen olisi tärkeää oppia ymmärtämään hevosta ja sen käytöstä sen omista lähtökohdista:

Jos on oppinu lapsesta asti sen oikean tavan hevosten kanssa niin kyllähän se siitä jatkuu sitten. Eihän se nyt oo, en mä piä sitä mitenkään, miten sen ny sanois, silleen sielunlahjana semmosta taitoo, et sehän on vaan se et jos sä ymmärrät niitä hevosia, että se on hevonen ja sillä on omat tarpeensa niin eihän se muuta tarvihe periaatteessa. Mutta ku se monelle ainaki tuntuu olevan kovin hankala asia ihan tommoset perusasiatkin, siis justiin et jos se hevonen on kiukkunen tai tulee ihmisen päälle, niin eihän siinä hevosessa periaatteessa se vika oo, ja se ihminen on tehny sen kans jonkun virheen joskus. (N84)

Hevosmiestaidot ovat siis varsin yksinkertaisia, mutta hieman etäällä nykyihmisen kokemusmaailmasta. Mistä niitä sitten opitaan? Vanhemman ikäpolven informantit ovat

omaksuneet hevosmiestaitonsa lapsuudessa kotonaan. Yleensä tietotaito siirtyi isältä pojalle. Hevosmiestaitojen oppiminen oli osa asioiden luonnollista kiertokulkua, se tapahtui arkisen toiminnan ohessa, eikä siitä tunnu jääneen mitään erityisiä muistikuvia:

Kyllä minä kotitallissa oon isältä ja veljeltä, niiden tekemisiä kun seuras niin siinä sitä tul, sai siinä jyvät ja akanat eroteltua. (M25)

Hevostaitoja voi oppia vain käytännön työtä tekemällä, mutta tietoutta voi syventää lukemalla alan kirjallisuutta ja lehtiä:

Isä ja sitten oma kokemus, mutta sitä on ollu ruohonjuurtasolta siinä mukana, että oppii vähän piittää varjelemaan, että joskus saattaa varsa potkasta vaikka ei sitä ootakaan, kyllä niiden kanssa varata pittää. Ihan tuolta oman käen kautta, kukkaan ei oo mittään ohjeita antanu muuta kun nyten mitä on luku näistä ennen Hevosviestistä ja nyt sitten Hevostallouesta ja viimein Hevosurheilusta, sieltä sitä on aina kaheltu, että siinä ne on ne tiot ja taitot. (M43,2)

Nuoremmalla ikäpolvella suurimpana vaikuttajana ovat usein lähitallin ihmiset. Hevosinnostuksen sytyttyä lähimmällä tallilla käydään auttamassa hevosten hoidossa ja valmennuksessa, ja tallin noudattamat periaatteet tulevat usein myös kävijän periaatteiksi. Lisätietoa yritetään tällöinkin omaksua eri lähteistä:

Ehkä eniten mä henkilökohtaisesti arvostan tätä suonenjokelaista reenaria. Siltä mä oon oppinu ehkä ihan eniten ja sen hevosilta. Onhan näitä, kyllähän mä luen paljon näitä juttuja ja yritän oppia niistä ja justiin näistä hevosmiesten kokemuksista ja tämmösestä, mutta kyllä se käytäntö on opettanu ihan eniten. (N76)

Samanaikaisesti voidaan käydä useilla talleilla, ja näin eri käytännöt vertautuvat luonnollisesti keskenään. Kahteen toisistaan poikkeavaan periaatteeseen tutustuminen saattaa johtaa kolmannen, oman sekoituksen, kehittämiseen:

Ehkä eniten on vaikuttanu suoraan lähipiiristä herra K ja L, joitten hevosia oon hoitanu. Jos karkeistaan vois sanoo, niin herra L on ehkä vähän niin ku vapaankasvatuksen, että hevonen saa olla, sillä saa olla enemmän sitä omaa luonnetta ja et sitä ei tarvii niin tiukasti koulia heti varsasta lähtien, että antaa sille enemmän tilaa ja vapauksia jo pienenä tavallaan, Tietenki se pitää saaha toimivaks, mut se on oma prosessinsa. Mut taas herra K:lta on oppinu enemmän semmosta hevosen isännyyttä. Mutta se on vähän kaks piippunen juttu, että joskus tuntuu et se on enemmän semmosen alistamisen kautta, et sen on pakko. Ja ite oon yrittäny kehittää semmosta synteesi näistäki päässään, että siis tavallaan se hyvä siitä K:lta, se että ihmisen pitäs olla pomo, mut et ku se on laumaeläin, niin ne periaatteessa luonnostaan toimii hierarkisesti, niin ihmisen pitäs olla luonnostaan se johtaja. Se tietää varsasta lähtien jollon sillä ei, toisin ku herra L, niin sille ei

varsastakaan pitäis antaa semmosia erivapauksia, et semmonen johdonmukanen ja reilu aina, et ei se hevoselle, jos sille kerran suuttuu ku pässi, niin kyl se muistaa ja se pelkää ja varoo. (N83)

Hevosten kanssa työskennellessä suurin opettaja on käytännön työ. Alkupääoman voi saada eri lähteistä, mutta on jokaisen yksilön itse päätettävissä, miten hän lähtee oppimaansa kehittämään. Osa hevosihmisistä tyytyy silloin tällöin auttelemaan tallilla, osa haluaa sitoa itsensä tiiviimmin harrastukseen hankkimalla esimerkiksi oman hevosen. Omat tiedot ja taidot kehittyvät matkan varrella, samoin kuin näkemykset ja periaatteet. Vaikka hevosen perustarpeista huolehtiminen onkin varsin yksinkertaista, ravihevosen valmennukseen ja varusteisiin liittyy paljon pieniä yksityiskohtia, joiden oppiminen voi viedä aikaa. Esimerkiksi kengitys ja lisävarusteet ovat hevoskohtaisia ja parhaan yhdistelmän löytäminen kullekin yksilölle voi viedä aikaa:

Mä oon käytännössä oppinu nämä asiat, sitten tietenkä saanu oikeeta opastusta näiltä ravipiireistä ja sit tuo (tunnettu valmentaja) on hirmu paljon neuvonu niitä asioita, ku (valmentajalla) oliki sillon alussa mun hevoset treenissä. Oikeestaan niiltä oon saanu ehkä sen ravipuolen, siis tavallaan sen perussysteemin. Ihan ite sitten oon kantapään kautta, ja sit saanu tämmösiltä ammatti-ihmisiltä niitä oppeja. Mulla on silleen oikeestaan kantapään kautta opittua kaikki nää hevoset, et kaikki muut mä okeestaan oon opiskellu tekemään ite, et mä periaatteessa pärjään ihan missä tahansa, mutta kengityshommia mä en oo opetellu ehkä tarkoituksellisesti, ku se niin selälle käy ja raskasta, et kyl mä nyt kengän saan hätätapauksessa lyötyä taikka irrotettua, mutta sitä kengitystä mä en oo, että siihen pitää sitten käyttää ulkopuolista apua, ja se on toisaalta niin erikoislajiki, et siihen pitäis hirveesti paneutua että rupeis siitä jottain ymmärtämään. -- Ite opiskellu ja aina on joku viisaampi sanonu et älä tee noin et tee näin. Kantapään kautta oppinu, et eihän sitä alussa ite ymmärtäny mitään, että mitenkä tää hevonen suunnilleen ravaa ja ravaako tää vai tarviiko tätä vai tuota. On nyt ehkä tullu jo semmonen käsitys, esmerkiks kengityksestäki itelle, että jos ajatellaan nuorella hevosella, et mitä tää nyt ehkä tarvii tai mihinkä päin sitä pitäis kehittää, että ossaa nyt silleen jo ite hahmottaa sitä juttua, et tarviiko tää nyt suoja. Ne näkee jo kaikki tälläset, mut kauan se kyllä vie aikaa. Aina ku onkin tämmösiä nuoria tyttöjä jotka tulee, ja sit ne on aina et ne kaikki osaa, et kuhan kakskytvuotta tässä touhuatte, niin sitte voitte sanoo. Ku tätä hevoshommaa ei opi ku tekemällä, niin et jos sä vaikka kirjasta luet miten paljon niitä viisauksia että näin ja näin ja näin, mutta se että ku sä teet käytännössä sen homman, niin sittenhän sä vasta näät että mitä se on. Se on niin käytännön työtä ja kyllä siihen pitää olla joku semmonen näkemys itellä kuitenkin, että vähän ottaa et kattoo sitä hevosta, et jos et yhtään ymmärrä sitä että menikö se nyt niin ja näin ja onko se nyt millä mielellä, niin mun mielestä ei sitä sillon tule hyvä lopputulos. (N63)

Hevosalan koulutus on viime vuosikymmeninä lisännyt suosiotaan. Jos hevosista haluaa tehdä ammatin, jonkinlainen ammatillinen tutkinto nähdään hyvänä. Lisääntyneestä koulutuksesta huolimatta työn käytännönläheinen luonne ei ole muuttunut, kuten eivät myöskään työn kohteena olevat hevoset, ne ovat edelleen inhimillisiä yksilöitä:

Pojalla meillä on nyt ravivalmentajakoulutus. Minä sanon että tämä ammatti on ainakin semmonen jos ei mikään muukaan ammatti, että ei sitä koulunpenkillä opi, että se on ainoastaan käytäntö joka

sen opettaa. Vaikka nyt tietysti sen käytännön lisäksi on hyvä tietää miten se on oikein tehtynä, mutta varmaan on joka hevonen yksilö, että ei voi minkään kaavan mukaan valmentaa. (N51)

Myös tallinpitäjät saattavat pitää oman epävirallisen pääsykokeen tallilla vieraileville uusille tulokkaille:

Eka kerran ku mä menin tallille, en tuntenu hevosta enkä miestä enkä ketään sieltä oikeen. Se sano että no haepas se hevonen sieltä tarhasta. No sillä hetkellä jollon oli kesä ei ollu muita ku se, muut oli laitsalla onneks, mutta no kävinhän mä hakemassa sen sieltä tarhasta. Ja sitten, voisit ottaa noi kengät pois tosta, ku sillä oli toinen kenkä lähteny etujalasta, nii sit piti ottaa tietenki toinenki pois. No en ollu ikinä kengittäny enkä mitään, niin siinä sit, se vähän neuvo että no tosta. Sillä itellä o vähän huono selkä. No kyllähän se kenkä siitä sitte lähti. Se oli vähän semmonen pääsykoe sinne tallille. (N83)

Kaikesta koulutuksesta huolimatta hevosalalla oleva ei ole koskaan täysin oppinut:

Mä oon sitä mieltä, että hevosten ja raviurheilussa, nii koskaan ei oo täysin oppinu, että aina tulee jotain uutta. (N76)

Mistä sitten tuntee oikean hevosmiehen? Miten informanttini käsittävät termin, ja mitä sellaiseksi pääseminen vaatii?

Hevosmies

Termissä näkyy raviurheilun sukupuolinen vinouma. Hevosnainenkin on täysin suomen kielen kielioppisääntöjen mukainen sana, mutta ihmisten parissa puhutaan yleensä vain hevosmiehistä tai sitten yleisemmin hevosihmisistä. Hevoset ovat perinteisessä suomalaisessa kulttuurissa olleet miesten vastuulla, ja miehinen ylivalta raviurheilussa on osoittanut murtumisen merkkejä vasta viime vuosikymmeninä. Ruotsalaisessa raviurheilussa tilanne on samanlainen. Mats Greiff (2004 [online]) on tutkinut naisten mukaan tulon vaikutuksia erityisesti hevosten kohteluun ja siihen, miten hevoset nähdään. Hän on tutkinut kahden ruotsalaisen ravi-ikonin, Sören Nordinin ja Stig H. Johanssonin, muistelmia. Nordinin kirja on kirjoitettu vuonna 1959 ja Johanssonin 1995. Greiff kiinnittää huomiota miesten erilaisiin tapoihin kuvailla hevosia. Siinä missä Nordin kuvailee valmennuksen materiaalista ja teknistä kehitystä, Johansson korostaa rakkautta hevoseen. Nordinin teoksen ilmestymisajankohtana ruotsalainen raviurheilu oli vielä varsin uutta ja eli kiivasta kehitysvaihetta, joten on varsin luontevaa, että hän halusi keskittyä sen ottamiin edistysaskeliin.

Hän siis rakenti teoksellaan raviurheilun yleiset puitteet, joihin Johansson taas toi pehmeyttä ja tunnetta kiinnittämällä huomion hevosiin inhimillisinä yksilöinä.

Teosten erilaiset lähestymistavat kertovat paitsi raviurheilun kehittymisestä sekä ihmisen ja ravihevosen suhteen kehitysvaiheista, myös naisten vaikutuksesta niihin. Greiffin ja Hedenborgin (2005 [online]) mukaan naisten mukaantulo raviurheilun maailmaan on tuonut muassaan uudenlaisen hoivadiskurssin. Naisille on luonnollista omaksua hoivaajan rooli, ja hevostenhoitajan ammatin myötä hevosen kokonaisvaltainen hyvinvointi on noussut raviurheilun keskiöön. Tietenkin varusteiden ja valmennusmenetelmien kehitystyö on säilyttänyt tärkeytensä, mutta sen rinnalle ovat tulleet esimerkiksi hevosten hieronta ja lihashuolto sekä erilaiset vaihtoehtohoidot kuten osteopatia.

Hevosenhoidon uudet menetelmät eivät ole kuitenkaan vieneet pohjaa vanhoilta periaatteilta ja perinteiltä. Hevosen hyvinvointi on aina ollut tärkein mittari arvioitaessa hevosmiestä. Eräs informantti on toiminut myös kilpailutuomarina. Tätä taustaa vasten hän arvioi, miten todellisen hevosmiehen erottaa ravipaikalla muista ihmisistä:

Sanotaan että meitä hevosmiehiä on, jokkainen on laisesa niin ku sanotaan, mut kyllä kun on hevosmies niin se hoitaa hevosen, näkköö ensistään hevosen karvasta kellä on hoiettu hevonen, se ossoo järjestöö sen ruokinnan ja sitten käsittelöö hevosta, että sitä ei tarvii ratavalvojan vahtia että pieksääkö se sitä siellä tallialueella esmerkiks, ja käyttäytyy muutenkin fiksusti toisia kanssakilpailijoita kohtaan. Jonkunmoinen herrasmies pitäs olla, se saap toisten kanssakilpailijoidenkin taholtakkii kunnioitusta ja on välit kunnossa. (M25)

Raviurheilussa pätevät siis samat reilun pelin säännöt kuin muussakin urheilussa, ja laajemmin koko elämässä. Toista inhimillistä olentoa ei saa vahingoittaa, mutta yhteisten pelisääntöjen tulee olla selvät kummallekin osapuolelle:

Oikee hevosmies on kai semmonen että se hoitaa hyvin elukkansa ja kunnioittaa sitä eikä kiusoo eikä mätki. Jolla on lahjoja se mennöö ja niin ku (Kaarlo) Partanen sano, että jos hevonen pieksämällä kulkis niin aina se vahvin mies voittas ne kilpailut. Kyllä minä tykkeen että hevosta ja naista ei saa pieksee, että sitä ei pie koskaan huutoo eikä pieksee muuta kun loppusuoralla kehotto, niin sitten hyvä tulloo. Hevosta pittää käsitellä silleen niin ku niille kuuluu, mutta pittee se kuri olla, niin ku orivarsatkii nii eihän niistä tule mittään jos ei tiiä kumpiko on isäntä, hevonen vai hevosen omistaja. Kyllähän niitä pittää huomautto ja tuntohan niissä on, mutta ei se pieksäminenkään. Siinä tulloo jo vihat välliin sitten, että se pittää sillon huomautto pienestä pittääin että missee mennään ja sitten ku ruppee hevonnii kunnioittamaan sitä hoitajoonsa. Minullekkii on se iso ori, niin ku nenän piälle pan kään niin se kuule oli kiltti ja ei menny millonkaan yli. Vähän siitä liiasta kuristakkii, orihevokset varsinnii ne ei oo millään lailla tyytyväisiä. (M43,2)

Informantin mainitsema Kaarlo Partanen (1915–2006) oli varmasti Suomen tunnetuin ja arvostetuin hevosmies. Hänen menestyksensä kuninkuuskilpailussa on ylivertaista: hän voitti ravikuninkuuden kahdella eri hevosella yhteensä yhdeksän kertaa. Se on saavutus, jonka edes lähelle on vaikea yltää. Menestyksensä lisäksi Partanen oli myös hyvin näkyvä persoona, joka puki ajatuksensa taidokkaasti sanoiksi ja jakoi omaksumaansa tietoa eteenpäin. Hän oli esimerkiksi ensimmäisten joukossa puhumassa raviurheilun eläinsuojelullisten näkökohtien puolesta ja kehittämässä niin hevosten kuin ihmistenkin oloja raviradoilla. Partasen monet sutkautukset ovat jääneet elämään ravi-ihmisten parissa, aivan kuten yllä oleva informanttikin lainaa hänen sanojaan kuvatessaan omia periaatteitaan hevosten käsittelyssä. Hänen Hevosurheilu-lehteen kirjoittamansa muistelmatyypiset artikkelit on koottu kirjaksi *Ravikuninkaiden käskynhaltija. Kaarlo Partasen muistelmat* (2002). Useat informantit mainitsivat juuri hänet esimerkillisenä hevosmiehenä. Partanen oli seurannut suomalaisen raviurheilun kehitystä sen alkuajoista lähtien, ja hänestä muotoutui hevosihmisille eräänlainen tukipilari kaiken ympärillä kehittyessä ja muuttuessa. Hän oli suomalaisen raviurheilun kunniakkaan historian edustaja, joka katsoi innokkaasti myös tulevaisuuteen. Toki Suomessa on vieläkin monia Partasen kaltaisia perinteisen hevosmiestaidon omaajia, mutta hän oli heidän näkyvin edustajansa.

Aloitteleva raviharrastaja ei voi välttyä kuulemasta Kaarlo Partasen nerokkaista sanonnoista ja tämän ylivartaisista saavutuksista raviradoilla. Vaikka apuna olisivatkin Partasen tai hänen kaltaistensa todellisten hevosmiesten taidot ja tiedot, niiden omaksuminen vie aikaa. Aineistooni mahtuu pari kuvausta siitä, miten ihmiset ovat käytännössä omaksuneet hevosmiestaitoja. Informantit ovat havainnoineet tuttavapiirissään olleita uusia harrastajia, ja kuvaavat näiden kehittymistä. Raviurheilun ammattilainen kuvailee henkilöä, joka osti heiltä ensimmäisen hevosensa. Suomenhevostamma osoittautui myöhemmin todelliseksi huippuhevoseksi, mutta omistaja lähti kehittämään taitojaan sen kanssa aivan nollilta. Kuten informanttikin toteaa, tässä tapauksessa hevonen opetti miestä, eikä päinvastoin kuten normaalisti. Seuraavassa sitaatissa olen nähnyt parhaaksi muuttaa kyseisen hevososen nimen, koska sekä hevonen että sen omistaja ovat kaikkien raviharrastajien tuntemia:

Se oli semmonen kaks vuotias varsa kun se omistaja osti sen meiltä. Sen vaimo oli kesäpaikalla lapsesta ollu tuossa meiän tallin vieressä, et se sillein oli nähny ja sit aikuisiässä ruvennu ratsastaa, mutta ei ollu erityisen kiinnostunu hevosista. Se omistaja ei ollu koskaan ees koskenu hevoseen kun se osti sen. Se ensin oli ostamassa semmosta orivarsaa lämpöstä, ja se meni hakaan sen varsan luokse ja se varsa nous kahelle jalalle heti. (Informantin aviomies) säikähti kauheesti, et se nyt lyö sen jalkoihisa. Se sano että hän haluaa ostaa tään, että ku tää on niin leikkisä. (Informantin aviomies) sano et hää ei myy sitä sulle, et eksää ymmärtäny ollenkaan et se ois voinu vaikka tappaa

sut. Se on lähteny ihan siltä tasolta, et sillä ei ollu minkäänlaista kosketusta. Se osti sen Hymyn, ja monta kertaa se hevonen tuli lenkiltä yksin ku se jätti miehen tielle, mutta se hyvä hevonen koulus hevostmiehen. (N51)

Toinen informantti kertoo kimppahevosensa osaomistajasta, jolla ei ole juuri lainkaan kosketusta hevosen kanssa tehtävään käytännön työhön eikä hän näin ollen osaa esimerkiksi ”lukea” sen mielialoja:

Meillä on aika hyvä esimerkki tässä porukassa herra V joka on vähän, se on insinööri siinä mielessä että se on, ajattelu on sillain teknisesti semmonen hyvin looginen, selkee ja jäsentynyt, ja kuitenkin mun mielestä hevosten kanssa vaatii semmosta sosiaalisuutta, jonkun asteista välittämistä ja semmosta, ehkä pehmeys on väärä sana mut sitä koko ajan pitää lukee sitä hevosta ja aistii sen mielialat ja se mitä se seuraavaks aikoo. Monesti se käy tosi hätäisesti ajamassa, sillä on kiire ja aikataulu ja tällästä, nii mun mielestä se on just se, että se tavallaan on veressä se perushuonne ihmisellä, mutta sekin on kehittäny sitä ehkä koulutuksella ja työssään, mutta totta kai sitä voi muuttaa. Se vaatii varmaan aika paljon aikaa, että toisaalta jossain vähän semmonen kriisitilanne, että missä tarvii taas semmosta selkeyttä, että vaikka eläinlääkäri pitää kutsuu tai joku muu juttu, niin sit se on hirveen hyvä apu semmonen ihminen, että tietää miten tehdään ja näin toimitaan. Mut sit taas jotenkin semmonen välitön toiminta ja sen hevosen lukeminen ja tietäminen, että ehkä tänään ois vaan hyvä ajaa kävelyä ton kans, se on vähän nuupallaan, ja semmonen taju. (N83)

Hevosmiestaidot ovat siis muutakin kuin käytännön osaamista. Ihmisen tulee päästä samalle aaltopituudelle hevosen kanssa ja ymmärtää sen välittämät viestit. Urbaani hevosenomistaja kertoo huumorilla omasta kehittymisestään. Kun hän lähti mukaan hevostkimppaan, hän ei juurikaan osannut käsitellä hevosta, mutta silti hän pystyi omalla tavallaan tekemään jotain hyödyllistä ja tuntemaan näin hyvin konkreettisesti kuuluvansa joukkoon. Nyt hän harjoittelee hevostmiestaitoja huippuhevosensa varsalla:

Minä hevostmiestaidoillani olin vahtimassa ja juoksin edellä, että yks kavere josta tiiettiin että ajaa hirveellä vauhilla autolla siellä, missä myö ruvettiin liikuttelemaan ja valjastelemaan ja ajelemaan ensimmäisiä kertoja, niin mun tehtävä oli vahtia että ei vastaantuleva liikenne tule niin että menee meidän hevosten päälle. Mutta mä olin hevostmies, mä juoksin vähän kauempana, mutta mä olin osaomistaja kuitenkin siitä hevosesta. -- Juice on kaks vuotias että minä sitä käyn, sen verran mun hevostmiestaidot on tässä kahenkymmenenviiden vuoden aikana parantunu, et mä uskallan taluttaa ja harjata jo Juicee. (M43, 1)

Hevostmiehen tunnistaa käytännön toiminnasta ja käytöksestä. Usein taidot paljastuvat vaikeiden hevosten kanssa:

Minä olin maamieskoulun harjottelijana tuolla Kymenlaaksossa isolla tilalla, ja siellä kun tiesi että minä oon hevostperheestä niin ne anto mulle sen talon kantakirjahevosen, jolla minä astuttelin nelisenkyttä tammoo siinä sinä keväänä. Se ol toisaalta hirmu äkänen, että sen kanssa piti osata

pelata. Kaks kertoo se vei multa hatun piästä, yhen kerran kaviolla ja toisen kerran hampailla, että kyllä sitä on oppina väistämään nuo vaikeet paikat. (M25)

Vaikka hevosen kanssa olisi onnistunut muodostamaan todella hyvän suhteen ja molemminpuolisen luottamuksen, voi eteen silti tulla tilanteita, jotka vain ”oikea” hevospäällikö voi ratkaista:

Se ol minun lempihevonen ja se ol niin äkäsen näkönen kun men ottamaan laitumeltaki sitä suihti, niin sen luul että sen syöp se tul niin korvat ol niin ku liimattu kaulaan, mut sitten ku se tul minun luokse, niin se lyyhähti noin korvansa ja ei kun vasilit suuhun. Mutta kerran se hermostu niin karhitessa, se kai kuumu liikoo. Rinnustin aukes minulta, niin ei antanu minun panna rinnustinta kiinni, ois purru. Mutta isä kun tul vaik ol pien mies, se kun reuhautti tuosta ja ukko veti kuule rinnustimen kiinni, sano anna mennä. Kyllä ne ol nuo hevospäälliköt erikseen. (M43, 2)

Hevosmiestaidot pitää siis todistaa käytännössä. Raviurheilussa tällainen todiste ovat hyvin menestyvät hevoset, jotka markkinoivat valmentajansa taitoja ravipiireille. Toisaalta menestyksessä on paljon kiinni myös itse hevosesta; sillä tulee olla synnynnäisiä lahjoja, jotka hyvä valmentaja ja hevospäällikö osaa kaivaa esille. Huippuravurit ovat tässäkin suhteessa asia erikseen:

Vaikka kuinka hyvä hevospäällikö, niin se saa jonkinlaisen juoksijan mutta ei huippuja, että huiput synty, ja hevospäällikö voi pilata ne huiput, mutta ei hevospäällikö voi tehdä sitä yksin, et jos ei hevosesta oo ainesta jonkunlaisen. Meidän isäntäki sanoo että jos hevonen on terve niin jonkunlaisen juoksijan hän tekkee, mutta huiput on erikseen sitten, ne synty. Huonolla ajolla, huonolla kohtelulla ne voiaan myös pilata sitten, huiput jää tulematta esiin. Kyllä se niin päin, et vaik on kuinka hyvä hevospäällikö niin tosissaan ei siitä huonosta hevosesta tuu huippua, että kyllä se aines on. Siinähan se sitten on et kuka sen aineen tunnistaa ja missä niitä on, missä niitä kasvaa suuria. (N51)

Hyvät hevoset tekevät tunnetuksi omistajansa tai valmentajansa hevospäällikötaitoja. Heiltä haetaan neuvoja eri tilanteisiin ja ongelmiin. Varsinkin harrastusta aloiteltaessa on järkevää tukeutua ihmiseen, joka voi opettaa oikeat tavat ja rutiinit. Samoin myöhemmin vaikka asiat hallitsisikin, on hyödyllistä kuulla jonkun toisen mielipide hevosesta. Henkilö, joka ei ole säännöllisesti tekemisissä hevosen kanssa eikä näin ollen tunne sitä, näkee sen objektiivisemmin, ja pystyy ehkä osoittamaan siitä asioita, joita sen oma ihminen ei kenties ole nähnyt:

Sillon alussa just, ku enhän mä sillon vielä, ymmärrys loppuu siihen ja sitten kaikki nää viimestelyt ja hiittaukset ja muut, et kyllä ne on hirveesti apua. Ja kyllä mä vieläki välillä hiittaaan ite ja välillä sitten jos mulla on joku semmonen et kengityksestä oon epävarma tai jostain jutusta, niin sitten radalta pyyän jonkun. Jos tarvii vahvistusta jollekin omalle jutulle tai sitten jos yksinkertaisesti ei tiä, niin sitten pitää aina jonkun muunki antaa sitä hevosta kokeilla jolla on eri näkemys, niin se pienestä vinkistä voi olla hirveen iso apu. Tuolla Jallullakin sillon kolmisen vuotta sitten sillä oli sen ravin kanssa ongelmia. Sillä käännettiin etukengät väärin päin, sille laitettiin se idiottikengä, ja Jallu heti alko pelittää sillä, se ravi oikeni heti, mut sit sillä oli se toinen takajalka vielä joka teki

vähän semmosia omia juttuja. (Tunnettu hevosihminen) sitten kehittäi siihen, se laitto painava remonttikenkä, oikein kunnon ratsuloota, ja se sillä on ollu koko ajan, ja se oli se viimeinen silaus sille, et se oli vaan sen kengän painosta kiinni. Välttämättä ite en ois niin painavaa kenkää älynny siihen laittaa. Ne voi olla pieniä asioita, mut ne on sitte loppujen lopuks hirmu isoja loppu pelissä hevosen ravin kannalta. -- Vaikka sä yrittäisit imuroia kaikki tiedot niin et sä välttämättä niitä käytännössä pysty soveltamaan oikeella tavalla, et kyllä siihen tarvii varmaan jokainen tämmönen meikäläinen välillä jotain muutakin näkemystä, et joku kattoo vähän eri silmällä. (Tunnettu hevosihminen) on mun hevoset kengittänyt ja ajanuki, et (hänellä) on hirmu hyvä näkemys siihen kengitykseen, ja se just ossaa niillä kengillä, tarpeeks ajaa paljon, et siihen mä oikeestaan tarviin ihan eniten sitä apua vieläkin, et siihen et ei tarvii sitten ruveta virittämään sitä viimestä. Mulla on se haisu, mutta mä en oo varma että miten se pitää toteuttaa, et mä tarviin siihen semmosen erilaisen näkemyksen. (N63)

Tiedon jakaminen on kuitenkin joillekin ihmisille vaikeaa. Kun menestyksen resepti uskotaan löytyneen, kaikki eivät halua jakaa sitä eteenpäin. Kateus on myös tuttua ravipiireissä, ja se vaikeuttaa omalta osaltaan yhteistyötä:

Vähän semmonen naapurikateus juttu siinä, että omaksuu muilta, ku ainahan se oma hevonen on parempi ja sitä tuijottaa ku omaa napaansa. Et tavallaan se semmonen kansainvälisyys ja yhteistyö vois palvella myös kilpaurheilua ja omia hevosia, niitä omia hevosmiestaitoja ja kaikkee enemmän. Et ois enemmän sellasta, tavallaan ei niin kilpailuhenkistä se ihmisten välinen toiminta. Antaa niitten hevosten kilpailla, että jokainen lähtö on erilainen ja millon tahansa hevonen voi laukata, mut se ihmisten toiminta ei ois keskenään niin kilpailullista. (N83)

Killerin raviradalla järjestetään silloin tällöin luentotilaisuuksia, joissa ansioituneet hevosihmiset kertovat erilaisista aiheista. Informantti käyttää kahta toisistaan poikkeavaa esitelmöijää havainnollistamaan ravimaailman kahta vastakkaista suhtautumistapaa tiedon jakamiseen:

(Tunnettu hevosihminen) esimerkiks oli tosi hyvä, kerto miten ne kasvatti varsoja ennen ku ees tamma astutetaan, niin siitä hetkestä noin puoltoistavuotiaaks kerto tosi yksityiskohtasesti, vastas kysymyksiin ja sano, että se on heidän tapansa, hänen näkemyksensä, et se voi olla oikee tai väärä tai hyvä tai huono, ja se toi sen esille, mut se kerto tarkasti. Periaatteessa kuka tahansa vois tehdä nyt niin, et ei se oo se niksi kuitenkaan ne menettelytavat. -- Haluu jakaa tietoonsa vähän niin ku yliopistossaki, niin vaikkei se sillä hetkellä tunnu mitenkään hyödyttävän, niin kuitenkin se luo semmosta yhteisöllisyyttä, tiedon ja sen jakaminen. Ku sitten taas noin vuosi sitten oli toinen esitelmöijä joka oli hirveen hyvä aihe, se oli kans hevosen kasvatusta, opettaminen, ruokinta ja kaikkee, se oli tosi, aika laajakin, mutta se kerto omasta tallistaan, miten ne tekee, mutta niin yleislaajasti just, että tuntu et sillä on vaan ammattisalaisuuksia koko homma täynnä. Jos joku kysy jotain niin se ei vastannu suoraan siihen. Se ei voinu jakaa sitä sen ydintietoo tai sitä ydinosaamista. En jääny kyselemään kovin monelta mielipiteitä, mutta ne lähiympäristöstö joka oli ollu kuuntelemassa sano kans, et se oli aika tyhjä luento. Kaikki ne asiat tietää, koska ne on niin yleisluontosia, että sen sijaan niitä semmosia toimintaperiaatteita, menetelmiä kuulis. Se on varmaan aika monta perinnettä, toiset on uudistushenkisempiä, toiset on taas semmosia konservatiivisempiä, että tää on meidän juttu. En tiiä miten jos sillä on töissä, niin miten ne voi sitouttaa työntekijät, et ei näitä saa, tätä et tiedä sen jälkeen kun olet meiltä lähtenyt. -- Eihän se nyt

loppujen lopuks palvele ketään semmonen salamyhkäily ja muu. Et mitä avoimempaa koko raviurheilu ja semmonen on, ja ehkä niitä persoonia, jotka osaa kertoo, et näin me tehdään ja näin on saatu näitä tuloksia aikaan niin vois nostaa enemmän. (N83)

Miten ja mistä hevosihminen taitonsa ja tietonsa sitten omaksuukin, hänen on kehitettävä niiden pohjalta juuri itselleen sopivat tavat ja rutiinit hevosten hoidossa.

Ihmisen toiminta hevosen kanssa

Kysyin haastateltavilta heidän omia periaatteitaan hevosten kanssa. Miten he haluavat hevosta kohdella, mitkä asiat heille ovat tärkeitä? Vastaukset olivat samankaltaisia: informantit haluavat hevosen voivan hyvin. He kokevat tärkeänä sen, että pystyvät ymmärtämään hevosta ja sen viestimiä merkkejä. Informantit haluavat saavuttaa hevosen luottamuksen ja rakentaa sen kanssa ystävyyden, jossa on kuitenkin selvää, kuka on pomo. Eräs heistä määritteli hevosmiestaidot näin:

Mulle se on sitä että osaa kuunnella sitä hevosta, ja se et mitä se haluaa ja millä tuulella se on. Ja sitte se et ymmärtää et se on hevonen, et sillä on ne omat tarpeensa, et se on laumaeläin ja se haluaa olla ulkona laumassa. Tietenki se vaatii sitä hoitamista ja olemista sen kans, et se on mulle hirmu tärkeä et mä oon sen hevosen kanssa kauheen paljon, ettei se oo vaan sitä et no niin, satula selkään tai valjaat selkään ja vam, nyt ajamaan ja seuraava. Mä en ainakaan pysty siihen. En mä tiä miks, mut aina kaikki on sanonu et mun hevoset on aina tallin kilteimmät, ku ne seuraa mua vapaana mun perässäni, niin sen takia ne on. Ja sitte ku ei ne ihmiselle mitään tee, kaikki aina kysyy et mitä mä oon tehny niille mut en mä, mä oon vaan ollu niitten kanssa ja kuunnellu niitä. -- Mä oon se pomo, että jos se säikähtää esimerkiks jotain ne hevoset, niin semmoset jotka arvostaa ihmistä tai mua, niin ei ne tuu mun päälle, ne väistää mua ja menee toiseen suuntaan. Ja samoin noitten mun hevosten kanssa, et vaikka sieltä tulee tukkirekka, niin ei ne tuu mun päälle. Eikä sitä nyt tarvii väkivallalla olla, et ei mun oo tarvinnu käyttää väkivaltaa noitten hevosten kanssa ikinä, et se on ehkä tullu sillä, et mä oon ollu niitten kaa, harjaillu niitä kauheesti ja jutellu niitten kanssa ja ollu rauhallinen, niin ehkä se on tullu siitä että ne ei oo päässykään. (N84)

Informantit kokevat tärkeäksi juuri hevosen ymmärtämisen. Kyseessä on herkkä luontokappale, joka ei aina näe tai tunne asioita samoin kuin ihminen. Ihmisen tulee osata asettua hevosen asemaan, tavallaan päästä sen pään sisään ja sisälle sen ajatuksiin. Tätä kautta hän rakentaa luottamuksellisen ja yksilöllisen suhteen siihen. Kun hevosella on ihminen, johon se voi luottaa, ja joka ymmärtää sitä, esimerkiksi uudet asiat eivät pelota sitä niin paljon:

Se on jännä että miten oppinu tavallaan ajattelemaan vähän sen hevosen aivoilla. Et ku tuntee ne ja tietää että tämä nyt pelkää tätä ja tämä voi pelätä tätä ja tälle on tää tilanne paha, ja et osaa tavallaan ennakoia. Se on musta tärkeä, että pystyy aattelemaan ennakkoon noita asioita sen hevosen kannalta, niin siinä sitten moni asia helpottuu kyllä kaikenlaisessa toiminnassa. Et hyvä esimerkki tässä, me uitetaan paljon, ja nää mun omat hevoset mitä nyt on uittanu niin kaikki on

menny hirmu hyvin järveen, että tietysti ne pikkasen ihmettelee mutta ei oo mittään taistelua ollu. Sit eilen just käytettiin yhtien tuttavien kolmevuotista lämpöstä, niin se oli ihan järkyttävä shokki se järvi, siis ihan se oli oikeesti taistelu. Et siinä näki et ku joskus hevonen ei oikein kehenkään luottanu, ku se oli se reenari mukana ja sitä se silleen kunnioitti, mutta eihän niillä semmosta suhdetta oo, ja tietysti mulla se oli varsana ollu sillon vähän aikaa hoidossa, no eihän se muakaan enää silleen noteeraa mitenkään, ja sitten oli yks hoitaja siinä mukana. Sen näki et ku ei se hevonen oikein kehenkään täyesti luottanu, niin se järveen saaminen oli siis ihan hirveetä se eka kerta, et se oli ihan siis taistojen taisto. Että tuossa se just nähhään että kun ihmisellä ja hevosella on se luottamus, niin tuommonenki asia mikä hevosta hirveesti pelottaa, niin ku se järveen meneminen, et se vaan meni ku se luottaa siihen ihmiseen, että kyllä kai tää nyt tietää suunnilleen mitä se häneltä vaatii. (N63)

Hevosen ja ihmisen suhde koetaan vuorovaikutussuhteeksi. Ihminen hoitaa hevosen hyvin ja huolehtii tämän tarpeista, ja vastalahjaksi hevonen tekee parhaansa kilparadoilla. Vaikka hevosen kanssa halutaan olla ystäviä, ihmisen täytyy olla suhteessa johtaja, joka määrittelee esimerkiksi hevosen päiväohjelman ja sen ruokavalion. Hevoselle tulee olla selvää, että sen odotetaan noudattavan ihmisen käskyjä ja toivomuksia. Kun hevonen vastaa ihmisen odotuksiin, se palkitaan hyvin tehdystä työstä ja ystävyydestä. Varsinkin naisinformantit korostavat hevosen hellittelyä yhdistettynä asialliseen kuriin:

Mä haluan niitä hoitaa silleen, että ne tosissaan tuntee olonsa hyväks, koska mä koen että jos niitä hoietaan hyvin, että ne tuntee olonsa hyväks, että ne nauttii elämästä ja muusta. Mulla on periaate että ne sillon myös antaa vastapalveluksena just tätä, että juoksevat hyvin tai muuta. Että ikinä ei sitä hellyyttä hevoseen kadottaa, mutta kuitenkin silleen, että ei kuitenkaa liian. Et jämäkkä pitää olla, että se ei pääse pomoks, mutta kuitenkin että osataan aina. Mä oon huomannu sen, että aina pitää kiittää, jos ne tekee jotain hyvin, juoksee hyvin tai muuta, niin pitää aina jotain ekstra antaa niille, ja että ne ei tunne ihteensä just semmoseks niin ku koneeksi. Että mulla on sellanen periaate, ja mahdollisimman luonnollista, niitten luonnollisen käyttäytymisen erottavaa, että saavat olla mahdollisimman paljon ulkona, eikä kopissa seistä tunti tolokulla, ja monta kertaa ajattelee silleen, että mitenkä ne on sillon joskus muinoin ku ne on ollu villejä, että miten ne sillo on ollu. Ja yrittää aina vähä, tai tavallaan mennä sen hevosen ajatuksen tasalle, että sillä tavalla hakee sitä kontaktia siihen paremmin. Mut kuitenkin näyttää kuka on pomo, et siinä vaiheessa sillon on pahasti epäonnistunu, jos hevonen tekee mitä lystää. Että mulla on sellanen, että jos hevonen menee puraseen, minä purasen takasin ja jos se potkasee, nii minä saatan pikkasen huitasta takasin, mutta sitä en tee ennen ku se tekee sen. Että muuten jämäkkä pitää olla niitten kanssa, et semmoset on mulla ne periaatteet. (N76)

Seuraavassa miehistä näkökulmaa hevosen asialliseen hoitoon. Kyse on samoista periaatteista kuin yllä, mutta sanontatavat ja muodot eroavat sukupuolten välillä. Miehet eivät kerro yhtä avoimesti hevoselle osoittamastaan hellyydestä, mutta haluavat tuoda selkeästi ilmi sen, etteivät pidä ravihevosta rahanhankintavälineenä. Tärkeintä on aina itse hevonen ja sen hyvä, asiantunteva hoito. Kilpaurheilu tulee vuoroon vasta siinä vaiheessa, kun perusasiat hevosen elämässä ovat kunnossa, ja ihmiselle on muotoutunut luottamussuhde siihen:

Kunnollinen ruokinta ja hyvä hoito. Ja semmonen että ei sitä väkisin kannata eläimestä ottaa irti enemmän kun siitä lähtee. Sitä pitää harrastusmiehellä ja sillä tavalla. Ei oo leipä ikinä ollu siitä kiinni, eiköhän sekin siinä jonkun verran auta. Ja sanoisin että aika kovilla nykyään kilpahevoksetkin on, mutta niinhän ne on ihmisetkin, koko ajan kiristetään omaa elämää. -- Että kyllähän sitä aika monenlaista käsittelyä näkee, että vähän liikaa se raha painaa. Kyllähän nyt periaatteessa pitemmän päälle, eihän sitä hevosella väkisin voi sitä rahaa tehdä tai sanotaan juoksettaa. Jollakin tavalla pitäis se yhteistyö saada siihen. (M38)

Myös asiantuntemattomat ihmiset, jotka eivät ymmärrä hevosta ja sen tarpeita, saavat osakseen kritiikkiä:

Hevosta ei sais hakata, hevosen pitäis antaa, en minä sitä sano että eikö hevosta voia herättää vähän, mutta semmonen väkivaltainen niin kun että ruvetaan nyt hakkaamaan päättömästi kun hevonen on väsyny loppusuoralla, niin pitäis pöllöä isäntää hakata eikä hevosta. Et joka paikassahan varmasti jos meinataan työtä tehdä niin ruokitaan kunnolla ja hoietaan kunnolla, että jos ei ruokita eikä hoieta niin ei sieltä tallilta minkäänlaista menestystäkään tarvii oottaa. Kyllähän hevonen on ihan huippu-urheilija siinä kun ihminenkin, että huippu evväät ja huippureenaus niin tulosta tulee. (M43, 1)

Hevosen luottamuksen ja kunnioituksen saavuttaminen koetaan ihmisen tärkeimmäksi tehtäväksi. Näihin kahteen asiaan pohjautuu hevosen ja ihmisen välinen hyvä suhde. Tätä suhdetta aletaan rakentaa jo varsan ensimmäisinä elinpäivinä. Informanttini ovat kamppailleet erilaisten vaikeiden hevosten kanssa, joiden luottamusta ihminen ei ole pystynyt voittamaan. Tilanne koetaan hyvin ahdistavana, kun ihmisen toivomaa suhdetta hevoseen ei tunnu syntyvän. Vaikeat hevoset kyseenalaistavat ihmisen osaamisen ja tämän omaksumat periaatteet:

Tää kolmevuotias on ollu kyllä semmonen haaste, että piiska on viimeinen keino, että joskus se on piiskaki kaivettava kaapist, mutta ei sitä onneks oo tarvinnu käyttää monesti. Mut siis se että ku hevoset, sehän potkii toisiansa ja se osottaa sillä sen, et minä olen pomo, väistä, niin tavallaan ihmisen pitäis se jo osottaa sille varsasta lähtien. Mutta esimerkiks se kolmevuotias on ollu niin omapäinen, semmonen omituinen varsasta lähtien. Se käveli taluttaessa normaalisti, joskus se sattu vaan pysähtyy, mut ku sitä komensi sieltä takaa vähän, että no mennäänpäs ny, se jatko matkaa kyllä joo, mut sillä oli semmosia ihan omituisia vinksahuksia. Kaks asiaa tulee yhtä aikaa, auto ajaa vaikka ohi, niin siltä pyydetään, että käännypäs, niin sit se on just niin ku töks, tähän pysähtytään, et jotenki sillä on joko pitkät piuhat tai joku semmonen omituisuus ollu ihan pienestä lähtien johon ei oo tavallaan se kasvatus, ihmiset vaikuttanu. Et semmosessa tilanteessa esimerkiks se herra K:n tämmöset alistamisperiaatteet, joita mä oon ny vähän tulkinnu et ne on, se on pakko totella vähän, niin ne on joutunu vähän kyseenalaistetuiks nyt ne periaatteet. Et sen kolmevuotiaan kanssa vaan kärsivällisyydellä oikeestaan, että on sitäkin kokeiltu piiskan kanssa muutaman kerran, mut se vaan menee ihan omituiseks. Että toistoja, niitä onnistumisen kokemuksia, et sitte ku se tulee lenkiltä turvallisesti kotiin, niin se huomaa et no eihän tässä ollu mitään, et se voi lähtee seuraavan kerran. Ja on silläki opetus- ja koelähtö kaksvuotiaana ajettu, kyl se sillain tavallaan toimii, mut se ei vaan luota ihmisiin sata prosenttisesti eikä siihen pysty luottaa, että kai se ois sitä. Ne on sekä

luottamus että se kumpi on pomo, ja se molemminpuolinen kunnioitus, et tavallaan ihminen voi mennä hevosen tilaan sen karsinaan tai sen luo tai muuta haluttaessa, mut et hevonen ei sais käydä päälle. (N83)

Varsinkin varsan oikea hoito ja kohtelu ovat erittäin tärkeitä. Kerran väärin opetettua asiaa on myöhemmin vaikea korjata, vaan se seuraa hevosen mukana aina. Tällaisessa tilanteessa ihminen ei voi syyttää hevosta vaan sitä ihmistä, joka on opettanut hevosen väärin. Eräällä informantilla on huonoja kokemuksia hevosen viemisestä ammattivalmennukseen. Ennen moitteettomasti toimiva tamma alkoi pelätä esimerkiksi kuljetusautossa matkustamista:

Vaudan kohalla mulla on siitä sillein vähän huonoja kokemuksia, että mä sitä käytin tossa vieraalla. Se kulki varsana ihan älyttömän hyvin kopissa. Mä tiesin että sillä oli aina piiska mukana, ku sitä ajettiin tietysti vähän liian kovasti. Se rupes jännittämään parhaimmillaan niin paljon sitä kuletusta, että tossa kotitallin käytävällä se oli jo ihan hermona ja hikinen ja pöhelti. Tää on tietysti naisen logiikkaa mutta siitä käsittelystä miten sitä ajettiin liian kovalla kädellä nuorta tammaa, niin sillä tuli semmonen, et se kulkee vieläkin hirmu huonosti. Se rupes pelkäämään sitä kuletusta. Se aina ku me vietiin se, niin se vietiin sinne, sitä ajettiin vähän liian kovalla kädellä, ja se oppi sen yhistämään. Se parhaimmillaan teki ripulipaskan ja se oli ihan järkyttävän hermostunu lähtiessä. Mä mietin pääni puhki et mikä tälle hevoselle on tullu. Mä aloin aina ite ajaaki sitten ne harjotukset ja lopetin sen käymisen, koska se ei silleen menny, ja sit mä ite olin mukana toisella hevosella, niin se oli silleen nättiä se ajo. Mun mielestä miehillä on se enemmän ku naisilla, et pitäskö kokeilla aina sitä hevosta vähän liikaaki. Et joku hevonen on ihan jees ja ei se välitä, mutta tuo on niin kauheen herkkä hevonen että sillä tuli ikuinen tämmönen kuletrauma siitä. Hevonen kulki hyvin ja sitten kehitty muutamien reissujen varrella, et se sai suoraan sanottuna selkäänsä. Vaikka se on semmonen hevonen et se yrittää kaikkesa, että se ei oo semmonen lusmu, et onhan sitä semmosiaki mitkä on lusmuja, et niitä oikeesti pikkasen pittää sitten tehdä selväks et sä teet nyt sitä työtäs, ja et sä voi luistaa aina. Se mulla on periaate, josta mä ihan vihanen olin silloin itellenikin, koska minun vastuullahan se tietysti hevonen oli ja minun olis pitäny eri tavalla toimia, mutta sille tuli hirmu huonot kokemukset. Se alotti hyvin ne ekat startit ja sitten ku sitä muutaman kerran pölläyteltiin niin se rupes jännittämään, niin sillä tuli vielä semmonen ongelma et se laukkas lähtöön joka ainuan kerran. Se oli niin hermona ja ku se oli samainen kuski. (N63)

Informantti syytti itseään hevosen saamista traumaista. Lopulta tilanne meni kotonakin niin pahaksi, että ainoa vaihtoehto oli viedä hevonen uuteen ympäristöön. Informantti turvautui hevosihmisen apuun, jonka menetelmät ja periaatteet hän tunsi ja johon hän luotti. Tamma sai uudessa ympäristössä uusien ihmisten luona levätä ja rauhoittua sekä unohtaa huonot kokemuksensa:

Jotain tässä on tehtävä, et mä iskin (toiselle valmentajalle) sen vähäks aikaa, kun (hän) on tavallaan semmonen luottohenkilö ollu. Mä sanoin että tee tälle jotain, ajakaa toisten kans et mä en maha enää mitään, että se on niin hermona. Ei se itse asiassa ollu ku kaks viikkoa, sen ekan startin se pääs ravilla matkaan, et siinä se äkkiä taas muuttu se homma. Se lähtöjännitys me saatiin siltä

pois, mutta se kuletusjuttu niin se on edelleen, et se välillä kulkee hyvin ja välillä huonosti. -- Opitaan myös sitä hevosta lukemaan, että jos se rupee hirveesti hermoilemaan sitä hommaa niin silloinhan se on sen merkki että siinä on joku silloin pielessä. Kyllähän nyt aina jotkut vähän jännittää ja ennen kilpailuja varsinkin, mutta joku hiitille menokin että jos ne rupee sitä hermoilemaan, ku se on kuitenkin harjotustilanne, niin kyllä silloin jottain on pielessä. (N63)

Hevoselle jäi trauma toisen ihmisen toiminnan johdosta, mutta informantti kokee silti itsensä syylliseksi. Tamma oli hänen kotikasvattinsa, eli hän on seurannut sen kehitystä heti syntymästä lähtien ja oppinut tuntemaan sen todella hyvin. Hänen tuntemansa syyllisyys onkin sitä pahempaa, kun hän ei osannut lukea hevosen antamia viestejä heti alussa. Hevonen oli informantin vastuulla, ja se luotti siihen, että hän toimii aina sen parhaaksi. Ihminen siis kokee pettäneensä hevosen luottamuksen.

Informantit kokevat tärkeäksi sen, että heillä on hyvä, vahva suhde hevoseensa. He haluavat sen olevan mahdollisuuksien mukaan vuorovaikutteinen niin, että kumpikin osapuoli saa siitä jotain. Ihmiselle tämä ei tarkoita läheskään aina rahaa ja menestystä, vaan hänelle saattaa riittää se, että hän kokee saavuttaneensa elävän luontokappaleen kanssa yhteisymmärryksen. Hevonen luottaa ihmiseen ja siihen, että tämä toimii hevosen kannalta oikein, ja ihminen pystyy luottamaan hevoseen ja siihen, että se tekee kaiken niin hyvin kuin pystyy. Kun ihminen saa rakennettua hevoseen luottamuksellisen ja kunnioittavan suhteen, ollaan jo matkalla kohti ihmisen ja hevosen välistä ystävyyttä. Tämä suhde kuuluu hyvin vahvasti yksityiseen elämänpiiriin, ja sitä ja sen muotoumista on vaikea pukea sanoiksi.

7. YKSITYINEN HEVONEN

Hevoselämäkerta: Jallu

Mä ostoilmoituksella hain ravihevosta, järkevää ja fiksua tammaa tai ruunaa, ja hirmu vähän loppujen lopuks tuli tarjouksia, ja tämä tuli ihan semmosen tutun kauppiaan kautta, joka myy ja ostaa hevosia. Se soitto tuli joskus iltasella että tämmönen ois nyt tarjolla, minä heti nettiin kattomaan minkäslainen hevonen. Mä katoin että pitkältä tauolta, että se oli ihan hyvin mennä sillon syksyllä ja se oli jotain maaliskuuta kun se soitti. Sehän on aina selvä että se oli lähteny kiertämään, et jotainhan siellä on tullu. Mä sitä kysyin sillon heti jo illalla, että sillä oli hankkari mennä ja muuten ihan ok heppa. Heti aamulla kattomaan kopin kanssa ja käytiin se ajamassa, että vasen takanenhan sillä oli, että se oli lähteny sen jalan takia maailmalle. Mä ajattelin että mä otan sen vaan silleen, et käytän klinikalla ja katon et jos se jalka ei kestä niin laitan sitten ratsupuolelle. Se klinikalla sai hankkarista tavallaan puhtaat paperit, ja kesän yli uittelin kun syksyllä sitten alettiin starttailemaan. Sillä oli vajaa viistuhatta voittosumma kun se tuli ja nyt sillä on kaksyentuhatta euroa, että sillä tavalla se on palkinnu. Hyvä hevonen mutta vähän on jaloistaan vaivannu, että vuorotellen hankkarit menee molemmista, et siis ihan älyttömän hoidettava. Sen kanssa on kyllä oppinu oikeesti hoitamaan jalkoja, että koko ajan seurata ja hoitaa päivittäin.

Nyt se on taas laitumella kesän, sen vanha vamma uusiutu puoltoista kuukautta sitten, että saas nähä päästäänkö enää radalle. Kun ikää on kakstoista ja se meni nyt siitä alkuperäisestä hankkarista, niin nyt on pientä jännitystä että mitenkä Jallun käy, et jääkö nyt oloneuvokseks ja varsoja neuvomaan. Mä oon päätöksen tehny, että mä en sitä enää myy periaatteesta, se on niin paljon kiertäny siinä välillä että saa ihan oleilla vaan tuolla.

Jallu oli silleen hirmu jännä hevonen, tietysti ku se oli kiertäny niin paljon ja sitä oli kipeenä ajettu ja sillä oli pää suoraan sanottuna mennä, että se oli pikkusen semmonen kesy, se luotti ihmiseen mutta se oli hirmu säikky. Kun lähettiin eka kerran ajaan tuosta pihasta, niin se ei ottanu kävelyaskelta, ja mä en uskaltanu ajaa sillä ensimmäiseen kahteen kuukauteen yksin ollenkaan et minä ratsastin, että se oli sen olonen että hän voi lähtee millon tahansa. Siinä hyvin näki, että se oli vieras hevonen ja ei tuntenu sitä, et miten sen hevosen luottamuksen on saanu ajan kans. Puol vuotta siinä meni että me Jallun kanssa päästiin sinuks, et nythän Jallu on semmonen että sen voi vaikka korvasta taluttaa tarhaan, et se on tosi uskomaton hevonen. Se on tosiaan oppinu tää on hänen koti ja luottamaan, niin se on sen muutoksen kokemu. Omia hevosia ei silleen pysty vierottamaan ku ne on ite kasvattanu, et ne on tuntenu koko ajan. Tuo ku on semmonen kiertolainenkin välillä ollu, niin se on tavallaan palkinnu sen luottamuksen. Ravipuolellakin se on tuonu hirveesti ilon hetkiä, et vaikka oli semmonen tavallaan jalaton hevonen kun se tuli mulle. Paljon on saanu töitä tehdä mutta paljon on myöskin ilosia hetkiäkin sen kanssa. Se on tietynlainen kokemus hevosenä, että mitenkä tosi herkästä ja säikystä hevosesta voi saada tosi hyvän kaverin kun sen kans vaan pääsee samalle aaltopituudelle.

Mä olin Jallun kanssa reellä ajamassa, lähin semmoselle tielle ajaan mikä ei ollu aurattu ja se oli siis ihan hirveesti lunta. Mulla oli semmonen reki, että missä oli se saverikko laitettu semmosella rautalangalla, et se aisa ei tavallaan hyppää siitä pois. Jostain syystä siellä oli niin paljon lunta, että ku se hevonen painals ihan mahaansa myöten, niin mä vaan huomasinkin että mullapas irtos toinen aisa. Olin just menossa sinne kääntöpaikalle, ja mähän että voi ei, että mitä, niin mä äkkiä Jallun vedin vaan toisella ohjalla, että nyt pysähdyt sinne puskaan. Jallu ihmetteli että mikä tässä

nyt on. Rämmin sinne tätä myöten lumessa että saanko mä sen aisan. No ehän mä tietenkään saanu, ku se tietysti nous niin paljon koko ajan ylöspäin. Ei tässä muu auta ku pitää Jallu riisua vaan ja kääntää tää reki. Minä Jallun köytin sinne puskaan ja se oli ihan että no mikä tässä nyt on, ja ihan oli ihmeissään. Sitten minä siellä ährättiin ja tährättiin ja käännettiin se reki, ja laitettiin Jallu sitten oikein päin taas uuestaan valjaisiin ja päästiin siitä tuleen. Sekin oli semmonen juttu että ei esimerkiks minun tammojen kanssa ois onnistunu, et niillä ois menny hermo et mä en ois varmaan saanu niitä uuestaan siellä valjaisiin. Mutta Jallu on sen verran samalla aaltopituudella ja hirmu fiksu hevonen. Ootetaan, niin tässä oli nyt joku semmonen erikoisempi juttu, että nyt pitää pysähtyä ja seisoa ja olla rauhallinen, ja mamma tuossa ähisee ja puhisee jottain isoon ääneen ja noitten aisojen kanssa sorkkii.

Se on maailman kiltein hevonen, et ei kyllä tee pahaa kärpäsellekään. Ainoa juttu mikä siinä on huomattu, että Jallu taitaa olla vähän roturasisti. Normaalisti Jallun kans voi laittaa ihan kenen tahansa, et aina jos tulee joku nii Jallun kans voi laittaa, Jallu ei tee mitään. Pari vuotta sitten oli et se oli yhen lämpäriruunan kanssa ollu ja sit sinne laitettiin vieras, siis kolmas ruuna niin se inhos sitä ruunaa niin paljon, että se oli otettava pois. Mistä tuommonen Jallu löyty, kun se laitto korvat luimuun ja ajo sitä, että jotenkin tuntu että nyt siellä on varmaan joku ruuvi löystyny. Nyt oli vähän sama juttu, kun se on nyt tuossa ollu osa-aika laitimella ja tuolla on semmonen vanha tamma ja vuosikas lämpönen varsa joka tuli laitimelle. Se jostain syystä sitä lämpöstä varsaa vähän inhosi, ihan samalla tavalla käyttäyty. Jotenkin hirmu jännä että tuommosesta maailman kilteimmästä hevosestakin jossain tilanteessa löytyy semmonen tuhma, että se sitten käyttäytyy ihan eri tavalla mitä se normaalisti tekee. Muuten tullee kuka tahansa likka tuonne tallille, niin voi sanoo et Jallun voit viiä tarhaan tai Jallun voit hakee tarhasta. Se on meidän tallin varmin hevonen, että siihen voi luottaa ihan sata prosenttisesti. Ainut mitä se nyt tietysti heti oivaltaa ku pikku likat taluttaa haa, voin mennä syömään tuonne ja voin taluttaa niitäkin välillä, mutta se että se tekee sen silleen kiltisti, että se ei oo semmonen ilkee missään muodossa. (N63)

Jallu on yksi niistä monista ravihevosista, jotka kärsivät jalkavaivoista. Jalan hankositeen ("hankkari") loukkaaminen on vakava vamma, jonka paraneminen vaatii paljon aikaa ja kärsivällisyyttä. Se myös uusiutuu helposti, kuten Jallullakin on käynyt. Kaikilla omistajilla ei riitä aikaa tai rahaa vammojen hoitamiseen, joten hevoset myydään pois. Joistakin hevosista tulee kiertolaisia kuten Jallustakin, kunnes se löysi kodin informantin luota. Informantti on harjoittanut omaa kasvatustoimintaa jo kauan, ja Jallu on yksi hänen harvoista ostohevosistaan. Muiden hevostensa kohdalla informantti on ollut läsnä niiden syntyessä, hän on itse opettanut ne ja päässyt näin vaikuttamaan niiden elämään heti alusta lähtien. Ihmisen ja hevosen molemminpuolinen luottamus on syntynyt tavallaan automaattisesti matkan varrella. Jallu poikkeaa omista kasvateista siinä, että se oli jo aikuinen hevonen tullessaan informantille. Tuntemattomat ihmiset olivat opettaneet ja käsitelleet sitä, ja informantin täytyi oppia pikkuhiljaa tuntemaan se maailma, jossa hevonen eli. Heidän luottamuksensa rakentui tietoisena ponnisteluna ja pieninä palasina. Heidän välilleen on kuitenkin syntynyt syvä yhteys, joka poikkeaa siitä suhteesta, joka informantilla on omien kasvattiensa kanssa. Hän kokee tämän yhteyden hyvin tärkeäksi. Minulle jäi tästä haastattelusta vahva mielikuva siitä, että informantti puhui Jallusta ajoittain aivan kuin toisesta

ihmisestä. Kun eläimestä kerrotaan kuin toisesta ihmisestä, halutaan korostaa sen erityisyyttä ja yksilöllisyyttä. Silloin sen koetaan olevan lähempänä ihmistä kuin muita eläimiä, ja puheen kautta sille luodaan ihmisen kaltaista identiteettiä. (Kaukua 2006, 26.) Miten tällainen erityisen vahva ystävyys side hevosen ja ihmisen välille sitten muotoutuu, ja miten ihmiset kokevat suhteensa hevosiin?

Hevosen merkitys ihmiselle

Mikä hevosesa kiehtoo ihmistä? Hevostaidetta tutkinut Pessi Rautio liittyy hevoseen samanaikaisesti kesyn ja villin käsitteet. Se on toisaalta villin eläimellisyyden ja sielukkuuden kuva, mutta toisaalta se symboloi myös alistumista, työtä ja ihmisen kulttuuria. Ihmisen kesyttämä on aina jossain määrin ihmisen kuva ja heijastuma. (Rautio 2006, 49.) Myös Ritva Haavikko (2003, 10) on ottanut kantaa hevosen kaksoisrooliin näin:

Toisaalta ihminen tuntee hevosen veljekseen, joka on paras ystävä, kumppani. Toisaalta hevonen on varsin erilainen: omaehtoinen, herkkä, salaperäinen olento, joka omasta todellisuudestaan katselee meitä. Hevonen on samalla kertaa kesy ja villi, alistettu ja omalakinen.

Hevosesa on samanaikaisesti jotain tuttua ja tuntematonta. Hevosen kummatkin puolet kiehtovat ihmistä. Informanttini perustelevat kiinnostusta hevoseen sen uljaalla ulkonäöllä:

Kyllä hevoset on uljaan näkösiä, ne on kauniita silmään ja ja jollakin tavalla se rupes kiinnostamaan tuo hevonen ja raviurheilu siinä, että ajauduin tämmöseen hommaan. Se ku tempasee mukaansa niin sitä siinä sitten ollaan. (M43, 1)

Isosta koostaan huolimatta hevonen on ihmisen hallittavissa. Siitä huolehtiminen kasvattaa myös ihmisen vastuunottoa, ja siksi se on koettukin hyväksi harrastukseksi lapsille ja nuorille. Pikkutyttönä hevosharrastuksen aloittanut informantti myötäilee tätä käsitystä:

No olihan se varmaan se, että ne on toisaalta isoja ja vahvoja eläimiä ja sitte taas kuitenkin niin laumaeläimiä, että ne tottelee ihmisiä, ja niitä oli kiva hoitaa pienestä lähtien. Ja sai siellä tallilla missä alko käydä hoitamassa vastuuta, oppi luottaa hevosiin. (N83)

Informantit kokevat hevoset ystävikseen ja perheenjäsenikseen. Ne tarjoavat mukavan harrastuksen lisäksi ystävyyttä, ja täyttävät muuten tyhjältä tuntuvan elämän:

Kyllähän se semmonen toi hevonen on niin ku joku koira tai kissa tai muu eläin, että siihen kun kiintyy niin ei siitä osaa luopua. -- Se on kaveri semmonen hevonen, ja hyvä monessa asiassa, muut

konnuudet jää vähemmälle kun hevosen kanssa pelaa. Nyt kun mä oon eläkkeellä ollu kaheksan yheksän vuotta, niin mitä minä oisin tehny jos mulla ei hevosta ois, laiskotellu tietysti. (M38)

Hevosen olemuksessa on jotain luottamusta herättävää, ja siltä voi hakea lohdutusta elämän pahoina hetkinä. Se on kuin luotettava ystävä, joka ei hädän hetkellä väisty rinnalta. Hevosten kanssa voi kokea koko elämän kirjon itkusta nauruun:

Ne on uskollisia, ne näyttää mitä mieltä ne on asioista ja ne on aika suoria. -- Ihmiset sanoo että koira on paras ystävä, mutta kyllä mun kohalla se on hevonen. Niillä on jännä tapa että ne hevoset mitkä mun kohalle on sattunu, että ne kyllä saa jos pahalta tuntuu, ne saa mielenkin piristymään ihmeesti, että niillä on vaan joku semmonen, että ne on yleensä hirveen sosiaalisia ja uskollisia, että ne näyttää rehellisesti sen mitä mieltä ne on mistäkin asiasta. -- Ehkä siinä on se kaikkein paras, että kyllähän se on kiehtovaa noin muutenkin ja mielenkiintosta ja jännittävää, ja just se että mitenkä saa niinkin ison eläimen, niin niitä yksilöitä mitä on, niin mitenkä niistä saa kuitenkin niin hirveen hyviä ystäviä. Ja monet sanoo että tyhmiä luupäitä mut ei ne, kaikkee muuta ne on kyllä. Että varsinkin mulla mitä on niitä hevosia ollu, mitkä on mulle ollu tärkeitä, niin ne on kyllä ollu ihan ylivetoja, että niitten kans ollaan tapeltu ja niitten kans ollaan itketty ja niitten kans ollaan naurattu ja ne on saanu nauraa mitä ne töheltää ja kaikkee. (N76)

Informantit kokevat saavansa paljon sisältöä elämäänsä hevosten kautta. Hevosten kanssa oleminen auttaa muitakin elämän alueita ja kehittää ihmistä. Hevoset opettavat ihmisille jotain myös näistä itsestään:

Mä tykkään kaikista eläimistä mutta ehkä hevosessa on se että niitten kaa pystyy kehittymään ja noi kummatkin hevoset oli vähän semmosia ongelmia kun ne tuli mulle, niin sit on kiva nähä kun ne on kehittyny siitä, itekin on kehittyny, semmonen ainakin tommosten ongelmahevosten kanssa. En mää tiää mikä muu niissä viehättää, ohan ne kaiken kaikkiaan ihania eläimiä. (N84)

Hevosen ei tarvitse kuin olla läsnä auttaakseen ihmistä vaikeina hetkinä. Talli voidaan käsittää eräänlaisena rauhoittumistilana, jossa muun elämän huolet unohtuvat hetkeksi, tai sitten se on paikka, jossa ongelmia ja niiden ratkaisuja voi miettiä kaikessa rauhassa samalla, kun puuhailee hevosten kanssa:

Mä saan siitä suurimman palkan sillä että mä saan olla niitten kans ja mä saan oman mieleni rauhoittuun niitten kanssa. Mä oon sen huomannu että sillon kun mua suututtaa tai on jotain asioita jotka harmittaa niin mä meen tallille, siellä mä saan kaikkein parhaiten pääsen yli ja mä oon sanonukin että mun paras psykiatri on hevonen. (N76)

Hevosten kasvatustoiminta antaa aivan uudenlaisen katsantokannan hevoseen. Varsa nähdään eräänlaisena perintönä ja todistuksena jo tehdystä työstä. Se on tammän lahja omistajalleen ja muistuttaa olemassaolollaan tammasta ja sen merkityksestä ihmiselle. Varsan kautta talliin syntyy

sukupolvien jatkumo, jota usein halutaan vaalia sukupolvesta toiseen. Tämä jatkumo voi ulottua hevosista myös ihmissukupolviin. Antamalla varsa lahjaksi lapsenlapselle halutaan turvata hevosharrastuksen säilyminen suvun piirissä. Romani-informantti kuvaa hevosen erityistä asemaa romanikulttuurissa, jossa hevonen on ollut varakkuuden mittari:

Romaanikulttuurissa aina hevonen on ollu se, on jopa mitattu sitä omaisuuttakin hevosella, että se on melkein ollu sama kun on kysytty että onko sulla monta hevosta kun kysyt valkolaiselta paljon sulla on pankissa rahaa ja lappalaiselta että paljon on poroja, se on ollu ihan vastaavaa. Tänä päivänä se nyt ei enää oo sillä lailla, että tänä päivänä samalla lailla meidän kulttuurissa niin ku valkolaistenkin, että se on sitte kellä sitä on isommassa mittapuussa niin ne on sitten kasvatusta ja raviurheilua, että se on ihan sitä samaa ja samalla ehdoilla kun valkolaisetkin, että siinä ei oo mitään sillä lailla erityistä. Mutta kyllä määhän ihan uskallan melkein väittää, että mustalaisilla on kuitenkin se sellanen suhde hevoseen, että se on sillä lailla tärkeä, ja varsinkin esimerkiksi meillä oma kasvattihevoseet, niin ne on monta kertaa ihan perheenjäsenen asemassa. Jos jouutaan hevoskanta vaihtamaan, että jos sattuu että meillä on joku vieras ostettu hevonen, niin kyllä se aina ennemmin lähtee ennen kun sitten oma hevonen, vaikka se olis se vieras parempiki ku itelle syntyny. Että siihen loppuu se taloudellinen ajattelu, että se vie kuitenkin voiton, että ne on niin sanottua ommaa sukua. -- Isäntä meillä kun ajattelee lastenlapsia, niin ei ajattele perintönä mitään osakesalkkua vaan että varsoja, että siitä esimerkiksi näkee sen suhtautumisen. Vanhimman pojan pojalle jo anto sellasen nelivuotiaan hevosen, jolla on nytten kolme kertaa ajettu ja kolme kertaa voitannu. Ehkä se suku jatkuu ja kiinnostus perhekunnassa siihen hevoseen, ja varmasti onkin että säilyy. (N51)

Myös siitosoriin omistaja kiintyy oman oriinsa varsoihin, vaikkei näitä lähemmin tunnekaan tai ole niiden kanssa tekemisissä:

Kymmenvuotiaana kilpailu-ura tuli täyteen ja siirty siitokseen sukua jatkamaan, niin nytten kun on varsoja, joka ilta juoksee Tessun varsoja, niin nyt piti ottaa sitten tämä totonline että kaiket illat seuraa kotona televisiosta että mitenkä Tessun varsat menestyy. -- Mutta sitä nauttii tietysti ite vaikka ei omistakaan Tessun varsaa kun ne menestyy, niin sitä jollakin tavalla elää mukana siinä. (M43, 1)

Informantin tarkoittaa totonlinella maksullista tv-kanavaa, joka välittää jokaisena päivänä ravitapahtuman jostain päin Suomea. Informantti voi siis kotoaan käsin seurata oman hevosensa jälkeläisten edesottamuksia, ja tuntee olevansa lähellä näitä ja hevosten taustajoukkoja.

Hevoset merkitsevät hyvin paljon niitä hoitaville ihmisille ja niillä on hyvin tärkeä rooli näiden jokapäiväisessä elämässä. Hevosen kanssa koetaan paljon ja joudutaan erilaisiin tilanteisiin, jotkut ovat hauskoja kun taas toiset hyvinkin vakavia. Kyselin informanteilta näiden parhaita tai pahimpia muistoja hevosistaan. Halusin kuulla erilaisista sattumuksista ja mieleen jääneistä tapauksista. Olin kiinnostunut siitä, miten ihmiset kuvailevat hevosiaan, ja millaisia asioita he niistä muistavat.

Hevosen toiseus

Informanttini kertomuksilla on yksi yhteinen piirre. Ne kertovat niistä hetkistä, kun hevonen on tehnyt jotain odottamatonta, ja yllättänyt ihmisen negatiivisesti tai positiivisesti. Ne ovat hetkiä, jolloin ihmisen kesyttämä ja kouluttama hevonen on paljastanut toiseutensa. Vaikka hevonen olisi miten kiltti ja hyvin opetettu, ihminen ei voi koskaan luottaa siihen täydellisesti, aina voi tapahtua jotain odottamatonta. Eräs informantti kuvaili haastattelussa todella paljon juuri tällaisia sattumuksia. Sitaatin hevonen oli hyväluonteinen ja ystävällinen tamma, joka päätti ilmeisesti leikkiä hoitajiensa kanssa, ja aiheutti tempauksellaan melkoisen kaaoksen:

Me oltiin mun kaverin kanssa joskus neljätoistavuotiaana hoitamassa tallissa, ja mun kaveri jotain teki karsinassa, oli laittamassa ovee kiinni ja ulko-ovi oli auki kaiken lisäksi. Se hevonen vaan yhtäkkiä laukkas ulos sieltä ja tallista. Mä en tiää, mä olin toisella puolella tallia, et mitä siellä tapahtu. Sitte mä lähin riimun kanssa, se oli irtaallaan, ei sillä ollu mitään päässä, juoksemaan perään, ku herra K oli lenkillä toisen hevosen kanssa. Mutta se jäi siihen pihapiiriin pyörii ja juos itse asiassa takasin tallille päin tai talliin, se saatiin kiinni, mutta ku se mennessä katkas, sillä takajalat jäi, siinä oli just koira semmosessa hihnassa, että se voi juosta vapaasti siinä, niin siihen tietenkkin tarttu koiranhihna takakinttuihin, ja se koira pääs irti. Ja mää metästin sitä, viistoista minuuttia juoksin sen perässä kylällä ja huhuilin että nimee, ja lopulta senki sai sitte kylänraitin jälkeen takasin ahistettua talliin. Ja sitte herra K tuli lenkiltä, ja pihalla oli semmoset jumalattomat montut, ku se hevonen oli laukannu siellä. Joo, ei tässä mitään, vähän ulkoilutettiin näitä eläimiä. (N83)

Perusluonteeltaan rauhallinen tamma sai kerran lenkillä päähänsä juosta hieman kovemmin kuin ohjastajan tarkoitus olisi ollut, ja aiheutti tällä kertaa todellisen vaaratilanteen:

Ne oli kaks hevosta, jotka oli yhtä aikaa, Joon ja Fiina. Monasti ajettiin sillain, et mä ajoin sillä Fiinalla ja sitten herra K ajo tällä Joon oriilla, mikä oli eri luokkaa nopeudessa se Fiina. Se oli hirveen kuuliainen ja mukava hevonen, mutta joskus se, kun se ei päästäny ohi menemään, nii se saatto vähän persettä heittää, mutta ku ei siitä välittäny nii ei se mitään. Mut sitte kerran se lähti vaan, ku se tuli se herra K ihan siihen vierelle, että ajetaan vähän reippaammin, mutta se lähti tamma, ei ollu mitään sanomista. Oli talvi ja sit mä kymmenen metriä ennen huomasin, että semmonen valkosen auto tulee vastaan ja me juostaan keskellä tietä. Se ei eteenpäin mitään pidätteitä totellu, mut kyllä se sivusuunnassa väisti, niin mentiin siinä kilometri aika haipakkaa. Että oli siinä luonnetta sillä tammalla kyllä. (N83)

Tapaus ei kuitenkaan ole jäänyt informantin mieleen mitenkään negatiivisena, hän vain toteaa tammalla olleen luonnetta. Hevosen tempauksia ei siis jääty sen kummemmin miettimään, vaan ne otettiin luonnollisena osana hevosen ja ihmisen muodostamaa suhdetta. Toimenkin, hieman itsepäinen tamma aiheutti informantille päänvaivaa lenkipolulla:

Yks tamma, joka oli siellä, nii se oli kans semmonen omapäinen tamma. Sen kanssa taisteltiin kumpi on pomo kaksvuotiaana. Se vei mua minne sattuu välillä ja kyllä se sitte loppujen lopuks asettu. Oli semmonen metsäreitti jossa käytiin ajamassa. Sieltä oli mahdollisuus jatkaa suoraan kauemmas tai vasemmaks menee oikoreitti kotiin, nii piti jatkaa suoraan, mutta eihän se hevonen ravista, se käänty sinne, ei sinne tielle vaan pari metriä sen jälkeen. Siinä oli semmonen kaks metriä syvä oja, se oli talvi, nii sinne ja oli hirveen kivikkoinen ja kaikkee. No ei se mitään, sieltä sitte könyttiin ylös vasemman kautta ympäri ja takasin siihen tielle. Ja me jonku verran kierrettii vähän takasin ja sitte uuestaan tultiin siitä ohi. No ei mitään, sama juttu ja samasta kohasta. Se oli silloin jotain kolmevuotias se hevonen, mut ei se itteensä naarmuttanu eikä se ottanu mitään itteensä, et se oli kyllä aika, no semmonen omalaatunen hevonen. (N83)

Tässä tarinassa on kyse ihmisen ja hevosen valtataistelusta. Kaikki informantit korostavat, että vaikka hevosen kanssa ollaan ystäviä, ihminen on suhteessa kuitenkin pomo. Isolle hevoselle ei haluta antaa valtaa pienen ihmisen yli, vaan ihmisellä tulee olla kirjaimellisesti ohjat kädessään. Hetkellisesti hevosen voidaan kyllä sallia ottaa komento, kuten yllä Fiinan kanssa tapahtui, mutta ihmisen tulee voida palata tilanteen herraksi. Kotioloissa tähän ei liity samaa häpeän tunnetta kuin raviradalla hevosen päästessä irti. Hevoselle siis sallitaan kotona enemmän vapauksia kuin tarkasti säädellyssä ja aikataulutetussa ympäristössä raviradalla.

Hevosten kanssa voi sattua mitä tahansa. Mitä rauhallisempi ja koulutetumpi hevonen, sitä turvallisempaa sen kanssa on harrastaa erilaisia asioita. Kuitenkin hevosella on hyvä olla myös tietty vireys, tai kuten informantti sitä kuvaa ”pilke silmäkulmassa”. Elämän hevosen kanssa ei haluta olevan liian tylsääkään. Seuraavan sitaatin hevonen on jo vanhempi oriherra, joka on tottunut elämänsä varrella kaikenlaiseen:

Me lähettiin sitte, joskus oli sillain iltahämärä, mutta valosampaa kuitenki vielä, ensimmäisellä ratsastuslenkille sinne kylätielle. En mä tienny et siellä kulkee kaksperävaunuhiekkarekkaa. No sehän tuli sieltä mutkasta sitte samaan suuntaan ku mihin me oltiin kävelemässä oikeeta tienlaitaa. No hevoselle sen metrin sinne ja ojan viereen ja se vaan kahto ku se meni ohi. Se oli sillain että siihen oppi kyllä luottaan, että se on hevonen kyllä johon voi yheksänviis prosenttisesti luottaa. Ja ollu hauskoja juttuja sen kanssa just, et se on kans vähän semmonen pilke silmäkulmassa hevonen, että saa sen kanssa olla tarkkana, mutta tavallaan siihen voi luottaa kuitenki. Oltiin mun siskon kanssa, oli talvi ja mää menin selässä ja se tuli hiihtoratsastaen perässä ja oli vähän liukahko se tien pinta. Ja sitten se, että ravataanko välillä? No sit mentiin semmosta kevyttä ravia siinä, ja sitte alko sieltä takaa kuulua, että hei nää sukset menee näin, ja sit se oli siellä penkassa oikeella, hevonen jatko suoraan, mä olin vasemmalla, siellä tutkin sitte lumirajaa ja liinat siellä sikin sokin. Ja sit hevonen pysähty siihen, se ootti nii kauan, että me saatiin ne selviteltyä sieltä ja sitte matka jatku. (N83)

Informanttien mieleen ovat jääneet parhaiten hevostensa erilaiset tempaukset. Joskus nämä johtavat myös aineellisiin vahinkoihin. Eräs informantti kertoo perunan multauksesta, joka päättyi talossa olleen vieraan auton kolhiintumiseen ja karanneen hevosen metsästykseen:

Ampiainenkohan pisti vai mikä, et se hyppäs aisan yl, ja ol vielä pihassa (vieraan) Volvo. Viimesiä penkkejä peitetään niin sillon kuule ku orrii hyppäs satakuuskytäviis senttiä korkia ol, niin minä otin sen kielenkin kätteen ja puristin kovasti, että se ei nyt karkois, niin (vieras) viimein sano anna mennä. Se laukes onneks se uatran virreys siinä koivuun sattu, ja pyöri vähän aikoo pihassa ja sitten viimein pänttäs siihen Volvon keulaan ne aisan pätkät ja sitten lähti. Isä nous tuonne rappusille ku se ol keppiukko jo sillon, ja tuonne salolle paino missä se ol ollu orilaitumella. Minä ajoin Fiiatilla perästä ja sitten ku autolla ei piässy enää läksin ehtimään kun inkkarit hevosen jälkiä. Siellä huohotti närreikössä ja vielä veti leuoillaan tämän kyntöosan siitä, että se ol vähän semmonen säikky ja niin iso kohjo ja hirveen kiltti liikutella, mut silleen vopsahtel. Min en tiää toisilla hevosilla on semmonen säikkyvä tyyli, et vaikkei mittään ois aihetta se ei ollu. (M43,2)

Sitaatissa tulee hyvin ilmi hevosen toiseus: hevonen säikkyi informantin mielestä täysin omituisesti, kun mitään syytä ”kohtaukselle” ei ollut havaittavissa. Se ei siis pystynyt yhtä järjelliseen ajatteluun kuin ihminen, vaan sen eläimellinen puoli tuli esiin. Vaikka hevonen toimisi ja käyttäytyisi kuinka hyvin tahansa, ihminen ei saa koskaan unohtaa sitä, ettei ole tekemisessä toisen ihmisen, vaan eläimen kanssa, joka saattaa käyttäytyä arvaamattomasti. Hevonen saattaa säikkyä tai stressata ilman mitään ymmärrettävää syytä. Tällaisissa tilanteissa apua voi hakea esimerkiksi lajitoverista, jonka läsnäolo saattaa rauhoittaa hevosta. Toinen informantti kertoo ravimatkasta Tampereelle luonnikkaan tamman kanssa, joka stressasi kuljetuksia ja protestoi potkimalla kuljetuskopin seiniin:

Isa oli semmonen oikein kipakka tamma ja se oli semmonen, et aina kun lähettiin raveihin niin piti olla kaikki valmiina ja ihmisetkin ylimääräset kaikki autossa ja sit pantiin hevonen. Se oli kyllä niin kuuma tamma et se koko ajan tanssi sinne Tampereelle asti, että se hyppi niin kauheesti että se oli se kuletus sille ihan kauheeta. Ei ollu puhettakaan et ois voinu pysähtyä kahville tai mihinkään, mut se oli sitten siellä määränpäässä kun pysähyttiin. Joku anto vinkin että ostakaapas sille kaveriksi poni. Toista hevosta se ei huolinu millään, et se aina piti viiä yksin. Ostakaapas sille vierellenne poni, ja ostettiin sitten poni. Se poni ei saanu olla siellä hevosen paikalla, vaan et se oli poikittain tässä missä heinätila on siinä sen eessä, ja sitä se nuoleskeli ja näpisteli koko ajan sitten niskasta sitä ponia, että siellä oli ponilla oltavat. Sit se rauhottu, se ei potkinu yhtään. Muistan yhen ravireissun kun tultiin sieltä Tampereelta, sillon ei ollu vielä ponia, ja tuolla missä meillä on tallit, nii siellä käännyttiin sitten sinne tallille nelostieltä, missä on tollanen kolme neljäsataa metriä siihen tallille. Tallin pihassa ku oltiin niin sen etujalat tuli siitä kopin ikkunasta, mutta ei luojan kiitos siinäkään sattunu sitten mitään. Viis vuotiaana se loukkas, justiin Derbyä varten hiitattiin sitä Killerillä, ja siinä (aviomies) ensimmäisen kerran anto vieraalle ohjat, ja se karkas siltä. Se oli häntä kiinni kärryissä ja se löi nämä jänteet sitten niin pahasti, se laukkas monta kierrosta kärryt perässä, että sen kilipailu-ura loppu siihen. Sen jälkeen se siirrettiin siitokseen. (N51)

Ihmisen ja hevosen ystävyys

Edellisessä sitaatissa mainitaan kuinka tamma karkasi heti, kun sen ohjaksiin tuli omistajan sijasta vieras henkilö. Kun ohjissa ei olekaan tuttua ja turvallista ihmistä hevonen hätääntyy. Tällaisissa tilanteissa hevosen ja ihmisen välinen suhde konkretisoituu ja tulee näkyväksi. Myös Ludvig Fabritius kuvaa kirjassaan hänen ja Kirpun välistä suhdetta. Hän lähetti hevosen kilpailumatkalle edeltä käsin ja seurasi itse myöhemmin perässä. Vieraassa tallissa oleillut Kirppu tunsu isäntänsä jo kaukaa:

Havaitsin myös oriissa syntyneen suuren ystävyuden isäntäänsä kohtaan. Kun se valjastettuna odotteli minua, hakivat sen silmät isäntäänsä kaikkialta, ja kun huomasi jostain kaukaa tulevan, niin sai kohta niin iloisen ja herttaisen ilmeen ikään kuin olisi tahtonut lausua: ”tuostahan vihdoinkin tulee rakas ystäväni”. Olin kerran kilpa-ajaja varten edeltä käsin lähettänyt Kirpun Hämeenlinnaan, seuraten itse pari päivää myöhemmin perässä. Kun kortteerin pihalle saavuttuani kyselin, missä Kirpun talli oli, niin iloinen hirnunta ilmoitti takapihalta, että ”tässä minä olen”. (Fabritius 1928, 17–18.)

Eräs informantti kuvaa samankaltaista tilannetta oman hevosensa kanssa:

Tuolla ol vaimon kotona niin siellä paljon liikku miehiä siinä pihassa ku ne siihen kokkoontu, mutta ku minä tulin pihhaan niin minun hevonen hirnahti siinä tallissa, että se tunti. (M27)

Tällaisista hetkistä kerrotaan ylepydellä. Ne todistavat, että juuri kyseinen ihminen on se kaikista tärkein hevoselle. Ne ovat eräänlaisia hevosen kiintymyksen ja ystävyuden osoituksia. Toinen informantti vei tammansa ammattivalmennukseen ja myöhemmin tämän tammavarsan. Kumpikaan hevonen ei kuitenkaan viihtynyt vieraassa paikassa, vaan kaipasi kotitalliin:

Sirulla ol niin kova koti-ikävä, että se ei syönä mittään muuta kun heiniä pikkusen henkesä pitimiks. Kun pantiin isävainoon kanssa hevonen siellä kyytiin, ja sitten kun käännyttiin kottiin se tunti tuon tienhuan, se hirnahti, ja ku minä panin kaurat etteen se suu aukes heti. Samon tällä Riinalla, nii se huuti mulle ku ihminen. Jo ol potkassu toinen tamma, ihan kuule öykki kerrassaan ja luimistel ja ol pahoillaan. Kottii ku tultiin niin oli kuule lupsakka sitten. Kyllä hevonen on, tammahevonen varsinnii, niin viisas että sitä ei piä viiä millonkaa minnekään muuta ku kotona pittää. Ne on ihan erikoisia, ruunat kyllä ja orriit ei välitä mittään, mutta tammahevoset ne on ongelma. Tämmönen on hevonen, sitä monnii luulee että se on tyhmä, mutta se on niin viisas että sitä ei voi kuvitella, se on niin ku koira jopa viisaampi. Että kyllä se on kunnioitettava elukka. (M43,2)

Ihminen kiintyy hevosiinsa samalla tavalla kuin hevonen kiintyy ihmiseen. Eräs informantti harjoittaa kasvatustoimintaa, ja hänellä on tallissaan kaksi sisarusta, joiden erilaisia luonteita hän kuvaa rakkaudella:

Vaуда on se ykkönen, et siinä on kans hirmu paljon semmosta vähän samaa ku meiän Jallussa, semmonen hirmu herkkä hevonen, mutta taas että se kuuntelee ihan älyttömästi, että ku sen tunnet ja tiit nii sä osaat sitä lukee niin hyvin, että suunnilleen näät silmän ilmeestä että onko sillä kaikki hyvin. Se on hirmu samanlainen et jos joku esimerkiks varustehaaveri tulee, niin me voiaan tuolla se korjata ja pysähtyä, et se seisoo ja oottelee siinä, kuuntelee sitä puhetta ja toimii just silleen kun pyytää, et se on todella semmonen fiksu. Mut sitten taas tää nuorempi Vamba, niin se on pikkasen vielä semmonen höyrypää, että sekin on kiltti ja se on semmonen hevonen, että se on hirmu semmonen hellyyden ja huomionkipee. Ku mulla osteopaatti on käyny näitä hoitamassa, niin se sanokin mulle hyvän semmosen vertauskuvan, että se on semmonen et se vois vaikka syliin tulla jos sen pystys ottamaan. Se on hirvee semmonen hössö, mut sitten taas se on noissa ajohommissa sellanen että se ei välttämättä pysähy ku hetkeks, tai sitten se on semmonen paljon hätäsempi ja siinä on hyvin paljon sitä emoonsa. (N63)

Informantin muistoihin ovat tallentuneet erityisesti onnistumisen elämykset omilla tärkeillä hevosillaan. Näissä tapauksissa hevonen on palkinnut ihmisen tekemän työn kantamalla oman kortensa kekoon. Ihminen ja hevonen ovat siis yhdessä ponnistelleet kaukana siintävän päämäärän eteen ja viimein saavuttaneet sen sinnikkäällä uurastuksella. Seuraavassa tällainen päämäärä oli voittaa ravilähtö omalla hevosella:

Hienoimpia muistoja oli se kun mä Jatalla, mikä oli se mun ensimmäinen ihan oikea hevonen mentiin. Siihen aikaan monte oli tosi harvinaista, sitä ei ollu ihan siis jos oli niin semmonen erikoislähtöjä varsinkin suomenhevosten montelähtöjä Lappeenrannassa. Eihän sillä ollu sillä hepalla paljon mitään rahaa, siis se oli ihan semmonen nollasarjan hevonen. Minä lähen kyllä ajamaan, äitikin oli sano et oot kyllä ihan hullu että sinne ja ite vielä. Niin me sinne mentiin ja sitten kyytikin saatiin vielä, ja sit se oli vielä kaiken huippu et se voitti se Jatta sen lähön, et voiko tää olla totta. Sillä oli hyvä päivä niin se juoksi silleen nappiin, ja tasohan oli siihen aikaan huono, et mä en muista mitä se meni se Jatta, vaan oisko se menny jotain nelkytkaks tai jotain et se paalulta voitti, mutta se oli selvä voitto, se voitti varmaan kaks hevosen mittaa. Hevosurheilussa oli vielä kuvaki siitä, että meikäläisen ensimmäinen varmistui voitto, et se oli niin harvinaista herkkua että se silleen ihan noteerattiin ja montelähtö yleensäki Hevosurheilussa. (N63)

Edellisessä alaluvussa hevosten kanssa tapahtuneista erilaisista sattumuksista kertonut informantti muistaa myös monia hyviä hetkiä, jolloin hän on tuntenut hevosen ymmärtävän itseään ja hänen toimintansa tavoitteen. Seuraavassa sitaatissa tapaamme myös herra V:n, jonka hevosmiestaitoihin pääsimme tutustumaan jo luvussa kuusi:

Herra V, joka pikasesti käy täällä tallilla, niin oli kerrankin edellisenä päivänä käyny tallilla, niin ei voinu ajaa hevosella ku siitä puuttu takakenkä. Mä en tiit onko se kuinka paljon, mut kuitenkin se teoriassa osais sillain vähän kengittää, laittaa kengän tyyliin jos viittis. No sitte mä menin seuraavana päivänä tallille ja sitte kaikessa tuskassa väntämisessä. Se hevonen on siis yleensä tosi, kaikki on sillain tosi hyvin opetettu kengitykseen, mut kyllähän ne aina vähän painaa ja on semmosia. Mutta se tais tietää, että se oon minä joka siellä oon, kun se oli ensimmäinen kerta ku

mä kengitin. -- Takajalka vielä, joka on, silleen se on vähän rankempi. Kyllä se sen ilmeisen kevyesti piti sillon, ja just tuli semmonen olo, et se hevonen tajuaa jotain, niin ku monesti sanotaan, että hevoset on lapsilleki, ne ymmärtää, että ne on pienempiä ja muuta, et ne ei ne lapset välttämättä osaa varoo, niin samalla lailla tuli olo, että se hevonen tajus, että mä lennän nurin jos se alkaa painaa niitä jalkoja. Kyllä se nyt jonkun ähellyksen jälkeen niin se kenkä oli jalassa ja lähetettiin lenkille. (N83)

Hevonen pystyy ymmärtämään ihmisen toiminnan tavoitteet ja se tuntee myös ne hetket, kun siitä huolehtiva ihminen ei ole aivan varma itsestään ja toiminnastaan. Kuten informanttikin mainitsee, hevoset huomaavat esimerkiksi lasten epävarmuuden ja pystyvät ottamaan sen huomioon omassa käytöksessään. Informantille on jäänyt elävästi mieleen ilta, jolloin hän törmäsi täysin yllättäen hevoseen. Yhteinen ratsastuslenkki suuntautui hänelle vieraisiin maastoihin. Uudessa ja yllättävässä tilanteessa hevosen ja ihmisen roolit vaihtuivat: hevonen ohjasi ja ratsastajasta tuli ohjattu:

Kesällä olin soittoleirillä ohjaajana ja satuin oleen iltalenkillä ja huomasin, et siellähän on hevonen, kävelytiellä tulee vastaan ja sitä ratsasti mies. En mää tuntenu kumpaakaan ja kysyin siltä, et missä se hevonen. Se sano osotteen ja mä sit et saatan tulla käymään. Se oli kengittäjä herra N ja hevonen oli Aksu kutsumanimeltään tai on edelleenkin, entinen ravuri myös. Se oli kyllä sillain kans aika omituinen. Mä menin seuraavana päivänä lenkille sinne, satuloin sen hevosen ihan normaalisti. Se oli semmonen aika, en tuntenu sitä yhtään alkuun, mut semmonen rauhallinen ja mukava, ei mitään hämminkiä häslänny eikä muuta, että anto ihan rauhassa valjastaa. Ja sitte lähetettiin lenkille, ja se ties reitit. Sillä oli saksanpaimenkoira sillä omistajalla, nii se lähti mukaan kävelee, neuvoa reittiä ku en mää tuntenu koko seutua sillain. Se sano että joo tosta nii nähään tuolla myöhemmin, hevonen tietää. Okei, sitte mentiin, ja sano et joo, voit antaa laukata siitä kun tulee hiekkatie. No semmosta laukkaa, että ku ties että tulee oikeelle vai vasemmalle, hevosen jotenki painosta pysty aavistaa, että aha vasemmalle. En oo ikinä semmosia maastoja menny, et vaikka ratsastuskoulussaki tiputellaan aina semmosia mukavia polkuja, nii semmosia, joku viiskyt astetta jyrkkiä tämmösiä hiekkamonttuja ku on nousuja, nii siis semmosta sen laitaa siellä. Se sano että piät vaan painon siellä, kyllä se osaa mennä. Ja semmosia alamäkipolkuja kapeita, joissa on puut ja kaikki, ihan tajuttomia maastoja. Se hevonen oli niin varma jalkanen, ja ensimmäisillä reissuilla, et se oli kyllä niin ihmeellinen, et se oli kyllä hevonen johon pysty luottaa yheksänkytöheksän prosenttisesti. (N83)

Kyseinen hevonen teki informanttiin niin suuren vaikutuksen, että hän pyysi hevosen mukaansa isovanhempiansa maatilalle. Siellä tästä luotettavasta ja rauhallisesta hevosesta paljastui kuitenkin uusi, täysin yllättävä piirre:

Me mentiin sinne, siellä oli lehmätila. Mä en tienny semmosta juttua, ku myöhemmin se kerto tää omistaja et se oli ollu joskus ratsastaessaan paikassa missä oli ollu lehmiä siellä molemmiin puolin tietä. Nehän tulee uteliaana kattomaan sinne että mitä, niin se hevonen oli lähteny siinä ylimääräsen laukannoston. Mä en tienny sitä siinä vaiheessa, vaikka mä olin sanonu sille omistajalle et se on lehmätila. Tietenkin se oli erillään niistä ja tälläin, mut mä tein sille laitsan ja siihen ihan korkeet tolpat ja kaks narua ja sähkö, ja laitoin sen hevosen siihen, ensin vähän kävelytin pientä rinkiä. Se alko pyörii kun hyrrä siinä ympäri, ku siinä oli sadan metrin päässä

vasikoita siinä vierellä. Se aikansa siinä pyöri, ja ku mä yritin, et ois antanu kiinni, mut se koko ajan oli vaan, että kauheeta, nii sehän sinkos siitä hyppäs aian yli tai läpi tai jotain sinne päin, ei mikään este pitäny, naapurin pellolle hiekkatietä pitkin suurimmaks osaks mansikkamaan läpi ja viljapelto. Mää otin sitte kauraämpärin ja riimunnarun ja lähin juoksee perään, en mä tuntenu hirveen hyvin niitä naapureitakaa. Mä sanoin että joo, minne päin se meni, siellä oli monta hehtaarii sitä peltoa ja se loppu metsän laitaan. Se hevonen katteli siellä ja juos aikansa, ja sit mä kukkuilin sitä, eestaas siinä munki eessä sinkos sinne ja tänne, siellä oli marjapensaita ja muuta. Mä olin silleen kääk, että sitä kesti joku viis kymmenen minuuttia siinä. Lopulta se sitte anto kiinni ja vaihtu laidunpaikka paikkaan, jossa ei ollu lehmiä, mutta aina piti taluttaa kuitenkin se lehmälaitumien vierestä, että kyllä se tottu ja oppi luottaa. (N83)

Informantti ei tuntenutkaan lehmäkammoista hevosta niin hyvin kuin oli luullut tuntevansa. Kesä oli kuitenkin pitkä aika, ja kaksikko opetteli sen aikana luottamaan toisiinsa yhä paremmin. Hevosen luottamus informanttiin konkretisoitui siinä, ettei se enää pelännyt lehmiä tai kuljetusta eikä stressannut ratsastuslenkeillä:

Just sillain näki et siinä hevosessa, se oli ruotsin tuonti ravuri, kohdeltu sillain, et sitä oli kopissaki hakattu, se pelkäs kulettamista, mutta pikku hiljaa vietiin sinne sisälle, kyl se sitte oppi luottaa. Sitä oli ilmeisesti ahdistettu lenkeilläkin, et se yritti välillä kääntyä kotiin ja ku se huomasi että en mä sitä kuitenkaan sinne metsään jätä, niin loppupäivinä se oli paljon helpompi, eikä sitä tarvinnu houkutella ollenkaan enää. (N83)

Hyvien muistojen ohella jokaiselta hevosihmiseltä löytyy myös haaveita. Nämä haaveet voivat olla isoja tai pieniä, kaukaisia tai saavutettavissa olevia. Ne voivat liittyä jo olemassaoleviin hevosiin tai hevosiin, joiden toivotaan sattuvan ihmisen tielle tulevaisuudessa.

Unelmahevonen

Kysyin jokaiselta informantilta millainen olisi heidän unelmahevosensa. Saamani vastaukset vaihtelivat suuresti. Joku oli jo kohdannut oman unelmahevosensa ja kertoi siitä, toinen taas vielä odotti kohtaamista ja kertoi piirteistä, joita toivoi hevosesta löytävänsä. Hevosiin kohdistuvat toiveet olivat suomalaiskansallisesti varsin realistisia. Informantit saattoivat haaveilla suurkilpailuvoitoista, maineesta ja kunniaista, mutta toiveissa oli päällimmäisenä tasainen, hyvä harrastehevonen:

Haaveena oiski Zaka sitte ku kilpaura loppuu, niin kouluttas semmonen harrasteratsu. Toisaalta on semmosia realistisia haaveita ja toisaalta sit semmosia utopistisia haaveita, niin ku hevosesta joka pärjäis, saattas jopa olla jossain Derbyssä pärjätä ja tälläin. (N83)

Eräs haastattelu tehtiin samana päivänä, jolloin informantti oli saanut maksulaput kimppatamansa tulevasta astutuksesta. Mahdolliseen varsaan hän kohdisti seuraavia toiveita:

Mä toivon, että siitä tulis fiksu, ei hajottas itteensä eikä sählää, mutta kuitenkin että sillä ois vähän sitä juoksupäätä, ja tavote on sellanen, no tietystihän aina saa haroo kuuta taivaalta. mutta tavote on sellanen, että se joskus tienais itte ne omat kulunsa takasin, ja sit sellanen jonka kanssa on kiva harrastaa. Mä en haaveile mitään tyyliin ikäluokan voittaja, niin ku Kriteriumin tai Derbyn voittaja tai muuta, että koska se on vähän liian paljon, mut mä toivon et siitä tulee vähän semmonen sekasin kaikkee niitä, et ois sellanen kiva oma persoona, mutta kuitenkin jonka kanssa ois kiva tehdä, et se ei sählää eikä muuta, että kiva tehdä töitä, mutta kuiteki joka ei oo liian lepsu, ja sitten tosissaan joskus tois ees vähän kaurarahoja takasin päin, että se ois semmonen ensimmäinen tavote. Mä haluan pitkäkestosen, pitkäikäisen, kestävän, terveen varsan, joka on fiksu, oma persoona. (N76)

Hetken päästä sama informantti kertoo nauraen jokaisen ravi-ihmisen salaisesta haaveesta saada käsiinsä huippuhevonen:

Unelmia pitää ollaki. Mä oon sanonuki sille mun kaverille jonka kans me se tamma omistetaan, nii mä sanoin, että rupee vaan suunnittelemaan talliin sikarihuonetta ja lasivitriiniä niitä kasvattajapalkintoja varten, että rahaa rupee tulemaan niin paljon kohta. (N76)

Varsinkin varsoihin kohdistetaan paljon toiveita. Ne ovat nuoria hevosia, kääntämättömiä kortteja, joiden todellista luokkaa on vaikea tietää ennen kuin niillä pääsee raviradalle kilpailutilanteeseen. Aineistoni ammattilainen kuvaa varsoihin kohdistuvia odotuksia:

Unelmahevonen ois tietysti hyvästi pärjäävä kotikasvatti suomenhevonen. Syntys sitten se joku huipputähti, että ainahan siinä oottaa. Aina kun uus varsa koittaa, niin aina siihen lisää sitten ne toiveet. Tämä ammatti on semmosta toiveissa elämistä odotellessa parempia päiviä. (N51)

Informanttien jalat tuntuisivat olevan hyvin tiukasti maanpinnalla. Yksinkertaistaen heidän toiveissaan on hyvä ravihevonen, joka periyttäisi hyvyytensä myös varsoilleen. Hevosen tulisi olla perusterve ja sillä tulisi olla hyvä kilpailupää:

Unelmahevonenhan on tietysti nopee ravihevonen, hyvä periyttäjä ja hyvä jalkanen, jalakoihin pitää kiinnittää huomiota koska jalathan siinä on kovimmalla ravihevosella, että ne pitäs olla semmoset kestävät, ja kokonaisuutena semmonen kestävä hevonen ja korviin väli olla kunnossa, ja tuo on läheltä sitä tuo Misteli, että ei mulla oo sen käyttäytymistä kohtaan moitteen sijjaa. Semmonen joka tulee loppuun asti, niit on monia hevosia et ne voi mennä yhen kilometrin kovasti, mut se ei piä hevoselta vaatia sitä kovvaa koko matkoo. Pittää ensin laittaa kuntoon, että se ei lopeta sitä siinä viimesellä loppusuoralla, sehän se on aa ja oo. (M25)

Ravi-ihmisen toiveissa olisi tietenkin menestys raviradoilla, varsinkin jos hän on satsannut harrastukseensa ja hevosiinsa. Kuitenkin pääasia on itse hevonen, jos se on hyvä, menestys tulee ikään kuin kaupan päälle:

Se olis tietysti semmonen hieno sporttinen urheilutyypinen hevonen joka nyt vielä ois sitten ravuri. Musta ois hirmu hienoo jos hevonen miellyttäs silmääki, mut tietysti mulla nyt ois se aina tärkein että se olis juoksija, koska mä kuitenkin oon tästä ravipuolesta niin kiinnostunu. Että se lunastas niitä odotuksia ja pärjäis tuolla ja tekis hyvät ennätykset, tietenkin rahakaan ei pahitteeks oo ku niin paljon uhrannu, mutta tulee tietenkin kylkiäisenä. Jos hevonen on hyvä niin tietysti sitä rahaa siinä tulee sitten kun se pärjää. (N63)

Eräällä informantilla on ollut elämässään monia merkittäviä hevosia, ja hän haluaisikin unelmahevosensa olevan yhdistelmä näiden kaikkien hevosten hyvistä puolista:

No se olis ehkä jos näitä aattelee yhistettynä, niin semmonen yhdistelmä tästä meidän kolmevuotiaasta ja Aksusta tai Zakasta, että semmonen fyysiikaltaan ja muuten juoksupäältään hyvä, mutta et sen lisäksi myös vähän niin ku semmonen kuuliaisuus ja luotettavuus ja semmonen, et se uskos ihmistä enemmän ja ois monikäyttöisyys sillain. (N83)

Hevosen menettäminen

Juuri unelmahevosesta kysyessäni sain kuulla informanttien kertomuksia menetetyistä hevosista. Nämä kertomukset liittyvät hyvin läheisesti Lotta Kaukuan pro gadu -työssään käsittelemään lemmikkieläimen kuolemaan. Kaikki menetyksen kokemukset ovat erilaisia, samoin kuin menetetyt hevoset. Yhteistä näille kaikille on informantin suuri suru hevosen kuoleman johdosta. Menetys on aina järkyttävä kokemus, mutta ehkä traagisinta on hevosen kuoleminen raviradalle:

Meillä ainakin on kaikki hevoset sellaisia niin sanottuja pystypäisiä, että ne on semmosia komean olosia. Meillä oli yks ja sillä oli oikein kantakirjalausunnossa että ruhtinaallinen käytös, että se oli kyllä tosi hieno hevonen, et se oli kyllä kun patsas, mutta se menehty ratalle, että aortta halkes. Se oli tosi hieno, se on oikein semmonen mallihevonen. (N51)

Hevosen kuolema raviradalle on harvinaista. Yleisin kuolinsyy näissä tapauksissa on juuri sydämen pettäminen. Se on hyvin järkyttävä kokemus paitsi katsojille, ennen kaikkea hevosen taustajoukoille, jotka hetkeä aiemmin ovat laittaneet hyvin valmennetun hevosen toiveikkaina kilpailuun, ja odottavat tallialueella jännittyneinä lopputulosta. Hevosen sydämen pettäessä mitään ei ole kuitenkaan tehtävissä, ja hevonen on nopeasti poissa. Toinen vaarallinen, paljon kivuliaampi sairaus on ähky, joka on verrattavissa ihmisen närästyksen. Kuitenkin hevosen ruoansulatusvaivat

ovat paljon vakavampia, pahimmillaan ne voivat johtaa kivuliaaseen kuolemaan. Eräs informantti menetti hevosen orivarsalaitumella, jonne varsat laitetaan kesäksi kasvamaan keskenään. Hevoset saavat olla laitumella rauhassa, niitä käydään vain syöttämässä ja hoitamassa tasaisin väliajoin. Hevoset ovat siellä siis keskenään poissa ihmisen valvovan silmän alta. Jos hevonen sairastuu tällaisissa olosuhteissa, apu ei yleensä ehdi perille ajoissa:

Yks kuol tuonne orilaitumelle, se ol hyvä varsa. Se jo men emästään ohi ku harjoteltiin talavella, mut sitten suolkierteeseen kuol siellä orilaitumella, kun ei raaskittu vielä sitä ottaa ravihommaan, että annetaan vielä kehittyä. Oikein kaunis suomenhevosori, ja kaksvuotiaana jo tehtiin peruna sillä, että se ol tosi taipusa ja hyvä hevosen alku, mutta se men sinne. -- Se ol minun unelmahevonen, sillä ol pitkä kaunis kaula, se ol vähän niin ku lämminverinen mutta silti sopusuhtanen, ja kova vauhtinen jo nuoresta pittääin et sitä piti aina rajotella vuan että ei mene liikoo. Sitten ku sen pan työhömmiin niin se kerrassaan raukes, se ol silloin työhömmissä mut kun sen pan valmennuskärrtiin, niin sillä oli ryhtiä ja askeleet ei paukkana eikä se sepittäny millonkaan, niin ku sanotaan hevonen on semmonen seppä että paukkaa nuorena jalat koputtelloo. Aina sillä sattu ne askeleet justiin eikä laukkaillu ku ei vaan laskenu liian kovvaan vauhtiin. Se aina pyrki mutta silti ei ollu väkivaltanen eikä kova suinen eikä ryöstänä. Se ol minun unelmavarsa, nii se kolm vuotiaana men poikkeen. (M43, 2)

Epäonni tuntuu kohtaavan poikkeuksellisen usein juuri tallin parhainta hevosta. Kohtalon isku tuntuu tavallista kovemmalta juuri silloin, kun ihmisten varovaisten menestystoiveiden kohde ja muutenkin mieluisa yksilö menehtyy. Ravihevoset vaivautuvat herkimmin jaloistaan. Jalkavaivoja on erilaisia ja yleensä niitä pystytään hoitamaan varsin hyvin tuloksin, mutta joskus jalkavaiva päättää hevosen uran ravihevosena, huonoimmassa tapauksessa koko sen elämän. Eräs informantti kertoo lupaavasta suomenhevosvarsastaan, joka jouduttiin lopettamaan jalkavamman takia. Asian tekee vielä raskaammaksi se, että oikeaan osuneella ensimmäisellä diagnoosilla ja asianmukaisella hoidolla se olisi voitu parantaa:

Se oli semmonen hevonen mikä ois kaiken järjen mukaan pitäny nousta ihan sinne neliviisvuotishuipulle, mut sillä sitten kävi taas se ihan älyttömän huono tuuri. Se oli ori ja vaikka se oli maailman kiltein kotona ja hirmu helppo ja hyvä käsitellä, mut se oli kuitenkin sen verran ori et se potkutteli aina noita karsinan ovia. En tiä sitten mitä se oli kopsutellu siellä, et se oli yhtenä aamuna ihan kolmijalkanen, etupolvi oli ihan siivu. Mä sit käytin sitä tossa klinikalla ja se kuvattiin, ja sano et ei tässä oo mitään, että aja nyt vaan. Mä sillä ajelin sitten viikon ja mä et ei vitjat, että tämä siis vaan pahenee, et ku se venkutti. Vein tohon (toiselle klinikalle) suunnilleen kahen viikon päästä ku se oli sattunu. Se oli kolhinu sen polven niin pahasti että se oli alkanu kasvaa sisään sitä luupiikkiä täyteen, et ei ollu mitään muuta kun lopettaa. Vakuutus oli onneks sillä ja se vie hirmu kauan sitten se vakuutusyhtiön päätös, niin se rupes kasvaa se polvi silleen, että se alko koukistua. Siihen meni tosi hyvä hevonen, et se ois ehkä ollu, ihan tiä mihinkä oiskaan sitten pystyny. Sen jälkeen mulla ei oo ihan siis niin lahjakasta ja lupaavaa ollu. (N63)

Uskokaan raviurheiluun informantti ei ole vastoinkäymisistä huolimatta menettänyt. Hänenkin haaveissaan on jokaisen ravi-ihmisen tavoin paitsi se hyvä ravihevonen, myös se todellinen huippuhevonen:

Se on niin tuuristaan kiinni, et ehkä vaikka sä yrität sitä hyvää hevosta ehtiä niin et sä aina sitä saa ees rahallakaan, et siinä pitää kaikki loksahda sitten paikalleen. Oishan semmonen tosi hieno kyllä, se haave on et tulis se oikeesti hyvä hevonen, mutta sitä pitää vaan oottaa jospa se joskus tulee. (N63)

Hyvää hevosta toivotaan jokaisesta syntyvästä varsasta. Tamman synnytys on aina odotettu tapahtuma. Tamman astuttaminen on verrattain kallis toimenpide ja tamman saaminen tiineeksi voi ottaa montakin yritystä. Samoin odotus vaatii kärsivällisyyttä, tammahan kantaa varsaa 11 kuukautta. Tulevaan varsaan ladataan siis paljon toiveita ja odotuksia, jotka kaikki kulminoituvat sen syntymähetkeen. Järkytys on suuri, kun kaikki ei menekään suunnitelmien mukaan:

Viime vuonna syntyi kuolleena varsa, eikä meinattu saada sisältä millään pois sitä. Se oli lauantai päivä tietenkin ja päivystävä jossakin Hankasalmen tolla puolella. Siellä oli neljä miestä vetämässä, mut me oltiin (eläinlääkäriin) koko ajan puhelinyhteydessä, ja se sano että hän on toisella puolen Suomee, että ei oo mitään tehtävissä, että ootetaan vaan että tulee se paikallinen lääkäri ja antaa piikin, et ne kuolee kummatki. Toinen oli kuollu mut se ei lähteny pois, se oli niin sanotussa istuma-asennossa, ja se oli erittäin iso varsa. Sitten istuttiin ja ootettiin sitä eläinlääkäriä siinä tallissa, ja sit se kuuluu ku se rupes silleen ähkimään vielä, että se ponnistaa. Mä sanoin et menkää vielä kerran yrittämään, ja ne meni ne neljä miestä sitten yrittää vetämään, ja ne sai sen pois, ja sitten tuli se eläinlääkäri, se anto kipulääkitysen. Jälkeläiset jäi tietenkin sisälle ja se vähän halvas sitä takapästäään. Sunnuntaina (eläinlääkäri) tuli sitten klinikalle ja vietiin heti aamusta sinne, ja se oli viikon siellä ja sano että tänä kesänä vielä siemennettään. Mä sanoin et no ei varmaan se onnistu, ku se repes, se oli ihan kauheen näkönen se hevonen, niin sit se teki varsan. (N51)

Kuollut varsa uhkasi viedä myös tamman hengen. Se kuitenkin toipui rankasta synnytyksestä, ja vuoden kuluttua sen rinnalla kirmasi jo terve varsa.

Kun synnytyksessä havaitaan ongelmia, pyritään sekä tamma että varsa pelastamaan. Jos tämä ei onnistu, halutaan luonnollisesti edes toisen osapuolen pelastuvan. Joka kevät ja kesä tammät menettävät varsojaan synnytykseen tai sen jälkeisiin komplikaatioihin. Samoin orpovarsoja on useita. Hädän hetkellä apua löytyy onneksi kohtalotovereista. Varsat syntyvät yleensä samoihin aikoihin keväällä ja kesällä, joten tamman menehtyessä synnytykseen varsalle saatetaan löytää lähiseudulta keinoemo, jonka varsa on kuollut tai jouduttu lopettamaan. Näin orpo varsa ja oman varsansa menettänyt tamma voivat tarjota lohtua toisilleen, ja tamman hoivassa orpovarsasta kasvaa terve hevonen:

Se kuol tähän Riinan synnytyksen jälkeeseen kolme päivää myöhemmin, että suatiin semmonen keinoemo tuolta, jolta ol varsa kuollu, ja se sit imettel sen hevoseks. Minä sen tiesin että siellä on emotammalta varsa kuollu, ja se ol jo kuukaus toista aikoo ne ol joutuna sokkeen varsan lopettamaan. Minä eläinlääkäriltä hain noita herutuspiikkejä mitä nyt lehmällekkii annetaan, nii pistelin ne piikit, ja se tul täyteen maitoo ja hyväksy sen varsan, niin sittenhän siitä tul ihan hyvä hevonen Riinastaki. (M43, 2)

Seuraava informantti on menettänyt sekä tamman että varsan synnytyksen jälkeisiin komplikaatioihin. Tamman kuoltua koko perhe huolehti orvoksi jääneestä tammavarsasta, kun sopivaa keinoemoa ei tahtonut löytyä. Varsaa ruokittiin lopulta lehmänmaidolla:

Sitten kun se teki Riikan niin se kuoli. Sille tuli joku suolijuttu, siihen aikaan ei ees klinikoita ollukaan että eläinlääkäri oli tässä, niin se kuoli siihen kotipihalle ja se varsa jäi vajaan viikon ikäseks. Ja siinä oli kyllä ihan hirvee tuuri sit ku me ei saatu siihen heti keinoemoo, ja sit siihen aikaan onneks oli lehmiiä, niin lehmänmaidosta sitten tehtiin se maitojuttu, ku sitä piti alussa juottaa kahen tunnin välein. Ja silloin onneks oli siihen aikaan että äitikin oli elossa ja oli niitä lehmiiä, et meillä oli ne vuorot että olis se nyt kahteen kuukauteen asti ku sitä piti siinä kahen tunnin välein suunnilleen juottaa, ja sitten pysty harventamaan. Ja sitte me saatiin tietysti (naapurilta) sille keinoemokokelas kun niiltä kuoli varsa, niin se heti otti sen varsan ihan kun omakseen. Sitä ei saatu enää maitoo että sillain se oli kerenny ehtyä, että siinä ei enää auttanu se varahevosjuttukaan, mutta sehän autto hirveesti ku se tamma kuitenkin oli sen varsan kanssa, eli ne tavallaan oli pari. -- Säälitti se pikkuräpelys. Meillä yks keinoemo itse asiassa kävikin jolta oli kuollu varsa edellisyönä, mut se oli niin vihanen, että sen pysty ihan väkisin imettämään mut se vietiin sit pois, et ei siitä tullu mitään et olis varmaan sen tamman tappanu. (N63)

Myöhemmin informantilta kuoli varsa. Itse synnytys sujui ongelmitta, mutta myöhemmin varsalla ilmeni ongelmia. Varsan tila paheni pyhäpäivänä, jolloin avun saaminen on luonnollisesti ongelmallisempaa. Vaikka kaikki mahdollinen tehtiin varsan hyväksi, sitä ei pystytty pelastamaan:

Kolme vuotta sittenkös Vandalta kuoli varsa, että se oli synnyttäminen napatyrä, eli se pullahti äitiensä aamuna se napa, ja tunnetusti silloin niin mistäpä minä klinikalle sitä saan. Mä soitin kaikki klinikat ja kukaan ei ees pitäny sitä silleen, tietysti puhelimesta ethän sä osaa sitä niin selittää. Mun mielestä se oli äärimmäisen vakavan näkönen, ku se oli semmonen nyrkin kokonen jötikkä, se on normaalia vähän pikkuvorsoille. (Eläinlääkäri) sain sitten kiinni ja (eläinlääkäri) sano, että kun mä sanoin et mun mielestä tää tilanne kyllä on nyt ku se alko isonemaan, että tää on vakava tilanne, tälle on tehtävä. Päivystävä leikkas sen (eläinlääkäri) ohjeitten mukaan täällä kotona. Se oli ihan oikein hirmuhomma, täällä oli puol kylää suunnilleen avustamassa ja se leikkaus meni sinänsä ihan hyvin, mutta sitten kuitenkin ne suolet oli ilmeisesti liian kauan ulkona, et se toipu siitä ihan alko illalla imee, mut sit se aamulla meni niin huonoon kuntoon ja se piti lopettaa. (N63)

Informantille oli luonnollista ilmoittaa tilanteesta jo ennen varsan menehtymistä tällaisia tilanteita varten perustettuun valtakunnalliseen keinoemovälitykseen. Siellä pyritään löytämään orpovorsoille

keinoemoja lähiseudulta. Niin Vandakin päätyi orpovarsan keinoemoksi. Kaikkien osallisten surua helpotti terveen varsan kehityksen seuraaminen:

Mä soitin muistaakseni jo silloin illalla siihen keinoemopalveluun, että meillä todennäköisesti nyt käy tässä heikosti, ja sit tuosta oli kuollu (tamma), niin sillä oli (varsa) jääny orvoks. Tamma pitäs viiä sinne, mä sanoin et en mä tätä tammaa anna, et mä tunnen sen ite niin hyvin, niin mä epäilen et jos se viiään vieraaseen paikkaan niin se ei välttämättä onnistu, et tuokaa se varsa tänne. Ne toi sitten samana iltana sen varsan, ja ei me sille muuta sit tehty, ku laitettiin sille semmonen viltti päälle mikä oli ollu sillä omalla varsalla silloin kun se oli sen leikkauksen jäliltä, ja se meni kuule siihen Vandan karsinaan se varsa, ja mä sanoin et haista sitä kerran, ja varsa meni suoraan tissille ja ne oli kuule ihan emo ja varsa, et se onnistu kyllä oikeesti ku elokuvissa. Ja se hoiti sitä ottopoikaa syksyyn asti ihan ku ommaansa. -- Tommoset on nyt hirmu semmosia ikäviä juttuja sitten, että ku sitä varsaakin vuoden ootat, ja sitten sä sen saat maailmaan ja sitten se meneekin tavallaan noin, niin se tuntuu niin turhalta, tammalta ja iteltä ja kaikilta, mutta sellastahan se elämä on, kaikkee sattuu. (N63)

Kuten informantti toteaa, hevosen menettäminen kuuluu elämään. Kun eläimen ottaa elämäänsä, täytyy varautua myös siitä luopumiseen:

Kyllä elukoita on mukava pittee, mutta niissä on omat murheensakkii niin ku meiän yks hyvä tuttava vanhempi nainen sano, että silloin ku on elukoita tallissa niin silloin on elukan luuta tallin takana. (M43, 2)

Kaikilla informanteilla on kaikista vastoinkäymisistä huolimatta säilynyt usko harrastukseensa ja itse hevoseen. Jokaisen haaveissa tietenkin olisi se todellinen huippuhevonen, mutta mukava ja persoonallinen harrastehevonenkin käy vallan mainiosti. Tärkeintä ihmiselle on pystyä ymmärtämään hevosta yksilönä ja saavuttaa sen luottamus. Hevosen ja ihmisen välinen suhde on aina yksilöllinen, ja riippuu niin ihmisen kuin hevosen persoonasta. Jokaisella hevosella ja sen ihmisellä on oma tarinansa kerrottavanaan.

8. POHDINTAA

Hevonen merkitsee paljon siitä huolehtivalle ihmiselle. Heidän välilleen syntyy parhaimmassa tapauksessa syvän luottamuksen ja ystävyyden side, joka kestää senkin, jos hevonen osoittautuu vain keskinkertaiseksi ravuriksi. Hevosen ei aina tarvitse päteä ammatissaan saadakseen osakseen hyväksyntää ja kiintymystä, riittää kun se on rakastettava persoona, ja ihminen kokee saavansa siltä jotain erityistä. Hevosen kanssa koetaan paljon niin negatiivisia kuin positiivisiakin hetkiä, jotka rikastuttavat ihmisen elämää, ja joiden kautta hevonen ja ihminen lähentyvät toisiaan. Hevosen ja ihmisen muodostama side on aina yksilöllinen, ja ihminen voi käsittää hevosen jopa ystäväkseen, jonka kanssa hän voi jakaa elämänsä ylä- ja alamäet.

Kaikesta läheisyydestä huolimatta hevonen on aina ensisijassa eläin. Ihminen kohtaa siinä toiseuden. Ihmisen ja eläimen suhteessa kohtaavat sivistynyt kulttuuri ja villi luonto. Ihminen voi yrittää kesyttää hevosen, ja yleensä onnistuu siinä varsin hyvin, mutta hevosen sisällä on aina jotain arvaamatonta. Tämä voi ilmetä tietynä pilkkeenä silmäkulmassa tai karkaamisena ihmisen hallinnasta. Kun hevonen tekee jotain odottamatonta se muistuttaa ihmistä samalla toiseudestaan; vaikka ihminen on kesyttänyt sen, se voi silti rikkoa tämän asettamat rajat.

Ihmisellä on luontainen tarve rakentaa kontakti eläimeen, koska hän kokee pääsevänsä sen kautta kosketuksiin luonnon kanssa. Ihminen haluaa laajentaa omaa kokemusmaailmaa eläimen aistien kautta. Hahmottaessaan todellisuuttaan hän kuitenkin tavoittelee käsitteiden yksiselitteisyyttä ja kategorioiden selkeyttä, myös eläinten käsittämisessä. (Ilomäki & Lauhakangas 2002, 20–21.) Informanttini olivatkin yksimielisiä siitä, millainen on hyvä ravihevonen. Tietysti makuja on erilaisia; joku pitää enemmän tammoista, toinen ihailee suomenhevosta ja kolmannella on tarkat rakenteelliset ihanteet kun taas neljännelle sukutaulu määrittää koko hevosen. Viime kädessä he kaikki kuitenkin hakevat nopeaa, kestäväää ja tervettä hevosta, jolla olisi mukava harrastaa raviurheilua. Vaikka suomalaisilla ravi-ihmisillä on hyvin selkeä ja yksimielinen kuva siitä, millainen on ravihevosen prototyyppi, he ymmärtävät hevosen mahdollisen epätäydellisyyden. Täydellistä hevosta ei olekaan ja paljon korjautuu jo sillä, kun hevosen heikot kohdat otetaan huomioon sen hoidossa ja valmennuksessa. Suomalaisella hevosihmisellä on jalat tiukasti maassa. Unelmia saa kyllä olla, mutta enemmän suositaan realistisia tavoitteita ja suunnitelmia, jotka lähtevät hevosen todellisista kyvyistä.

Jokaisessa haastattelussa korostui kunkin hevosen yksilöllinen luonne, ne olivat selvästi omia persooniaan, eivät vain kasvotonta massaa. Raviradalla asetelma on toinen. Hevoset erotetaan toisistaan valjaisiin kiinnitettävän numeron avulla. Hevonen muuntuu ihmisten puheissa helposti ”viidennen lähdön ykköseksi”. Pelaajaa ei niinkään kiinnosta se, että hevonen pitää erityisen paljon porkkanoista ja omenista, vaan hän haluaa tietää miten se suhteutuu lähdön muihin hevosiin ja mitkä ovat sen menestymismahdollisuudet. Hevosiin keskittynyt media sivuuttaa hyvin usein ”tavallisten” hevosten tarinat. Ne ehkä mainitaan pelivihjeissä, jossa kerrotaan niiden viimeisistä starteista ja valmennuskuulumisista. Samoin kerrotaan, jos ne onnistuvat voittamaan lähdön, mutta yleensä kertomus rajoittuu juoksun tapahtumien kertaukseen ja ohjastajan kommentteihin hevosen sen hetkisestä kunnosta.

Huippuhevosen kohdalla yksityisyyden suoja raottuu enemmän. Yleisö on niistä kiinnostunut, ja media vastaa kysyntään esimerkiksi hevosten ”henkilökuvien” kautta. Reportaasit tehdään yleensä hevosen kotioloissa, eli ravien suuri yleisö pääsee toimittajan mukana näkemään vilauksen hevosen arkipäivästä, tutustumaan sen valmennukseen ja sen ympärillä oleviin ihmisiin tarkemmin. Nämä hevosta lähellä olevat ihmiset kertovat lehdistön kautta muillekin, millainen hevonen on luonteeltaan sekä onko sillä erityisiä tapoja. Näin yleisö pääsee lähemmäs hevosta, se ikään kuin pääsee kurkistamaan sen pään sisään siitä huolehtivan ihmisen kertomusten kautta.

Urheilukanavan lähetyksen vieraaksi saapui 18.4.2007 tietokirjailija Tuomo Kaminen. Hän toi esiin huolestumisensa siitä, että hevosista on yhä enemmän tullut vain pelikohteita. Hän haluaisi muuttaa raviurheilun suuntaa niin, että huomio kiinnittyisi enemmän raviurheilun kulttuuriin ja perinteisiin. Perinteet tuovat mukanaan taustatietoa, joka auttaa ihmistä kiinnittymään harrastukseen yhä enemmän. Kamisen mukaan raviurheilun täytyisi keskittyä rakentamaan identiteettiään enemmän perinteidensä, ei vain pelin kautta. Ravi-ihmisten tulisi oppia arvostamaan omaa kulttuuriaan ja tuoda sitä entistä enemmän esille.

Kamista kuunnellessani rupesin miettimään suomalaisen raviurheilun perinteitä ja sitä, miten ne näkyvät ravien arkipäivässä. Jokaisella radalla on omat suurkilpailunsa, jotka muovaavat kyseisen radan vuoden. Nämä tapahtumat pysyvät suunnilleen samoilla paikoilla vuotuisessa kilpailukalenterissa, joten ne luovat jatkumon alueen ravikulttuuriin. Esimerkiksi Jyväskylän seudulla varma kevään merkki on joka toukokuinen Eliitti. Kaksipäiväiset ravit keräävät maakunnan hevosihmiset yhteen huippuraviurheilun äärelle. Kilpailut rakentavat heille yhteistä identiteettiä, ne ovat heitä kaikkia yhdistävä kokemus. Useat suurkilpailut kantavat myös jonkun

suomalaiseen ravihistoriaan jääneen hevosen nimeä. Esimerkiksi Kirpun syntymäkaupungissa Rovaniemellä ravataan joka vuosi sen nimikkoajo. Näin paikalliset hevossuuruudet jäivät elämään ihmisten mieliin, ja niiden perinne siirtyy kilpailun kautta myös tuleville raviharrastajapolville.

Paikalliset hevossuuruudet voivat näkyä myös raviradoilla. Itse muistan elävästi vuoden 2003 kuninkuusravit Lahdessa. Charme Asserdal on eittämättä alueen tunnetuin hevonen. En ollut itse koskaan nähnyt raviurheilumme legenda, ja odotinkin jo vuosia etukäteen hetkeä, jolloin näkisin sen kuninkuusraveissa, tapahtuman perinteeseen kun kuuluu, että siellä esiintyvät myös alueen vanhat tähdet esimerkiksi vetämässä lähtöjen esittelyjä. Suru ja pettymys oli suuri, kun Charme jouduttiin lopettamaan kesällä 2002. Sen muiston kunniaksi pystytettiin Lahden raviradan sisääntuloportin viereen muistokivi. Kun sitten saavuin Lahteen, otin asiakseni löytää kyseisen kiven, joka ei ollut aivan yksinkertaista kovassa tungoksessa. Kun vihdoinkin löysin suhteellisen pienen muistokiven, en voinut viipyä paikalla pitkään väkijoukon liikehtiessä ympärilläni, mutta tuo hetki on jäänyt mieleeni pysyvästi. Sillä hetkellä tunsin kuuluvani suomalaisen raviurheilun jatkumoon.

Suomalainen raviurheilu on siis täynnä perinteitä ja arvokkaita jatkumojia. Ne eivät ehkä tule ilmi arkisessa työssä talleilla, vaan konkretisoituvat raviradoilla vastaavankaltaisten kokemusten kautta. Raviurheilun ulkopuolisille nämä hevosen ja raviurhelun perinteet eivät näyttäytyä ehkä näin suoraan, mutta toisaalta hevosta muistetaan jossain muodossa lähes aina kun puhutaan käymistämme sodista. Usein unohdetaan myös se, että hevosen kautta on muodostettu suomalaista ahkeruuden ja sisukkuuden identiteettiä. Tämän rakennustyön aloitti Zacharias Topelius, jonka kirjoittamassa *Maamme*-kirjassa vankka ja vakaa työhevonen symboloi suomalaista talonpoikaa ja suomalaista kansanluonnetta:

Koko sen ulkomuoto osoittaa vakavuutta ja kärsivällisyyttä; sen kulku on varmaa ja luotettavaa. -- Erinomaisen kestävyytensä vuoksi suomalainen hevonen ei ole ainoastaan oivallinen vetäjä, joka kokoonsa nähden enemmän kuin mikään muu hevonen jaksaa kiskoa raskaita kuormia pitkät matkat, vaan myös erinomainen sotahevonen. Lyhyissä ja pikaisissa hyökkäyksissä on moni muu hevonen sitä etevämpi, mutta pitkissä taisteluissa ja pitkillä marsseilla se on vaikuttanut voittoihin sillä, että se on pysynyt virkeänä ja vahvana silloinkin, kun vihollisen hevoset ovat jo väsyneinä laahanneet jalkoja perässään. -- Sillä, kun se on hyvin hoidettu ja harjoitettu, se osoittautuu usein erinomaiseksi juoksijaksi, ja mitä se menettää toisten kiivaan alkuvauhdin aikana, sen se ajan myötä voittaa takaisin kestäväällä juoksullaan. Tätä ystäväämme ei ole hellitty yltäkylläisillä herkkupaloilla. Se on kaikista veljistään tyytyväisin; kärsivällisesti se pureksii useinkin niukkaa ruokaansa olkoon sen edessä sitten heiniä tai silppua joko jauhojen tai kaurujen kanssa tai ilman niitä. -- Mutta kukaan ei osaa olla ystävällisestä hoidosta kiitollisempi kuin se, ja jokainen ymmärtäväinen isäntä tulee huomaamaan, että tämän hyödyllisen palvelijan hyvästä hoitamisesta

on heille suurta etua. -- Hyvin opetettuna ja hyvin hoidettuna on suomalainen hevonen, vaikka se näyttää vähäpätöiseltä, kuitenkin verrattoman kallis liittolainen ihmisille näillä pohjoisilla mailla ja hyvinkin sen ansaitseva, ettei sitä kohdella orjana, vaan hyvänä, uskollisena ja luotettavana palvelijana. (Topelius 1985, 131–133.)

Topelius konkretisoi suomalaisten eron muihin kansalaisuuksiin juuri hevosen avulla: suomenhevonen on suomalaisuuden kuva, vierasrotuiset hevoset puolestaan edustavat muita kansoja. (Rantanen 1994, 19.) Suomalainen on samanlainen kuin suomenhevonen: vakaa, vahva ja luotettava, joka ei ehkä ole kaikista nopein, mutta se korvaa puutteensa kestävyydellään ja periksiantamattomalla luonteellaan. Se ei elä yltäkylläisyydessä, mutta ei myöskään valita puutteesta, vaan tulee urhoollisesti toimeen sillä, mitä se kulloinkin saa. Suomalainen hevonen on ollut avainasemassa, kun suomalaista identiteettiä on rakennettu. Suomalainen ihminen on hevosensa kaltainen.

Ihmisen mielikuvissa hevonen on aina yhdistynyt hyvin vahvasti maaseutuun. Kuitenkin 1960-luvulla raviurheilun kasvattaessa suosiotaan se tuli yhä enenevässä määrin raviradoille, jotka sijaitsivat kaupunkien läheisyydessä. Ihmisellä oli suhteellisen lyhyt matka katsomaan hevosta, joka kaupunkiin muuttaneelle maaseudun kasvatille edusti nostalgista lapsuutta. Hevonen ikään kuin toi maaseudun kaupunkiin, tosin se esiintyi aidatulla raviradalla, mutta halutessaan sen läheisyyteen pääsi myös tallialueen puolelle. Näin kaupunkilaistunut ihminen pääsi kosketuksiin omien juuriensa kanssa. Nytemmin urbanisoituneen ihmisen suhde hevoseen tuntuu etäänntyneen.

Hevonen vaatii ympärilleen varsin paljon tilaa. Samalla ihmisen tilantarve kuitenkin lisääntyy. Hevoset sijoitetaan yhä kauemmas kaupunkien keskustoista maaseudun rauhaan, jossa sen perinteiset tilat ovat kuitenkin uhattuina. Ihmiset eivät enää välttämättä halua hevostallia naapuriin, ja teitä suljetaan hevosen harjoitusajolta. Perinteisiä, hevosystäväinseurojen pieniä harjoitusraviratoja uhkaavat kuntien kaavoitustoimet. Kuitenkin hevoseen saattaa törmätä vieläkin täysin odottamattomissa paikoissa, kuten ravintolasaleissa. Itse olin vuosia sitten kesätöissä poimimassa mansikoita. En tuntenut paikkakuntaa ja aluetta kovinkaan hyvin ja tyydyin saapastelemaan muiden marjanpoimijoiden kanssa penkkirivin alkuun. Vähän aikaa poimittuani korviini kantautui kavioiden kopinaa. Luulin kuulevani omiani kunnes näin lämminverisen ravaavan viereisellä tiellä. Katselin sen menoa ja tajusin, että mansikkapelto oli paikallisen harjoitusraviradan keskellä. Näin kesätyöstä tuli luultua mukavampaa, sainhan työsuhte-etuna seurata paikallisten ravureiden valmennusta.

Raviradat vaativat toimintaansa suuren maa-alueen, jonka kunnossapitäminen pelkän ravitoiminnan kautta on tullut nykypäivänä kalliiksi. Raveja järjestetään vuoden jokaisena päivänä paitsi jouluna ja joulupäivänä. Ne jakautuvat eri raviradoille radan koosta riippuen. Vermo järjestää raveja joka viikko, kun taas pienellä kesäradalla saatetaan tyytyä pariin kesäiseen iltaan vuodessa. Voi olla, ettei raviradoilla tapahdu kilpailullisesti mitään pitkiin aikoihin. Esimerkiksi heinäkuussa 2007 Killerillä ei järjestetä lainkaan toto-raveja. Virallisten ravien ohella raviradat järjestävät toki harjoitusraveja, joissa hevosia nimenomaan harjoitetaan tulevia kilpailuja varten muiden samantasoisten hevosten kanssa. Samoin rata on alueen valmentajien ja harrastajien käytössä, kun nämä haluavat hiitata hevosiaan siellä. Radan jatkuvasta käytöstä huolimatta on havahduttu siihen, että ravirata voi laajentaa toimintaansa hevosten ulkopuolellekin, ja saada näin lisää rahaa toimintansa rahoittamiseen. Esimerkiksi Killeri on toiminut monena vuotena Suomen MM-rallin yleisöerikoiskokeen isäntänä. Kesällä 2006 radalla järjestettiin myös rock-festivaalit. Raviradat siis yrittävät eri keinoin tuoda uusia ihmisiä toimintansa piiriin. Aiemmin ravihevosille ja -ihmisille rajattu alue on siis hiljalleen avautumassa muullekin maailmalle.

Hevosmaailman ulkopuolinen ihminen etäännyy myös hevosista, kun siteet maaseutuun muuttuvat yhä kaukaisemmiksi ja katkeilevat. Sitä vastoin hevosihmiset tuntuvat lähentyvän eläimiään. Valmennuksessa korostetaan hevosen yksilöllisyyttä ja kaikki informanttini painottavat hevosen ymmärtämisen tärkeyttä. Sitä halutaan kohdella oikein ja sen fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista huolehtiminen koetaan ihmisen velvollisuudeksi. Vaikka raviurheilun ammattimaiseen harjoittamiseen suhtaudutaan harrastajien parissa varauksellisesti, näiden valitsemaa tietä kuitenkin kunnioitetaan, sillä se tiedetään raskaaksi, sekä ruumiillisesti että henkisesti.

Vaikka raviurheilu on viime vuosikymmeninä kehittynyt paljonkin, perusasiat hevosen hoidossa ja valmennuksessa ovat säilyneet muuttumattomina. Samoin itse hevosen rakenne ja käyttötarkoitus saattaa vuosikymmenten kuluessa muuttua kulloisenkin muodin mukaan, mutta sen perusluonne ja persoonallisuus säilyy pohjimmiltaan samana. Kaarlo Partasen 1970-luvulla antamat ohjeet varsan valmennuksesta pätevät vielä tänäkin päivänä. Samalla ne voidaan ulottaa koskemaan kaikkia ravihevosia:

Ole pitkämielinen, ole inhimillinen ja vähän vaativa. Ole ahne vasta kilpailussa! (Matela 1979, 149.)

Huolimatta kilpailun koventumisesta raviradoilla hevosihmisten siis pitäisi malttaa mielensä hevosten kanssa, ja keskittyä luomaan niihin läheinen suhde, joka perustuu keskinäiseen kunnioitukseen ja luottamukseen. Tämän suhteen kautta ihminen voi oppia jotain uutta paitsi hevosesta myös itsestään sekä kulttuurista, jossa hän elää.

Hevosen ja ihmisen matka on pitkä, ja hevosen käyttömuodot ja -tarkoitukset ovat sen aikana vaihdelleet. Hevonen on kesyttämistään asti astellut ihmisen rinnalla, siinä kulttuurisessa tilassa, joka sille on kulloinkin varattu, ensin vankkana työhevosena, sitten kevyempänä ratsuna ja ravurina. Hevosta ei tänä päivänä enää nähdä työeläimenä, vaan sen rinnalle on tullut muitakin merkityksiä ja rooleja. Hevonen on tullut ihmisen arkipäivästä osaksi tämän vapaa-aikaa. Siitä on tullut harrastusmuoto ja se on liittynyt osaksi vapaa-ajanteollisuutta. Vaikka hevonen nähdäänkin raviurheilussa yhä enemmän pelin kautta, sen välineenä, mahtuu mukaan myös aitoa tunnetta ja välittämistä jalosta luontokappaleesta. Näissäkin uusissa rooleissa se on säilyttänyt läheisen suhteen siitä huolehtivaan ihmiseen.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Jyväskylän maakunta-arkisto. Jyväskylän maistraatin arkisto, muut asiakirjat, hevoskilpailujen päiväkirjat 1872–1975.

Kymmenen haastattelua, jotka tehtiin kevään ja kesän 2006 aikana (yht. 14 c-kasettia) sekä päiväkirja. Tekijän hallussa

Elektroniset lähteet

Berglund, Sara 2005. En släktsaga i hästväg: Hur blodsband tolkas och organiseras inom travsporten. <http://www.idrottsforum.org/articles/berglund050308.html>

Greiff, Mats 2004. Stallbackskultur och arbete i svensk travsport 1930-2003. <http://www.idrottsforum.org/articles/greiff/greiff.html>

Greiff, Mats – Hedenborg, Susanna 2005. ”Jag är nog lite som en mamma till mina passhästar och skämmer bort dem.” Om manligt och kvinnligt inom trav- och galoppsporterna. http://www.idrottsforum.org/articles/greiff/greiff_hedenborg050308.html

Vuortama, Timo 2002. Eläimet kuvassa. <http://www.journalistilehti.fi/journalisti/arkisto/222002/ala/22alaker.htm>

Painamattomat

Hyvärinen, Pekka 1995. Ravikilpailutoiminta Suomessa 1939–1959. Suomen historian pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto.

Kaukio, Leena 2002. Kaupunkikoiran ja koiranomistajan välisen suhteen tarkastelua vuosituhaten vaihteessa. Sosiologian Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Kaukua, Lotta 2006. Lemmikkieläimen elämä ja kuolema kulttuuri-ilmiönä. Etnologian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos.

Kemiläinen, Jorma 1984. Ravikilpailutoiminta Suomessa vuosina 1919–1939. Suomen historian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, historian laitos.

Timlin, Jenni 2000. Suomenhevosen jalostushistoria. Yhteiskunnan muutosten vaikutukset suomenhevosen jalostuksen ja tyyppin kehittymiseen. Opinnäytetyö, maaseutuyrittäjän koulutusohjelma. Rovaniemen ammattikorkeakoulu, maaseutuelinkeinot. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B.

Lähdekirjallisuus

Aaltola, Elisa 2004. Eläinten moraalinen arvo. Tampere: Vastapaino.

Aaltonen, Seppo & Korkala, Veikko 1982. Legendaarisia lämminverisiä. Teoksessa Antero Raevuori (toim.) Suuri suomalainen ravikirja. Porvoo: WSOY, 94–169.

Berglund, Sara 2002. I dödens position? Ekonomisering och professionalisering inom travsporten. *Kulturella perspektiv* 2/2002, 22–32.

Berglund, Sara 2003. Den homogena travhästen, eller vad har travsport med globalisering att göra? *Kulturella perspektiv* 4/2003, 25–31.

Berglund, Sara 2006. Vägen till vinnarcirkeln. Travhästen och dess människor mellan sport och spel. Lund: Gidlunds Förlag.

Cassidy, Rebecca L. 2002. *Sport of Kings*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fabritius, Ludvig 1927. Juoksijaori Kirppu, sen elämäkerta, sen merkitys hevossiitoksessamme ja selostus sen kantakirjajälkeläisistä. Turku: omakustanne.

Fudge, Erica 2002. A Left-Handed Blow: Writing the History of Animals. Teoksessa Nigel Rothfels (toim.) *Representing Animals*. Bloomington: Indiana University Press, 3–18.

Haavikko, Ritva 2003. *Hevonen taiteessa, runoudessa, historiassa*. Helsinki: WSOY.

Heikinmäki, Maija-Liisa 1989. Arkaistisia piirteitä suomalaisessa asumisessa. Teoksessa Teppo Korhonen ja Matti Räsänen (toim.) *Kansa kuvastimessa. Etnisyys ja identiteetti*. Porvoo: WSOY, 62–91.

Ilomäki, Henni ja Lauhakangas, Outi 2002. Lukijalle. Teoksessa Henni Ilomäki ja Outi Lauhakangas (toim.) *Eläin ihmisen mielenmaisemassa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 885*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 7–25.

Ingold, Tim 1994. From trust to domination. An alternative history of human – animal relations. Teoksessa Aubrey Manning & James Serpell (toim.) *Animals and human society. Changing perspectives*. London & New York: Routledge, 1–22

Johansson, Ella 1994. *Skogarnas fria söner. Maskulinitet och modernitet i norrländskt skogsarbete*. Stockholm: Nordiska museet.

Kalske, Marja 2005. Suomessa syntyneiden hevosten nimistö. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 73. Turku: Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.

Kantokorpi, Otso 2006. Saalis, vallan symboli sekä sulon ja armon ilmentymä. Teoksessa Otso Kantokorpi ja Pessi Rautio (toim.) *Hevosvoimaa*. Helsingin kaupungin taidemuseon julkaisuja no: 92. Helsinki: Maanhenki Oy, 8–43.

Kumpulainen, Mikko 2000. *Kuolainta purren – tapaustutkimus raviurheilusta tämän päivän Suomessa*. Kuopio: Hevostietokeskus.

Kupsala, Saara – Tuomivaara, Salla 2004. Sosiologinen eläintutkimus – eläinten yhteiskunnallinen merkitys sosiologian tutkimuskohteena. *Sociologia* 4/2004, 310–321.

Lehtonen, Juhani U. E. 2005. Kansatieteen tutkimushistoria. Teoksessa Pirjo Korkiakangas – Pia Olsson – Helena Ruotsala (toim.) Polkuja etnologian menetelmiin. Ethnos-toimite 11. Helsinki: Ethnos ry, 11–24.

Lepiksaar, Johannes 1986. Från vilda djur till husdjur. Teoksessa Arne Biörnstad (toim.) Husdjuren och vi. Fataburen 1986. Nordiska museets och Skansens årsbok. Stockholm. Nordiska museet, 9–26

Mahlamäki, Matti 2003. Pellolta paanalle ja pussihousumiehistä patiinipoikiin. Hevostaloudesta talouden hevoseen. Hevosen ja pelaamisen tarina Hippos-Suomessa. Helsinki: Suomen Hippos.

Matela, Juhani 1979. Valtias Vieteri. Oulu: Oy Liiton Kirjapaino.

Naumanen, Raimo 1978. Voiton vei Vonkaus. Kuopio: Kustannuskiila oy.

Ojanen, Karoliina 2005. Tallitytöt. Harrastus tyttöyksien tekemisenä. Teoksessa Helena Saarikoski (toim.) Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta. Tietolipas 208. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 202–232.

Philo, Chris & Wilbert, Chris 2000. Animal spaces, beastly places: an introduction. Teoksessa Chris Philo & Chris Wilbert (toim.) Animal Spaces, Beastly Places. New geographies of human–animal relations. London: Routledge, 1–35.

Polanyi, Michael 1983. The tacit dimension. Gloucester: Peter Smith.

Raevuori, Antero 1982. Kuuluisia suomenhevosia. Teoksessa Antero Raevuori (toim.) Suuri suomalainen ravikirja. Porvoo: WSOY, 28–93.

Rantanen, Päivi 1994. Hevosenkaltainen kansa – suomalaisuus topeliaanisessa diskurssissa. Teoksessa Marjo Kylmänen (toim.) Me ja muut, kulttuuri, identiteetti ja toiseus. Tampere: Vastapaino, 17–24.

Rautio, Pessi 2006. Mitä kaikkea hevonen symboloi ja miksi? Teoksessa Otso Kantokorpi ja Pessi Rautio (toim.) Hevosvoimaa. Helsingin kaupungin taidemuseon julkaisuja no: 92. Helsinki: Maanhenki Oy, 46–109.

Ravikuninkaiden käskynhaltija. Kaarlo Partasen muistelmat 2002. Jouni Aalto (toim.). Espoo: Suomen Hevosurheilulehti Oy.

Räsänen, Matti 1997. Kansan kulttuurista ihmisen arkeen. Kansatieteen tutkimuksen suuntauksia toisen maailmansodan jälkeen. Teoksessa Teppo Korhonen & Pekka Leimu (toim.) Näkökulmia kulttuurin tutkimukseen. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, 21–32.

Sarmela, Matti 1991. Karhu ihmisen ympäristössä. Teoksessa Pekka Laaksonen ja Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.) Kolme on kovaa sanaa. Kirjoituksia kansanperinteestä. Kalevalaseuran vuosikirja 71. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 209–250.

Suojanen, Päivikki 1997. Työkaluna tutkijan persoona. Teoksessa Anna Maria Viljanen ja Minna Lahti (toim.) Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätöystä. Helsinki: Suomen antropologinen seura, 149–157.

Szabó, Mátyás 1986. Hade djuren det bättre förr? Teoksessa Arne Biörnstad (toim.) Husdjuren och vi. Fataburen 1986. Nordiska museets och Skansens årsbok. Stockholm: Nordiska museet, 27–50.

Tervo, Mirja 2004. Lehmä. Jyväskylä: Atena-kustannus.

Thomas, Keith 1983. Man and the Natural World. Changing attitudes in England 1500-1800. Harmondsworth: Penguin.

Topelius, Zacharias 1985. Maamme kirja. Kansanpainos Paavo Cajanderin suomennoksen pohjalla 1981 ilmestyneestä loistopainoksesta toimittanut Vesa Mäkinen. Porvoo: WSOY.

Ylinen, Hannu 1996. Eläimet osana kansanomaista parannustoimintaa. Teoksessa Jaana Simonen (toim.) Minä, Musti ja Mansikki. Joensuu: Pohjois-Karjalan museo, 31–51.

Vilkuna, Asko 1960. Suomalaisen karjasuojan vaihteita. Kansatieteellinen arkisto 14. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

Vilkuna, Kustaa 1958. Suomalaisen hevosen historiaa. Suomen museo LXV, 74-94.

LIITE 1. Tutkimuspyyntö

Tutkimus

Teen Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksella pro gradu –työtä aiheesta hevosen rooli raviurheilussa ja hevosen ja ihmisen välinen suhde. Haen työhöni haastateltavia Jyväskylän lähiympäristöstä. Voit olla niin raviurheilun ammattilainen kuin satunnainen harrastajakin. Riittää, kun elämässäsi on ollut jokin erityinen hevonen, josta haluaisit minulle kertoa. Olen kiinnostunut myös näkemyksistäsi koskien raviurheilun ja hevosen yleistä kehitystä. Voit myös kirjoittaa minulle aiheesta. Soita, niin kerron lisää.

Laura Itkonen
puh. 040-7245293

LIITE 2. Haastattelujen kysymysrunko

Informantin hevostausta

Miten kiinnostuit hevosista ja raviurheilusta? Mikä hevosissa on niin erityistä?

Verenperintö vai oma kiinnostus

Miten määrittelee itsensä, esim. onko raviurheilu ammatti vai harrastus?

A) Miten on harrastanut raviurheilua?

Onko harrastus kehittynyt tai kiinnostuksen kohteet muuttuneet, nykytilanne?

B) Miten raviurheilusta tuli ammatti?

Oliko tai onko muita vaihtoehtoja? Uran vaiheiden kertaus ja nykytilanne

Onko omistanut tai omistaako hevosia?

Näiden hevosten kuvailu

Mahdollinen kasvatustoiminta ja sen periaatteet

Informantin suhde hevoseen

Onko elämässä ollut erityisiä hevosia?

Oma tai kaukaa ihailtu huippuhevonen

Mikä siitä tai niistä teki niin erityisen? Hevosen kuvailu, paras muisto liittyen kyseiseen hevoseen jne.

Ihailleeko erityisesti jotain (huippu)hevosta, miksi?

Unelmahevonen ja sen kuvailu

Suku, ulkonäkö, rakenne, luonne, ominaisuudet jne.

Mistä tunnistaa hyvän hevosen? Esim. ”hyvä” varsa vs. ”tavallinen” varsa, kansanperinne hevosen ulkonäöstä.

Hevosmiestaidot

Millainen on oikea hevosties?

Esikuvat tai oppi-isät

Onko hevosties verenperintö vai voiko siksi esim. opiskella?

Mitä ovat hevostiesaidot?

Osaako itse niitä, keneltä ne on oppinut? Omat periaatteet hevosen hoidossa ja käsittelyssä

Raviurheilun ja hevosen yleinen kehitys

Millaisia muutoksia on tapahtunut?

syyt ja seuraukset, muutosten arviointi (hyvä vai huono)

Mahdollisia keskustelunaiheita

Suomenhevonen ja lämminverinen

Kantakirjajärjestelmä hevosen arvottajana

amatööri ja ammattilainen

hevosalan koulutus ja perinteiset hevostiesaidot

Valmennuksen uudet tuulet ja perinteiset menetelmät

Huippuhevosten kansainvälisyys ja paikallisuus

Peli ja urheilu (hevonen)

Kuninkuusravit massatapahtumana
Onko raviurheilu ”urheilua”?

LIITE 3. Ravisanasto

Charme Asserdal	Suomen kansainvälisesti tunnetuin huippuhevonen 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa.
Derby	Suomessa syntyneiden 4-vuotiaiden lämminveristen ja 5-vuotiaiden suomenhevosten ennakkomaksullinen ikäluokkakilpailu. Lämminveristen kilpailu juostaan Helsingissä Vermon raviradalla ja suomenhevosten Jyväskylässä Killerin raviradalla.
Elitloppet	Ruotsissa Solvallan raviradalla vuosittain järjestettävä Euroopan merkittävin sprintterikilpailu, johon kutsutaan maailman parhaat ravurit.
Haamumailihevonen	Lämminverinen, joka alittaa kahden minuutin rajan (kilometriaika 1.14.6).
Hevosurheilu	Suomen johtava ravi- ja ratsastusurheilun lehti, joka ilmestyy kahdesti viikossa.
Hevosystäväinseura	Paikallinen seura, joka on avoin kaikille hevosihmisille. Seurat kuuluvat alueensa hevosjalostusliiton alaisuuteen.
Hiittaaminen, hiitti	Kilpailuvauhtinen harjoitus, joka yleensä tapahtuu raviradalla tai valmentajan omalla harjoitusradalla.
Idioottikenkä	Hevoselle on lyöty kengät väärinpäin jalkaan.
Isla J Brave	Lämminveriruuna, joka hallitsi kotimaisia suurkilpailuja 1990-luvun lopulla.
Jääravit	Yleensä paikallisten hevosystäväinseurojen järjestämiä totottomia paikallisraveja, jotka pidetään järvenjäälle tehdyllä radalla.
Kantakirja	Suomenhevosten kantakirja avattiin 1907. Alkujaan jalostuslinjoja oli vain yksi kunnes vuonna 1924 perustettiin työhevuskantakirjan oheen kevyempien suomenhevosten yleiskantakirja, joka vuonna 1965 muutettiin juoksijakantakirjaksi. Suomenhevosilla on myös oma ratsukantakirja. Lämminveristen kantakirja perustettiin 1959. Kantakirjaan pääsevät rotujensa parhaat yksilöt. Varsinkin siitosoriille kantakirjaus on pakollinen toimenpide, tammoille tämä ei ole välttämätöntä.
Kilometriaika	Hevosen kokonaisajasta laskettu keskimääräinen vauhti yhdellä kilometrillä. Yleensä hevosen voittoajat ilmoitetaan juuri kilometriaikoina.
Korttikurssi	Raviradan järjestämä kurssi, jonka suorittamalla saa raviajokortin, eli voi ajaa hevosella kilpaa raveissa. Kortin voi saada täytettyään 16 -vuotta ja kilpailuoikeus päättyy 70-vuotiaana, johon Suomen Hippokselta voi anoa lisääikää.
Kriteerium	3-vuotiaiden lämminveristen ja 4-vuotiaiden suomenhevosten ennakkomaksullinen ikäluokkakilpailu. Kilpailut ravataan samana viikonloppuna Tampereella Teivon raviradalla.

Kuninkuusravit	Suomen merkittävin ravitapahtuma ja suomenhevosten juhla, joka kiertää vuosittain raviradalta toiselle. Viikonlopun aikana suomenhevosoriit ja -tammät mittelevät paremmuudesta omissa lähdöissään, ja kokonaiskilpailujen voittajat kruunataan uusiksi kuninkaallisiksi.
Lounasravit	Keväällä 2006 Suomessa aloitettiin Ruotsissa suosittu ravitapahtumamuoto, jossa ravit järjestetään perjantai-iltapäivänä. Niissä juostaan vain viisi lähtöä normaalin kymmenen sijaan eikä lämmittelyaikoja lähtöjen välissä ole. Ravit viedään läpi reilussa tunnissa tavallisen kolmen tunnin sijaan. Yleisö voi raveja katsoessaan lounastaa radan ravintolakatsomossa. Killerin ravirata järjesti ensimmäiset lounasravinsa keväällä 2007.
Mack Lobell	Amerikkalainen maailmanennätysravuri, joka kilpaili 1980-luvulta 1990-luvun alkuun.
Nollasarja	Alin kilpailusarja raveissa. Lähdöt koostuvat yleensä uraansa aloittelevista ravureista, joilla ei ole vielä voittosummaa.
Paalu	Volttilähetyksen perusmatka.
Partanen, Kaarlo	Suomen raviurheilun ehkä arvostetuin hevostmies (1915 – 2006).
Passi	Hoitohetvonen. Hevostenhoitajalla voi olla useita passeja.
Passionate Kemp	Tällä hetkellä Suomen lahjakkain hevonen, jonka kanssa tähtyään kansainväliselle huipulle.
Peitsi, peitsari	Askellaji, jossa hevosen saman puoleiset jalat liikkuvat samanaikaisesti (ravissa puolestaan vastakkaiset jalat). Peitsareita jalostetaan Amerikassa ja ne kilpailevat raveissa omissa lähdöissään. Eurooppaan peitsarit eivät ole levinneet.
Pihatto	Hevosenpitomuoto, jossa aidatulla alueella on lämmittämätön tallirakennus, josta on vapaa kulku laajaan tarhaan. Hevonen voi oleskella siellä läpi vuoden.
Prix d’Amerique	Pariisin Vincennesin raviradalla järjestettävä Euroopan merkittävin stayerkilpailu.
Pullarinverkko	Pullari on hevonen, joka ”painaa ohjille” eikä siis rauhoitu juoksemaan ohjastajan haluamaa vauhtia. Pullarinverkon, joka laitetaan hevosen turvan päälle, toivotaan hillitsevän sitä.
Päätanko	Hevosen vinoa juoksuasentoa korjaava varuste.
Ratatalli	Yleensä ammattivalmentajan pitämä talli raviradan yhteydessä.
Ravigaala	Vuosittain pidettävät raviväen pikkujoulut, joissa mm. palkitaan vuoden ansioituneimmat ravurit ja raviurheilijat.
Ravikuningas	Kuninkuusravien orien sarjan voittaja, jonka kokonaisaika kolmella matkalla on paras. Ravikuningas on valittu vuodesta 1924.
Ravikuningatar	Kuninkuusravien tammojen sarjan voittaja, jonka kokonaisaika kolmella matkalla on paras. Ravikuningatar on valittu vuodesta 1948.

Ravirengas	Suomen Hippoksen edeltäjä, joka syntyi kun siihen asti hajanaiset raviseururat yhdistivät voimansa vuonna 1919.
Remonttikenkä	Ratsulle tarkoitettu painava kenkä.
Silmälaput	Lisävaruste, joka kiinnitetään hevosen suitsiin. Estää hevosta näkemästä sivuilleen, ja näin auttaa sitä keskittymään itse kilpailuun.
Solvalla	Ruotsin pääravirata Tukholmassa.
Suomenhevonen	Suomen alkuperäisrotu, jonka määrätietoinen jalostaminen alkoi 1907 rodun oman kantakirjan perustamisen myötä. Nykymuotoisen suomenhevosen rodun katsotaan syntyneen tällöin, ja vuosi 2007 onkin nimetty suomenhevosen 100-vuotisjuhlavuodeksi.
Suomen Hippos	Suomalaisen raviurheilun ja hevoskasvatuksen valtakunnallinen keskusjärjestö, joka perustettiin 1973 Suomen Ravirenkaan ja Hevosjalostusliittojen keskusliiton yhdistyessä.
Totalisaattoripeli, toto	Ravien pelijärjestelmä, jossa pelimuodosta riippuen täytyy tietää joko lähdön voittaja, kaksi tai kolme parasta hevosta. Lisäksi voi pelata sijoitusta, jolloin veikatun hevosen täytyy sijoittua kolmen parhaan joukkoon. Voidaan myös pelata pelejä, joissa täytyy tietää kahden tai neljän perättäisen lähdön voittaja.
Totalisaattoritaulu	Elektroninen kerrointaulu, joka sijaitsee raviradan keskialueella. Taululla näkyvät sen hetkisen lähdön kertoimet ja ne muuttuvat pelin edistyessä. Peli lähtöön sulkeutuu, kun lähtö hyväksytään matkaan.
Totoline-ravit	Ravit, joista välitetään kuvaa ja ääntä etäpelipisteisiin ja maksullisen toto-tv:n hankkineille.
Tähtien talli	Raviurheilun Hall of Fame, johon valitaan kilpauransa päättäneitä huippuhevosia.
Valtionajot	Valtion tukemat kilpa-ajot, jotka järjestettiin ensimmäisen kerran 1865.
Varenne	Maailman paras ravuri 2000-luvun alussa. Sen kilpailu Mikkelissä kesällä 2002 keräsi paikalle ennätysyleisön Sen voittoaika 1.09,3 oli uusi maailmanennätys.
Vekseli	Viisinkertainen ravikuningas, jonka valtakausi ajoittui 1970-luvun lopulta 1980-luvun alkuun.
Vermo	Suomen pääravirata Helsingissä.
Viesker	Kaikkien aikojen paras suomenhevonen, viisinkertainen ravikuningas, joka voitti kaiken mahdollisen 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa.
Vieteri	Viisinkertainen ravikuningas 1970-luvulla.
Vonkaus	Savolainen ihmeruuna, joka hurmasi Suomen raviradoilla 1960- ja 1970-lukujen taitteessa.

V5-ravit

Helsingin Vermon raviradalla järjestettävät jokaviikkoiset ravit, joihin pelataan Veikkauksen V5-peliä, jossa täytyy tietää viiden kohdelähdön voittajat.